

ԱՂՕԹԱԳԻՐԻՔ

Հրատարակութեան է պատրաստուած
«Գանձասար» աստուածաբանական
կենտրոնի կողմից

ՎԷՄ
ԵՐԵՎԱՆ 2000

ՂՏԴ 23/28
ՊՄՂ 86.37
Ա 490

Ա 490 Աղօթագիրք.- Եր.: - ՎԷՄ, 2000.- 507 էջ

Աղօթքներ, Հոգեւոր կեանքի խրատներ, Ա. Գրքի մեկնութիւններ, Եկեղեցու սրբազան խորհուրդների բացատրութիւններ, քրիստոնէական կենցաղավարութեան կանոններ եւն:

Նրանց համար, ովքեր ցանկանում են ծանօթանալ աղօթքի գիտութեանը եւ անձնական փորձառութեամբ հմտանալ աստուածպաշտութեան մէջ:

Ա $\frac{0403000000}{0146 (01) 2000}$ 2000 թ.

ՊՄՂ 86.37

ISBN 99930-853-0-8

© ՎԷՄ, 2000 թ.

Նուիրում է մեր Տէր Յիսուս Ջրիստոսի
հրաշափառ Ծննդեան 2000-ամեակին:

Տէր, ուղղեա՛ զգնացս մեր
ի ճանապարհս խաղաղութեան.

Տէր, ուղղեա՛ եւ առաջնորդեա՛ Հոգւոց մերոց
եւ ամենայն Հաւատացելոց՝
գնալ յարդարութեան ճանապարհս
եւ ի կեանս յաւիտենից. ամէն:

Մեկենասութեամբ՝

Տ. ՎԻԹԱՆԷՍ

աւագ քահանայ

ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

ԵՒ

Երեցկին

ԱՆԱՀԻՏ

ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ
ԱՂՕԹՔՆԵՐ

Առաւօտեան ժամ

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

Հա՛յր մեր, որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն Բո, եկեացէ արքայութիւն Բո, եղիցին կամք Բո որպէս յերկինս եւ յերկրի: Ջհաց մեր Հանապազորդ տո՛ւր մեզ այսօր. եւ թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր, որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարտապանաց: Եւ մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն, այլ փրկեա՛ զմեզ ի չարէն, զի Բո է արքայութիւն եւ զօրութիւն եւ փառք յաւիտեանս. ամէն:

ՍԱՂԹԱՆՔ

Լուսովդ Բո, Բրիստո՛ս, ամենեքեան լուսաւորեցաք, եւ ի սուրբ Խաչ Բո, Փրկի՛չ, Հաւատացեալքս ապաւինեցաք: Լո՛ւր մեզ, Աստուած Փրկիչ մեր, տո՛ւր մեզ զխաղաղութիւն Բո եւ արա՛ առ մեզ զողորմութիւն Բո, մարդասէ՛ր Տէր:

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՅ ՍԱՆԿԱՆՑ

Օրհնեալ ես Դու, Տէ՛ր Աստուած Հարցն մերոց, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ յաւիտեան:

Առաւօտեան ժամ

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

Հա՛յր մեր, որ երկնքում ես, սուրբ Թող լինի Բո անունը, Բո արքայութիւնը թող գայ, Բո կամքը թող լինի երկրի վրայ, ինչպէս որ երկնքում է: Մեր Հանապազօրեայ Հացը տո՛ւր մեզ այսօր. եւ թո՛ղ մեզ մեր պարտքերը, ինչպէս եւ մենք ենք թողնում մեր պարտապաններին: Եւ մի՛ տանիր մեզ փորձութեան, այլ փրկի՛ր մեզ չարից, քանզի Բոնն է արքայութիւնը եւ զօրութիւնը եւ փառքը յաւիտեանս. ամէն:

ՍԱՂԹԱՆՔ

Բո լոյսով լուսաւորուեցինք բոլորս, Բրիստո՛ս, եւ Բո սուրբ Խաչին ապաւինեցինք Հաւատացեալներս, Փրկի՛չ: Լսի՛ր մեզ, Աստուած Փրկիչ մեր, տո՛ւր մեզ Բո խաղաղութիւնը եւ ողորմի՛ր մեզ, մարդասէ՛ր Տէր:

ԵՐԵՔ ՍԱՆԿԱՆՑ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

Օրհնեալ ես Դու, Տէ՛ր Աստուած մեր Հայրերի, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ յաւիտեան:

Եւ օրհնեալ է անուն սուրբ փառաց Քոյ, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ յաւիտեան:

Օրհնեալ ես ի տաճարի փառաց սրբութեան Քոյ, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ յաւիտեան:

Օրհնեալ ես ի վերայ աթոռոյ արքայութեան Քոյ, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ յաւիտեան:

Օրհնեալ ես, որ նստիս ի քրովբէս եւ Հայիս յանդունդս, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ յաւիտեան:

Օրհնեալ ես ի վերայ Հաստատութեան երկնից, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ յաւիտեան:

Փա՛ռք Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ՍԱՂՄՈՍ ԾԺԸ

Մերձեացին խնդրուածք իմ առաջի Քո, Տէ՛ր, ըստ բանի Քում իմաստո՛ւն արա զիս:

Մտցեն աղօթք իմ առաջի Քո, Տէ՛ր, եւ բանիւ Քո փրկեա՛ զիս:

Բղիխեացեն շրթունք իմ զօրհնութիւնս Քո, յորժամ ուսուցես ինձ զարդարութիւնս Քո:

Խօսեացի լեզու իմ զբանս Քո, զի ամենայն պատուիրանք Քո արդարութեամբ են:

Եւ օրհնեալ է Քո սուրբ փառքի անունը, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ յաւիտեան:

Օրհնեալ ես Քո սուրբ փառքի տաճարում, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ յաւիտեան:

Օրհնեալ ես Քո արքայութեան աթոռի վրայ, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ յաւիտեան:

Օրհնեալ ես, որ նստում ես քերովբէների վրայ եւ նայում անդունդներին, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ յաւիտեան:

Օրհնեալ ես երկնքի Հաստատութեան վրայ, գովեալ եւ առաւել բարձրացեալ յաւիտեան:

Փա՛ռք Հօրը եւ Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ՍԱՂՄՈՍ ԾԺԸ

Թող Քեզ մերձենան իմ խնդրուածքները, Տէ՛ր, ըստ Քո խօսքի իմաստո՛ւն զարձու ինձ:

Թող Քո առջեւ մտնեն իմ աղօթքները, Տէ՛ր, եւ Քո խօսքով փրկի՛ր ինձ:

Թող իմ շուրթերը երգեն Քո օրհնութիւնը, երբ սովորեցնես ինձ Քո արդարութիւնը:

Թող իմ լեզուն խօսի Քո խօսքերը, քանզի Քո բոլոր պատուիրաններն արդարութեամբ են:

Սգիցի ձեռն Քո ի կեցուցանել զիս, զի զպատուիրանս Քո ընտրեցի:

Ծանկացայ փրկութեան Քում, Տէ՛ր, եւ օրէնք Քո խօսք իմ էին:

Կեցցէ անձն իմ, օրհնեսցէ զՔեզ, եւ իրաւունք Քո օգնեսցեն ինձ:

Մոլորեցայ ես որպէս զոչխար կորուսեալ, խնդրեա՛ զծառայս Քո, զի զպատուիրանս Քո ես ոչ մոռացայ:

Փա՛ռք Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Ա

Գոհանամք զՔէն, Տէ՛ր Աստուած մեր, որ երեւելի լուսով Քով զուարճացուցեր զամենայն արարածս Քո. իսկ իմանալի լուսով պատուիրանաց Քոց զամենեւեան լուսաւորեցեր զհաւատացեալս Քեզ: Զօրացո՛ւ եւ զմեզ, Տէ՛ր, ի պահպանութիւն պատուիրանաց Քոց ի տուրնջեանս յայսմիկ եւ յամենայն ժամանակի: Որպէս զի լուսաւորեալ մտօք միշտ զհաճոյս Քո արասցուք եւ հանդերձեալ բարեացդ հասցուք ընդ ամենայն սուրբս Քո շնորհօք եւ մարդասիրութեամբ Տեառնդ մերոյ եւ Փրկչիդ

Թող Քո ձեռքը փրկի ինձ, քանզի Քո պատուիրաններն ընտրեցի:

Քո փրկութիւնը ցանկացայ, Տէ՛ր, եւ Քո օրէնքներն իմ խօսքերն էին:

Թող ապրի իմ անձը, օրհնի Քեզ, եւ Քո օրէնքները կօզնեն ինձ:

Մոլորուեցի ես կորսուած ոչխարի պէս, փնարի՛ր Քո ծառային, քանզի չմոռացայ ես Քո պատուիրանները:

Փա՛ռք Հօրը եւ Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Ա

Գոհանում ենք Քեզանից, Տէ՛ր Աստուած մեր, որ Քո երեւելի լոյսով ուրախացրեցիր Քո բոլոր արարածներին. իսկ Քո պատուիրանների իմանալի լոյսով լուսաւորեցիր բոլոր նրանց, ովքեր հաւատում են Քեզ: Զօրացրո՛ւ եւ մեզ, Տէ՛ր, պահելու Քո պատուիրաններն այսօր եւ ամէն ժամ: Որպէսզի լուսաւորուած մտքով միշտ Քո կամքը կատարենք եւ զալիք բարիքներին հասնենք Քո բոլոր սուրբերի հետ՝ մեր Տէր եւ Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի շնորհով եւ մարդասիրութեամբ, Որին վայել է փառք, իշ-

Յիսուսի Քրիստոսի, Որում վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Բ

Խաղաղութիւն մեր եւ կեանք, որ ի չօրէ առաքեցար, Միածին Որդի՛ Աստուծոյ, Տէ՛ր մեր եւ Փրկի՛չ Յիսուս Քրիստոս, տո՛ւր մեզ զխաղաղութիւն Քո, զոր շնորհեցեր սրբոց Քոց առաքելոց փչմամբ Քո ի նոսա զկենդանացուցիչ եւ զամենագոր Հոգիդ Քո Սուրբ: Որպէս զի եւ մեք խաղաղացեալք յամենայն աշխարհական սահեցմանց՝ լիցուք տաճար եւ բնակարան աստուածային շնորհացդ եւ զոհանալով փառաւորեսցուք զՔեզ ընդ չօր եւ Սուրբ Հոգւոյդ, Քրիստո՛ս Աստուած մեր, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Գ

Աստուած՝ մշտնջենաւոր, Աստուած՝ յաւիտենական, որ ի ստորին աշխարհս լոյս ծագեցար եւ լուսաւորեցեր զմեզ ի խաւարային մեղաց մերոց. որ վասն մեր ի չափաւորութիւն եկիր, անչա՛փդ Աստուած, եւ հեղեալ ծաւալե-

խանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:

Աղօթք Բ

Խաղաղութիւն մեր եւ կեանք, որ առաքուեցիր Հայր Աստուծոց, Միածին Որդի՛ Աստուծոյ, Տէ՛ր մեր եւ Փրկի՛չ Յիսուս Քրիստոս, տո՛ւր մեզ Քո խաղաղութիւնը, որ շնորհեցիր Քո սուրբ առաքեալներին՝ փչելով նրանց մէջ Քո կենդանացուցիչ եւ ամենագոր Սուրբ Հոգին: Որպէսզի եւ մենք, խաղաղուելով ամէն տեսակ աշխարհիկ փորձութիւններից, աստուածային շնորհներիդ տաճար եւ բնակարան դառնանք եւ զոհանալով փառաւորենք Քեզ, Քրիստո՛ս Աստուած մեր, չօր եւ Սուրբ Հոգուհետ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս. ամէն:

Աղօթք Գ

Աստուած՝ մշտնջենաւոր, Աստուած՝ յաւիտենական, որ այս ընկած աշխարհում լոյս ծագեցիր եւ լուսաւորեցիր մեզ մեր խաւարային մեղքերից. որ մեզ համար չափաւորութեան մէջ մտար, անչա՛փդ Աստուած, եւ Սուրբ Հոգուդ

ցեր զշնորհս Հոգւոյդ Սրբոյ յարարածս Քո. այժմ եւ յաւիտեանս ժամանակաց բարեբանեալ ես, ամենամեծդ Աստուած, ընդ Հօր եւ Ամենասուրբ Հոգւոյդ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Դ

Սուրբ ես, Տէ՛ր, եւ ի սուրբս Հանգուցեալ. եւ մեք սուրբ վկայիւքս աղաչեմք զՔեզ, բարեխօսութեամբ սուրբ Աստուածածնին եւ աղաչանօք ամենայն սրբոց Քոց մի՛ մերժեր զմեզ յողորմութենէ Քումմէ, այլ կեցո՛ զմեզ աղօթիւք սոցին, զի Դու ես բազումողորմ Աստուած, եւ Քեզ վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Ե

Ջառաւօտու աղօթս եւ զբանաւոր պաշտօնս ընկալ, ամենակա՛լ, ամենամեծդ Աստուած, ի Քո անապական եւ յերկնային խորանսդ: Ծագեա՛ առ մեզ զարդարութեան եւ զիմաստութեան զլոյս Քո, արա՛ զմեզ որդիս լուսոյ եւ որդիս տուրնջեան, որպէս զի ի գալ աւուրս եր-

շնորհները Հեղելով ծաւալեցիր Քո արարածների մէջ. այժմ եւ ժամանակների յաւիտեաններում բարեբանուած ես, ամենամեծդ Աստուած, Հօր եւ Ամենասուրբ Հոգու Հետ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Դ

Սուրբ ես, Տէ՛ր, եւ սուրբերի մէջ բնակուող. եւ մենք սուրբ վկաներով աղաչում ենք Քեզ, սուրբ Աստուածածնի բարեխօսութեամբ եւ Քո բոլոր սուրբերի աղաչանքներով մի՛ մերժիր մեզ Քո ողորմութիւնից, այլ սրանց աղօթքներով փրկի՛ր մեզ, քանզի բազումողորմ Աստուած ես Դու, եւ Քեզ վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Ե

Ամենակալ, ամենամեծ Աստուած, ընդունի՛ր առաւօտեան այս աղօթքները եւ բանաւոր պաշտամունքը Քո անապական եւ երկնային խորանների մէջ: Ծագեցրո՛ւ մեզ վրայ Քո արդարութեան եւ իմաստութեան լոյսը, դարձրո՛ւ մեզ լոյսի եւ ցերեկուայ որդիներ, որպէս-

կիւղածութեամբ վարեսցուք զկեանս մեր եւ առանց գայթակղութեան կատարեսցուք: Զի Դու ես օգնական եւ Փրկիչ մեր, եւ քեզ վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Ճաշու ժամ (միջօրէ)

Հայր մեր, որ յերկինս ես...:

ՄԱՂԹԱՆՔ

Յամենայն ժամու աղաչանք իմ այս են. ի մեղաց իմոց սո՛ւրբ արա զիս, Տէ՛ր, եւ յօտարէն պահեա՛ զծառայա Քո, մարդասէր Տէ՛ր:

ՍԱՂՄՈՍ Ծ

Ողորմեա՛ ինձ, Աստուա՛ծ, ըստ մեծի ողորմութեան Քուժ, ըստ բազում գթութեան Քուժ քաւեա՛ զանօրէնութիւնս իմ:

Առաւե՛լ լուա զիս յանօրէնութենէ իմձէ եւ ի մեղաց իմոց սո՛ւրբ արա զիս:

Զանօրէնութիւնս իմ ես ինձէն գիտեմ, եւ մեղք իմ առաջի իմ են յամենայն ժամ:

զի այսօր երկիւղածութեամբ վարենք մեր կեանքը եւ առանց գայթակղութեան աւարտենք: Քանզի Դու ես մեր օգնականը եւ Փրկիչը, եւ Քեզ վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Ճաշու ժամ (կէսօր)

Հայր մեր, որ երկնքում ես...:

ՄԱՂԹԱՆՔ

Ամենայն ժամ այս է իմ աղաչանքը. մաքրի՛ր ինձ իմ մեղքերից, Տէ՛ր, եւ պահպանի՛ր քո ծառայներին փորձութիւնից, մարդասէ՛ր Տէ՛ր:

ՍԱՂՄՈՍ Ծ

Ողորմի՛ր ինձ, Աստուա՛ծ, ըստ Քո մեծ ողորմութեան, ըստ Քո առատ գթութեան քաւի՛ր իմ անօրէնութիւնները:

Առաւե՛լ լուա ինձ իմ անօրէնութիւններից եւ մաքրի՛ր ինձ իմ մեղքերից:

Իմ անօրէնութիւնները ես ինքս գիտեմ, եւ իմ մեղքերն իմ առջեւ են ամէն ժամ:

Քեզ միայն մեղայ, Տէ՛ր, եւ չար առաջի Քո արարի: Որպէս արդար եզիցես ի բանս Քո եւ յաղթող՝ ի դատել Քեզ:

Անօրէնութեամբ յղացաւ եւ ի մեղս ծնաւ զիս մայր իմ:

Դու, Տէ՛ր, զճշմարտութիւն սիրեցիր, զանյայտս եւ զծածկեալս իմաստութեամբ Քո՞վ յայտնեցիր ինձ:

Յօղեա՛ յիս մշտկաւ, եւ սուրբ եղէց, լուա՛, եւ քան զձիւն սպիտակ եղէց:

Լսելի՛ արա ինձ զցնծութիւն եւ զուրախութիւն, եւ ցնծացես ոսկերք իմ տառապեալք:

Դարձո՛ զերեսս Քո ի մեղաց իմոց եւ զամենայն անօրէնութիւնս իմ քաւենա՛ յինէն:

Մի՛րտ սուրբ Հաստեա յիս, Աստուա՛ծ, եւ Հոգի՛ ուղիղ նորոգեա ի փորի իմում:

Մի՛ ընկենուր զիս, Տէ՛ր, յերեսաց Քոց, եւ զՀոգի՛ Սուրբ Քո մի՛ Հաներ յինէն:

Տո՛ւր ինձ ցնծութիւն փրկութեան Քոյ եւ Հոգևով պետութեան Քոյ Հաստատեա՛ զիս:

Ուսուցից անօրինաց զճանապարհս Քո, եւ ամբարիշտք առ Քեզ դարձցին:

Փրկեա՛ զիս յարենէ, Աստուա՛ծ, Աստուա՛ծ փրկութեան իմոյ, ցնծացցէ լեզու իմ յարդարութեան Քում:

Քո դէձ միայն թեղանչեցի, Տէ՛ր, եւ Քո առջեւ չարիք գործեցի: Այնպէս որ արդար կլի-նես Քո խօսքերում եւ յաղթող՝ դատելիս:

Անօրէնութեամբ յղացաւ եւ մեղքի մէջ ծնեց ինձ իմ մայրը:

Դու, Տէ՛ր, ճշմարտութիւնը սիրեցիր, անյայտներն ու ծածկուածները Քո իմաստութեամբ յայտնեցիր ինձ:

Յօղի՛ր ինձ մշտիկով, եւ մաքուր կլինեմ, լուա՛, եւ ձիւնից էլ սպիտակ կլինեմ:

Լսել՛ տուր ինձ ցնծութիւն եւ ուրախութիւն, եւ կցնծան ոսկորներն իմ տառապած:

Դարձրո՛ւ երեսդ իմ մեղքերից եւ քաւի՛ր իմ բոլոր անօրէնութիւնները:

Սուրբ սի՛րտ Հաստատիր իմ մէջ, Աստուա՛ծ, եւ ուղիղ Հոգի՛ նորոգիր իմ ներսում:

Մի՛ զրկիր ինձ, Տէ՛ր, Քո երեսից, եւ մի՛ Հանիր ինձանից Քո Սուրբ Հոգին:

Տո՛ւր ինձ Քո փրկութեան ցնծութիւնը եւ Քո տիրական Հոգով զօրացրո՛ւ ինձ:

Անօրէններին կսովորեցնեմ Քո ճանապարհը, եւ ամբարիշտները դէպի Քեզ կղառնան:

Փրկի՛ր ինձ արիւնահեղութիւնից, Աստուա՛ծ, Աստուա՛ծ իմ փրկութեան, կցնծայ իմ լեզուն Քո արդարութեամբ:

Տէ՛ր, եթէ զըրթունս իմ բանաս, բերան իմ
երգեսցէ զօրհնութիւնս Քո:

Թէ կամեցեալ էիր, պատարագս մատուցա-
նէաք, բայց Դու ընդ ողջակէզս իսկ ոչ հաճե-
ցար:

Գատարագ Աստուծոյ՝ Հոգի խոնարհ, զսիրտ
սուրբ եւ զհոգի խոնարհ Աստուած ոչ արհա-
մարհէ:

Բարի՛ արա, Տէ՛ր, կամօք Քովք Սիոնի, եւ
շինեսցին պարիսպքն Երուսաղէմի:

Յայնժամ հաճեսցիս ընդ պատարագս ար-
դարութեան, յորժամ ուխտից պատարագս
հանցեն ի սեղան Քո զուարակս:

Փա՛ռք Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ այժմ
եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Ա

Առաջնորդեա՛ մեզ, Տէ՛ր Աստուած մեր, եւ
ուսո՛ մեզ գնալ ի ճանապարհս Քո արդարու-
թեամբ, պահեա՛ ի խաղաղութեան զկեանս մեր
եւ զգնացս ի հաճոյս Քո: Ժամանեցո՛ զհոգե-
ւոր եւ զմարմնաւոր ընթացս ծառայից Քոց
անարատ ճանապարհաւդ յաւիտենական ի
կեանսդ շնորհօք Միածնի՛ Քոյ՝ Տեառն մերոյ

Տէ՛ր, եթէ իմ շուրթերը բանաս, իմ բերանը
կերգի Քո օրհնութիւնները:

Թէ կամենայիր, զոհեր կմատուցէինք, բայց
ողջակէզներն իսկ Քեզ հաճելի չեղան:

Ձոհն Աստուծն խոնարհ հոգին է, սուրբ
սիրտն ու խոնարհ հոգին Աստուած չի արհա-
մարհում:

Բարի՛ արա, Տէ՛ր, Քո կամքով Սիոնին, եւ
թող շինուեն Երուսաղէմի պարիսպները:

Այնժամ կհաւանես արդարութեան զոհերը,
երբ զուարակները որպէս ուխտի պատարագ-
ներ բարձրացնեն Քո սեղանին:

Փա՛ռք Հօրը եւ Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն
այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Ա

Առաջնորդի՛ր մեզ, Տէ՛ր Աստուած մեր, եւ
սովորեցրո՛ւ մեզ արդարութեամբ գնալ Քո ճա-
նապարհներով, պահի՛ր մեր կեանքը խաղաղու-
թեան մէջ եւ մեր ընթացքը՝ Քո կամքի համա-
ձայն: Քո ծառաների հոգեւոր եւ մարմնաւոր
կեանքի ընթացքը Քո անարատ ճանապարհով
հասցրու յաւիտենական կեանքի Քո Միածնի՛

եւ Փրկչին Յիսուսի Բրիստոսի, որ եղեւ մեզ առաջնորդ կենաց եւ յոյս փրկութեան: Ընդ որում օրհնեալ ես, Հա՛յր ամենակալ, Հանդերձ կենդանարար եւ ազատիչ Սուրբ Հոգւովդ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Բ

Խաղաղութեամբ Բող, Հոգի՛դ Սուրբ, Աստուած ճշմարիտ, որ ի վեր է, քան զամենայն միտս եւ զխորհուրդս, մխիթարեա՛ զանձինս ծառայից Բոց՝ ընդունելով զաղաչանս մեր. անցո՛ ի մէնջ զցասումն պատուհասի յանցանաց մերոց բարերարութեամբ Բով:

Ներեա՛ եւ լո՛ւր մեզ, քաւեա՛ եւ թո՛ղ զմեզս մեր, արժանաւորեա՛ գոհութեամբ փառաւորել. զՔեզ ընդ Հօր եւ ընդ Որդւոյն Միածնի այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Գ

Ջգեցո՛ մեզ, Տէ՛ր Աստուած մեր, զէն արդարութեան՝ զօրաւոր եւ յաղթող լինիլ ընդդէմ սատանայական պատերազմաց. եւ զամենայն Հրեզէն նետս նորա շիջուցանելով՝ անկասկած

մեր Տէր եւ Փրկիչ Յիսուս Բրիստոսի շնորհներով, որ մեզ համար եղաւ կեանքի առաջնորդ եւ փրկութեան յոյս: Որի հետ օրհնեալ ես, Հա՛յր ամենակալ, Քո կենդանարար եւ ազատիչ Սուրբ Հոգով այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Բ

Խաղաղութեամբ Բո, Հոգի՛ Սուրբ, Աստուած ճշմարիտ, որ վեր է բոլոր մտքերից եւ խորհուրդներից, մխիթարի՛ր Քո ծառաների անձերը՝ ընդունելով մեր աղաչանքները. Քո բարերարութեամբ հեռացրո՛ւ մեզանից մեր յանցանքների պատուհասի ցասումը:

Ների՛ր եւ լսի՛ր մեզ, քաւի՛ր եւ ների՛ր մեր մեղքերը, արժանաւորի՛ր գոհութեամբ փառաւորելու Քեզ Հօր եւ Միածին Որդու հետ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Գ

Տէ՛ր Աստուած մեր, զգեասաւորի՛ր մեզ արդարութեան զէնքերով՝ զօրաւոր եւ յաղթող լինելու սատանայական պատերազմների դէմ. եւ նրա բոլոր Հրեզէն նետերը յանգցնելով՝ ապա-

լիցուք յիրաց խաւարային գնացից, ի գայ-
թակղութենէ դիւին ի Հասարակ աւուր: Եւ
զգաստացեալք վայելչական տուրնջեամբս՝
առաքինութեամբ կացցուք ի փրկութիւն ան-
ձանց մերոց՝ ի պատիւ եւ ի փառս Արքայ Եր-
րորդութեանդ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յա-
ւիտենից. ամէն:

Աղօթք Դ

Երկնաւոր խաղաղութեամբ Քով պարսպեալ
պաշտեա՛ գանձինս մեր, Տէ՛ր զօրութեանց:
Վասն զի Դու ես Աստուած խաղաղութեան, եւ
բաց ի Քէն գայլ ոք ոչ գիտեմք եւ զանուն Քո
ամենազօր կարգամբ յօգնականութիւն ան-
ձանց մերոց: Նայեա՛ յերկրպագութիւնս մեր
եւ ուսո՛ մեզ առնել զարդարութիւն ճշմարտու-
թեան: Եւ գոհութեամբ փառաւորեցուք
զՀայր եւ զՈրդի եւ զՍուրբ Հոգիդ այժմ եւ
միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Ե

Սաղաղութեամբ Քով, Բրիստոս Փրկիչ
մեր, որ ի վեր է, քան զամենայն միտս եւ
զբանս, ամբացո՛ գմեզ եւ աներկիւզ պաշտեալ յա-

հով լինենք դեւերի խաւարային ընթացքից, կէ-
սօրուայ դիւային գայթակղութիւնից: Եւ վա-
յելչաբար զգաստանալով այս օրուայ ընթաց-
քում՝ առաքինութեամբ մնանք մեր անձերի
փրկութեան համար՝ ի պատիւ եւ ի փառս Ամե-
նասուրբ Երրորդութեանդ այժմ եւ միշտ եւ յա-
ւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Դ

Զօրութիւնների՛ Տէր, Քո երկնային խաղա-
ղութեամբ պարսպելով պաշի՛ր մեզ: Քանզի
Դու խաղաղութեան Աստուած ես, եւ Քեզանից
բացի այլ մէկի չենք ճանաչում եւ օգնականու-
թեան ենք կանչում Քո ամենազօր անունը:
Նայի՛ր մեր երկրպագութեանը եւ սովորեցրո՛ւ
մեզ գործել ճշմարիտ արդարութիւնը: Եւ գո-
հութեամբ փառաւորենք Հօրը, Որդուն եւ
Սուրբ Հոգուն այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յա-
ւիտենից ամէն:

Աղօթք Ե

Սաղաղութեամբ Քո, Բրիստոս Փրկիչ մեր,
որ վեր է բոլոր մտքերից ու խօսքերից, ամբաց-
րո՛ւ մեզ եւ աներկիւզ պաշտեալ ամենայն չա-

մենայն չարէ: Հաւասարեա՛ զմեզ ընդ ճշմարիտ երկրպագուս Քո, որք Հոգւով եւ ճշմարտութեամբ Քեզ երկիր պագանեն: Վասն զի Ամենասուրբ Երրորդութեանդ վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յափտենից. ամէն:

Երեկոյեան ժամ

Հայր մեր, որ յերկինս ես...:

ՍԱՂԹԱՆԶ

Փա՛ռք Քեզ, Աստուա՛ծ, փա՛ռք Քեզ. յազազս ամենայնի, Տէ՛ր, փա՛ռք Քեզ:

ՍԱՂՄՈՍ Դ

Որ բնակեալ է յօգնութիւն Բարձրելոյն, ընդ Հովանեաւ Աստուծոյ յերկինս Հանգիցէ:

Ասասցէ Տեառն. «Ընդունելի իմ ես, ապաւէն իմ, Աստուա՛ծ». եւ ես յուսամ ի Նա:

Նա փրկեսցէ զիս յորոգայթէ որսողին եւ ի բանից խռովութենէ:

Ի թիկնամէջս Իւր ընկալցի զքեզ, ի Հովանի թեւոց Նորա յուսացիս:

րից: Հաւասարեցրո՛ւ մեզ Քո ճշմարիտ երկրպագուններին, ովքեր Հոգով եւ ճշմարտութեամբ երկրպագում են Քեզ: Քանզի Ամենասուրբ Երրորդութեանդ վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Երեկոյեան ժամ

Հայր մեր, որ երկնքում ես...:

ՍԱՂԹԱՆԶ

Փա՛ռք Քեզ, Աստուա՛ծ, փա՛ռք Քեզ. ամէն ինչի Համար, Տէ՛ր, փա՛ռք Քեզ:

ՍԱՂՄՈՍ Դ

Ով ապրում է Բարձրեալի օգնութեամբ, Աստուծոյ Հովանու տակ կրնակուի երկնքում:

Կասի Տիրոջը. «Իմ պաշտպանն ու պահապանն ես, Աստուա՛ծ». եւ ես յոյսս դրել եմ Նրա վրայ:

Նա կփրկի ինձ որսողի որոգայթից եւ խռովութեան խօսքերից:

Իր թիկունքի վրայ կվերցնի քեզ, Նրա թեւերի Հովանուն կյուսաս:

Որպէս զէն՝ շուրջ եղիցի զքեւ ճշմարտութիւն Նորա:

Ոչ երկիցես դու յերկիւղէ գիշերի եւ ոչ ի նետէ, որ թռչի ի տուէ, յիրէ, որ շրջի ի խաւարի, ի գայթակղութենէ դիւին ի հասարակ աւուր:

Անկցին ի կողմանէ քուսմէ հազարք, եւ բիւրք՝ ընդ աջմէ քուսմէ, եւ առ քեզ ինչ ոչ մերձեսցին:

Բայց միայն աչօք քովք հայեսցիս դու եւ զհատուցումն մեղաւորաց տեսցես, զի Դու, Տէ՛ր, յոյս իմ ես:

ՁԲարձրեալն արարեր ապաւէն քեզ, ոչ հասցեն առ քեզ չարք, եւ տանջանք մի՛ մերձեսցին ի յարկս Քո:

Հրեշտակաց իւրոց պատուիրեալ է վասն քո՝ պահել զքեզ յամենայն ճանապարհս քո:

Ի բազուկս իւրեանց ընկալցին զքեզ, զի մի՛ հրբեք հարցես զքարի գոտն քո:

Ի վերայ իժից եւ քարբից գնասցես դու, առ ոտն կոխեսցես զառիւծն եւ զվիշապն:

«Քանզի յիս յուսացաւ, եւ փրկեցից զնա, հովանի եղէց նմա, զի ծանեաւ զանուն իմ:

Կարգասցէ առ իս, եւ Ծս լուայց նմա եւ առ նմա եղէց ի նեղութեան:

Կգրահապատի քեզ Նրա ճշմարտութիւնը:

Ձես վախենայ գիշերուայ զարհուրանքից եւ ոչ էլ՝ ցերեկը սլացող նետից, խաւարում շրջող չարքից, կէսօրուայ դիւային գայթակղութիւնից:

Քո (ձախ) կողմում հազարներ կընկնեն, եւ բիւրեր՝ աջ կողմումդ, եւ քեզ ոչինչ չի մերձեանայ:

Այլ դու աչքերովդ միայն կնայես եւ կտեսնես մեղաւորների պատիժը, քանզի Դու, Տէ՛ր, իմ յոյսն ես:

Բարձրեալին քեզ ապաւէն արեցիր, չարիք քեզ չի պատահի, եւ տանջանքներ չեն մերձեանայ քո յարկին:

Իր հրեշտակներին պատուիրել է քեզ համար, որ պահեն քեզ քո բոլոր ճանապարհներում:

Իրենց բազուկներին կվերցնեն քեզ, որպէսզի ոտքդ քարի երբեք չըկալչի:

Իժերի եւ քարբերի վրայ կքայլես եւ ոտնակոխ կանես առիւծն ու վիշապը:

«Քանզի ինձ ապաւինեց, կփրկեմ նրան, հովանի կլինեմ նրան, քանի որ ճանաչեց իմ անունը:

Կկանչի ինձ, եւ Ծս կլսեմ նրան եւ նրա մօտ կլինեմ նեղութեան մէջ:

Փրկեցից եւ փառաւոր արարից զնա, երկայն
աւուրբք լցուցից եւ ցուցից նմա զփրկութիւն
իմ»:

Փա՛ռք Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Արբոյ այժմ
եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Ա

Քեզ երկիր պագանելով, Տէ՛ր Աստուած մեր,
գոհանամք զՔէն յաղագս խաղաղութեամբ
անցուցանելոյ ի մէնջ գերկարութիւն տուրն-
ջեանս: Տո՛ւր մեզ, Տէ՛ր, աղաչեմք զՔեզ, զե-
րեկս եւ զառաջիկայ գիշերս առանց մեղաց եւ
առանց գայթակղութեան անցուցանել, հաս-
տատուն կալ եւ մնալ ի հաւատ, ի յոյս, ի սէր
եւ ի պատուիրանապահութեան Քոյ՝ խնդրե-
լով զխաղաղութիւն ամենայն աշխարհի եւ
Եկեղեցւոյ Քում սրբոյ զհաստատութիւն եւ
անձանց մերոց զփրկութիւն: Որպէս զի ընդու-
նելով ի քէն զհայցուածս մեր՝ եւ զմեծ վայել-
չական փառաբանութիւն միշտ ի բարձունս
առաքեսցուք ամենազօր տէրութեանդ, Քրիս-
տո՛ս Աստուած մեր, այժմ եւ միշտ եւ յաւի-
տեանս յաւիտենից. ամէն:

Կփրկեմ, կփառաւորեմ նրան, բազում օրե-
րով կլցնեմ [նրա կեանքը] եւ ցոյց կտամ նրան
իմ փրկութիւնը»:

Փա՛ռք Հօրը եւ Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն
այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք Ա

Տէ՛ր Աստուած մեր, երկրպագելով գոհա-
նում ենք Քեզանից՝ այս օրուայ ընթացքը մե-
զանից խաղաղութեամբ անցկացնելու համար:
Շնորհի՛ր մեզ, Տէ՛ր, աղաչում ենք Քեզ՝ այս
երեկոյ եւ առաջիկայ գիշերը առանց մեղքերի
եւ գայթակղութեան անցկացնել, միշտ հաստա-
տուն մնալ հաւատի, յոյսի, սիրոյ եւ Քո պա-
տուիրանապահութեան մէջ՝ խնդրելով խաղա-
ղութիւնը ողջ աշխարհի համար, Քո սուրբ Եկե-
ղեցու անասանութիւնը եւ մեր անձերի
փրկութիւնը: Որպէսզի ընդունելով Քեզանից
մեր խնդրանքները՝ նաեւ մեծ վայելչական փա-
ռաբանութիւն միշտ ի բարձունս առաքենք
ամենազօր տէրութեանդ, Քրիստո՛ս Աստուած
մեր, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից
ամէն:

Աղօթք Բ

Հա՛յր գթած, բարեխնամող, Արարի՛չ ամենայն արարածոց, ընկա՛լ զպաղատանս ծառայից Քոց ի ժամ երեկոյիս, որ առատդ ես առ ամենեսեան պարգեւօք բարերարութեան Քոյ: Ողորմեա՛, Տէ՛ր, ամենայն աշխարհի եւ Եկեղեցւոյ Քուժ սրբոյ, Հիւանդաց, վշտացելոց, ճանապարհորդաց, նաւորդաց, խոստովանողաց, ապաշխարողաց եւ հոգւոցն հանգուցելոց: Զի Դու, Տէ՛ր ամենակալ, գիտես զպէտս մեր եւ զկարիս առաւել, քան զոր խնդրեմք եւ իմանամք, եւ Քեզ ընդ Որդւոյ եւ Ամենասրբոյ Հոգւոյդ վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:

Հանգստեան ժամ
(յառաջ քան զԼնջելն)

Հայր մեր, որ յերկինս ես...:

ՍԱՂԹԱՆՔ

Անձն իմ ի ձեռս Քո է յամենայն ժամ, եւ ի սուրբ Խաչ Քո յուսացեալ եմ, Թագաւո՛ր երկ-

Աղօթք Բ

Հա՛յր գթած, բարեխնամող, Արարի՛չ բոլոր արարածների, ընդունի՛ր Քո ծառաների պաղատանքներն այս երեկոյեան ժամին, որ առատ ես բոլորի նկատմամբ Քո բարերարութեան պարգեւներով: Ողորմի՛ր, Տէ՛ր, ամբողջ աշխարհին, Քո սուրբ Եկեղեցուն, Հիւանդներին, վշտացածներին, ճանապարհորդներին, նաւորդներին, խոստովանողներին, ապաշխարողներին եւ հանգուցեալների հոգիներին: Բանգի Դու, Տէ՛ր ամենակալ, գիտես մեր պէտքերն ու կարիքներն առաւել, քան խնդրում եւ իմանում ենք, եւ Քեզ Որդու եւ Ամենասուրբ Հոգու Հետ վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:

Հանգստեան ժամ
(քնելուց առաջ)

Հայր մեր, որ երկնքում ես...:

ՍԱՂԹԱՆՔ

Իմ անձը Քո ձեռքում է ամենայն ժամ, եւ Քո սուրբ Խաչին եմ ապաւինել, Թագաւո՛ր երկ-

նաև որ. զբազմութիւն սրբոց Քոց բարեխօս ունիմ առ Քեզ: Որ երկայնամիտդ ես առ ամենեսեան, մի՛ անտես առնեմ զապաւինեալս ի Քեզ. այլ պահեա՛ պատուական եւ սուրբ Խաչիւ Քով ի խաղաղութեան:

ՍԱՂՄՍ ԻԲ

Տէր Հովուեսցէ զիս, եւ ինձ ինչ ոչ պակասեսցէ:

Ի վայրի դալարւոջ, անդ բնակեցոյց զիս եւ առ ջուրս Հանգստեան սնոյց զիս:

Դարձոյց զանձն իմ առ իս եւ առաջնորդեաց ինձ ի ճանապարհս արդարութեան վասն անուան Իւրոյ:

Թէպէտ եւ գնացից ես ի մէջ ստուերաց մաշու, ոչ երկեայց ի չարէ, զի Դո՛ւ, Տէ՛ր, ընդ իս ես:

Յուպ Քո եւ գաւազան՝ նոքա մխիթարեացեն զիս:

Պատրաստ արարեմ առաջի իմ զսեղան՝ ակնյանդիման նեղչաց իմոց:

Օծեմ իւղով զգլուխ իմ, բաժակ Քո որպէս անապակ արբեցոյց զիս:

նաև որ. Քո սուրբերի բազմութիւնը բարեխօս ունեմ Քեզ մօտ: Որ ներողամիտ ես բոլորի նկատմամբ, մի՛ անտեսիր Քեզ ապաւինածիս, այլ Քո պատուական եւ սուրբ Խաչով պահի՛ր խաղաղութեան մէջ:

ՍԱՂՄՍ ԻԲ

Տէրը կհոյուի ինձ, եւ ինձ ոչինչ չի պակասի:

Այնտեղ, դալար վայրում ինձ բնակեցրեց եւ Հանդարտ ջրերի մօտ ինձ սնուցեց:

Ինձ դէպի իմ անձը դարձրեց եւ առաջնորդեց արդարութեան ճանապարհով իր անուան Համար:

Թէպէտ եւ ես գնամ մաշուան ստուերներում, չեմ վախենայ չարից, քանզի Դո՛ւ, Տէ՛ր, ինձ Հետ ես:

Քո ցուպը եւ գաւազանը՝ նրանք կմխիթարեն ինձ:

Իմ առաջ պատրաստեցիր սեղանը՝ դէմ յանդիման իմ նեղիչներին:

Օծեցիր գլուխս իւղով, Քո բաժակը որպէս անապակ դինի ինձ արբեցրեց:

Ողորմութիւն Քո, Տէ՛ր, զհետ իմ եկեացէ զամենայն աւուրս կենաց իմոց՝ բնակել ինձ ի տան Տեառն ընդ երկայն աւուրս:

Փա՛նք Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ՍԱՂՄՈՍ ԻԶ

Տէր լոյս իմ եւ կեանք իմ, ես յուժմէ՞ երկեայց, Տէր ապաւէն կենաց իմոց, ես յուժմէ՞ դողացայց:

Ի մերձենալ առ իս չարաց՝ ուտել զմարմին իմ, նեղիչք իմ եւ թշնամիք իմ՝ նոքա տկարացան եւ անկան:

Թէ պատրաստեցի ի վերայ իմ պատերազմ, ոչ երկիցէ սիրտ իմ, թէ յարիցէ ի վերայ իմ ճակատամարտ, սակայն եւ այսուիկ ի Քեզ, Տէ՛ր, յուսացայ:

Զմի խնդրեցի ի Տեառնէ եւ զսոյն աղաչեմ՝ բնակել ինձ ի տան Տեառն զամենայն աւուրս կենաց իմոց:

Տեսանել ինձ զվայելչութիւն Տեառն եւ՝ Հրաման տալ ի տաճարի Նորա:

Քո ողորմութիւնը, Տէ՛ր, ինձ հետ թող լինի իմ կեանքի բոլոր օրերում՝ երկար օրեր բնակուելու Տիրոջ տանը:

Փա՛նք Հօրը եւ Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ՍԱՂՄՈՍ ԻԶ

Տէրն է իմ լոյսը եւ կեանքը, ես ուժի՞ց վախենամ, Տէրն է իմ կեանքի ապաւէնը, ես ուժի՞ց դողամ:

Նրբ չարերը՝ իմ նեղիչները եւ թշնամիները, մօտեցան մարմինս ուտելու, նրանք տկարացան եւ ընկան:

Եթէ պատերազմ պատրաստուի իմ դէմ, իմ սիրտը չի երկնչի, թէ ճակատամարտ բարձրանայ ինձ վրայ, սակայն, այսուհանդերձ, Քեզ կապաւինեմ, Տէ՛ր:

Մի բան խնդրեցի Տիրոջից եւ նոյնն եմ աղաչում՝ կեանքիս բոլոր օրերը բնակուեմ Տիրոջ տան մէջ:

Տեսնելու Տիրոջ վայելչութիւնը եւ Նրա տաճարի մէջ Հրամայելու:

Մածկեաց զիս ի խորանի իւրում յաւուր չարի, ընդ յարկաւ արար զիս ի ծածկոյթ խորանի իւրում:

Ի վիմէ բարձր արարեր զիս եւ այժմ բարձր արա զգլուխ իմ ի վերայ թշնամեաց իմոց:

Շուրջ եղէց եւ մատուցից ի խորանի Նորա պատարագ օրհնութեան, օրհնեցից եւ սաղմոս սասցից Տեառն:

Լո՛ւր, Տէ՛ր, ձայնի իմում, զի կարդացի առ Քեզ, ողորմեա՛ ինձ եւ լո՛ւր ինձ, զի Քեզ սասց սիրտ իմ, եւ խնդրեցին երեսք իմ զերեսս Քո, Տէ՛ր, խնդրեցին:

Մի՛ դարձուցաներ զերեսս Քո յինէն եւ մի՛ խոտորիբ բարկութեամբ ի ծառայէ Քումմէ:

Օգնակա՛ն իմ լեր, Տէ՛ր, եւ մի՛ անարգեր զիս եւ մի՛ թողուր զիս, Աստուա՛ծ Փրկիչ իմ:

Հայր իմ եւ մայր իմ թողին զիս, եւ Տէր ընկալաւ զիս:

Օրէնագէ՛տ արա զիս, Տէ՛ր, ի ճանապարհի Քում, առաջնորդեա՛ ինձ ի շաւիղս Քո ուղիղս:

Վասն թշնամեաց իմոց մի՛ մատներ զիս ի ձեռս նեղչաց իմոց:

Յարեան ի վերայ իմ վկայք մեղաց եւ ստեցին ինձ յանօրէնութեան իւրեանց:

Ձար օրն ինձ ծածկեց Իր խորանում, Իր խորանի թաքստոցում ինձ պատուարեց:

Ժայռից վեր բարձրացրեցիր ինձ եւ այժմ բարձրացրո՛ւ իմ գլուխը թշնամիներէս վրայ:

Կըրջեմ եւ Նրա խորանում կմատուցեմ օրհնութեան պատարագ, կօրհնեմ եւ սաղմոս կասեմ Տիրոջը:

Լսի՛ր, Տէ՛ր, իմ ձայնը, քանզի Քեզ կանչեցի, ողորմի՛ր ինձ եւ լսի՛ր ինձ, քանզի Քեզ դիմեց իմ սիրտը, եւ իմ հայեացքը, Տէ՛ր, փնտրեց Քո հայեացքը:

Մի՛ դարձրու Քո երեսն ինձանից եւ բարկութեամբ մի՛ լքիր Քո ծառային:

Տէ՛ր, իմ օգնակա՛նը եղիր, մի՛ անարգիր ինձ եւ մի՛ թողնիր ինձ, Աստուա՛ծ Փրկիչ իմ:

Իմ հայրը եւ մայրը թողեցին ինձ, եւ Տէրն ինձ ընդունեց:

Օրէնագէ՛տ արա ինձ, Տէ՛ր, Քո ճանապարհի մէջ, առաջնորդի՛ր ինձ Քո ուղիղ շաւիղներով:

Մի՛ մատնիր ինձ իմ նեղիչների ձեռքը իմ թշնամիների պատճառով:

Մեղքերի վկաները բարձրացան ինձ վրայ եւ իրենց անօրէնութեամբ ստեցին իմ մատին:

Հաւատացի տեսանել զբարութիւն Տեառն
յերկրին կենդանեաց:

Համբեր Տեառն եւ քաջալերեա՛ց, զօրացի
սիրտ քո, եւ համբեր Տեառն:

Փա՛ռք Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ
այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից.
ամէն:

Աղօթք Ա

Տէ՛ր բարերար, որ մեծաւ գթութեամբ Քոյ
պատրաստեցիր զյաւիտենական Հանգիստն
առաքինութեամբ աշխատելոցն եւ կոչեցիր առ
Քեզ քաղցր ձայնիւ զծանրաբեռնեալսն եւ
զտաժանեալսն մեղօք՝ Հանգիստ նոցա խոստա-
նալով: Ենորհեա՛ եւ մեզ, Տէ՛ր, անխռով խա-
ղաղութեամբ զգիշերս անցուցանել եւ ի ծան-
րութենէ մեղաց զաշխատեալքս ապահովեա՛
ողորմութեամբ Քոյ եւ արժանաւորեա՛
մշտնջենաւոր Հանգստեանն ընդ ամենայն
սուրբս Քո: Եւ գոհանալով փառաւորեսցուք
զՔեզ ընդ Հօր եւ Ամենասուրբ Հոգւոյդ, այժմ
եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Հաւատացի, որ կտեսնեմ Տիրոջ բարութիւ-
նը կենդանեաց երկրում:

Սպասի՛ր Տիրոջը եւ քաջալերուի՛ր, թող զօ-
րանայ քո սիրտը, եւ սպասի՛ր Տիրոջը:

Փա՛ռք Հօրը եւ Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն
այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից.
ամէն:

Աղօթք Ա

Տէ՛ր բարերար, որ մեծ գթութեամբ պատ-
րաստեցիր յաւիտենական Հանգիստը առաքի-
նութեամբ վաստակածների համար եւ քաղցր
ձայնով կանչեցիր Քեզ մօտ մեղքով ծանրա-
բեռնուածներին եւ տառապածներին՝ Հանգիստ
խոստանալով նրանց: Ենորհի՛ր եւ մեզ, Տէ՛ր,
անխռով խաղաղութեամբ անցկացնել այս գի-
շերը, մեղքի ծանրութիւնից յոգնածներիս ան-
խռո՛վ պաշիր եւ արժանացրո՛ւ յաւիտենական
Հանգստին Քո բոլոր սուրբերի հետ: Եւ գոհա-
նալով փառաւորենք Քեզ Հօր եւ Ամենասուրբ
Հոգու հետ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւի-
տենից. ամէն:

Պարգեւատո՛ւ բարեաց եւ աղբի՛ւր խաղաղութեան, Տէ՛ր Աստուած մեր, յամենայն սատանայական խռովութեանց խաղաղացո՛վ զմիտս մեր եւ զխորհուրդս ի գիշերիս յայմիկ եւ յամենայն ժամանակի: Որպէս զի առաջնորդեալք յանցաւոր կենցաղոյս՝ ժամանեցուք յաւիտենական երկնից արքայութեան Քոյ, զոր պատրաստեցեր ի սկզբանէ աշխարհի սրբոց Քոց: Եւ ընդ նոսին գոհանալով փառաւորեսցուք զՀայր եւ զՈրդի եւ զՍուրբ Հոգիդ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Շնորհատո՛ւ բարեաց, ամենայնի առատ անմահ Տէ՛ր, աղաչեմք զՔեզ, փարատեա՛ յանձանց մերոց զաղջամղջին եւ զխաւարային խորհուրդս: Ի պատրանաց բանսարկուին պահեա՛ զմեզ եւ շնորհեա՛ մեզ հաւատով ապաւինիլ յԱմենասուրբ Երրորդութիւնդ՝ ի Հայր եւ յՈրդի եւ ի Սուրբ Հոգիդ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Պարգեւատո՛ւ բարիքների եւ աղբի՛ւր խաղաղութեան, Տէ՛ր Աստուած մեր, խաղաղեցրո՛ւ մեր միտքն ու խորհուրդներն ամէն տեսակ սատանայական խռովութիւններից այս գիշեր եւ ամենայն ժամ: Որպէսզի այս անցաւոր կեանքից առաջնորդուելով հասնենք երկնքի յաւիտենական արքայութեանդ, որ աշխարհի սկզբից պատրաստեցիր Քո սուրբերի համար: Եւ նրանց հետ գոհանալով փառաւորենք Հօրը, Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Շնորհատո՛ւ բարիքների, ամենաառատ անմահ Տէ՛ր, աղաչում ենք Քեզ, փարատի՛ր մեզանից մութ ու խաւարային խորհուրդները: Պահպանի՛ր մեզ բանսարկուի պատրանքներից եւ շնորհի՛ր մեզ հաւատով ապաւինել Ամենասուրբ Երրորդութեանդ՝ Հօրը, Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Տէ՛ր Աստուած մեր, Դու պահեա՛ զմեզ խաղաղութեամբ ի գիշերիս յայսմիկ եւ յամենայն ժամանակի: Ընդ սուրբ երկիւղ Քո բեւեռեալ պահեա՛ զմիտս եւ զխորհուրդս մեր: Որպէս զի յամենայն ժամ Քեւ պահպանեալ լիցուք յորդայթից թշնամւոյն եւ Քեզ Հանցուք զօրհնութիւն եւ զփառս՝ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյդ Սրբոյ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Հրեշտակի խաղաղութեան յանձն արա՛ զանձինս մեր, Տէ՛ր զօրութեանց, որ եկեալ պահեցէ զմեզ անխռովս ի տուէ եւ ի գիշերի, յարթութեան եւ ի հանգստեան մերում, զի Դու ես արարիչ լուսոյ եւ հաստիչ գիշերի: Եւ այժմ, աղաչեմք զՔեզ, Տէ՛ր Աստուած մեր, զհանգիստ գիշերիս շնորհեա՛ խաղաղութեամբ անցուցանել եւ հասանիլ ի պաշտօն առաւօտու, յերկրպագութիւն եւ ի փառաբանութիւն Ամենասուրբ Երրորդութեանդ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Տէ՛ր Աստուած մեր, խաղաղութեա՛մբ պահիր մեզ այս գիշեր եւ ամենայն ժամ: Քո սուրբ երկիւղի վրայ բեւեռած պահի՛ր մեր մտքերն ու խորհուրդները: Որպէսզի միշտ Քեզանով պահպանուած լինենք թշնամու որոգայթներից եւ օրհնենք ու փառաւորենք Քեզ՝ Հօրը, Որդուն եւ Սուրբ Հոգուդ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Տէ՛ր զօրութիւնների, խաղաղութեան Հրեշտակի յանձնի՛ր մեզ, որ գայ եւ անխռով պահի մեզ օր ու գիշեր, արթնութեան եւ քնի մէջ, քանզի Դու ես լոյսի արարողը եւ գիշերուայ ստեղծողը: Եւ այժմ, աղաչում ենք Քեզ, Տէ՛ր Աստուած մեր, շնորհի՛ր խաղաղութեամբ անցկացնել այս գիշերուայ հանգիստը եւ հասնել առաւօտեան պաշտամունքի, երկրպագելու եւ փառաբանելու Ամենասուրբ Երրորդութեանդ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Մաղթանք զօրաւորք արհաւրաց գիշերայ-
լոց՝ սրբոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ ասա-
ցեալ

ԲԱՆ ԺԲ

Ընկա՛լ քաղցրութեամբ, Տէ՛ր Աստուած
Էզօր, դառնացողիս զաղաչանս, մատի՛ր
գթութեամբ առ պատկառեալս դիմօք, փարա-
տեա՛, ամենապարգե՛ւ, զամօթական տխրու-
թիւնս, բա՛րձ յինէն, ողորմա՛ծ, զանբերելի
ծանրութիւնս, անջրպետեա՛, Հնարաւո՛ր, զմա-
հացու կրթութիւնս, աւարեա՛, մի՛շտ յաղթող,
գիսբողին հաճութիւնս, բացազրեա՛, վերնա-
յի՛ն, զմոլելոյն մառախուղ, կնքեա՛, կեցուցի՛չ,
զկորուսչին ընթացմունս, ցրուեա՛, ծածկա-
տե՛ս, զըմբռնողին չար գտմունս, խորտակեա՛,
անքնի՛ն, զմարտողին դիմեցմունս: Տեառնա-
զրեա՛ Բո անուամբդ զլուսանցոյց երդ յարկիս,
պարփակեա՛ Բո ձեռամբդ զառաստաղ տաճա-
րիս, գծագրեա՛ Բո Արեամբդ զմուտ սեմոց սե-
նեկիս, կերպացո՛ գ Բո նշանդ ի հետս ելից մաղ-
թողիս, ամբացո՛ Բո աջովդ զՀանգստեանս

Սուրբ Գրիգոր Նարեկացու ասած զօրա-
ւոր աղաչանքներն ընդդէմ գիշերային
արհաւիրքների

ԲԱՆ ԺԲ

Քաղցրութեամբ ընդունիր, Տէ՛ր Աստուած
Էզօր, դառնացողիս աղաչանքը, գթութեամբ
մօտեցիր ամօթահարիս, փարատի՛ր, ամենա-
պարգե՛ւ, ամօթական տխրութիւնս, վերցրո՛ւ
ինձանից, ողորմա՛ծ, անտանելի ծանրութիւնս,
անջրպետի՛ր, ամենահնա՛ր, մահացու կրթու-
թիւնս, առգրաւի՛ր, մի՛շտ յաղթո՛ղ, խաբողի
ցանկութիւնները, Հեռացրո՛ւ, վերնայի՛ն, ցնո-
րական մառախուղը, արգելի՛ր, կեցուցի՛չ, կո-
րուսչի յարձակումները, ցրի՛ր, ծածկատե՛ս, որ-
սողի չարահնարութիւնները, խորտակի՛ր, ան-
քնի՛ն, մարտնչողի ներգործութիւնները:
Տեառնազրի՛ր* Բո անուամբ տանս երդիկի լու-
սանցոյցը, պարփակի՛ր Բո ձեռքով տաճարիս
առաստաղը, գծագրի՛ր Բո Արեամբ սենեակիս
շեմի մուտքը, տպաւորի՛ր դրսից Բո նշանը
աղօթողիս դռան վրայ, ամբացրո՛ւ Բո աջով

* տեառնագրել - խաչակնքել, տէրունակսն նշանով կնքել

խշտի, մաքրեսցնեն ի հաղթից զծածկարան անկողնոյս, պահեսցնեն Քո կամօքդ զտառապեալ անձն ոգւոյս, անխարդա՛խ արասցես զՔո շնորհեալ շունչ մարմնոյս, կացուսցնեն շրջափակ զպար զօրուդ երկնայնոյ, կարգեսցնեն ի դիմի ընդդէմ դիւացն զառու:

Տո՛ւր հանգիստ բերկրութեան մահահանգոյնս նիրճման ի խորութեան գիշերիս՝ բարեխօսութեամբ հայցուածոց սրբուհւոյ Աստուածածնիդ եւ ամենայն ընտրելոց: Ամփոփեալ պարուրեա՛ զպատուհան տեսութեանց զգայարանացս իմաստից՝ անզարհուրելի զետեղմամբ՝ ի ծփական խռովութեանց, կենցաղական զբաղմանց, անըական երազոց, խօլականաց ցնորից՝ յիշատակաւ Քո յուսոյդ անվնասելի պաշտպանեալ: Եւ սթափեալ վերստին ի ննջմանէ ծանրութեան, ամենազգաստ արթնութեամբ, հոգենորոգ զուարթութեամբ ի Քեզ արձանացեալ, զայս ձայն մաղթանաց բուրմամբ հաւատոց Քեզ, ամէնօրհնեալ Թագաւոր փառաց անճառից, փառաբանողաց երկնագուժար խմբից երգակցեալ՝ յերկինս առաքել: Զի Դու փառաւորեալ ես յամենայն արարածոց յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Հանգստեանս խշտին*, մաքրի՛ր որոգայթներից անկողնիս ծածկարանը, պահպանի՛ր Քո կամքով հոգուս տառապեալ անձը, անվնասելի՛ դարձրու Քո՝ մարմնիս շնորհած շունչը, շրջափակի՛ր ինձ երկնային զօրքերովդ, կարգի՛ր ընդդէմ դեւերի դասի:

Տո՛ւր բերկրալի հանգիստ՝ գիշերուայ խորութեան մէջ մահահանգոյն ննջելիս՝ սուրբ Աստուածածնիդ եւ բոլոր ընտրեալների աղերսների բարեխօսութեամբ: Ամփոփելով պարուրի՛ր մտքիս զգայարանների տեսութեան պատուհանը՝ անզարհուրելի զետեղմամբ՝ ծփական խռովութիւններից, կենցաղական զբաղմունքներից, անըական երազներից, խօլական ցնորքներից՝ Քո յոյսի յիշատակով անվնաս պաշտպանելով: Եւ վերստին սթափուելով ծանր նինջից, ամենազգաստ արթնութեամբ, հոգենորոգ զուարթութեամբ ի Քեզ արձանացած, աղաչանքներիս այս ձայնը Քո հաւտքի բուրմամբ, անճառ փառքերի ամէնօրհնեալ Թագաւոր, Քեզ փառաբանողների երկնագուժար խմբերին երգակցելով՝ երկինք առաքեմ: Քանզի Դու փառաւորուած ես բոլոր արարածների կողմից յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

* խշտի - խստակրօն, գետնատարած անկողին

ԲԱՆ ԽԱ

Ա

Որդի՛ Աստուծոյ կենդանւոյ, օրհնեա՛լ յամենայնի, Հօրդ ահաւորի անքնի՛ն ծնունդ, որ տկարանայ առ ի Քէն եւ ոչ ինչ, որ ի ծագել անստուեր նշուլից ողորմութեան Քոյ փառաց Հալին մեղք, Հալածին դեւք, ջնջին յանցանք, խզին կապանք, խորտակին շղթայք, կենդանածնին մահացեալք, բշկին Հարուածք, ողջանան վէրք, բառնին ապականութիւնք, տեղի տան տխրութիւնք, նահանջին Հեծութիւնք, փախնու խաւարն, մեկնի մէզն, մերժի մառախուղն, փարատի մռայլն, սպառի աղջամուղջն, վերանայ մութն, զնայ գիշերն, տարազրի տագնապն, չքանան չարիքն, Հալածին յուսահատութիւնքն, եւ թագաւորէ ձեռն Քո ամենակար, քաւի՛չդ ամենայնի:

ԲԱՆ ԽԱ

Ա

Որդի՛ կենդանի Աստուծոյ, օրհնեա՛լ ամէն ինչում, ահաւոր Հօրդ անքնի՛ն ծնունդ, Քեզ Համար չկայ ոչինչ անհնար. Քո ողորմութեան փառքի անստուեր շողի ծագումից Հալչում են մեղքերը, Հալածուում են դեւերը, ջնջուում են յանցանքները, խզուում են կապանքները, խորտակուում են շղթաները, կենդանանում են մահացածները, բշկուում են Հարուածները, առողջանում են վէրքերը, վերանում են ապականութիւնները, տեղի են տալիս տխրութիւնները, նահանջում են Հեծութիւնները, փախչում է խաւարը, պարզուում է մէզը, ցրուում է մառախուղը, փարատուում է մռայլը, սպառուում է աղջամուղջը, վերանում է մութը, Հեռանում է գիշերը, տարազրուում է տագնապը, չքանում է չարիքը, Հալածուում են յուսահատութիւնները, եւ թագաւորում է Քո ձեռքն ամենակալ, քաւի՛չդ ամենայնի:

Որ ոչ եկիր կորուսանել զմարդկան ոգիս, այլ կեցուցանել, թո՛ղ ինձ զանթիւ չարիսն իմ բազում ողորմութեամբդ, զի Դու միայն ես յերկնի անճառ եւ յերկրի՝ անզնին, ի տարր գոյի եւ յեզրս ծագաց աշխարհի, սկիզբն ամենայնի եւ յամենայնի ամենայն լրմամբ, օրհնեալ ի բարձունս. եւ Քեզ ընդ Հօր եւ ընդ Հոգւոյդ Սրբոյ փա՛ռք յաւիտեանս. ամէն:

Մաղթանք ի դիաց պահպանութեան՝ սրբոյ Գրիգորի Նարեկացոյ ասացեալ

ԲԱՆ ՂԴ

Ա

Աստուա՛ծ յաւիտենական, բարերա՛ր եւ ամենակա՛լ, ստեղծի՛չ լուսոյ եւ յօրինի՛չ գիշերոյ, կեանք՝ մահու, եւ լո՛յս ի խաւարի, յո՛յս ակնուկողաց եւ երկայնմտութի՛ւն տարակուսելոց, որ ամէնարուեստ իմաստութեամբ Քոզ դարձուցանես յայգ զաստուերս մահու, աննուա՛գ ծագումն եւ անմո՛ւտ արե-

Որ չեկար կորստեան մատնելու մարդկանց Հոգիները, այլ ապրեցնելու, ների՛ր իմ անթիւ չարիքները Քո մեծ ողորմութեամբ, քանզի միայն Դու ես երկնքում անճառ եւ երկրում՝ անզնին, գոյի տարրերում եւ աշխարհի չորս ծագերում, սկիզբն ամէն ինչի եւ ամէն ինչում ողջ կատարելութեամբ, օրհնեալ բարձունքներում, եւ Քեզ Հօրդ եւ Սուրբ Հոգուդ Հետ փա՛ռք յաւիտեանս. ամէն:

Սուրբ Գրիգոր Նարեկացու աղօթքը դեւերից պահպանելու համար

ԲԱՆ ՂԴ

Ա

Աստուա՛ծ յաւիտենական, բարերա՛ր եւ ամենակա՛լ, ստեղծո՛ղ լոյսի եւ յօրինո՛ղ գիշերի, կեանք՝ մահուան մէջ, եւ լո՛յս՝ խաւարում, յո՛յս ակնկալողների, եւ Համբերութի՛ւն տարակուսեալների, որ ամէնարուեստ Քո իմաստութեամբ մահուան ստուերը փոխում ես այգի, աննուա՛գ ծագում եւ անմո՛ւտ արեգակ,

գահն, քանզի ոչ զօրէ ծածկել զփառս տէրութեան Քոյ խաւար գիշերոյ, որում կրկնի ծուներ կրկրպագութեան ամենայն եղելոց՝ երկնաւորաց եւ երկրաւորաց եւ սանդարամետականաց: Որ լսես զհեծութիւն կապելոց եւ Հայիս յաղօթս խոնարհաց եւ ընդունիս զխնդրուածս նոցա, Աստուած իմ եւ Թագաւո՛ր իմ, կեանք իմ եւ ապաւէ՛ն իմ, յո՛յս իմ եւ վստահութի՛ւն իմ, Յիսո՛ւս Քրիստոս, Աստուած՞դ ամենայնի, սո՛ւրբդ՝ Հանգուցեալ ի Հոգիս սրբոց, մխիթարութի՛ւն վշտաց եւ քաւարա՛ն մեղուցելոց, որ գիտես զամենայն յառաջ, քան զլինել նոցա, առաքեա՛ զպահպանողական զօրութիւն աջոյ Քոյ եւ փրկեա՛ զիս յերկիւղէ գիշերի եւ ի դիւէ չարէ: Որպէս զի, զյիշատակ սոսկալի եւ սուրբ Քո անուանդ միշտ Համբուրեալ շրթամբք Հոգւոյ ըղձութեան շնչոյ, կեցից պահպանեալ ընդ այնոսիկ, որ կարգան զՔեզ ի բոլոր սրտէ:

Բ

Եւ ի գրոշմէ Խաչի Քոյոյ նշանիդ, զոր աստուածային Արեամբ Քո ներկեալ նորոգեցիր եւ ի նոյն շնորհ որդեգրութեան զմեզ մկրտե-

քանզի գիշերուայ խաւարը չի կարող ծածկել Քո տէրութեան փառքը, որին ծնրադիր երկրպագում են բոլոր արարածները՝ երկնայինները, երկրայինները եւ սանդարամետականները: Որ լսում ես կապեալների Հեծութիւնը, նայում խոնարհների աղօթքին եւ ընդունում նրանց խնդրուածքները, Աստուած իմ եւ Թագաւո՛ր իմ, կեանք իմ եւ ապաւէ՛ն իմ, յո՛յս իմ եւ վստահութի՛ւն իմ, Յիսո՛ւս Քրիստոս, Աստուած ամենայնի, Սո՛ւրբդ՝ սուրբերի Հոգում բնակուող, մխիթարութի՛ւն վշտերի եւ քաւարա՛ն մեղաւորների, որ ամէն ինչ գիտես նախապէս, առաքի՛ր պահպանող զօրութիւնը Քո աջի եւ փրկի՛ր գիշերուայ երկիւղից եւ չար դելից: Որպէսզի, Քո սոսկալի եւ սուրբ անուան յիշատակը միշտ Համբուրելով Հոգուս շուրթերով, շնչիս փափագով, ապրեմ պահպանուած բոլոր նրանց Հետ, ովքեր կանչում են Քեզ ամբողջ սրտով:

Բ

Արդ, Խաչի Քո նշանի գրոշմից, որն, աստուածային Արեամբզ ներկելով, Դու նորոգեցիր, նոյն որդեգրութեան շնորհով մեզ մկրտե-

ցեր եւ ի փառս պատկերի Քոյ նկարեալ յօրինեցեր, այսու պարգեւօք աստուածականօք ամաչեսցէ սատանայ, քակտեսցին մեքենայքն, բարձցին որոգայթքն, պարտեսցին մարտուցեալքն, պակասեսցին զէնքն սայրասուրք, մերժեսցի մէզն, փարատեսցի խաւարն, մեկնեսցի մառախուղն: Բազուկ Քո հովանասցի, եւ աջ Քո կնքեսցէ, վասն զի զթած ես եւ ողորմած, եւ անուն Քո կոչեսցեալ է ի վերայ ծառայից Քոց: Եւ Քեզ ընդ Հօր Հոգևովդ Սրբով փա՛ռք եւ իշխանութի՛ւն յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Ս. ՆԵՐՍԷՍ ԵՆՈՐՅԱԼԻ

Աղօթք իւրաքանչիւր անձիև
հաւատացելոց ի Քրիստոս

Ա

Հաւատով խոստովանիմ եւ երկիր պագանեմ Քեզ, Հա՛յր եւ Որդի՛ եւ Սո՛ւրբ Հոգի, անեղ եւ անմա՛հ բնութիւն, Արարի՛չ հրեշտակաց եւ մարդկան եւ ամենայն եղելոց, ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ցիր եւ Քո փառքի պատկերով նկարելով յօրինեցիր, այս աստուածային պարգեւներով թող ամօթահար լինի սատանան, քակտուեն մեքենայուլթիւնները, վերանան որոգայթները, պարտուեն մարտնչողները, կորչեն սայրասուր զէնքերը, ցնդի մշուշը, փարատուի խաւարը, պարզուի մառախուղը: Քո բազուկը թող հովանի լինի, եւ Քո աջը թող կնքի, քանզի զթած ես եւ ողորմած, եւ Քո անունով են կոչուում ծառաներդ: Եւ Քեզ Հօր եւ Սուրբ Հոգու հետ փա՛ռք եւ իշխանութի՛ւն յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Ս. ՆԵՐՍԷՍ ԵՆՈՐՅԱԼԻ

Աղօթք՝ Քրիստոսին հաւատացող
իւրաքանչիւր անձի

Ա

Հաւատքով խոստովանում եւ երկրպագում եմ Քեզ, Հա՛յր եւ Որդի՛ եւ Սո՛ւրբ Հոգի, անեղ եւ անմա՛հ բնութիւն, հրեշտակների եւ մարդկանց եւ բոլոր եղածների՛ Արարիչ, ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Հաւատով խոստովանիմ եւ երկիր պազանեմ Քեզ, անբաժանելի լո՛յս, միասնական Սո՛ւրբ Երրորդութիւն եւ Մի Աստուածութիւն, արարի՛չ լուսոյ եւ Հալածի՛չ խաւարի, Հալածեա՛ ի Հոգւոյ իմմէ զխաւար մեղաց եւ անգիտութեանց եւ լուսաւորեա՛ զմիտս իմ ի ժամուս յայսմիկ՝ աղօթել Քեզ ի Հաճոյս եւ ընդունել ի Քէն զխնդրուածս իմ. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Հա՛յր երկնաւոր, Աստուա՛ծ ճշմարիտ, որ առաքեցիր զՈրդիդ Քո սիրելի ի խնդիր մուրեակ ոչխարին, մեղա՛յ յերկինս եւ առաջի Քո, ընկա՛լ զիս որպէս զանառակ որդին եւ զգեցո՛ զիս զպատմուճանն զառաջին, զոր մերկացայ մեղօք. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Որդի՛ Աստուծոյ, Աստուա՛ծ ճշմարիտ, որ խնարհեցար ի Հայրական ծոցոյ եւ առեր մար-

Հաւատքով խոստովանում եւ երկրպագում եմ Քեզ, անբաժանելի լո՛յս, միասնական Սո՛ւրբ Երրորդութիւն եւ Մի Աստուածութիւն, արարի՛չ լոյսի եւ Հալածի՛չ խաւարի, Հալածի՛ր իմ Հոգուց մեղքերի եւ անգիտութեան խաւարը եւ լուսաւորի՛ր իմ միտքն այս ժամին՝ աղօթելու Քեզ Հաճոյ եւ ընդունելու Քեզանից իմ խնդրուածքները. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Հա՛յր երկնաւոր, Աստուա՛ծ ճշմարիտ, որ առաքեցիր Քո սիրելի Որդուն մուրեակ ոչխարիս փնտրելու Համար, մեղա՛յ երկնքի եւ Քո առաջ, ընդունի՛ր ինձ ինչպէս անառակ որդուն եւ Հագցրո՛ւ ինձ առաջին պատմուճանը, որից մերկացայ մեղքով. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Որդի՛ Աստուծոյ, Աստուա՛ծ ճշմարիտ, որ իջար Հայրական ծոցից եւ մարմին առար սուրբ Կոյս

մին ի սրբոյ Կուսէն Մարիամայ վասն մերոյ
փրկութեան, խաչեցար եւ թաղեցար եւ յարեար
ի մեռելոց եւ համբարձար փառօք առ Հայր, մե-
ղա՛յ յերկինս եւ առաջի Քո, յիշեա՛ զիս որպէս
զաւագակն, յորժամ գաս արքայութեամբ Քով.
եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամե-
ղիս:

Ե

Հոգի՛ Աստուծոյ, Աստուած ճշմարիտ, որ իջեր
ի Յորդանան եւ ի Վերնատունն եւ լուսաւորե-
ցեր զիս մկրտութեամբ սուրբ Աւագանին, մե-
ղա՛յ յերկինս եւ առաջի Քո, մաքրեա՛ զիս
վերստին աստուածային հրով Քով, որպէս հրե-
ղէն լեզուօք՝ սուրբ զառաքեալսն. եւ ողորմեա՛
Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Զ

Անե՛ղ բնութիւն, մեղա՛յ Քեզ մտօք իմովք,
հոգւով եւ մարմնով իմով, մի՛ յիշեր զմեղս իմ
զառաջինս վասն անուանդ Քում սրբոյ. եւ
ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Մարիամից մեր փրկութեան համար, խաչուե-
ցիր, թաղուեցիր եւ յարութիւն առար մեռել-
ներից եւ փառքով համբարձուեցիր առ Հայր,
մեղա՛յ երկնքի եւ Քո առաջ, յիշի՛ր ինձ, ինչ-
պէս աւագակին, երբ գաս Քո արքայութեամբ.
եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազ-
մամեղիս:

Ե

Հոգի՛ Աստուծոյ, Աստուած ճշմարիտ, որ իջար
Յորդանան եւ Վերնատուն եւ լուսաւորեցիր
ինձ սուրբ Աւագանի մկրտութեամբ, մեղա՛յ
երկնքի եւ Քո առաջ, մաքրի՛ր ինձ վերստին
Քո աստուածային հրով, ինչպէս հրեղէն լեզու-
ներով՝ սուրբ առաքեալներին. եւ ողորմի՛ր Քո
արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Զ

Անե՛ղ բնութիւն, մեղա՛յ Քեզ իմ մտքով, հո-
գով եւ մարմնով, յանուն Քո սուրբ անուան
մի՛ յիշիր իմ նախկին մեղքերը. եւ ողորմի՛ր Քո
արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Տեսնող ամենայնի, մեղա՛յ Քեզ խորհրդով, բանիւ եւ գործով, ջնջեա՛ գձեռագիր յանցանաց իմոց եւ գրեա՛ զանուն իմ ի Դպրութեան կենաց. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Քննող գաղտնեաց, մեղա՛յ Քեզ կամայ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ, թողութի՛ւն շնորհեա մեղաւորիս, զի ի ծննդենէ սուրբ Աւագանին մինչեւ ցայսօր մեղուցեալ եմ առաջի Աստուածութեանդ Քոյ զգայարանօք իմովք եւ ամենայն անդամօք մարմնոյս. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Ամենախնա՛մ Տէր, դի՛ր պահապան անց իմոց գերկիւղ Քո սուրբ՝ ո՛չ եւս Հայիլ յայրատ, եւ ականջաց իմոց՝ ո՛չ ախորժել լսել զբանս չարութեան, եւ բերանոյ իմոյ՝ ո՛չ խօսել զստութիւն, եւ սրտի իմոյ՝ ո՛չ խորհել զչարութիւն, եւ ձեռաց իմոց՝ ո՛չ գործել զանիրաւութիւն, եւ ստից իմոց՝ ո՛չ գնալ ի ճանապարհս անօրէնու-

Ամէն ինչ տեսնող, մեղա՛յ Քեզ խորհրդով, խօսքով եւ գործով, ջնջի՛ր ձեռագիրն իմ յանցանքների եւ գրի՛ր իմ անունը կեանքի գրքում. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Գաղտնիքնե՛ր քննող, մեղա՛յ Քեզ կամայ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ, թողութի՛ւն շնորհիր մեղաւորիս, քանզի սուրբ Աւագանի ծնունդից մինչեւ այսօր մեղանչել եմ Աստուածութեանդ առաջ իմ զգայարաններով եւ մարմնիս բոլոր անդամներով. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Ամենախնա՛մ Տէր, իմ աչքերին պահապան դիր Քո սուրբ երկիւղը՝ այլեւս անպատկառ չնայելու, եւ ականջներին՝ չախորժելու լսել չար խօսքեր, եւ բերանիս՝ սուտ չխօսելու, եւ սրտիս՝ չարը չխորհելու, եւ ձեռքերիս՝ անիրաւութիւն չգործելու, եւ ոտքերիս՝ անօրինութեան ճանապարհով չգնալու. այլ ուղղի՛ր սրանց շարժու-

Թեան, այլ ուղղեա՛ր՝ զշարժումն սոցա՛ լինել միշտ ըստ պատուիրանաց Քոց յամենայնի. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Ժ

Հո՛ւր կենդանի Քրիստոս, զհուր սիրոյ Քոյ, զոր արկեր յերկիր, բորբոքեա՛ յանձն իմ, զի այրեացէ՛ զախտ հոգւոյ իմոյ եւ սրբեսցէ՛ զխիղճ մտաց իմոց եւ մաքրեսցէ՛ զմեղս մարմնոյ իմոյ եւ վառեսցէ՛ զլոյս գիտութեան Քոյ ի սրտի իմում. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ԺԱ

Իմաստութի՛ւն Հօր Յիսուս, տո՛ւր ինձ զիմաստութիւն զբարիս խորհել եւ խօսել եւ գործել առաջի Քո յամենայն ժամ, ի չար խորհրդոց, ի բանից եւ ի գործոց փրկեա՛ զիս. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ԺԲ

Կամեցո՛ղ բարեաց, Տէ՛ր կամարար, մի՛ թողուր զիս ի կամս անձին իմոյ գնալ, այլ առաջնորդեա՛ ինձ լինել միշտ ըստ կամաց Քոց բարե-

մը՝ միշտ լինելու ըստ Քո պատուիրանների. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Ժ

Հո՛ւր կենդանի Քրիստոս, Քո սիրոյ հուրը, որ բցեցիր երկրի վրայ, բորբոքի՛ր իմ անձում, որպէ՛սզի այրի իմ հոգու ախտերը եւ սրբի իմ մտքի խիղճը, եւ մաքրի իմ մարմնի մեղքերը եւ վառի Քո գիտութեան լոյսն իմ սրտում. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ԺԱ

Հօր իմաստութի՛ւն Յիսուս, տո՛ւր ինձ իմաստութիւնը՝ ամէն ժամ Քո առջեւ բարին խորհելու, խօսելու եւ գործելու, եւ փրկի՛ր ինձ չար խորհուրդներից, խօսքերից եւ գործերից. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ԺԲ

Բարի՛ք կամեցող, Տէ՛ր կամարար, մի՛ թող ինձ իմ անձի կամքով գնալ, այլ առաջնորդի՛ր ինձ

սիրաց, եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝
բազմամեղիս:

ԺԳ

Արքա՛յ երկնաւոր, տո՛ւր ինձ զարքայութիւն
Քո, զոր խոստացար սիրելեաց Քոց, եւ զօրա-
ցո՛ զսիրտ իմ՝ աստի զմեզս եւ սիրել զՔեզ մի-
այն եւ առնել զկամս Քո. եւ ողորմեա՛ Քո արա-
րածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ԺԴ

Խնամո՛ղ արարածոց, պահեա՛ նշանաւ Խաչի
Քոյ զՀոգի եւ զմարմին իմ ի պատրանաց մե-
ղաց, ի փորձութեանց դիւաց եւ ի մարդոց անի-
րաւաց եւ յամենայն վտանգից Հոգւոյ եւ
մարմնոյ. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝
բազմամեղիս:

ԺԵ

Պահապա՛ն ամենայնի Քրիստոս, աջ Քո Հովա-
նի լիցի ի վերայ իմ ի տուէ եւ ի գիշերի, ի նստել
ի տան, ի գնալ ի ճանապարհ, ի ննջել եւ ի յառ-
նել, զի մի՛ երբեք սասանեցայց. եւ ողորմեա՛
Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

միշտ լինել ըստ Քո բարեւէր կամքի. եւ ողոր-
մի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ԺԳ

Արքա՛յ երկնաւոր, տո՛ւր ինձ Քո արքայութիւ-
նը, որ խոստացար Քո սիրելիներին, եւ զօրաց-
րո՛ւ իմ սիրտը՝ ատելու մեղքը եւ միայն Քեզ
սիրելու եւ Քո կամքը կատարելու. եւ ողորմի՛ր
Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ԺԴ

Խնամո՛ղ արարածների, պահի՛ր Քո Խաչի նշա-
նով իմ Հոգին եւ մարմինը մեղքերի պատրանք-
ներից, դեւերի փորձութիւններից, անիրաւ
մարդկանցից եւ Հոգու եւ մարմնի բոլոր
վտանգներից. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին
եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ԺԵ

Պահապա՛ն ամենայնի Քրիստոս, Քո աջը թող
Հովանի լինի ինձ վրայ ցերեկ եւ գիշեր, տանը
նստելիս, ճանապարհ գնալիս, ննջելիս եւ արթ-
նանալիս, որպէսզի երբեք չսասանուեմ. եւ ողոր-
մի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Արտուած իմ, որ բանաս զձեռս Քո եւ լնուս զամենայն արարածս ողորմութեամբ Քով. Քեզ յանձն առնեմ զանձն իմ, Դո՛ւ Հոգա եւ պատրաստեա զպէտս Հոգւոյ եւ մարմնոյ իմոյ յայսմհետէ մինչեւ յաւիտեան. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Դարձուցի՛չ մոլորելոց, դարձո՛ զիս ի չար սովորութեանց իմոց ի բարի սովորութիւն եւ բեւեռեա՛ ի Հոգի իմ զսոսկալի օր մահուն եւ զերկիւղ գեհեոյն եւ զսէր արքայութեանն, զի զղջացայց ի մեղաց եւ գործեցից զարդարութիւն. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Աղբի՛ւր անմահութեան, աղբերացո՛ ի սրտէ իմ՝ մէ զարտասուս ապաշխարութեան՝ որպէս պոռնկին, զի լուացից զմեղս անձին իմոյ յառաջ քան զելանելն իմ յաշխարհէս. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Աստուած իմ, որ բացում ես ձեռքերդ եւ լցնում բոլոր արարածներդ Քո ողորմութեամբ, Քեզ եմ յանձնում իմ անձը, Դո՛ւ Հոգա եւ պատրաստիր իմ Հոգու եւ մարմնի կարիքները այսուհետեւ մինչեւ յաւիտեան. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Մոլորեալներին դարձի՛ բերող, ե՛տ դարձրու ինձ իմ չար սովորութիւններից բարի սովորութեան եւ բեւեռի՛ր իմ Հոգում մահուան սոսկալի օրը եւ գեհեոյնի երկիւղը եւ արքայութեան սէրը, որպէսզի զղջամ մեղքերս եւ գործեմ արդարութիւն. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Աղբի՛ւր անմահութեան, բիւցցրո՛ւ իմ սրտից ապաշխարութեան արտասուքներ, ինչպէս պոռնկին, որպէսզի լուանամ իմ Հոգու մեղքերն աշխարհից ելնելուց առաջ. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Պարգեւի՛չ ողորմութեան, պարգեւեա՛ ինձ ուղ-
ղափառ Հաւատով եւ բարի գործով եւ սուրբ
Մարմնոյ եւ Արեան Քոյ Հաղորդութեամբ գալ
առ Քեզ. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝
բազմամեղիս:

Ի

Բարերա՛ր Տէր, Հրեշտակի բարւոյ յանձն արաս-
ցես զիս՝ քաղցրութեամբ աւանդել զՀոգի իմ
եւ անխռով անցուցանել ընդ չարութիւն այ-
տոցն, որք են ի ներքոյ երկնից. եւ ողորմեա՛
Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ԻԱ

Լո՛յս ճշմարիտ Քրիստոս, արժանաւորեա՛ զՀո-
գի իմ ուրախութեամբ տեսանել զլոյս փառաց
Քոց ի կոչման աւուրն եւ Հանգչիլ յուսով բա-
րեաց յօթեւանս արդարոց մինչեւ յՕր մեծի
գալստեան Քոյ. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ
ինձ՝ բազմամեղիս:

Պարգեւի՛չ ողորմութեան, պարգեւի՛ր ինձ ուղ-
ղափառ Հաւատքով եւ բարի գործով եւ Քո
սուրբ Մարմնի եւ Արեան Հաղորդութեամբ գալ
Քեզ մօտ. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ
ինձ՝ բազմամեղիս:

Ի

Բարերա՛ր Տէր, ինձ բարի Հրեշտակի՛ յանձնիր՝
իմ Հոգին քաղցրութեամբ աւանդելու եւ ան-
խռով անցնելու դեւերի չարիքի միջով, որոնք
երկնքի ներքոյ են. եւ ողորմի՛ր Քո արարած-
ներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

ԻԱ

Լո՛յս ճշմարիտ Քրիստոս, արժանաւորի՛ր իմ
Հոգուն կոչման օրը ուրախութեամբ տեսնել Քո
փառքի լոյսը եւ բարիքների յոյսով բնակուել
արդարների օթեւաններում մինչեւ Քո
գալստեան մեծ Օրը. եւ ողորմի՛ր Քո արարած-
ներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Դատաւո՛ր արդար, յորժամ գաս փառօք Հօր՝ դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս, մի՛ մտաներ ի դատաստան ընդ ծառայի Քուսմ, այլ փրկեա՛ զիս ի յաւիտենական Հրոյն եւ լսելի՛ արա ինձ՝ զերանաւէտ կոչումն արդարոց յերկնից արքայութիւնդ. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Ամէնողո՛րմ Տէր, ողորմեա՛ ամենայն Հաւատացելոց ի Քեզ, իմոց եւ օտարաց, ծանօթից եւ անծանօթից, կենդանեաց եւ մեռելոց. շնորհեա՛ եւ թշնամեաց իմոց եւ ատելեաց զթողութիւն որ առ իս յանցանաց, եւ դարձո՛ զնոսս ի չարեացն, զոր ունին վասն իմ, զի ողորմութեանդ Քուսմ արժանի եղիցին. եւ ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Փառաւորեա՛լ Տէր, ընկա՛լ զաղաչանս ծառայիս Քոյ եւ կատարեա՛ ի բարի զինդրուածս իմ՝ բարեխօսութեամբ սրբուհւոյ Աստուածածնին եւ

Դատաւո՛ր արդար, երբ գաս Հօր փառքով՝ դատելու կենդանիներին եւ մեռեալներին, մի՛ մտնիր դատաստանի մէջ Քո ծառայի Հետ, այլ փրկի՛ր ինձ յաւիտենական Հրից եւ արժանի՛ արա ինձ լսել արդարներին երկնքի արքայութիւն Հրաւիրող երանաւէտ ձայնը. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Ամէնողո՛րմ Տէր, ողորմի՛ր բոլոր Քեզ Հաւատացողներին, իւրայիններիս եւ օտարներին, ծանօթներին եւ անծանօթներին, կենդանիներին եւ մեռեալներին. թողութի՛ւն շնորհիր նաեւ իմ թշնամիներին եւ ինձ ատողներին իմ դէմ [գործած] յանցանքների Համար եւ ե՛տ դարձրու նրանց չարիքից, որ պաշուսմ են իմ դէմ, որպէս զի արժանի լինեն Քո ողորմութեանը. եւ ողորմի՛ր Քո արարածներին եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Փառաւորեա՛լ Տէր, ընդունի՛ր Քո ծառայի աղաչանքները եւ ի բարի՛ կատարիր իմ խնդրուածքները՝ բարեխօսութեամբ սրբուհւոյ Աստուածած-

Յովհաննու Մկրտչին եւ սրբոյն Ստեփանոսի
Նախավկային եւ սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին եւ սրբոց առաքելոց, մարգարէից,
վարդապետաց, մարտիրոսաց, Հայրապետաց,
ճգնաւորաց, կուսանաց, միանձանց եւ ամենայն
սրբոց Քոց երկնաւորաց եւ երկրաւորաց. եւ Քեզ
փա՛ռք եւ երկրպագութի՛ւն՝ անբաժանելի
Սուրբ Երրորդութեանդ, յաւիտեանս. ամէն:

* * *

Օրինութիւն սեղանոյ

Օրհնեա՛, Քրիստո՛ս Աստուած մեր, Հոգեւոր
օրհնութեամբ զկերակուրս եւ զըմպելիս ծառայից
Քոց եւ շնորհեա՛ առողջութիւն Հոգւոյ եւ
մարմնոյ, որպէս զի պարկեշտութեամբ վայելելով ի
մարմնաւոր պիտոյիցս՝ անանց բարեաց
եւ երկնից արքայութեանդ Հաղորդս լիցուք
ընդ ամենայն սուրբս Քո: Եւ գոհութեամբ
փառաւորեսցուք զՔեզ ընդ Հօր եւ Ամենասուրբ
Հոգւոյդ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից.
ամէն:

Հայր մեր, որ յերկինս ես...:

նի եւ Յովհաննէս Մկրտչի եւ սուրբ Ստեփանոս
Նախավկայի եւ մեր սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի
եւ սուրբ առաքեալների, մարգարէների, վարդապետների,
մարտիրոսների, Հայրապետների,
ճգնաւորների, կոյսերի, միանձանց եւ Քո բոլոր
երկնաւոր եւ երկրաւոր սուրբերի. եւ Քեզ՝ անբաժանելի
Սուրբ Երրորդութեանդ, փա՛ռք եւ
երկրպագութի՛ւն յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

* * *

Սեղանի օրինութիւն

Օրհնի՛ր, Քրիստո՛ս Աստուած մեր, Հոգեւոր
օրհնութեամբ քո ծառաների կերակուրները եւ
ըմպելիքները եւ շնորհի՛ր Հոգու եւ մարմնի
առողջութիւն, որպէսզի պարկեշտութեամբ վայելելով
այս մարմնաւոր պէտքերից՝ քո բոլոր սուրբերի
Հետ Հաղորդ լինենք անանց բարիքներիդ
եւ երկնքի արքայութեանդ: Եւ գոհութեամբ
փառաւորենք Քեզ Հօր եւ Ամենասուրբ Հոգուդ
Հետ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից.
ամէն:

Հայր մեր, որ երկնքում ես...:

Ապա օրհնող սեղանոյն ասէ.

Ճաշակեսցուք խաղաղութեամբ զկերակուրս, որ պատրաստեալ է մեզ ի Տեառնէ. օրհնեալ է Տէր ի պարգեւս Իւր. ամէն:

Գոհութիւն զկնի ճաշոյ

Փա՛ռք Քեզ, Տէ՛ր, փա՛ռք Քեզ, Թագաւո՛ր փառաց, որ ետուր մեզ կերակուր ուրախութեան եւ լցուցեր զսիրտս մեր ի լիութենէ ամենաբաւական ողորմութեան Քոյ: Լցո՛ւ եւ այժմ զմեզ Հոգւովդ Քով Սրբով, որպէս զի գտցուք առաջի Քո հաճոյք եւ մի՛ ամաչեցեալք, զի Դու գաս եւ հատուցանես իւրաքանչիւր ըստ գործս իւր: Եւ Քեզ վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Հայր մեր, որ յերկինս ես...:

Զկերողքս Աստուած օրհնեսցէ, սպասաւորաց եւ երախտաւորացն վարձս բարեաց պարգեւեսցէ. եւ օրհնեսցէ զամենեանս Քրիստոս Աստուած, որ զմեզ կերակրեաց եւ լիացոյց, նմա փա՛ռք յաւիտեանս. ամէն:

Ապա սեղան օրհնողն ասում է.

Նաղաղութեամբ ճաշակե՛նք այս կերակուրները, որոնք մեզ համար պատրաստուած են Տիրոջ կողմից. օրհնեա՛լ է Տէրն Իր պարգեւեներում. ամէն:

Գոհութիւն ճաշից յետոյ

Փա՛ռք Քեզ, Տէ՛ր, փա՛ռք Քեզ, փառաց Թագաւոր, որ տուեցիր մեզ ուրախութեան կերակուր եւ Քո ամենաբաւ ողորմութեան լիութեամբ լցրեցիր մեր սրտերը: Այժմ լցրո՛ւ մեզ նաեւ Քո Սուրբ Հոգով, որպէսզի ընդունեի լինենք Քո առաջ եւ ոչ՝ ամօթահար, քանզի Դու գալիս ես եւ հատուցում իւրաքանչիւրին ըստ իր գործերի: Եւ Քեզ վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Հայր մեր, որ երկնքում ես...:

Ուտողներին Աստուած թող օրհնի, սպասաւորներին եւ երախտաւորներին բարիքների վարձատրութիւն պարգեւի. եւ թող օրհնի բոլորին Քրիստոս Աստուած, որ մեզ կերակրեց եւ լիացրեց, նրան փա՛ռք յաւիտեանս. ամէն:

ԴԱՒԱՆԱԿԱՆ
ԱՂՕԹՔՆԵՐ

ԱՂՈԹՔ

Ո՛վ Աստուած եւ Տէր եւ Հայր եւ խնամակալ առաւել այս ստեղծուածոց:

Ո՛վ արարիչ եւ հաստիչ եւ պահպան ազգիս քրիստոնէից, Յիսո՛ւս Քրիստոս, Որդի՛ եւ Բա՛ն Հօր:

Ո՛վ դատաւոր եւ այցելու եւ քննիչ եւ հատուցանող իւրաքանչիւր մտածութեանց եւ բանից եւ գործոց, Հոգի՛դ Աստուած:

Ո՛վ Հայր եւ Որդի եւ Հոգի Սուրբ՝ Երրորդութիւն անբաժանելի: Զխոստովանութիւն ուղղափառ դաւանութեանդ Քոյ, զոր աւանդեցիր մեզ, հաստատուն եւ աներկեւան պահեա ի մեզ: Մի՛ որպէս մեքս իմանամք եւ ասեմք փանաքիմաց բայիւք մերովք, այլ որպէս Դու իսկ գիտես անճառելի եւ խորին Քո իմաստութեամբ եւ որպէս եսդ անփոփոխելի Քոյին բնութեամբդ, զնոյնն մատակարարեա՛ եւ ծանո՛ մեզ: Եւ ի նոյնն բա՛ց զբերանս մեր ի խոստովանութիւն: Վասն զի մեք մերովս գիտութեամբ եւ քննութեամբ եւ ոչ գտրուպսն

ԱՂՈԹՔ

Ո՛վ Աստուած եւ Տէր եւ Հայր եւ խնամակալ այս բոլոր ստեղծուածների:

Ո՛վ արարիչ, ստեղծիչ եւ պահպան քրիստոնեաներիս, Յիսո՛ւս Քրիստոս, Հօր Որդի՛ եւ Բա՛ն:

Ո՛վ դատաւոր, այցելու, քննիչ եւ հատուցող՝ իւրաքանչիւր մտածութեան, խօսքի եւ գործի, Հոգի՛դ Աստուած:

Ո՛վ Հայր, Որդի եւ Սուրբ Հոգի՛ անբաժանելի Երրորդութիւն: Քո ուղղափառ դաւանութեան խոստովանութիւնը, որ աւանդեցիր մեզ, հաստատուն եւ անպզտոր պահիր մեր մէջ: Ո՛չ այնպէս, ինչպէս մենք ենք հասկանում եւ խօսում մեր աղքատամիտ խօսքերով, այլ ինչպէս որ Դու իսկ գիտես Քո անճառելի եւ խորին իմաստութեամբ եւ ինչպէս որ կաս Քո անփոփոխելի բնութեամբ, նոյնը մատակարարի՛ր եւ ճանաչեցրո՛ւ մեզ: Եւ նոյնով բա՛ց մեր բերաները՝ [հաւատքի] խոստովանութեան: Քանզի մենք մեր իմացութեամբ եւ քննութեամբ՝ Քո արարածների ետիններին իսկ չենք կարող խ-

յարարածոց Քոց կարասցուք տիրապէս գիտել, թող թէ՛ զԱրարիչդ արարածոցս: Զի որքան ինչ միանգամ ասեմք զՔեզ, որ ինչ շուրջ է զՔեւ, ասեմք եւ ոչ զբնութիւնդ Քո ճառեմք: Եւ յայտոսիկ եթէ, մարդկեղէն տկարութեամբ խօսելով զանճառ փառաց Քոց, եւ անգիտութեամբ զառանցեմք ինչ կամ յանցանեմք՝ մարդիկ գոլով եւ դիւրագայթ՝ ի բանս, Դո՛ւ, որպէս մարդասէր եւ ներող, զթա՛ւ եւ թո՛ղ մեզ: Եւ դի՛ր դուռն ամուր շրթանց մերոց ճշմարտութիւնդ Քո, զի մի՛ երբեք բացցուք զսա առանց Հաճոյից կամաց Քոց: Եւ զՀասարակաց լրութիւն այսր Եկեղեցւոյ Քում սրբոյ Հովուաց եւ Հօտից՝ խնամեսցես ի մարմնի եւ պահեսցես ուղղափառ խոստովանութեամբ՝ ըստ առաքելական աւանդութեանցն, մինչեւ ի միւսանգամ գալուստ Քո յերկնից: Եւ յայնժամ նորոգեա՛ զմարմին խոնարհութեան մերոյ ըստ անեղծ փառաց Քոց, Քրիստո՛ս Աստուած մեր: Եւ Քեզ ընդ Հօր Քոյ եւ Ամենասուրբ Հոգւոյդ փա՛ռք, իշխանութի՛ւն, տէրութի՛ւն եւ արքայութի՛ւն եւ երկրպագութի՛ւն ի բնաւից արարածս այժմ եւ յանվախճան յաւիտեանս եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

կապէս ճանաչել, ուր մնաց թէ՛ արարածների Արարչիդ: Քանզի որքան էլ երբեւէ ասում ենք Քո մասին, խօսում ենք Քո շուրջ եւ ոչ թէ ճառում Քո էութիւնից: Եւ այս բաներում եթէ, մարդկեղէն տկարութեամբ խօսելով Քո անճառ փառքի մասին, անգիտութեամբ զառանցում ենք ինչ-որ բան կամ յանցում՝ մարդ լինելով եւ դիւրագայթ՝ խօսքերում, Դո՛ւ, որպէս մարդասէր եւ ներող, զթա՛ւ եւ ների՛ր մեզ: Եւ որպէս ամուր դուռ դի՛ր մեր շուրթերին Քո ճշմարտութիւնը, որպէսզի երբեք չբացենք այն առանց Քո կամքի Հաճութեան: Եւ Քո այս սուրբ Եկեղեցու Հովիւների եւ Հօտի ընդհանուր ամբողջութիւնը խնամի՛ր մարմնի մէջ եւ պահի՛ր ուղղափառ խոստովանութեամբ՝ ըստ առաքելական աւանդութեան, մինչեւ Քո վերստին գալուստը երկնքից: Եւ այնժամ նորոգի՛ր մեր խոնարհութեան մարմինն ըստ Քո անեղծ փառքի, Քրիստո՛ս Աստուած մեր: Եւ Քեզ Հօր եւ Ամենասուրբ Հոգուդ Հետ փա՛ռք, իշխանութի՛ւն, տէրութի՛ւն եւ արքայութի՛ւն եւ երկրպագութի՛ւն Համայն արարածների կողմից այժմ եւ անվախճան յաւիտեաններում եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԲԱՆ ԽՂ

Ա

Աստուած անսահման, ծնունդ Աստուծոյ՝ Հարազատ, անթարգմանելի, Արարի՛չ բնաւին եղելոց, Քրիստոս՝ թագաւոր, լոյս՝ ի խաւարի սրտից մթացելոց, ընդ մեզ՝ լրմամբ, եւ ընդ Առաքչիդ՝ իսկութեամբ, մերայնովս զՔոյինսոյ ծանուցանող Հրաշապէս: Հայր Քո օրհնեալ, երկնաւոր, անճառ, որ առաքեացդ զՔեզ ի վերուստ, Ում փառակիցդ ես արարչութեամբ. այնքան հոգացաւ փրկութեան իմոյ տարագրեալ գերեոյ, մինչեւ զՔեզ իսկ մատնեաց մարդկան: Իսկ Դու, կարող գոլով ի վեր քան զվիրտոս գտնտեսութեանն աւարտեալ խորհուրդ, Հաճեցար ընդ պարտեցելումս զմահուն ճաշակել բաժակ՝ անթերի մարդկութեամբ եւ անպակաս Աստուածութեամբ: Եւ Հոգիդ Սուրբ կենդանարար՝ որպէս Քո եւ Հօր Քոյ իսկակից եւ Համապատիւ էութեամբ՝ Մնողին եւ Մնի-

ԲԱՆ ԽՂ

Ա

Աստուած անսահման, անբացատրելի Հարազատ ծնունդ Աստուծոյ, Արարի՛չ բոլոր արարածների, Քրիստոս՝ թագաւոր, լոյս՝ մթնած սրտերի խաւարի մէջ, մեզ Հետ՝ կատարելապէս, եւ Առաքչիդ Հետ՝ իսկութեամբ, որ մեր [բնութեամբ] Քոնն ես ծանուցում Հրաշապէս: Օրհնեալ է Հայրդ երկնաւոր եւ անճառ, որ առաքեց Քեզ ի վերուստ, Ում փառակիցդ ես արարչութեամբ. տարագիր գերուս փրկութեան Համար Նա այնքան հոգաց, որ մինչեւ անգամ Քեզ մատնեց մարդկանց: Իսկ Դու, կարող լինելով առանց վշտի կատարել փրկադործութեան խորհուրդդ, Հաճեցար մահուան բաժակն ըմպել մեղապարտիս Հետ՝ անթերի մարդկութեամբ եւ անպակաս Աստուածութեամբ: Եւ Հոգիդ Սուրբ կենդանարար, ինչպէս որ՝ Քեզ, այնպէս եւ իսկակից է Հօրդ եւ էութեամբ Համապատիւ՝ Մնողիդ եւ Մնուածիդ: Մի Երրոր-

ցելոյդ: Մի Երրորդութիւն կատարեալ՝ ի Դիմաց Երից անորոշելի Հատուածոց, անսկիզբն եւ անժամանակ, բնաւին բարերար, Համայն կենդանարար, բոլորից խաղաղարար, ստեղծիչ գոյից եւ յօրինիչ ամենից, անքակութեամբ եւ միով բնութեամբ փառաւորեալ:

Բ

Իսկ եթէ Հայրն գթած, երկնաւոր, Հզօր՝ մին յէութենէ, վասն մահապարտիս յանցանաց մատոյց միայնակ Մնունդ յանքնին ծոցոյն՝ ոչ անխայեալ յՈրդիդ՝ ի Համապատիւդ եւ ի սիրելիդ, այլ կամաւ նուիրեաց մահու չարոզացն գինու՝ ըստ մարգարէութեանն Չաքարիայ, վասն զի «Ջարթնուլ սրոյն ի վերայ Հովուին եւ Հարկանիլ նոյն Ինքն Հօտապետին եւ ցրուիլ ոչխարացն Հօտին», որպէս օրինակն նուրբ նախագրին եւ ուխտադրութիւն խորանին եւ նուիրումն արեան սպանդին եւ առակ խորհրդոյ աբրահամեան պատարագին, զփրկութիւն թշուառացելոյս ի կամաց Կեցուցչիդ յառաջագոյն նկարագրէր. եւ արդ, Հի՞մն տրտմիս, ա՛նճն իմ, կործանեալ՝ ոչ յաստուա-

դութիւն կատարեալ՝ Հատուածների չբաժանուող Երեք Դէմքերով, անսկիզբ եւ անժամանակ, բացարձակ բարերար, Համայն կենդանարար, բոլորի խաղաղարար, ստեղծիչ գոյութեանց եւ յօրինող ամենայնի, անքակտելիօրէն եւ մի բնութեամբ փառաւորուած:

Բ

Իսկ եթէ գթած երկնաւոր Հայրը Հզօր՝ մէկն էութիւնից, մահապարտիս յանցանքների Համար զոհարեցից Իր անքնին ծոցի միակ Մնունդը՝ չխնայելով Իրեն Համապատիւ սիրելի Որդուն, այլ կամովին նուիրեց նրան մահուան զէնքերով չարչարողներին՝ ըստ Չաքարիայի մարգարէութեան, թէ՛ «Պիտի ելնի սուրը Հովուի վրայ, եւ պիտի զարկուի Ինքը Հօտապետը, եւ ոչխարների Հօտը պիտի ցրուի», ինչպէս նախագրողի նուրբ օրինակը եւ խորանի ուխտը եւ սպանդի արեան նուիրումը եւ աբրահամեան պատարագի խորհուրդի օրինակը, որոնք նախապէս նկարագրեցին թշուառիս փրկութիւնը՝ Կեցուցչիդ կամքով. եւ արդ, ինչո՞ւ ես տրտմում, ա՛նճ իմ, որ քո ինքնակամ

ծուստ հնարաւորութեանց, այլ՝ ի քուժդ ինքնազորժ հակամիտութեանց. կամ ընդէ՞ր զիս խռովես՝ յուսահատութեամբ սատանայականաւ զմիտս հարեալ: Յուսա՛ յԱստուած, խոստովան լեր Նմա, եւ Նա հոգայ վասն քո՝ ըստ դաւթեան սաղմոսին եւ այլ մարգարէի կենսախրախոյսն բանի:

Գ

Իսկ յեղանակ խնամարկելոյ Հաստողին ի վեր է, քան զսահման կշռութեան մտաց հրեշտակաց եւ երկրականաց, եւ եթէ բիւրս կրկնեսցի, ոչ լինի չափեալ. քանզի Անբովանդակելոյն եւ բարերարելն է անճառելի: Նա զի՛ Ոմն օրհնեալ, զՈմն օրհնաբանեալ յերրորդական համազոյութենէն առաքեաց, իսկ Նա ի Հաճութիւն կամաց Առաքչի մեռաւ. եւ Միւսն ահաւոր ի յերկուցն Հաւանութիւն մեծաջան բաղձանօք մաղթէ: Իսկ Համաբարւոյ միակամութեանն ցուցակ՝ առ ի զնոյն բարի ներգործել, որպէս Հոգին՝ կենդանւոյն եւ բանն՝ բանականին, պայծառութիւն՝ փառացն եւ կերպարան՝ էութեանն: Առ կեանսն՝ փոյթ, առ ողորմու-

րնարութեամբ ես կործանուել եւ ոչ՝ Աստուծոյ կամեցողութեամբ. կամ ինչո՞ւ ես խռովում ինձ՝ մտատանջուելով սատանայական յուսահատութեամբ: Յուսա՛ առ Աստուած եւ խոստովանի՛ր Նրան, եւ Նա քեզ Համար կհոգայ՝ ըստ դաւթեան սաղմոսի եւ մարգարէի կենսախրախոյս խօսքի:

Գ

Իսկ Ստեղծողի խնամարկութեան չափն աւելի վեր է, քան հրեշտակների եւ մարդկանց մտքի կշռութեան սահմանը, եւ թէ բիւր անգամ կրկնուի, դարձեալ չի չափուի, զի Անբովանդակելիի բարերարութիւնն էլ անճառելի է: Քանզի Նա՛ Մէկը՝ օրհնեալ Համագոյական Երրորդութիւնից, առաքեց Միւսին օրհնաբանուած, իսկ Նա մեռաւ ի Հաճութիւն իր Առաքչի կամքի. եւ Միւսն ահեղ, երկուսի Հաւանութեամբ բարեխօսում է մեծաջան բաղձանքով: Եւ ինչպէս Հոգին՝ կենդանութեան, խօսքը՝ բանականութեան, պայծառութիւնը՝ փառքի, եւ կերպարը էութեան Համար է, այս օրինակով էլ Նրանց Համաբարի միակամութիւնը՝ միւսնոյն բարին ներգործելու: Փոյթ՝ ապրեցնելու,

թիւնն՝ սթափ, առ ձեռնկալութիւնն՝ պատ-
րաստ, առ փրկութիւնն՝ կազմ, առ առատու-
թիւնն՝ յորդ, առ յաճախութիւնն՝ զեղուն, առ
անբաւուրութիւնն՝ լի, առ աննուազութիւնն՝
փարթամ, առ երկայնմտութիւնն՝ ճոխ, առ ան-
հասութիւնն՝ բարձրեալ. Մի Երրորդութիւն
կատարեալ ի յԱնձանց Երից՝ օրհնեալ յաւի-
տեանս. ամէն:

ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՍՐՈՆԱՅԻ

Աղօթք առ Որդին Միածին

Այլ շուրջ պատեալ ի տարակուսանացս յա-
մենայն կողմանց՝ սրտիւ շաղախեալքս եւ
ունկնդրութեան կարօտեալքս նայիմք առ
Քեզ, փորձ տկար բնութեանս քահանայա-
պետդ Յիսուս: Ո՛վ, որ վասն մեր մեղս եղեր,
զի մեք լիցուք վասն Քո արդարութիւն: Ո՛վ,
որ վասն մեր երկրաւոր եղեր, զի մեք լիցուք
վասն Քո երկնաւորք: Ո՛վ, որ վասն մեր հաց
եղեր, զի մեք, ի ճաշակելն զՔեզ, սրբեսցուք:
Տո՛ւր զպարարեալ վշտօք մարմին Քո՝ ամե-

սթափ՝ ողորմելու, պատրաստ՝ օգնութեան
ձեռք կարկառելու եւ փրկելու, առատութեամբ՝
յորդ, շատութեամբ՝ զեղուն, անբաւութեամբ՝
լի, աննուազութեամբ՝ փարթամ, ներողամտու-
թեամբ՝ ճոխ, եւ անհասութեամբ՝ բարձրեալ.
Մի կատարեալ Երրորդութիւն Երեք Անձերից՝
օրհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՍՐՈՆԱՅԻ

Աղօթք Միածին Որդուն

Այլ ամէն կողմից տարակուսանքներով
շրջապատուած՝ սրտով պղծուածներս եւ ունկն-
դրութեան կարօտեալներս Քեզ ենք նայում,
մեր տկար բնութիւնը կրած քահանայապետդ
Յիսուս: Ո՛վ Դու, որ մեզ համար մեղապարտ
եղար, որպէսզի մենք Քեզանով արդարանանք:
Ո՛վ Դու, որ մեզ համար երկրաւոր եղար, որ-
պէսզի մենք Քեզանով երկնաւորներ լինենք:
Ո՛վ Դու, որ մեզ համար հաց եղար, որպէսզի
մենք, Քեզ ճաշակելով, սրբուենք: Տո՛ւր Քո
ցաւերով լի մարմինը՝ որպէս ամենայն սրտի

նայն սրտի սրբարար կերակուր: Մատուռակեա՛ զարեան Քոյ վտակ՝ անմեղ կայլակեալ՝ որդւոց մարդկան անմեղութեան գմայլումն: Զգեա՛ զփրկական Քո զխաչդ Հողելոցս ի ծով աշխարհիս՝ առ Քեզ վերածիչ: Կարօտացաք շնորհի, սփռեա՛, լքաք ի գործոց, քաւեա՛, խարխափեմք զխաւար, ճառագայթեա՛, կործանեցաք ի Հաւատոց, Հաստատեա՛: Դո՛ւ ես յոյս, Դո՛ւ ես լոյս, Դո՛ւ ես կեանք, Դո՛ւ ես քաւութիւն, Դու ի՛նքն եւ անմահութիւն: Քեզ սպասեն յեցեալքս ի շնորհս Քո, ի Քէն կարօտին առնուլ փրկութիւն խառնեալքս ի մարմինդ Քո, զՔեզ ունին քաւիչ քահանայ՝ գնեալ արեամբ հօտս Քո: Հայեա՛ց յամենեւեան, սփոփեա՛ զտարակուսանս մեր Քոյին վաստակովքդ, Հանդարտեցո՛ զխռովութիւնս մեր Քոյին խաղաղութեամբդ, Հանգո՛ զաշխատանս մեր ի Քո օթեւանսդ, ուր Դու գնացեր, ո՛վ Տէր, եւ խոստացար: Արժանացո՛ զքոյսս փառաւորել զՔեզ այդր ընդ Հօր եւ ընդ Սուրբ Հոգւոյդ յաւիտեանս. ամէն:

սրբարար կերակուր: Մատուռակի՛ր անմեղ Հօտող Քո արեան վտակը՝ ի յագուրդ անմեղութեան մարդկանց որդիների: Մեկնի՛ր աշխարհի ծովում թաղուածներիս Քո փրկական խաչը՝ առ Քեզ վեր Հանող: Կարօտեցինք շնորհի, սփռի՛ր, լքուած մնացինք գործերից, քաւի՛ր, խարխափում ենք խաւարում, ճառագայթի՛ր, ընկանք հաւատից, Հաստատի՛ր: Դո՛ւ ես յոյս, Դո՛ւ ես լոյս, Դո՛ւ ես կեանք, Դո՛ւ ես քաւութիւն, Դո՛ւ ինքն իսկ անմահութիւն: Քեզ են սպասում Քո շնորհներին ապաւինողները, Քեզանից փրկութիւն ստանալու են կարօտ Քո մարմնին միաւորուածները, Քեզ ունի որպէս քաւիչ քահանայ Քո արեամբ գնուած Քո հօտը: Նայի՛ր ամենքին, սփոփի՛ր մեր տարակուսանքները Քո չարչարանքներով, Հանդարտեցրո՛ւ մեր խռովութիւնները Քո խաղաղութեամբ, Հանգստացրո՛ւ մեր հոգնութիւնները Քո օթեւաններում, ուր Դու գնացիր, ո՛վ Տէր, եւ խոստացար: Արժանացրո՛ւ իւրայիններիդ փառաւորել Քեզ այդտեղ Հօր եւ Սուրբ Հոգու հետ յաւիտեանս. ամէն:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵՒԱՅԻ

Մաղթանք առ Սուրբ Հոգին Աստուած

Գա՛նձ լուսոյ, փառակի՛ց Որդւոյ, անճա՛ռ
զօրութիւն, ահե՛ղ մեծութիւն, անբա՛ւ բնու-
թիւն: Լո՛յս՝ ի լուսոյ, Ոգի՛ բարձրելոյ, պատ-
կե՛ր անփոփոխ, պա՛րզ, անզննելի՛: Հաստի՛չ
Հոգւոց, Հանդերձի՛չ մարմնոց, անո՛ւն պաշտե-
լի, ճշմարի՛տ, բարի՛, անեղծանելի՛: Էակի՛ց ընդ
Հօր եւ Տէ՛ր բոլորից, ահա՛ ընկալցիս զերկրպա-
գութիւն Քու՛մ դաւանողացս Քեզ ի Հաճու-
թիւն, աղաչե՛մք:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵՒԱՅԻ

Մաղթանք Սուրբ Հոգի Աստծուն

Գա՛նձ լոյսի, փառակի՛ց՝ Որդուն, անճա՛ռ
զօրութիւն, ահե՛ղ մեծութիւն, անբա՛ւ բնու-
թիւն: Լո՛յս՝ լոյսից, Ոգի՛ Բարձրելի, պատկե՛ր
անփոփոխ, պա՛րզ, անզննելի՛: Արարի՛չ Հոգի-
ների, ստեղծո՛ղ մարմինների, անո՛ւն պաշտե-
լի, ճշմարի՛տ, բարի՛, անեղծանելի՛: Հօր Հետ
էակից եւ Տէ՛ր բոլորի, աղաչո՛ւմ ենք՝ ահա ըն-
դունի՛ր Քեզ դաւանողներիս երկրպագութիւնն
ի Հաճութիւն Քեզ:

ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՂՕԹՔՆԵՐ

Աղօթք ապաշխարութեան

Տէ՛ր երկնի եւ երկրի Յիսուս Քրիստոս, իշխա՛ն կենաց եւ մահու, դատաւո՛ր կենդանեաց եւ մեռելոց, յո՛յս եւ ապաւէ՛ն հոգւոյ իմոյ, Քեզ մատուցանեմ գերկրպագութիւնս եւ զմաղթանս աղօթից իմոց: Լո՛ւր ինձ եւ քաւեա՛ զմեղս իմ, որ միա՛յնդ ես առանց մեղաց, որ միա՛յնդ ես սուրբ եւ ի սուրբս հանգուցեալ, որ միա՛յնդ ես գթած եւ ողորմած: Ողորմեա՛ ինձ, Ստեղծի՛չ իմ, եւ օրհնեա՛ զիս: Հաշտեաց ընդ իս, ապրեցուցի՛չ իմ, եւ յիշեա՛ զիս որպէս զաւագակն յարքայութեան Քուս: Դա՛րձ առ իս, Աստուած Փրկի՛չ իմ, եւ դարձո՛ զսրտմտութիւնս Քո յինչն: Մի՛ բարկութեամբ Քով խրատեր զիս եւ մի՛ սրտմտութեամբ Քով յանդիմաներ:

Մի՛ յաւիտեան բարկանար ինձ եւ մի՛ յիշեր զչարիս իմ եւ մի՛ պարտաւորեր զիս ըստ իմում անօրէնութեանս: Մի՛ ըստ մեղաց իմոց արասցես եւ մի՛ ըստ անօրէնութեան իմում հատուցես ինձ: Մի՛ ընկենուր զիս յերեսաց Քոց եւ մի՛ դատապարտեր զիս, զի ես ինձէն գիտեմ,

Ապաշխարութեան աղօթք

Տէ՛ր երկնքի եւ երկրի Յիսուս Քրիստոս, իշխա՛ն կեանքի եւ մահուան, դատաւո՛ր կենդանիների եւ մեռեալների, յո՛յս եւ ապաւէ՛ն իմ հոգու, Քեզ եմ մատուցում իմ աղօթքի երկրպագութիւնը եւ աղերսները: Լսի՛ր ինձ եւ քաւի՛ր իմ մեղքերը, որ միա՛կդ ես առանց մեղքերի, որ միա՛կդ ես սուրբ եւ սուրբերի մէջ ես բնակւում, որ միա՛կդ ես գթած եւ ողորմած: Ողորմի՛ր ինձ, Ստեղծի՛չ իմ, եւ օրհնի՛ր ինձ: Հաշտուի՛ր ինձ հետ, կենսատո՛ւ իմ, եւ արքայութեանդ մէջ յիշի՛ր ինձ, ինչպէս աւագակին: Դարձի՛ր դէպ ինձ, Փրկի՛չ իմ Աստուած, եւ դարձրո՛ւ ինձանից Քո ցասումը: Բարկութեամբդ մի՛ խրատիր ինձ եւ Քո ցասումով մի՛ յանդիմանիր:

Մի՛ բարկացիր ինձ վրայ յաւիտեան եւ մի՛ յիշիր իմ չարիքները եւ մի՛ մեղադրիր ինձ ըստ իմ անօրէնութիւնների: Մի՛ վարուիր ինձ հետ ըստ իմ մեղքերի եւ մի՛ հատուցիր ինձ ըստ իմ անօրէնութեան: Մի՛ զրկիր ինձ Քո երեսից եւ մի՛ դատապարտիր ինձ, քանի որ ես ինքս գի-

զի յանցաւոր եմ ի մանկութենէ իմմէ եւ անպատասխանի եմ առաջի Քո:

Այլ Դո՛ւ, Թագաւո՛ր Հզօր եւ անոխակալ, որ զյանցանս թողեր կնոջն մեղաւորի, թո՛ղ եւ ինձ զպարտիս՝ մեղուցեալ եւ անօրինեալ Քո ծառայիս: Քանզի Քո առատ բարեբարութիւնդ յայնժամ երեւի, յորժամ ինձ ողորմիս, որ չեմ արժանի ողորմութեան Քու՛մ, յորժամ ինձ ցուցանես զգթութիւնդ, որ արժանի եմ բիւրոց տանջանաց, զի զամենայն աւուրս իմ անցուցի ի չարիս եւ ոչ կացի ի Հրամանի Քում:

Արդ, քաղցրացի՛ր ինձ, բարի եւ քա՛ղցր Թագաւոր, եւ Հաշտեան՛ց ընդ բազմամեղիս եւ մի՛ դարձուցաներ զերեսս Քո յինէն եւ մի՛ խոտորիբ բարկութեամբ ի ծառայէ Քու՛մմէ: Մի՛ անարգեր զիս եւ մի՛ թողուր զիս, Աստուած Փրկի՛չ իմ, զի թէպէտ ես զտաճար Հոգւոյդ Սրբոյ ապականեցի անառակ գնացիւք, այլ Դու գթա՛ յիս, Ստեղծի՛չ իմ ողորմած եւ անյիշաչար, եւ մի՛ ապականեր զՀոգի իմ յաւիտեանական այրմամբ ի գեհեան Հրոյն: Երկայնամի՛տ լեր առ իս, մարդասէ՛ր, եւ շնորհեա՛ ինձ ժամանակ ապաշխարութեան եւ զղջումն արտաւազ եւ զօրացո՛ր զսիրտ իմ՝ խորհել իմաստու-

սեմ, որ յանցաւոր եմ իմ մանկութիւնից եւ անպատասխան եմ Քո առջեւ:

Բայց Դո՛ւ, Թագաւո՛ր Հզօր եւ անոխակալ, որ մեղաւոր կնոջ յանցանքները ներեցիր, ների՛ր իմ՝ մեղաւոր եւ անօրէն Քո ծառայի, պարտքերը: Քանզի Քո առատ բարեբարութիւնն այնժամ է երեւում, երբ ողորմում ես ինձ, որ արժանի չեմ Քո ողորմութեանը, երբ ինձ ցոյց ես տալիս գթութիւնդ, որ արժանի եմ բիւր տանջանքների, քանի որ իմ բոլոր օրերն անցկացրեցի չարութեան մէջ եւ չմնացի Քո Հրամանով:

Արդ, քաղցրացի՛ր իմ նկատմամբ, բարի եւ քա՛ղցր Թագաւոր, Հաշտուի՛ր բազմամեղիս Հետ եւ մի՛ դարձրու Քո երեսն ինձանից եւ բարկութեամբ մի՛ Հեռացիր Քո ծառայից: Մի՛ անարգիր ինձ եւ մի՛ լքիր ինձ, իմ Փրկի՛չ Աստուած, քանի որ թէպէտ ես Սուրբ Հոգուդ տաճարն ապականեցի անառակ վարքով, բայց Դու գթա՛ ինձ, Ստեղծի՛չ իմ՝ ողորմած եւ անյիշաչար, եւ մի՛ ապականիր իմ Հոգին գեհեանի Հրում յաւիտեանական այրմամբ: Ներողամի՛տ եղիր իմ Հանդէպ, մարդասէ՛ր, եւ շնորհի՛ր ինձ ապաշխարութեան ժամանակ եւ արցունքով զղջում եւ զօրացրո՛ւ սիրտն իմ՝ իմաստութեամբ խոր-

Թեամբ զօրէնս Քո ի տուէ եւ ի գիշերի, գործել զբարի եւ առնել զարդարութիւն առաջի Քո:

Համբառնամ առ Քեզ զաչս իմ եւ բոլորով սրտիւ իմով կարգամ առ Քեզ, Տէ՛ր Քրիստոս, միածին Որդի՛ Աստուծոյ, որ, յաղթեալ ի մարդասիրութենէ Քումմէ, կամաւ խոնարհեցար յանճառ փառացոյ եւ առեր զծառայի կերպարան եւ չարչարանաց խաչի եւ մահու Համբերեցեր վասն փրկութեան ստեղծուածոց Քոց:

Արդ, որ այսպիսի սէր ունիս առ ազգս մարդկան եւ կամիս, զի ամենայն մարդ կեցցէ եւ ի գիտութիւն ճշմարտութեան եկեցցէ, գթա եւ յի՛ս՝ ի բազմամեզս, մարդասէ՛ր Տէր, եւ կամեաց ընդ իմ փրկութիւն եւ արա՛ ինձ ողորմութիւն, որ առաւել եմ ողորմելի, քան զամենայն մարդիկ: Զի ոչ սիրեցի զՔեզ ի բոլոր սրտէ իմմէ եւ ոչ պահեցի զպատուիրանս Քո յամենայն զօրութենէ իմմէ, այլ ունայնութեամբ անցուցի զաւուրս իմ եւ կատարեցի զկամս սրտի իմոյ: Աւուրք իմ պակասեցան, եւ անօրէնութիւնք իմ առաւելան, եւ ոչ զոյ ինձ յոյս փրկութեան եւ տեղի ապաւինի բաց ի Քէն, զի միայն ի Քո բարերարութիւնդ յուսացեալ եմ եւ ի Քո առատ ողորմութիւնդ ապաւինեալ:

Հելու Քո օրէնքնեբի մասին օր ու գիշեր, բարութիւն եւ արդարութիւն գործելու Քո առջեւ:

Բարձրացնում եմ դէպի Քեզ իմ աչքերը եւ իմ ամբողջ սրտով կանչում Քեզ, Տէ՛ր Քրիստոս, Միածին Որդի Աստուծոյ, որ Քո մարդասիրութիւնից յաղթուելով՝ կամովին խոնարհուեցիր անճառ փառքիցը եւ առար ծառայի կերպարանք, խաչի ու մահուան չարչարանքներին Համբերեցիր Քո ստեղծածների փրկութեան Համար:

Արդ, որ այսպիսի սէր ունես մարդկանց Հանդէպ եւ կամենում ես, որ ամէն մարդ ապրի եւ Հասնի ճշմարիտ գիտութեանը, գթա եւ ի՛նձ՝ բազմամեղիս, մարդասէ՛ր Տէր, եւ կամեցի՛ր իմ փրկութիւնը եւ արա՛ ինձ ողորմութիւն, որ առաւել ողորմելի եմ, քան բոլոր մարդիկ: Քանի որ Քեզ չսիրեցի իմ ողջ սրտով եւ Քո պատուիրանները չպահեցի իմ ողջ զօրութեամբ, այլ ունայնութեամբ անցկացրեցի իմ օրերն ու կատարեցի իմ սրտի կամքը: Իմ օրերը պակասեցին, եւ իմ անօրէնութիւնները շատացան, եւ Քեզանից բացի ինձ Համար չկայ փրկութեան յոյս եւ ապաւինութեան տեղ, քանի որ միայն Քո բարերարութեանն եմ յուսացած եւ Քո առատ ողորմութեանն ապաւինած:

Եւ արդ, բղխամամբ արտասուեաց աղաչեմ
զՔեզ՝ մինչչեւ է ժամանակ դարձի իմոյ Հա-
սեալ, եւ մինչչեւ եմ իսպառ կորուսեալ, շնոր-
հեա՛ ինձ ապաշխարութիւն եւ յառաջ քան
զվախճանն իմ արձակեա՛ զիս ի կապանաց մե-
ղաց իմոց եւ անտե՛ս արա զանթիւ անօրէնու-
թիւնս իմ:

Որ ամենայն բարութեանց ես տէր եւ իշխան
ես թողուլ զմեզս, ծածկեա՛ զամենայն յանցանս
իմ Քոյով բարեգթութեամբդ եւ մխիթարեա՛
զվշտացեալ եւ զտարակուսեալ Հոգի իմ եւ
առաջնորդեա՛ ինձ յայսմհետէ ըստ կամաց Քոց
քաղաքավարիլ զայլ եւս պանդխտութեան
իմոյ ժամանակս. եւ մի՛ թողուր զիս ի կամս ան-
ձին իմոյ, մինչեւ տարեալ Հանդուսցես յօթե-
ւանս արքայութեանդ երկնից:

Լո՛ւր, Տէ՛ր, աղօթից անարժան ծառայիս
Քոյ, եւ խոնարհեցո՛ զունկն Քո ի պաղատանս
իմ, որ ասացեր՝ «Հայցեցէ՛ք եւ գտլիք, բա-
խեցէ՛ք, եւ բացցի ձեզ»: Եւ այժմ բա՛ց ինձ,
Տէ՛ր, զդուռն ողորմութեան Քոյ, որ ողբալով
կարդամ առ Քեզ, եւ մի՛ անտես առներ զա-
ղաչանս մեղուցեալ անձին իմոյ, որ ոչ եկիր
կոչել զարդարս, այլ զմեղաւորս յապաշխա-
րութիւն:

Եւ արդ, արտասուքների բխամամբ աղաչում
եմ Քեզ՝ քանի դեռ իմ դարձի ժամանակը չի
Հասել, քանի դեռ իսպառ կորստեան չեմ
մատնուել, շնորհի՛ր ինձ ապաշխարութիւն եւ
իմ վախճանից առաջ արձակի՛ր ինձ իմ մեղքե-
րի կապանքներից եւ անտեսի՛ր իմ անթիւ ան-
օրէնութիւնները:

Որ բոլոր բարիքների տէրն ես եւ մեղքերը
ներող իշխան, ծածկի՛ր իմ բոլոր յանցանքնե-
րը Քո բարեգթութեամբ եւ մխիթարի՛ր իմ
վշտացած ու տարակուսած Հոգին եւ առաջնոր-
դի՛ր ինձ այսուհետեւ ըստ Քո կամքի ապրել
իմ պանդխտութեան մնացած ժամանակը. եւ
մի՛ թող ինձ իմ անձի կամքով [ապրելու], մին-
չեւ տանես բնակեցնես երկնքիդ արքայութեան
օթեւաններում:

Լսի՛ր, Տէ՛ր, Քո անարժան ծառայի աղօթք-
ներն ու խոնարհեցրո՛ւ Քո ունկն իմ պաղա-
տանքներին, որ ասացիր. «Փնտրէ՛ք եւ
կգտնէք, բախեցէ՛ք, եւ կբացուի ձեր առջեւ»: Եւ
այժմ բա՛ց իմ առջեւ, Տէ՛ր, Քո ողորմութեան
դուռը, որ ողբալով կանչում եմ Քեզ, եւ մի՛
անտեսիր իմ մեղաւոր անձի աղաչանքները, որ
չեկար կանչելու արդարներին, այլ՝ մեղաւոր-
ներին ապաշխարութեան:

Եւ արդ, խոնարհեալ անձամբ, բեկեալ սրտիւ եւ ամօթալից երեսօք պաղատիմ անոխակալ տէրութեանդ Քոյ եւ յառաջ քան զդնիլ ատենին աղաչեմ եւ նախ քան զփակիլ դրանն եւ Հատանիլ անդարձ վճռոյն զարտասուս իմ արկանեմ առաջի Քո, ողորմա՛ծ Տէր, քա՛ղցր եւ անյիշաչա՛ր եւ երկայնամի՛տ՝ առ արարածս Քո: Մի՛ ընդ յիմար կուսանսն դատապարտեր զիս՝ փակելով զդուռն ողորմութեան Քոյ, եւ մի՛ ընդ չար եւ վատ ծառային առաքեր զիս ի խաւարն արտաքին, ուր լալ աչաց է եւ կրճել ատամանց: Մի՛ մերժեր զիս ի դասուց սիրելեաց Քոց եւ մի՛ տարագիր առներ յերանաւէտ կենացն յաւիտենից: Մի՛ անբաժին Հաներ զիս ի Հայրենի ժառանգութենէն, զոր պատրաստեալ ես ի սկզբանէ աշխարհի սրբոց Քոց, եւ մի՛ զրկեր զիս յերկնաւոր Հարսնարանէն:

Եւ վասն մեծ եւ փառաւորեալ Թագաւորութեանդ Քոյ մի՛ մատներ ի դատաստան ընդ ծառայիս Քոյ եւ մի՛ Հատուցաներ ինձ ըստ բազում անօրէնութեան իմում: Այլ շնորհեա՛ ինձ ընդ արժանաւորսն եւ ընդ կատարեալ Հոգիան աջակողմեան դասուն վերանալ լուսեղէն ամպօք ընդ առաջ Քոյ յօգս եւ ընդ սիրելիս եւ

Եւ արդ, խոնարհուած Հոգով, փշրուած սրտով, ամօթալից երեսով պաղատում եմ Քո անոխակալ տէրութեանը եւ ատեան դնելուց առաջ աղաչում եւ, նախքան դուան փակելը եւ անփոփոխելի վճիռ կայացնելը, իմ արտասուքը Քո առջեւ հեղում, ողորմա՛ծ Տէր, քա՛ղցր եւ անյիշաչա՛ր եւ ներողամի՛տ՝ արարածներդ Հանդէպ: Յիմար կոյսերի Հետ մի՛ դատապարտիր ինձ՝ փակելով ողորմութեանդ դուռը, եւ չար ու ծոյլ ծառայի Հետ մի՛ առաքիր ինձ արտաքին խաւարն, ուր աչքերի լաց է եւ ատամների կրճտում: Մի՛ Հեռացրու ինձ Քո սիրելիների դասից եւ տարագիր մի՛ արա երանաւէտ յաւիտենական կեանքից: Անբաժին մի՛ Հանիր ինձ Հայրենի ժառանգութիւնից, որ պատրաստել ես Քո սուրբերի Համար աշխարհի սկզբից, եւ մի՛ զրկիր ինձ երկնաւոր Հարսնարանից:

Եւ յանուն Քո մեծ ու փառաւորեալ Թագաւորութեան դատաստան մի՛ մտիր Քո ծառայի Հետ եւ մի՛ Հատուցիր ինձ ըստ իմ բազում անօրէնութիւնների: Այլ շնորհի՛ր ինձ աջակողմեան դասի արժանաւոր եւ կատարեալ Հոգիների Հետ լուսեղէն ամպերին [բազմած] բարձրանալ օդի միջով Քեզ ընդառաջ, Քո սիրելիների եւ կա-

ընդ կամարարս Քո ի յարագուարճ ուրախութիւնսն ուրախացո՛ր եւ առատապարգեւ փառօքդ փառաւորեա՛ր՝ զիս յերամս արդարոց՝ ընդ նոսին Հանգուցանելով ի Վերինդ Երուսաղէմ, յարքայութեանդ Քուժ յերկինս: Զի ընդ նոսին Համաձայնեալ փառաւորեցից զՔեզ ընդ Հօր եւ ընդ Հոգւոյդ Արքայ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ՅՈՎՀԱՆ ՄԱՆՂԱԿՈՒՆԻ

Աղօթք

Ո՛վ, որ անեղդ ես եւ անստեղծ եւ Արարի՛չ ամենայն արարածոց, զոր ոչ երկիրս ստանալ Հանդուրժէ, եւ ոչ երկինք բովանդակեն, այլ ի վեր ես քան զերկինս եւ անդր քան զծագս, եւ ամենայն երեւելիքս եւ աներեւոյթքս ընդ Քեւ եմք բովանդակեալ: Դու տիրես ամենայնի, եւ Քո Հրամանդ կառավարէ զամենայն արարածս, Դու աղքատացուցանես եւ Դու մեծացուցանես, Հարկանես եւ Դու բժշկես, Դու ես սփոփիչ վտանգելոյս ի սատանայէ եւ առողջացուցիչ Հիւանդացելոյս մեղաց, Դու ես ընդունիչ աղօթից եւ կատարիչ խնդրուա-

մարաների Հետ ուրախացրո՛ւ յարագուարճ ուրախութիւններում եւ առատապարգեւ փառքովդ փառաւորի՛ր ինձ արդարների երամենում՝ նրանց Հետ բնակեցնելով Քո երկնային արքայութեան մէջ՝ Վերին Երուսաղէմում: Որպէսզի նրանց Հետ ձայնակցելով փառաւորեմ Քեզ Հօր եւ Սուրբ Հոգու Հետ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ՅՈՎՀԱՆ ՄԱՆՂԱԿՈՒՆԻ

Աղօթք

Ո՛վ անեղ եւ անստեղծ, Արարի՛չ բոլոր արարածների, Ում ո՛չ երկիրը կարող է տանել, եւ ո՛չ էլ երկինքը՝ ընդգրկել, այլ վեր ես, քան երկինքը, եւ [երկրի] ծագերից էլ այն կողմ, եւ բոլոր երեւելիները եւ աներեւոյթները Քեզանով են բովանդակուած: Դու տիրում ես բոլորին, եւ Քո Հրամանը կառավարում է բոլոր արարածներին, Դու աղքատացնում ես եւ Դու՛ Հարստացնում, Հարուածում եւ Ինքդ բժշկում, Դու ես սատանայից վտանգուածիս սփոփիչը եւ մեղքերով Հիւանդացածիս առողջացնողը, Դու ես աղօթքներն ընդունողը եւ խնդրուածքները կատարո-

ծայ: Խոնարհեցո՛ւ, Տէ՛ր, դուռնին Քո եւ լո՛ւր
Քոյոյ ծառայիս, տե՛ս, Տէ՛ր, զտառապանս իմ
եւ ընկա՛լ զիս գթութեամբ, մի՛ բարկութեամբ
Քով խրատեր զիս եւ մի՛ սրտմտութեամբդ
Քով յանդիմաներ, զի Աստուած ես գթու-
թեանց, գթա՛ եւ յիս՝ ի մեղաւորս, որ բազում
Հեծեծանօք եւ պաղատանօք մաղթեմ եւ աղա-
չեմ զՔեզ: Ջի կարեմկէր եմ մեղօք եւ ցաւագ-
նեալ՝ անօրէնութեամբ, չարաչար ախտիւք եմ
ի յանցանս եւ պիղծ խորհրդովք՝ յամբարշտու-
թիւնս, ժահահոգւովս եմ աղտեղեալ եւ մեղ-
սաթաթաւ մարմնովս՝ զազրացեալ, ամօթով
երեսօք կամ առաջի Քո եւ ամօթով՝ առաջի
տեսողաց:

Եւ արդ, Դո՛ւ, Տէ՛ր, քա՛ղցր եւ ներո՛ղ, եր-
կայնամիտ վասն մեղաւորաց կոչեցար, որ
ասացեր, Թէ՛ ի դառնալ անօրինին ոչ յիշեցից
զամենայն անօրէնութիւնս նորա, զոր արար:
Եւ արդ, ապա եկեալ անկեալ եմ առաջի Քո ծա-
ռայս մեղուցեալ եւ ժտեալ խնդրեմ ի Քէն
ողորմութիւն. մի՛ յիշեր զմեզս իմ բազում եւ
մի՛ զանօրէնութիւնս իմ յանդիմաներ, եթէ կա-
մաւ եւ եթէ ակամայ ինչ մեղայ, եթէ բանիւք
եւ եթէ գործովք եւ եթէ անդէպ մտածու-

ղը: Խոնարհեցրո՛ւ, Տէ՛ր, Քո ունկը եւ լսի՛ր Քո
ծառային, տե՛ս, Տէ՛ր, իմ տառապանքները եւ ըն-
դունի՛ր ինձ գթութեամբ, ինձ մի՛ խրատիր Քո
բարկութեամբ եւ Քո ցասումով մի՛ յանդիմա-
նիր, քանզի Աստուած ես գթութեան, գթա՛ եւ
ինձ՝ մեղաւորիս, որ բազում Հեծեծանքներով եւ
պաղատանքներով աղերսում եւ աղաչում եմ
Քեզ: Քանզի կարեմկէր եմ մեղքերով եւ ցաւա-
հարուած՝ անօրէնութեամբ, չարաչար ախտե-
րով՝ յանցանքների մէջ, եւ պիղծ խորհուրդնե-
րով՝ ամբարշտութեանս մէջ, գարշ Հոգովս՝ աղ-
տոտուած, եւ մեղսաթաթախ մարմնովս՝ զազ-
րացած, ամօթահար երեսով կանգնած Քո առաջ
եւ ամօթով՝ տեսողների առաջ:

Եւ արդ, Դո՛ւ, Տէ՛ր՝ քաղցր եւ ներող, որ նե-
րողամիտ կոչուեցիր մեղաւորների պատճառով,
որ ասացիր, Թէ՛ երբ անօրէնը դառնայ, չեմ յիշի
անօրէնութիւնները, որ արեց: Եւ արդ, ահա մե-
ղաւոր ծառաս եկել ընկել եմ Քո առաջ եւ թա-
խանձելով ողորմութիւն եմ խնդրում Քեզանից.
մի՛ յիշիր իմ բազում մեղքերը, իմ անօրէնու-
թիւնները երեսովս մի՛ տուր, որ Թէ՛ կամովի, Թէ՛
ակամայ մեղանչեցի, Թէ՛ խօսքով, Թէ՛ գործով
եւ Թէ՛ անտեղի մտածութիւններով պղծուեցի,

Թեամբք պղծեցայ, եթէ յանգիտութենէ եւ եթէ ի ծուլութենէ եւ ի մոռացութենէ գործեցի, զի Դո՛ւ, Տէ՛ր, սովոր ես գթալ եւ ողորմել եւ թողուլ զմեզս բազումս եւ քաւել զամենայն Հոյս անօրէնութեան. որ զպոռնիկս սրբեցեր, զաւազակն ազատեցեր, զմաքսաւորն արդարացուցեր եւ զծանրաբեռնեալսն մեղօք թեթեւացուցեր: Վասն զի Աստուած ես ողորմած եւ գթաս ի մեղուցեալսն, որք Հաւատով կարդան առ Քեզ. գթա՛, Տէ՛ր, եւ յիս՝ ի բազմամեղս, եւ ապրեցո՛ր ի թիւնից թշնամւոյն: Փարատեցո՛, Տէ՛ր, զխաւար յածող Հայեցուածոցս իմոց եւ բա՛ց զականջս իմ խլացեալս յանդէպ լսելոյ, բժշկեա՛ զվիրաւորեալ լեզուս ի բամբասանաց եւ սրբեա՛ զսիրտս իմ ի չար խորհրդոց:

Քե՛զ ցանկամ, Տէ՛ր բարբար, եւ փափագեմ գթածի Հօր իմոյ. գթա՛ ի վերայ իմ՝ մեղաւորիս, եւ ընկա՛լ իբրեւ զանառակ որդիին: Եագեցո՛ր ի քաղց իմ ի սիրոյդ Քումմէ եւ լցո՛ զծարաւիս յառատաբուղիս շնորհէդ, զի ցանկ առ Քեզ խնդրեմ մերձենալ եւ բաղձամ ի Քեզ Հայել ի յարածամ, միշտ շնորհաց Քոց փափագեմ եւ Հանապազ ողորմութեան Քում կարօտիմ: Մի՛ ընդ պատժեալսն պարտաւորեալ եւ

թէ՛ անգիտութեան եւ թէ՛ ծուլութեան եւ թէ՛ մոռացութեան պատճառով [մեղք] գործեցի, քանզի Դո՛ւ, Տէ՛ր, սովոր ես գթալ ու ողորմել, ներել բազում մեղքերը եւ քաւել անօրէնութիւնների ամբողջ բազմութիւնը. որ սրբեցիր պոռնիկին, ազատեցիր աւազակին, արդարացրիր մաքսաւորին եւ թեթեւացրիր մեղքերով ծանրաբեռնուածներին: Քանզի ողորմած Աստուած ես եւ գթում ես մեղաւորներին, ովքեր Հաւատքով դիմում են Քեզ. գթա՛, Տէ՛ր, եւ ի՛նձ՝ բազմամեղիս, եւ փրկի՛ր թշնամու թոյնից: Տէ՛ր, փարատի՛ր խաւարն իմ մոլորուած աչքերից, բա՛ց իմ խլացած ականջները լսելու Համար, բժշկի՛ր բամբասանքներից վիրաւորուած իմ լեզուն եւ սրբի՛ր իմ սիրտը չար խորհուրդներից:

Քե՛զ եմ ցանկանում, բարբար՛ր Տէր, եւ փափագում իմ գթած Հօրը. գթա՛ ինձ՝ մեղաւորիս, եւ ընդունի՛ր ինչպէս անառակ որդուն: Քո սիրով յագեցրո՛ւ իմ քաղցը, ծարաւս լցրո՛ւ Քո առատաբուրս շնորհով, քանզի անդադար Քեզ մերձենալ եմ փնտրում եւ Քեզ նայել յարածամ անէնում, միշտ փափագում Քո շնորհները եւ Հանապազ կարօտում Քո ողորմութիւնը: Եանցաւոր մի՛ Համարի՛ր պատժուածների Հետ

մի՛ ընդ ատելիսն դատապարտեր, այլ ընդ կամարարս կամաց Քոց ընկա՛լ եւ ընդ պաՀողս պատուիրանաց Քոց պաՀեա՛: Ձի եթէ առանց ներելոյ զյանցանս իմ քննեսցես, ընդունայն են ինձ յարութեան խոստմունք, զի ի Հուր գեհնին է ժառանգութիւն իմ: Ձի եթէ զդատապարտութիւն եւ զանդէպ մտածութիւնս իմ գատիցիս, ապա երանեմ ես չեղելոյն յորովայնէ, այլ նայեա՛ ի մաղթանս իմ եւ ի պաղատանս եւ մի՛ մերժեր ի յողորմութենէդ Քուսմէ, որ ողորմութեան Քուսմ բաղձամ եւ Քոյոյ գթութեանդ կարօտիմ: Ձի միշտ զմարմինս իմ պղծեցի եւ Հանապազ զոգիս աղտեղացուցի ոչ չարաչար վարիւք միայն, այլ եւ՝ զազիր խորհրդովք:

Եւ արդ, լուս՛ ի մեղաց եւ մաքրեա՛ ի գեռաթաթախ տղմոյս: ԶՔեզ խնդրեցի եւ զՔեզ աղաչեմ, լի՛ց զկարօտութիւնս իմոյ փափագմանս, խառնեա՛ զիս ի դասս սրբոց եւ ի ժողովս արդարոց, որք ի բաղձալի տեսութենէդ Քուսմէ վայելեն յարածամ: Ես ոչ Համարձակերես իբրեւ զբարեգործ ոք Հայցեմ, այլ աղերսիւ ժախմ իբրեւ զպարտապան եւ զբազմամեղ: Ոչ ունելով Համարձակիմ իբրեւ զմաքուր, այլ

եւ մի՛ դատապարտիր ատելիների Հետ, այլ ընդունի՛ր Քո կամքը կատարողների եւ պաՀի՛ր Քո պատուիրանները պաՀողների Հետ: Քանզի եթէ իմ յանցանքներն առանց ներելու քննես, ընդունայն է ինձ Համար յարութեան խոստումը, որովՀետեւ գեհնի Հրի մէջ է իմ ժառանգութիւնը: Քանզի եթէ դատես իմ անտեղի եւ դատապարտելի մտածութիւնները, ապա երանի թէ չծնուէի որովայնից, այլ նայի՛ր իմ աղերսներիս եւ պաղատանքներին եւ մի՛ մերժիր ինձ Քո ողորմութիւնից, քանզի ես Քո ողորմութիւնն եմ փափագում եւ Քո գթութիւնը կարօտում: Քանզի մշտապէս իմ մարմինը պղծեցի եւ Հանապազ Հոգիս աղտոտեցի ոչ միայն չար վարքով, այլեւ՝ զազիր խորհուրդներով:

Եւ արդ, լուս՛ մեղքերից եւ մաքրի՛ր այս գարշաշաղախ տիղմից: Քեզ խնդրեցի եւ Քեզ եմ աղաչում, լցրո՛ւ իմ փափագման կարօտութիւնը, խառնի՛ր ինձ սուրբերի դասին եւ արդարների ժողովին, ովքեր յարածամ վայելում են Քո ցանկալի տեսութիւնը: Ես չեմ Հայցում, ինչպէս Համարձակերես բարեգործ մէկը, այլ՝ աղերսելով թախանձում, ինչպէս պարտապանը եւ բազմամեղը: Չեմ Համարձակում ինչ-

ի մաքրութենէդ Քուսմէ զժահահոտութիւնս
իմ մաքրել աղաչեմ, զի անթիւ ունիմ զմեղաց
իմոց զբազմութիւնս, եւ Հոյլք անօրէնութեանս
իմոյ Հեղձուցանեն զիս Հանապազ, միշտ
զսիրտս իմ ճմլեցուցանեն եւ զմարմին եւ զս-
կերս իմ Հալին եւ մաշեն. եւ վասն այսօրիկ
ժտիմ Հանապազ պաղատել, աղաչել եւ մաղ-
թել, զի Դու ես Հայր իմ եւ Տէր, արարիչ իմ եւ
ստեղծիչ, առ ո՞՞ երթայց եւ կամ յուսմէ՞
խնդրեցից օգնութիւն: Քեզ մեղայ եւ առ Քեզ
խոստովանիմ եւ զՔեզ աղաչեմ՝ մի՛ ի Քուսմէ
ողբմութենէդ զիս մերժեր եւ մի՛ յերեսաց Քոց
ընկենուր: Մաղթեմ Քեզ՝ Տեառն բարերարիդ
եւ բազմագուլթ իմոյ Արարչիդ՝ մի՛ յաւիտենա-
կան ամօթովն ամաչեցուցաներ զիս եւ մի՛ ի
մեծի Աւուրդ դատապարտեր, մի՛ ի տիեզերա-
կան Հրապարակիդ զիս յանդիմաներ, մի՛ անո-
ղորմ տանջանօք տանջեր եւ մի՛ սոսկալի գե-
հնիւղ պատուհասեր: Այլ ապրեցո՞ ի Հրացան
հնոցացն եւ ի Հրահոսան գետոցն Հրեղինաց,
յորդանցն չարաժանեաց եւ յաննշոյլ խաւարէն
եւ դառն դատաստանացն եւ յաններելի տան-
ջանացն, յանլոյծ կապանացն եւ ի Հանապա-
զորդ նեղութեանցն, ի միշտ ողբոցն եւ ի կրճե-

պէս մաքուրը, այլ՝ աղաչում՝ մաքրի՛ր իմ դար-
շահոտութիւնը Քո մաքրութեամբ, քանզի ան-
թիւ ես իմ մեղքերի բազմութիւնները, եւ իմ
անօրէնութեան ամբոխներն ինձ Հանապազ
հեղձում են, սիրտս ճմլում եւ մարմինս ու ոս-
կերներս Հալեցնում ու մաշեցնում. ուստի Հա-
նապազ թախանձում եմ՝ պաղատելով, աղաչե-
լով եւ աղերսելով, քանզի Դու իմ Հայրն ես ու
Տէրը, արարիչը եւ ստեղծողը, ո՞ւմ մօտ գնամ
կամ ումի՞ց խնդրեմ օգնութիւն: Քո գէժ
մեղանչեցի եւ Քեզ եմ խոստովանում ու աղա-
չում՝ մի՛ մերժիր ինձ Քո ողորմութիւնից եւ մի՛
զրկիր Քո երեսից: Աղաչում եմ Քեզ՝ բարեբար
Տիրոջը եւ իմ բազմագուլթ Արարչիդ՝ յաւիտե-
նական ամօթով ինձ մի՛ ամաչեցրու եւ դատաս-
տանի մեծ Օրը ինձ մի՛ դատապարտիր, տիե-
զերական Հրապարակիդ առաջ ինձ մի՛ յանդի-
մանիր, անողորմ տանջանքներով մի՛ տանջիր
եւ սոսկալի գեհնեովդ մի՛ պատուհասիր: Այլ
փրկի՛ր Հրացայտ հնոցներից եւ Հրեղէնների
Հրահոսան գետերից, չարաժանիք որդերից,
անթափանց խաւարից, դառը դատաստանե-
րից եւ աններելի տանջանքներից, անքակտե-
լի կապանքներից եւ Հանապազորդ նեղութիւն-

լոյն ատամանցն: Այլ գթա՛ ի վիրաւորեալս մեղօք եւ բժշկեա՛ զՀիւանդացեալս անօրէնութեամբ: Ընկա՛լ իբրեւ զՀայՀոյողն եւ զՀալածիչն եւ փարատեա՛ զմեղաց իմոց զբազմութիւն, սրեա՛ ի պղծութենէս իբրեւ զպոռնիկն եւ արդարացո՛ իբրեւ զմաքսաւորն: Ողորմեա՛ ինձ իբրեւ քանանացւոյն եւ շնորհեա՛ զյանցանս իմ իբրեւ զաւազակին: Բնակեցո՛ զիս ի դասս սրբոց եւ ի խորանս արդարոց կամարաց, յանանց կենացն վայելչութիւնս եւ ի յանբաւ բարութեանցն ուրախութիւնսն ի Քրիստոս Յիսուս՝ ի Տէր մեր, Որում փա՛ռք յաւիտեան:

ԱՂՕԹԶ ՄԱՆԱՄԷԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻ

Տէ՛ր ամենակալ, Աստուած Աբրահամու, Իսահակայ, Յակոբայ եւ զաւակի նոցա արդարոց. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Որ արարեր զերկինս եւ զերկիր եւ զամենայն զարդ նոցա. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Որ կապեցեր զծով բանիւ Հրոմանի Քոյ, փակեցեր զխորս, կնքեցեր ահաւոր եւ փառա-

ներից, միշտ ողբալուց եւ ատամներ կրճտացնելուց: Այլ գթա՛ մեղքերով վիրաւորուածիս եւ բժշկի՛ր անօրէնութեամբ Հիւանդացածիս: Ընդունի՛ր ինչպէս ՀայՀոյողին եւ Հալածիչին, փարատի՛ր իմ մեղքերի բազմութիւնը, սրբի՛ր ինձ պղծութիւնից, ինչպէս պոռնիկին, եւ արդարացրո՛ւ, ինչպէս մաքսաւորին: Ողորմի՛ր, ինչպէս քանանացուն, եւ ների՛ր իմ յանցանքներն, ինչպէս աւազակին: Բնակեցրո՛ւ ինձ սուրբերի դասի եւ Քո կամարար արդարների խորանների մէջ, անանց կեանքի վայելչութեան եւ անբաւ բարիքների ուրախութեան մէջ՝ ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, Որին փա՛ռք յաւիտեան:

ՄԱՆԱՄԷ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԱՂՕԹԸ

Տէ՛ր Ամենակալ, Աստուած Աբրահամի, Իսահակի, Յակոբի եւ նրանց արդար զաւակների. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Որ արարեցիր երկինքն ու երկիրը եւ նրանց բոլոր զարդերը. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Որ կապեցիր ծովը Քո Հրոմանի խօսքով, փակեցիր անդունդները, կնքեցիր Քո ահաւոր

ւորեալ անուամբ Քով. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ
զմեզս իմ:

Որ ամենայն ինչ սարսի եւ դողայ յերեսաց
աւհի զօրութեան Քոյ. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ
զմեզս իմ:

Անբաւ է մեծվայելչութիւն փառաց սրբու-
թեան Քոյ, եւ սաստիկ է բարկութիւն սպառ-
նալեաց Քոց ի վերայ մեղաւորաց, անչափ եւ
անքնին են ողորմութիւնք աւետեաց Քոց.
ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Դո՛ւ, Տէ՛ր, բարձրեալ, գթած, երկայնամիտ,
բազումողորմ եւ զղջանաս ի վերայ չարեաց
մարդկան. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Դո՛ւ, Աստուա՛ծ, ո՛չ եղեր ապաշխարութիւն
վասն արդարոցն Աբրահամու, Իսահակայ եւ
Յակովբայ, որք ոչ մեղան Քեզ. ամենակա՛լ
Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Այլ եղեր ապաշխարութիւն վասն իմ՝ մեղա-
ւորիս, զի մեղայ աւելի, քան զաւազ ծովու, եւ
բազմացան անօրէնութիւնք իմ. ամենակա՛լ
Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Չեմ արժանի Հայիլ եւ տեսանել զբարձրու-
թիւնս երկնից ի բազմութենէ անօրէնութեան
իմոյ. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

եւ փառաւորեալ անուամբ. ամենակա՛լ Տէր, նե-
րի՛ր իմ մեղքերը:

Որ ամէն ինչ սարսում է եւ դողում Քո զօրու-
թեան աւհից. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Անբաւ է Քո սրբութեան փառքի մեծավա-
յելչութիւնը, սաստիկ է Քո սպառնալիքների
բարկութիւնը մեղաւորների Հանդէպ, անչափ
են եւ անքննելի Քո աւետիսների ողորմութիւն-
ները. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Դո՛ւ, Տէ՛ր, բարձրեալ, գթած, Համբերող, բա-
զումողորմ ես եւ ափսոսում ես մարդկանց չա-
րիքների Համար. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ
մեղքերը:

Դո՛ւ, Աստուա՛ծ, չկարգեցիր ապաշխարու-
թիւն արդարների՝ Աբրահամի, Իսահակի եւ
Յակոբի Համար, որոնք չմեղանչեցին Քո Հան-
դէպ. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Այլ ապաշխարութիւն կարգեցիր ինձ՝ մեղա-
ւորիս Համար, քանզի մեղանչեցի աւելի, քան
ծովի աւազները, եւ բազմացան իմ անօրէնու-
թիւնները. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Արժանի չեմ նայելու եւ տեսնելու երկնքի բար-
ձունքները իմ բազում անօրէնութիւնների պատ-
ճառով. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Կորացեալ եմ ես ի բռնութենէ կապանաց երկաթից, եւ ո՛չ գոյ ինձ Հանգիստ. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Բարկացուցի զսրտմտութիւն եւ զչար առաջի Քո արարի, կանգնեցի պատկեր եւ բազմացուցի զցասումն անձին իմոյ. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Եւ արդ, Տէ՛ր, խոնարհեցուցանեմ զծուներ սրտի իմոյ եւ Հայցեմ ի քաղցրութենէ Քումմէ. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Մեղա՛յ, Տէ՛ր, մեղա՛յ, եւ զանօրէնութիւնս իմ ես ինձէն գիտեմ. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Աղաչեմ եւ խնդրեմ ի Քէն, թո՛ղ ինձ, Տէ՛ր, թո՛ղ ինձ եւ մի՛ կորուսաներ զիս ըստ անօրէնութեան իմոյ. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Մի՛ յաւիտեան բարկանար ինձ, Տէ՛ր, եւ մի՛ յիշեր զչարիսն իմ եւ մի՛ պարտաւորեր զիս ընդ իջեալսն ի ներքոյ երկրի չարեօք. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Ջի Դո՛ւ, Աստուած, Աստուած ապաշխարողաց ես եւ յի՛ս ցոյց զբարերարութիւնդ Քո, որ անարժան եմ. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

Կորացել եմ ես երկաթէ կապանքների բռնութիւնից եւ չունեմ Հանգիստ. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Սաստկացրեցի զայրոյթդ եւ չարիք գործեցի Քո առջեւ, կռապատկեր կանգնեցրեցի եւ աւելացրեցի ցասումդ իմ անձի Հանդէպ. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Եւ արդ, Տէ՛ր, խոնարհեցնում եմ իմ սրտի ծունկը եւ Հայցում Քո քաղցրութիւնից. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Մեղա՛յ, Տէ՛ր, մեղա՛յ, իմ անօրէնութիւնները ես ինքս գիտեմ. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Աղաչում եւ խնդրում եմ Քեզ, ների՛ր ինձ, Տէ՛ր, ների՛ր ինձ, եւ կորստեան մի՛ մատնիր ինձ ըստ իմ անօրէնութեան. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Տէ՛ր, յաւիտեան մի՛ բարկանա ինձ վրայ եւ մի՛ յիշիր իմ չարիքները եւ մի՛ դատապարտիր ինձ նրանց Հետ, ովքեր չարիքներով գերեզման մտան. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Քանի որ Դու, Աստուած, ապաշխարողների Աստուածն ես, ցո՛յց տուր Քո բարերարութիւնը եւ ինձ՝ անարժանիս. ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Կեցուցեա զիս ըստ բազում ողորմութեան
Քում, եւ ես օրհնեցից զՔեզ զամենայն աւուրս
կենաց իմոց. ամենակա՛լ Տէր, թո՛ղ զմեզս իմ:

ԶՔեզ, Տէ՛ր, օրհնեն ամենայն զուարթունք
երկնից, եւ Քո են փառք յաւիտեանս. ամէն:

ՍԵՍՐՈՊ ՎՈՐՈՎՊԵՏ

Աղօթք զկսի «Տէր ամենակալին»

Աղաչեմ եւ խնդրեմ ի Քէն՝ թո՛ղ ինձ, Տէ՛ր,
զմեզս իմ: Աստուած, քաւեա՛ զիս՝ զմեղաւորս,
եւ կեցո՛ զիս: Ամենօրհնեալ սրբուհի Կո՛յս Աս-
տուածածին, բարեխօսեա՛ առ Տէր վասն իմ՝ մե-
ղաւորիս: Ամենայն սուրբք, բարեխօսեցէ՛ք առ
Տէր: Քրիստո՛ս, Որդի՛ Աստուծոյ, ընկա՛լ զա-
ղաչանս ի Քեզ ապաւինելոյս: Յաղթող զօրու-
թեամբ սուրբ եւ պատուական խաչիւ Քո պա-
հեա՛ զմեզ ի խաղաղութեան: Առաքեա՛, Տէ՛ր,
զհրեշտակ խաղաղութեան Քոյ եւ պահպանեա՛
զմեզ ի տուէ եւ ի գիշերի եւ մարդասիրու-
թեամբ Քո յիշեա՛ զմեզ, Տէ՛ր, եւ ողորմեա՛:

Աստուած ամենագութ եւ ողորմած յամե-
նայնի, որ զԹացար ի ստեղծուածս Քո եւ զԹաս
միշտ, զի թէպէտ եւ մեք Հանապազ մեղան-

Ապրեցրո՛ւ ինձ ըստ Քո մեծ ողորմութեան,
եւ ես կօրհնեմ Քեզ իմ կեանքի բոլոր օրերում.
ամենակա՛լ Տէր, ների՛ր իմ մեղքերը:

Քեզ են, Տէ՛ր, օրհնում երկնքի բոլոր հրեշ-
տակները, եւ Քոնն է փառքը յաւիտեանս. ամէն:

ՍԵՍՐՈՊ ՎՈՐՈՎՊԵՏ

Աղօթք «Տէր ամենակալից» յետոյ

Աղաչում եւ խնդրում եմ Քեզ՝ Տէ՛ր, ների՛ր
իմ մեղքերը: Աստուած, քաւի՛ր ինձ՝ մեղաւո-
րիս, եւ ապրեցրո՛ւ ինձ: Ամէնօրհնեալ սրբու-
հի Կո՛յս Աստուածածին, բարեխօսի՛ր Տիրոջը
ինձ՝ մեղաւորիս Համար: Բոլո՛ր սուրբեր, բա-
րեխօսեցէ՛ք Տիրոջը: Քրիստո՛ս, Որդի՛ Աստու-
ծոյ, ընդունի՛ր Քեզ ապաւինածիս աղաչանք-
ները: Քո սուրբ եւ պատուական նաչի յաղթող
զօրութեամբ պահի՛ր մեզ խաղաղութեան մէջ:
Առաքի՛ր, Տէ՛ր, Քո խաղաղութեան հրեշտա-
կին, պահպանի՛ր մեզ օր ու գիշեր եւ Քո մար-
դասիրութեամբ յիշի՛ր մեզ, Տէ՛ր, եւ ողորմի՛ր:

Աստուած ամենագութ եւ ամէն ինչում
ողորմած, որ զԹացիր Քո ստեղծուածներին եւ
զԹում ես միշտ, քանզի թէպէտ եւ մենք Հա-

չեմք, սակայն Դու քաղցրութեամբ շնորհեցեր
զդարձ եւ զապաշխարութիւն մեղսասէր բնու-
թեանս: Որ ընկալար զդարձ եւ զապաշխարու-
թիւն մեծի մարգարէին Դաւթի եւ նովաւ սահ-
մանեցեր զդարձ ամենայն մեղուցելոց, նորին
բարեխօսութեամբ ընկալ՝ զդարձ իմ եւ ողոր-
մեա՝ ինձ:

Որ շնորհեցեր ապաշխարութիւն եւ դարձ
Թազաւորին Մանասէի, որ առաւելաւ չարեօք
եւ մարդասիրութեամբ Քո արժանի եղեւ թողու-
թեան, նորին աղաչանօք լո՛ւր ինձ եւ ողորմեա՛:

Որ զզղձումն դարձի ապաշաւանաց նի-
նուէացւոց քաղաքին ընկալար եւ ապրեցուցեր
ի մահուանէն, նոցին խնդրուածովք փրկեա՛
զիս յաւիտենից մահուանէն:

Որ զպոռնիկն Բախար արդարացուցեր Հա-
ւատովք, շնորհեա՛ ինձ, Յիսո՛ւս, Քեւ արդա-
րանալ ի մեղաց:

Որ աւետարանական կոչմամբ Հրամանի
Քոյ Համարձակութիւն ետուր ամենայն մեղու-
ցելոց, զոր ոչ կարեմ թուել բանիւք, զի մեծ է
ողորմութիւն Քո, եւ ոչ ոք բանիւ կարէ պատ-
մել զմեծութիւն ողորմութեան Քոյ, աղաչեմ
զՔեզ՝ եւ յի՛ս ցոյց զբարութիւն ողորմութեան

նապազ մեղանչում ենք, սակայն Դու մեր մեղ-
սասէր բնութեանը դարձ եւ ապաշխարութիւն
քաղցրութեամբ շնորհեցիր: Որ ընդունեցիր
մեծ մարգարէ Դաւթի դարձն ու ապաշխարու-
թիւնը եւ նրա միջոցով դարձ սահմանեցիր բո-
լոր մեղաւորներին, նրա բարեխօսութեամբ ըն-
դունի՛ր իմ դարձը եւ ողորմի՛ր ինձ:

Որ դարձ եւ ապաշխարութիւն շնորհեցիր
Մանասէ Թազաւորին, որ յոյժ մեղանչեց, եւ Քո
մարդասիրութեամբ թողութեան արժանի եղաւ,
նրա աղաչանքներով լսի՛ր ինձ եւ ողորմի՛ր:

Որ Նինուէ քաղաքի ապաշխարութեան
դարձի զզղձումն ընդունեցիր եւ մահուանից
փրկեցիր, նրանց խնդրուածքներով փրկի՛ր ինձ
յաւիտենական մահուանից:

Որ պոռնիկ Բախարին Հաւատքով արդա-
րացրեցիր, շնորհի՛ր ինձ, Յիսո՛ւս, Քեզանով
արդարանալ մեղքերից:

Որ Քո աւետարանական Հրամանի կանչով
Համարձակութիւն տուեցիր բոլոր մեղաւորնե-
րին, որը չեմ կարող խօսքով պատմել, քանզի
մեծ է Քո ողորմութիւնը, եւ ոչ ոք չի կարող խօս-
քով պատմել Քո ողորմութեան մեծութիւնը,
աղաչում եմ Քեզ՝ ինձ եւս ցոյց տուր Քո ողոր-

Քոյ, զի անսպառ են պարգեւք Քո: Զի թէպէտ եւ ես քան զամենեսեան առաւել մեղայ, սակայն ըստ ամենայնի անոխակալ գթութեամբդ, որ վասն իմ եղեր մարդ, եւ զՔեզ ետուր ընդ իմ դատապարտութեան, զի զերծուցեալ փրկեսցես յաւիտենից ի Հրոյն, Տէ՛ր իմ եւ յո՛յս:

Որ Պետրոսի թողեր զուրացութիւն եւ Պողոսի՝ զՀալաժանսն, եւ պոռնկին՝ զմեղսն, եւ մաքսաւորին՝ զզրկանսն, եւ խաչահանուացն, որք դարձան զպատիժսն, եւ ամենեցուն ողորմեցար, Տէ՛ր, զի վասն ամենեցուն խոնարհեցար, աղաչեմ զՔեզ, զի եւ յի՛ս ժամանեսցին պարգեւք թողութեան Քոյ: Աստուա՛ծ, Ստեղծի՛չ իմ, նորոգեա՛ զիս Հոգևով եւ մարմնով Հզօր եւ Հատու բանիւ Քո:

Որ ասացեր անկելոյն, թէ՛ «Թողեալ լիցինք քեզ մեղք քո», եւ աւազակին, թէ՛ «Այսօր ընդ իս իցես ի դրախտին», ցո՛յց յիս զսէր զօրութեանդ եւ զսէր գթութեանդ, զի Դու ես ասաւէն իմ եւ յոյս բարի եւ Փրկիչ յաղթող, Տէր տէրանց եւ Աստուած ամենայն մխիթարութեանց: Քեզ փա՛ռք յաւիտենից յաւիտեանս ամէն:

մութեան բարութիւնը, քանզի անսպառ են Քո պարգեւները: Քանի որ թէպէտ եւ ես ամենքից առաւել մեղանչեցի, սակայն ըստ ամենայնի անոխակալ գթութեամբդ, որ ինձ Համար մարդեղար, Տէ՛ր իմ եւ յո՛յս, Քեզ [մահուան] մատնեցիր իմ դատապարտութեան փոխարէն, որպէսզի ազատելով փրկես յաւիտենական Հրից:

Որ ներեցիր ուրացութիւնը Պետրոսին, Հալաժանքները՝ Պողոսին, մեղքերը՝ պոռնկին, զրկանքները՝ մաքսաւորին, եւ խաչողներին, որոնք ազատուցին պատիժներից, եւ ողորմեցիր բոլորին, Տէ՛ր, քանզի բոլորի Համար խոնարհուեցիր, աղաչում եմ Քեզ, որ ինձ եւս Հասնեն Քո ներման պարգեւները: Աստուա՛ծ, Ստեղծի՛չ իմ, Քո Հզօր եւ Հատու խօսքով նորոգի՛ր ինձ Հոգով եւ մարմնով:

Որ ընկածին ասացիր, թէ՛ «Քո մեղքերը ներուում են քեզ», եւ աւազակին, թէ՛ «Այսօր ինձ Հետ դրախտում կլինես», ցո՛յց տուր ինձ զօրութեանդ եւ գթութեանդ սէրը, քանզի Դու ես իմ պաշտպանը, բարի յոյսն եւ յաղթող Փրկիչը, տէրերի Տէրն ու բոլոր մխիթարութիւնների Աստուածը: Քեզ փա՛ռք յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:

ԲԱՆ ԻԷ

Բ

Մեղա՛յ մեծիդ բարերարութեան, անարգս մեղա՛յ, մեղա՛յ ծագմանդ ճառագայթից, խաւարս մեղա՛յ, մեղա՛յ շնորհացդ անբաւ երախտեաց, արդարեւ մեղա՛յ, մեղա՛յ սիրոյդ վերնում գթութեան, յայտնապէս մեղա՛յ, մեղա՛յ ստացողիդ յոչնութենէ, ստուգապէս մեղա՛յ, մեղա՛յ գերունակ գոգոյդ գրգանաց, անբաւս մեղա՛յ, մեղա՛յ աննուագ լուսոյդ վայելման, նենգողս մեղա՛յ, մեղա՛յ ճաշակման անճառդ կենաց, բազումս մեղա՛յ, մեղա՛յ անհաս պարգեւացդ ճրից, հանապազ մեղա՛յ, մեղա՛յ գովեալ Մարմնոյդ Աստուծոյ, մահու չափ մեղա՛յ, մեղա՛յ պաշտելի Արեան Արարչիդ, իսկապէս մեղա՛յ: Ահա՛ արդարեւ օրհնեալ է Հատուած բանի յուսադրական սրտի այսր «մեղայի»: սոյն սա պատուելի աւանդ, անմոռաց պատուէր, Հայրենեացն տուր, նախահարցն օրէն, Համայնից թոշակ, անհերքելի բան, զօրաւոր պատասխանի, կենդանութեան կամուրջ,

ԲԱՆ ԻԷ

Բ

Մեղա՛յ մեծիդ բարերարութեանը, անարգս մեղա՛յ. մեղա՛յ ծագմանդ ճառագայթներին, խաւարս մեղա՛յ. մեղա՛յ շնորհներիդ անբաւ երախտեաներին, արդարեւ մեղա՛յ. մեղա՛յ վերին գթառատ սիրուդ, յայտնապէս մեղա՛յ. մեղա՛յ ոչնութիւնից արարողիդ, ստուգապէս մեղա՛յ. մեղա՛յ գերունական ծոցիդ գգուանքներին, անսահման մեղա՛յ. մեղա՛յ աննուագ լոյսիդ վայելմանը, նենգողս մեղա՛յ. մեղա՛յ Քո անճառ կեանքի ճաշակմանը, բազմիցս մեղա՛յ. մեղա՛յ անհաս շնորհներիդ պարգեւներին, հանապազ մեղա՛յ. մեղա՛յ գովեալ Մարմնիդ Աստուծոյ, մահու չափ մեղա՛յ. մեղա՛յ պաշտելի Արեանն Արարչիդ, իսկապէս մեղա՛յ: Ահա՛ արդարեւ օրհնեալ է սրտի համար յուսադրական այս բառը՝ «մեղան»: սա պատուելի աւանդ է, անմոռաց պատուէր, Հայրենական տուրք, նախահարցի օրէնք, Համայնից պաշար, անհերքելի խօսք, զօրաւոր պատասխան, կենդանու-

ախորժեցի՛ վերնոյն, սիրելի՛ սրբոց, անխզելի կապ, հրաշալի բարբառ, անշրջելի պատճառ, բաղձալի աղերս, փափազելի սեղան, սրտաբեկ հնչումն, անհնարից ճարակ, կարծրութեան վանիչ, աստուածապաշտից սահման, հեթանոսաց գիրք, վաղնջուց կանոն, քրիստոնէից՝ Հարագատ, արարչութեանն յաղթող, անջրպետ հզօր, խորոց ահաւոր, արուեստ բարձրութեան, խորութիւն անչափ, Հիացման տեսիլ, խորհուրդ կնքեալ, ընդ որ չիք ումեք անցանել, եթէ ոչ անըմբռնելի մտաց արագման զսա ծանիցէ: Զայն բարեպատեհ Հրաշաւորական, որ ոչ յիշատակեցաւ ի վերջին դատակնիք դասուն լքելոյ, գուցէ առ նմին խզեալ համառօտ զվրիժակն իրաւանց մահուն հասելոյ, յորմէ ընտրութիւնն ապագործ եղեալ՝ զսահմանն յաւիտեանական քակտեսցէ: Զարդ փառաց մեծութեան, որով նոյն ինքն Աստուածութիւնն պսակեալ բարգաւաճի: Քանզի ո՞վ ոք դիմեալ կալաւ զեղջերաց սեղանոյ այսր սրբութեան եւ ոչ, առ ժամայն պրծեալ ի պատժոց, անարատ գտաւ: Իսկ եթէ Աքար Զարմեան եւ Սաւուղ կի-

թեան կամուրջ, Վերնայինին՝ ախորժելի, սուրբերին՝ սիրելի, անխզելի կապ, հրաշալի բարբառ, անշրջելի պատճառ, բաղձալի աղերս, փափազելի սեղան, սրտաբեկ հնչում, անհնարների ճար, կարծրութեան վանիչ, աստուածապաշտների կանոն, հեթանոսների գիրք, վաղնջական օրէնք, քրիստոնեաներին՝ Հարագատ, արարչութեանը յաղթող, հզօր անջրպետ, ահաւոր զատուցիչ, բարձր արուեստ, անչափ խորութիւն, յափշտակութեան տեսիլ, կնքուած խորհուրդ, որի մէջ ոչ ոք չի կարող թափանցել, այլ միայն ճանաչել, թէ սա անհասանելի է մտքի արագութեան համար: Հրաշալի ճայն բարեպատեհ, որ չյիշատակուեց մերժուած դասի կողմից իր վերջին դատավճռի ժամանակ, որով գուցէ նոյնժամ մահուան հասցնող արդար վճիռն իսկոյն խզուելով, զատորոշումն անիմաստ դարձնելով՝ յաւիտեանական սահմանը քանդուէր: Մեծ փառքի զարդ [է «մեղան»], որով նոյն ինքն Աստուածութիւնն է պսակուելով բարգաւաճում [մեր մէջ]: Քանզի ո՞վ էր, որ դիմելով բունց այս սուրբ սեղանի եղջիւրներից եւ, իսկոյն ազատուելով պատժից, չար դարացաւ: Իսկ թէ Աքար Զարմեանը, Սաւուղ

սեան եւ Յուդա Միմոնեան, ասելով զսոյն, ոչ արդարացան, եւ ես վկայեմ՝ իրաւամբք խոստովանեալ զայս պայման բանի, զի ականա-
յիցն բռնադատելոց ոչ է կատարեալ սէր, ուստի եւ ոչ՝ բովանդակապէս փրկութիւն: Իսկ ես կամաւ Համբուրքիմ՝ դարձեալ կրկնելով զերջա-
նիկ բանիդ զմկրտութեան Հարագատս:

Գ

Մեղա՛յ երախտեացդ մոռացութեան, վերստին մեղա՛յ, մեղա՛յ մարմնոյ ձեռն յոգի Հարեալ, յիմարս մեղա՛յ, մեղա՛յ առ կեանսդ դրժողութեան, իսկ եւ իսկ մեղա՛յ, մեղա՛յ բանիդ ապախտ առնելոյ, չարաչար մեղա՛յ, մեղա՛յ ի յօր սատակման՝ ինձէն ստիպեալ, վատթարս մեղա՛յ, մեղա՛յ պարտականս անկենդան մահուն, ձաղելիս մեղա՛յ, մեղա՛յ անպատկառս Քո բարձրութեան, տաղտկալիս մեղա՛յ: Վերջին ինձ կրկին աշխար Հոգեւոր, զի ի կորուստ եւ ի կործանումն ինձ երեւեցաւ, զի անդարձս վարտեցայ, զի որդիս թշնամի գրեցայ, զի ի բարձանցն երկնից ընկեցայ, զի փուշս վարուց զիզեցի: Եւ եւս սմին ողբք աղաղակի,

կիսեա՛ր եւ Յուդա Միմոնեանը, այս ասելով չարդարացան, եւ ե՛ս եմ վկայում՝ իրաւամբ խոստովանելով այս խօսքի պայմանը, որ ականայ բռնադատուողներէրի սէրն անկատար է, ուստի եւ բովանդակապէս չէ փրկութիւնը: Իսկ ես կամովին Համբուրքում եմ՝ դարձեալ կրկնելով մկրտութեանը Հարագատ այս երջանիկ խօսքը:

Գ

Մեղա՛յ երախտիքներիդ մոռացութեամբ, վերստին մեղա՛յ. մեղա՛յ մարմնովս Հոգիս սպանելով, յիմարս մեղա՛յ. մեղա՛յ կեանքիդ դրժողութեամբ, իսկ եւ իսկ մեղա՛յ. մեղա՛յ խօսքդ արհամարհելով, չարաչար մեղա՛յ. մեղա՛յ ինքս իմ սատակման օրուան աճապարելով, վատթարս մեղա՛յ. մեղա՛յ պարտականս անկենդան մահուան, ձաղելիս մեղա՛յ. մեղա՛յ անպատկառս Քո բարձրութեան [Հանդէպ], տաղտկալիս մեղա՛յ: Կրկին ողբում է Հոգիս իր վերջին ողբով, քանզի կորստեան եւ կործանման ինձ բերեցի, քանզի անդարձ Հեռացայ եւ որդիս թշնամի Համարուեցի, երկնքի բարձունքից ընկայ եւ վարքի փշեր դիզեցի: Եւ առաւել եմ ողբում աղաղակելով, քանզի ինքս

զի անձամբ զանձն անարգեցի, զի բազին կորուսչին դտայ: Այլ իմն կսկիծ դժնդակ սրտի, զի զիս ունին, առ որ չեմ, զարտաքնայարդար բաժակս՝ անմաքուր, զբռեալ որմս՝ գարշուենակ, զսին պարծանօք պաճուճեալս, զլոյսս՝ ի մռայլ շրջեալ, զգերանակիր ակնս՝ թշուառացեալ, զջահս փառաց՝ շիջեալ, զամենայնիւս յամենայնի ամենայն իրօք վնասակարս՝ առ տնօրինականսն տէրուենականս, առ յայտնութիւնսն աստուածայինս, առ երեւմունսն արարչագիրս, առ խոնարհութիւնսն սարսափելիս, առ Այն, զոր տեսի աջօք իսկ իմովք, առ որ մեծ է պատասխանատուութիւնս, քան առ Համօրէն Աւետարանին, զարմանս, Հիացմունս, Հոգս Հալողականս, անդամունս անհնարաւորս, թուականութիւնս մտաց անբարդելիս, ելմունս անկատարս, իջմունս անհաստատս, յուսահատութիւնս յարմարականս, յանդիմանութիւնս պատշաճականս, ձաղանս պատեհագոյնս, նզովս իրաւացիս, անէծս արժանահատոյցս: Արդ, այսօքիկ են մեղաւորիս իմ կշտամբութիւնք եւ ինքնահարուած տանջանաւորութիւնք:

անձս անարգեցի եւ կորուսչի բագին դարձայ: Մի այլ դժնդակ կսկիծ եւս կայ իմ իմ սրտում, քանզի Համարում են ինձ ինչ որ չեմ, արտաքնայարդար բաժակս՝ անմաքուր, սպիտակեցուած որմս՝ գարշուենակ, սին պարծանքներով պաճուճուածս, լոյսս՝ խաւարի փոխուած, գերանակիր աչքս՝ թշուառացեալ, փառքի ջահս՝ մարած, ամէն ինչով ամէնուրեք ըստ ամենայնի վնասակարս՝ տէրուենական տնօրինութիւնների, աստուածային յայտնութիւնների, արարչագիր երեւումների եւ սարսափելի խոնարհութիւնների Հանդէպ եւ Նրա, Ում որ աչքովս տեսայ, Ում Հանդէպ առաւել մեծ է պատասխանատուութիւնս, քան ամբողջ Աւետարանի, ահա՛ սարսափն ու երկիւղն իմ, Հոգեմաշ Հոգսերը, անսփոփելի տարակոյսները, մտքով անհաշուելի թուարկումները, անկատար վերելքները, անհաստատ էջերը, յարմարական յուսահատութիւնները, պատշաճաւոր յանդիմանութիւնները, տեղին ծաղրուծանակները, իրաւացի նզովքները եւ արժանահատոյց անէծքները: Արդ, սրանք են մեղաւորիս կշտամբանքներն ու ինքնահարուած տանջանքները:

Եւ քանզի կարող ես զայս ամենայն
 զպարտս թողուլ եւ զխայթուածս մահու
 բժշկել, Տէ՛ր ողորմութեանց, Աստուած բոլո-
 րից, Քրիստո՛ս Թագաւոր, բարձրեալ Հօր Որ-
 դի՛, ստեղծի՛չ, զԹա՛ծ, բարերա՛ր, օրհնեա՛լ,
 առա՛տ, Հարո՛ւստ, ահաւո՛ր, հզօ՛ր, ողորմա՛ծ,
 տեսո՛ւչ, ձեռնկա՛լ, Հաստի՛չ, ապրեցուցի՛չ,
 դարմանի՛չ, կեցուցի՛չ, երկայնամի՛տ, անխա-
 կա՛լ, ապաւէ՛ն, բժի՛շկ, գովեա՛լ, երկնաւո՛ր, ան-
 ճա՛ռ, լո՛յս, կեանք, յարութի՛ւն, նորոգութի՛ւն,
 քաւութի՛ւն. եթէ Հայեցես մարդասիրու-
 թեամբ, ըստ որում Քոյդ են սովորութիւնք, նա-
 յեցեալ ի Քեզ՝ կողկողիմ եւ ե՛ս, եթէ լուիցես,
 Հառաչեմ, եթէ ունկն մատուցանիցես, պաղա-
 տիմ, եթէ անսայցես, աղերսեմ, եթէ ներեցես,
 աղաչեմ, եթէ առ իս դառնայցես, գռչեմ: Ապա
 եթէ անտես առնիցես, կործանիմ, իսկ եթէ առ-
 տոն Հարկանիցես, լամ, եթէ զոգեպահն ոչ ըն-
 ծայցես, մեռանիմ, ապա եթէ ահարկու դէմս
 ցուցանիցես, սատակիմ, իսկ եթէ սաստեցես,
 դողամ, եթէ խեթիւ տեսանես, սոսկամ, ապա
 եթէ սաստկանաս, սարսափիմ, եթէ Հալածես,

Եւ քանզի կարող ես բոլոր այս պարտքերս
 թողնել եւ բժշկել մահացու խայթուածները,
 Տէ՛ր ողորմութեան, Աստուած բոլորի, Քրիս-
 տո՛ս Թագաւոր, Բարձրեալ Հօր Որդի՛, ստեղ-
 ծի՛չ, զԹա՛ծ, բարերա՛ր, օրհնեա՛լ, առատա-
 ձե՛ռն, Հարո՛ւստ, ահաւո՛ր, հզօ՛ր, ողորմա՛ծ,
 առաջնորդ, օգնակա՛ն, արարի՛չ, փրկի՛չ, դար-
 մանի՛չ, կեցուցի՛չ, Համբերո՛ղ, անխաւկա՛լ,
 ապաւէ՛ն, բժի՛շկ, գովեա՛լ, երկնաւո՛ր, անճա՛ռ,
 լո՛յս, կեանք, յարութի՛ւն, նորոգութի՛ւն, քա-
 ւութի՛ւն. եթէ, ըստ Քո սովորութեան, մարդա-
 սիրութեամբ Հայես ինձ, Քեզ նայելով եւ ե՛ս
 կողբամ, եթէ լսես ինձ, կհառաչեմ, եթէ ականջ
 դնես, կպաղատեմ, եթէ անսաս, կաղերսեմ, եթէ
 ներես, կաղաչեմ, եթէ դէպի ինձ դառնաս, կգո-
 չեմ: Իսկ եթէ անտեսես, կկործանուեմ, եւ եթէ
 ոտնահարես, կարտասուեմ, եթէ Հոգեպահիկ
 չընծայես, կմեռնեմ, ապա թէ ահարկու դէմք
 ցոյց տաս, կսատակուեմ, եթէ սաստես, կդողամ,
 եթէ խեթ նայես, կսոսկամ, ապա թէ սաստկա-
 նաս, կսարսափեմ, եթէ Հալածես, կհեծեմ, իսկ
 եթէ վայր նետես, կոչնչանամ, եթէ ողբերիս

Հեծեմ, իսկ եթէ ընդ վայր Հարկանիցես, Հերքիմ, եթէ զողբոց վհատութիւնս ոչ առցես, տազնապիմ, եթէ խստանաս, փախնում, ապա եթէ սպառնաս, ընկճիմ: Իսկ եթէ քննես, քարկոծիմ, ապա եթէ ուժգինս ակնարկես, սուզանիմ, եթէ ոչ անխայեսցես, մերժիմ, եթէ կոչեսցես, խիթամ, իսկ եթէ աչս յառեսցես, ամաչեմ, եթէ ձայն տացես, երկնչիմ: Զբարեացն պարգեւ մատնեալ, գերանութիւնն թողեալ, զշնորհն լքեալ, զուխտն ցրեալ, զաւանդն կենաց մոռացեալ, զհամարձակութեանն վստահութիւն կորուսեալ, զՍտեղծիչդ էիցս բարկացուցեալ, զանճառութիւն շնորհին ընդոտնեալ, զպատուոյն պատկեր այլայլեալ: Իսկ եթէ առ այս խեղդ մահու Հեծութեան ցաւոյ մարդասիրեալ առ իս ժամանեցուցես, Տէ՛ր Յիսուս Քրիստոս, զազգեալն գիր լնանի ի յիս, եթէ բժշկութիւն դադարեցուցանէ զմեզս մեծամեծս, որով ամէնառատ քաղցրութեամբ պատուաստեալ ի Քեզ, զՔոյդ կերպարան լուսոյ նկարեալ յողի, վերստին գտեալ՝ պնդեցայց քաւեալ եւ ստեղծեալ կրկին ի փրկութիւն անմահից կենացն անախտականաց. եւ Քեզ ընդ Հօր Հոգւովդ Սրբով փա՛ռք յաւիտեանս. ամէն:

վհատութիւնը շղաղարեցնես, կտազնապեմ, եթէ խստանաս, կփախչեմ, ապա թէ սպառնաս, կընկճուեմ: Իսկ եթէ քննես, կքարկոծուեմ, ապա թէ խիստ հայեացք նետես, կսուզուեմ, եթէ չխնայես, կմերժուեմ, եթէ կանչես, կկասկածեմ, իսկ եթէ աչքդ յառես, կամաչեմ, եթէ ձայն տաս, կերկնչեմ: Բարի պարգեւները ես անարգեցի, երանութիւնը թողեցի, շնորհը լքեցի, ուխտը դրժեցի, կեանքի աւանդը մոռացայ, համարձակութեան վստահութիւնը կորցրեցի, էակաների Ստեղծիչդ բարկացրեցի, շնորհի անճառութիւնն ընդոտնեցի, պատուական պատկերն այլայլեցի: Իսկ եթէ այս մահախեղդ Հեծութեան ցաւի մէջ մարդասիրելով Հասնես ինձ, Տէ՛ր Յիսուս Քրիստոս, որպէսզի ինձ համար կատարուի Սուրբ Գրքի խօսքը, թէ [Քո] բժշկութիւնը դադարեցնում է մեղքերը մեծամեծ, այնժամ, ամէնառատ քաղցրութեամբ պատուաստուելով Քեզ, Քո լուսոյ կերպարանքը նկարելով Հոգուս մէջ, վերստին գտնուելով, կհաստատուեմ քաւուած եւ կրկին ստեղծուած անմահ եւ անախտ կեանքի փրկութեամբ. եւ Քեզ Հօրդ եւ Սուրբ Հոգուդ հետ փա՛ռք յաւիտեանս. ամէն:

ԲԱՐԵՆՕՍԱԿԱՆ
ԱՂՕԹՔՆԵՐ

Աղօթք առ սրբուհի Աստուածածինն

Անկանխիմք առաջի քո, սո՛ւրբ Աստուածածին, եւ աղաչեմք զանարատ զԿոյսդ՝ բարեխօսեա՛ վասն անձանց մերոց եւ աղաչեա՛ զմիածին Որդիդ՝ փրկել զմեզ ի փորձութենէ եւ յամենայն վտանգից մերոց:

ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐՈՎՊԵՏ

Աղօթք

Թագաւո՛ր Հզօր, ապաւէ՛ն ծարաւելոց եւ փրկի՛չ նեղելոց, որ վասն մեր պատուհասեցար յանօրինաց, զարթո՛ զգօրութիւնս Բո եւ ե՛կ ի կեցուցանել զգիւնս արեան Բոյ եւ մի՛ տուր գերել սատանայի զԲո փրկեալս եւ մի՛ տար ի բնակութիւնս չարին զտաճար անուանդ Բու՛մ սրբոյ եւ մի՛ զլեալս Բեզ մարմին եւ անդամ թողուր ի կոխումն եւ ի կատակումն թշնամւոյն, այլ գթա՛ ի Բո արարածս արարչական սիրով Բո:

Տէ՛ր, ողորմեա՛ մեզ, զի ի խաչ Բո պարծելով պարծեցաք, եւ սա պահեսցէ զմեզ յերեւելի եւ յաներեւոյթ թշնամւոյն:

Աղօթք սրբուհի Աստուածածինն

Բո առջեւ ենք ընկնում, սո՛ւրբ Աստուածածին, եւ աղաչում անարատ Կոյսիդ՝ բարեխօսի՛ր մեր անձանց համար եւ աղաչի՛ր միածին Որդուդ՝ փրկել մեզ փորձութիւնից եւ մեր բոլոր վտանգներից:

ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐՈՎՊԵՏ

Աղօթք

Թագաւո՛ր Հզօր, ապաւէ՛ն ծարաւածների եւ փրկի՛չ նեղուածների, որ մեզ համար չարչարանքների ենթարկուեցիր անօրէններից, արթնացրո՛ւ Բո զօրութիւնը եւ արի՛ ապրեցնելու Բո արեամբ գնուածներին, [թոյլ] մի՛ տուր սատանային գերել Բո փրկածներին, մի՛ թող չարին բնակուել Բո սուրբ անուան տաճարում եւ Բեզ մարմին եւ անդամ եղածներիս մի՛ թող ոտնակոխ լինել եւ ծաղրուել թշնամուց, այլ գթա՛ Բո արարչական սիրով Բո արարածներին:

Տէ՛ր, ողորմի՛ր մեզ, քանզի Բո խաչով մշտապէս պարծեցանք, եւ սա թող պահպանի մեզ երեւելի եւ աներեւոյթ թշնամուց:

Տէ՛ր, ողորմեա՛ց, զի ի բարեխօսութիւն ամե-
նասուրբ Կուսի Աստուածածնիդ ապաւինե-
ցաք, որ դորա աղօթիւք ապրեալք լիցուք ի Հա-
րէն եւ առանց փորձութեան զպանդխտութեան
մերոյ կատարեսցուք զկեանս:

Վասն սրբոց Քոց առաքելոցն երկոտասա-
նիցն եւ նոցին աշակերտելոցն ողորմեա՛, Տէ՛ր:

Վասն սրբոց Հռիփսիմեանցն եւ Գայիա-
նեանցն ողորմեա՛, Աստուա՛ծ, բազմամեղիս:

Վասն սրբոյն Գրիգորի եւ նորին լուսաւոր
զաւակացն, յորոց ձեռն ծանեաք զՓրկիչդ մեր,
որով Հալածեցեր զբազմութիւն դիւացն ի Հա-
յաստան աշխարհէ, եւ այժմ զսատանա՛յ Հա-
լածեա ի մէնջ մերձընդմերձ:

Վասն սրբոց Վարդանանցն եւ Ատոմեանցն
եւ սուրբ քահանայիցն, որք պատերազմեալ
խափանեցին զպատերազմ չարին եւ զերծու-
ցին ի կործանմանէ զսուրբ զԵկեղեցիս Հայաս-
տան աշխարհիս, եւ այժմ, Տէ՛ր, խափանեա՛
զսատանայ չարագործովք իւրովք ի մէնջ:

Վասն սուրբ ճգնաւորացն, Հարց եւ աշա-
կերտելոցն արանց եւ կանանց բարեխօսու-
թեամբ ողորմեա՛ ինձ, Տէ՛ր, զի նոքա ընկա-
լան ի Քէն, Տէ՛ր, շնորհս եւ անուամբ Քոյ յազ-

Տէ՛ր, ողորմի՛ր, քանզի ապաւինեցինք ամե-
նասուրբ Կոյս Աստուածածնիդ բարեխօսու-
թեանը, որպէսզի նրա աղօթքներով փրկուենք
չարից եւ առանց փորձութեան կնքենք մեր
պանդուխտ կեանքը:

Յանուև Քո տաներկու սուրբ առաքեալնե-
րի եւ նրանց աշակերտների ողորմի՛ր, Տէ՛ր:

Յանուև սուրբ Հռիփսիմեանց եւ Գայիա-
նեանց, Աստուա՛ծ, ողորմի՛ր բազմամեղիս:

Յանուև սուրբ Գրիգորի եւ նրա լուսաւոր
զաւակների, որոնց միջոցով ճանաչեցինք մեր
Փրկչին, որոնց միջոցով Հալածեցիր դեւերի
բազմութիւնը Հայաստան աշխարհից, այժմ էլ
սատանային Հալածիր մեր մերձակայքից:

Յանուև սուրբ Վարդանանց, Ատոմեանց եւ
սուրբ քահանաների, որոնք պատերազմելով
խափանեցին չարի պատերազմը եւ փրկեցին
կործանումից Հայաստան աշխարհի սուրբ Եկե-
ղեցին, այժմ էլ, Տէ՛ր, խափանի՛ր մեր միջից սա-
տանային իր չարագործներով:

Յանուև սուրբ ճգնաւորների, Հայրերի եւ
[նրանց] աշակերտած արանց եւ կանանց բա-
րեխօսութեամբ ողորմի՛ր ինձ, Տէ՛ր, քանզի
նրանք, Տէ՛ր, Քեզանից շնորհներ ստացան եւ

Թեցին ամենայն Հնարից բանսարկուին, յաղթիցե և այժմ յաղթող զօրութիւն Քո, Տէ՛ր իմ, և և տացե մեզ յաղթել Հակառակամարտին ընդդիմութեան:

Վասն սրբոց Հայրապետացն և առաջնորդացն մերոց, ամենեցուն բարեխօսութեամբ, որոց ետուր իշխանութիւն կոխել զօժս և զկարիճս և զամենայն զօրութիւն թշնամուոյն, շնորհեա՛ և այժմ ի ձեռս նոցին բարեխօսութեան կոխել զգլուխ կամակոր վիշապին և զփաղանգոցն լոեցուցանել և կապել զբերանս Հերձուածողացն:

Վասն մեծին ի ծնունդս կանանց՝ ՅովՀաննու և Նախավկային սրբոյն Ստեփանոսի և ամենայն սրբոց, սոցա բարեխօսութեամբ սրբեա՛ զմեզ յամենայն պղծութեանց Հոգւոց և մարմնոց և արժանացո՛ ընդ ճշմարիտ երկրպագուս Քո Հոգւով և ճշմարտութեամբ Քեզ երկիրպագանել և փառաւորել զԱմենասուրբ զԵրրորդութիւնդ. ամէն:

Ս. ՆԵՐՍԷՍ ԵՆՈՐՅԱԼԻ

Ծգնաւորք Աստուծոյ և ժառանգորդք երկնից արքայութեանն, որք փոխանակեալք զան-

Քո անուամբ յաղթեցին բանսարկուի բոլոր Հնարները, այժմ և և թող յաղթի Քո յաղթող զօրութիւնը, Տէ՛ր իմ, և և տայ մեզ յաղթել Հակառակամարտի ընդդիմութիւնը:

Յանուն մեր սուրբ Հայրապետների և առաջնորդների, [նրանց] բոլորի բարեխօսութեամբ, որոնց իշխանութիւն տուեցիր ոտնակոխ անելու օձերը, կարիճներ և թշնամու բոլոր զօրութիւնները, նրանց բարեխօսութեամբ և այժմ շնորհիր ոտնակոխ անել մոլորակամ վիշապի գլուխը, լոեցնել [նրա] գնդերը և փակել Հերձուածողների բերանները:

Յանուն կանանց ծնունդների մէջ մեծի՛ ՅովՀաննէս [Մկրտչի], սուրբ Ստեփանոս Նախավկայի և բոլոր սուրբների, նրանց բարեխօսութեամբ սրբի՛ր մեզ Հոգու և մարմնի ամէն տեսակ պղծութիւններից և արժանացրո՛ւ մեզ Քո ճշմարիտ երկրպագուների Հետ Հոգով և ճշմարտութեամբ երկրպագելու և փառաւորելու Քեզ՝ Ամենասուրբ Երրորդութեանդ. ամէն:

Ս. ՆԵՐՍԷՍ ԵՆՈՐՅԱԼԻ

Ծգնաւորնե՛ր Աստուծոյ և ժառանգորդնե՛ր երկնքի արքայութեան, որ փոխանակելով ան-

ցաւորս՝ առէք զանանցն բարութիւնսն. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէր վասն մանկանց Եկեղեցւոյ:

Նահատակք պանծալիք եւ սիրեցեալք ի յերկնաւոր Հօրէն, որ մկրտեցայք ընդ Քրիստոսի արեամբ ձերով ի մահ խաչին. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէր վասն մանկանց Եկեղեցւոյ:

Մարտիրոսք ցանկալիք եւ օթեւանք Հոգւոյն ճշմարտութեանն, որք յաղթեցէք Հոգւով կարեաց եւ ցանկութեանն. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէր վասն մանկանց Եկեղեցւոյ:

Գովելի՛ք աշխարհի եւ բաղձալի՛ք վերնոցն պետութեանց, որք երանութեան մասին Հասէք շուն զամենայն որդիս մարդկան. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէր վասն մանկանց Եկեղեցւոյ:

Կամաւո՛ր պատարագք, մանկո՛ւնք՝ տիօք, եւ կատարեալք՝ իմաստութեամբ, որք փոխանակ կաթին արբէք զգինին զմայլեցուցիչ. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէր վասն մանկանց Եկեղեցւոյ:

ցաւորնեը՝ ստացաք անանց բարիքները. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէր Եկեղեցու մանուկների՝* Համար:

Նահատակներ պանծալի եւ սիրելիներ երկնաւոր Հօր, որ ձեր արեամբ մկրտուեցիք Քրիստոսի Հետ խաչի մահով. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէր Եկեղեցու մանուկների Համար:

Մարտիրոսներ ցանկալի եւ օթեւաններ ճշմարտութեան Հոգու, որ Հոգով յաղթեցիք կարիքներն ու ցանկութիւնը. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէր Եկեղեցու մանուկների Համար:

Գովելիներ աշխարհի եւ բաղձալիներ վերին պետութիւնների, որ մարդկանց բոլոր որդիներից աւելի՛ երանութեան վիճակին Հասաք. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէր Եկեղեցու մանուկների Համար:

Կամաւո՛ր զոհեր, երիտասարդներ տարիքով եւ կատարեալներ իմաստութեամբ, որ կաթի փոխարէն զմայլեցուցիչ գինին ըմպեցիք. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէր Եկեղեցու մանուկների Համար:

* Մանուկ բառը գրաբարում բացի սակաւաճակ կամ մանկաճակ երեխայ նշանակելուց գործածում է նաեւ պատանի, երիտասարդ, ժիր, ծառայ, սպասուոր, զինուոր իմաստներով: Եկեղեցու մանուկները Քրիստոսի Եկեղեցուն զինուորագրուած նուիրեալներն են. այսինքն՝ կղերականները, վանականները, ճգնաւորները են:

Աղօթք առ սուրբ Խաչն աստուածընկալ

Միջնորդ փրկութեան մերոյ եւ գրա՛ւ տիեզերաց, ճառագայթաւէտ լո՛յս աշխարհաց եւ արեգա՛կ սիրոյ եւ ապաստա՛ն յուսոյ, նշա՛ն սուրբ եւ սոսկալի երախտեացն Աստուծոյ առ մեզ, սո՛ւր աստուածամուխ՝ սպանող հակառակամարտին մերոյ եւ դրո՛շմ զգայարանաց մերոց եւ ամուր ապաստա՛ն ակնկալութեան մերոյ, աստուածային զօրութիւն քո, որ պահէ հաստատուն զհիմունս աշխարհի, պահեսցէ զհոգի եւ զմարմին իմ ի ցասմանէ, ի ցանկութենէ եւ յատելութենէ եւ յամենայն փորձութեանց եւ զայթակղութեանց հոգւոյ եւ մարմնոյ իմոյ առ սոսկալի զօրութեան քոյ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք աստուածընկալ սուրբ Խաչին

Մեր փրկութեան միջնորդ, ողջ աշխարհի [յոյսի] գրաւակա՛ն, տիեզերքի ճառագայթաւէտ լո՛յս, սիրոյ արեգա՛կ, յոյսի ապաստա՛ն, Աստուծոյ՝ մեր Հանգէպ բարերարութեան սուրբ ու սոսկալի նշա՛ն, աստուածամուխ՝ սո՛ւր՝ մեր հակառակորդին սպանող, մեր զգայարանների դրո՛շմ, մեր յոյսի ամուր ապաստա՛ն, քո աստուածային զօրութիւնը, որ հաստատուն է պահում աշխարհի հիմքերը, թող իմ հոգին ու մարմինը հեռու պահի բարկութիւնից, ցանկութիւնից, ատելութիւնից եւ հոգեւոր ու մարմնաւոր բոլոր փորձութիւններից ու զայթակղութիւններից [եւ պահպանի] քո սոսկալի զօրութեամբ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

* Աստուածամուխ. ա) միջամուխ աստուածային մէջ. բ) աստուածային հրով մերթափանցուած, աստուածամեղծ, սերտ միացած Աստուծոյ

Աղօթք սրբոյն Գրիգորի Տաթևացոյ առ
սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչ

Ո՛վ Հայր բարեգութ, անյիշաչա՛ր եւ բարե-
սէր, լո՛ւր զպաղատանս մեր, զի գիտեմք զբա-
րեխօսդ մերձ առ Պարգեւատուն: Մաղթեա՛
վասն անարժանիցս քոյոց Հոգեւոր երկանց
ծնեալ զաւակաց անցուցանել ի մէնջ զարդա-
րակշիռ պատուհաս յանցանաց մերոց ի կրկին
վրիժապարտաց, այսինքն՝ յաշխարհակալէն,
յըստ Հոգւոյ, գերողէն եւ, յըստ մարմնոյ, նորին
արբանեկաց չարաչար տանջողաց: Զի թե-
րեւս լիցի Հնազանդութեամբ եւ մտերիմ ծառայութեամբ
սպասաւորել միշտ ճշմարիտ Թագաւորին
մերոյ Քրիստոսի: Իսկ թէ առ ի մէնջ եւ
յամենեցունց անքննելի դատաստանաց Նորին
սահմանեալ է մեզ յաստիս լինել ծառայութեամբ,
որպէս եւ եմք իսկ ստրկացեալք ի խոտասիրտ
տէրանց, մաղթեսցես դասուք ամենայն ընտրելօք,
որք ընդ քեզ, զի զչարչարանս զայս, զոր կրեմք
յակամայ, լինել իբրեւ զկամաւոր ապաշխարութիւն
ի թողութիւն մեղաց մերոց: Զի, ազատեալք
յայսմանէ, արժանի լիցուք որդիքս լուսոյ ընդ
Հօրդ լուսոյ եւ ընդ

Սուրբ Գրիգոր Տաթևացու աղօթքը սուրբ
Գրիգոր Լուսաւորչին

Ո՛վ Հայր բարեգութ, անյիշաչա՛ր եւ բարե-
սէր, լսի՛ր մեր պաղատանքները, քանզի գի-
տենք Պարգեւատուին մերձ բարեխօսիդ: Աղա-
չի՛ր քո Հոգեւոր երկունքի ծնունդ անարժան
զաւակներիս Համար, որ Հեռացուի մեզանից
մեր կրկնակի վրիժապարտ յանցանքների ար-
գարակշիռ պատուհասը, այսինքն՝ ըստ Հոգու՝
աշխարհակալ գերողից եւ, ըստ մարմնի՝ նրա
չարաչար տանջող արբանեակներից: Որպէսզի,
թերեւս, Հնազանդութեամբ եւ մտերիմ ծառայ-
ութեամբ միշտ սպասաւորենք մեր ճշմարիտ
Թագաւոր Յիսուս Քրիստոսին: Իսկ եթէ Նա
մեզ եւ բոլորի Համար անքննելի դատաստանով
սահմանել է մեզ այստեղ լինել ծառայութեամբ,
ինչպէս որ ենք իսկ՝ ստրկացած խոտասիրտ
տէրերի կողմից, աղաչի՛ր բոլոր ընտրեալ-
ների դասերով, որոնք քեզ Հետ են, որպէսզի
այս չարչարանքները, որ կրում ենք ակամայ,
լինեն իբրեւ կամաւոր ապաշխարութիւն մեր
մեղքերի թողութեան Համար: Որպէսզի, ազա-
տուելով այս [ամէնից], արժանի լինենք լու-

ամենայն սուրբս փառաւորել զԵրրեակ Անձնաւորութիւն եւ զՄի Աստուածութիւն Համագոյ եւ զուգական Երրորդութեանն՝ լուսոյ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԱՂՕԹՁ ԱՌ ԵՐԿՆԱՅԻՆ ԶՕՐՍՆ

Անեղ, անմահ Արարչին սպասաւորք անմարմինք, վերին զօրացն դասապետութիւնք. աթո՛ւք, քերովբէ՛ք եւ սերովբէ՛ք, տէրութիւնք, զօրութիւնք եւ իշխանութիւնք, պետութիւնք, հրեշտակապետք եւ հրեշտակք, Միքայէ՛լ եւ Գարբիէ՛լ, պետք վերնական զօրացն դասուց, որք անլուելի ձայնիւ փառաբանութիւն մատուցանէք Ամենասուրբ Երրորդութեանն եւ երեքսրբեան ձայնիւ եղանակէք զերգա՝ ասելով. «Ողորմեա՛, Դո՛ւ ստեղծեր, մի՛ կորուսաներ, զգործս ձեռաց Քոց մի՛ անտես առներ». օղնական եւ պահապա՛ն լերուք ծառայիս Աստուծոյ. ամէն:

սոյ որդիներս լուսոյ Հօրդ եւ բոլոր սուրբերի հետ փառաւորելու լուսոյ Հօր, Որդու եւ Սուրբ Հոգու Համագոյ եւ զուգափառ Երրորդութեանն Երրեակ Անձնաւորութեանը եւ Մի Աստուածութեանը յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԱՂՕԹՁ ԵՐԿՆԱՅԻՆ ԶՕՐՔԻՆ

Անեղ, անմահ Արարչի անմարմին սպասաւորնե՛ր, վերին զօրքերի դասապետութիւննե՛ր. աթոռնե՛ր, քերովբէնե՛ր եւ սերովբէնե՛ր, տէրութիւննե՛ր, զօրութիւննե՛ր եւ իշխանութիւննե՛ր, պետութիւննե՛ր, հրեշտակապետե՛ր եւ հրեշտակնե՛ր, Միքայէ՛լ եւ Գարբիէ՛լ, վերին զօրքերի դասերի պետե՛ր, որ անլուելի ձայնով փառաբանութիւն էք մատուցում Ամենասուրբ Երրորդութեանը եւ երեքսրբեան ձայնով երգելով՝ ասում. «Ողորմի՛ր, Դո՛ւ ստեղծեցիր, կորստեան մի՛ մատնիր, Քո ձեռքի գործը մի՛ անտեսիր». օղնական եւ պահապա՛ն եղէք Աստուծոյ ծառայիս. ամէն:

Աղերս առ Տիրամայր ս. Աստուածածինն

ԲԱՆ 2

Ա

Եւ արդ, ի վերայ այսքանեաց յուսահատութեանց եւ ահարկու սրտաբեկութեանց, պակուցանողական սաստկութեանց, աստուածային բարկութեանց, տագնապեալ ոգւով թախծութեան ի սպառ, աղաչեմ զքեզ, սո՛ւրբ Աստուածածին, հրեշտա՛կ ի մարդկանէ, մարմնատեսի՛լ քերովբէ, երկնաւո՛ր արքայուհի, անխառն իբրեւ զօր, մաքուր որպէս լոյս, անշաղախ ըստ նմանութեան պատկերի արուսեկին բարձրութեան, գերազանց, քան զբնակութիւն անկոխելին սրբութեանց, երանաւոր խոստման տեղի, եղե՛մ շնչական, ծա՛ռ կենացն անմահից՝ բոցեղէն սրովն պարունակեալ, ի բարձրեալն Հօրէ զօրացեալ եւ հովանացեալ, հանգստեամբ Հոգւոյն հանդերձեալ եւ մաքրագործեալ, բնակութեամբ Որդւոյն յարդա-

Աղերս Տիրամայր ս. Աստուածածինն

ԲԱՆ 2

Ա

Եւ արդ, այսքան յուսահատութիւններից, ահարկու սրտաբեկութիւններից, սաստիկ ահաբեկութիւններից, աստուածային բարկութիւններից յետոյ թախծալից հոգով տագնապած՝ աղաչում եմ քեզ, սո՛ւրբ Աստուածածին, հրեշտա՛կ մարդկանցից, մարմնատեսիլ քերովբէ՛, երկնաւոր արքայուհի՛, անխառն՝ իբրեւ օդը, մաքուր՝ որպէս լոյս, անշաղախ՝ բարձր արեգակի պատկերի նման, գերազանց, քան անկոխ սրբութիւնների բնակավայրը, երանելի խոստման վայր, եղե՛մ շնչական, անմահ կենաց ծա՛ռ՝ բոցեղէն սրով պարուրուած, բարձրեալ Հօրից զօրացած եւ հովանաւորուած, Հոգու հանգրուանութեամբ քո մէջ՝ պատրաստուած եւ մաքրագործուած, Որդու բնակութեամբ յարդարուած եւ տաղաւաքուած, որ

րեալ եւ տաղաւարեալ. միածինն՝ Հօր եւ քեզ՝
անդրանիկ, Որդի քո՝ ծննդեամբ եւ Տէր՝ արար-
չութեամբ, ընդ անախտ մաքրութեանդ եւ ամ-
բիծ բարի՛, ընդ անարատ սրբութեանդ եւ
խնամակալ բարեխօս: Ընկա՛լ զմաղթանս
այսր աղերսանաց քուձ դաւանողիս եւ մատո՛,
ընծայեա՛ ընդ սմին խառնեալ զբանն իմ
նախնի մեծիդ ներբողի ի քոյդ պաղատանս:
Հիւսեա՛, միացո՛ զմեղուցելոյս դառն Հծո՞ւ-
թիւն ընդ քումդ երջանիկ եւ խնկաւորեալ
Հայցուածոց, տո՛ւնկդ կենաց պտղոյն օրհնու-
թեան, զի ի քէն միշտ օգնեալ եւ բարեգործեալ
եւ ի մաքրական քո ծնելութիւնդ ապաւինեալ
եւ լուսաւորեալ՝ կեցից Քրիստոսի՛ Որդւոյ քոյ
եւ Տեառն:

Բ

Օժանդակեա՛ թեւոցդ աղօթիւք, խոստովա-
նեալ Մա՛յրդ կենդանեաց, եւ ելիցն իմ յերկ-
րիս Հովտէ՛ առանց լկանաց Հետեւել ի կեանս՝
օթեւանացդ պատրաստութեան, զի թեթեւա-
ցի կատարածն իմ ինձ՝ ծանրացելոյս անօրէնու-
թեամբ: Արասցե՛ս տօն ինձ բերկրութեան զօրն
իմ տաղնապի, ողջացուցի՛չ երկանցն Եւայի:

միածինն է Հօր եւ քո անդրանիկը, Որդիդ՝
ծննդեամբ եւ Տէր՝ արարչութեամբ, անկիրք
մաքրութեանդ Հետ եւ անբիծ բարի՛, անարատ
սրբութեանդ Հետ եւ խնամակալ բարեխօս: Ըն-
դունի՛ր քեզ դաւանողիս այս աղերսալի աղօթ-
քը եւ խառնելով նրան մեծիդ ներբողուած իմ
նախկին խօսքը՝ իբրեւ քո պաղատանքը մօտեց-
րո՛ւ, ընծայի՛ր [Աստծուն]: Հիւսի՛ր, միացրո՛ւ
մեղաւորիս դառը Հծո՞ւթիւնը քո երջանիկ եւ
խնկաւորուած խնդրուածքների Հետ, տո՛ւնկդ
կենաց օրհնուած պտղի, որպէսզի միշտ քեզա-
նից օգնութիւն ստանալով, բարեգործուելով,
անապական քո մայրութեանն ապաւինելով եւ
լուսաւորուելով՝ ապրեմ Քրիստոսի՛ քո Որդու
եւ Տիրոջ Համար:

Բ

Օժանդակի՛ր թեւաւոր աղօթքներովդ, խոս-
տովանուած Մա՛յրդ ողջերի, որ երբ ելնելու լի-
նեմ այս երկրի Հովտից, առանց լկանքների
գնամ դէպի կեանք՝ դէպի պատրաստած օթե-
ւաններդ, թող թեթեւ լինի վախճանը իմ՝ անօ-
րէնութեամբ ծանրացածիս: Տաղնապի օրն իմ
զարճրո՛ւ բերկրութեան տօն ինձ Համար, ող-

Բարեխօսեա՛, խնդրեա՛, աղաչեա՛, զի ըստ անճառելի մաքրութեանդ եւ ահա զբանիդ Հաւատամ զընդունելութիւն: Արտասուօք օգնեա՛ վտանգեցելոյս, գովեա՛լդ ի կանայս, ծո՛ւնը խոնարհեցո առ իմ Հաշտութիւն, ծնո՛ղդ Աստուծոյ, ընդ իմում թշուառիս Հոգա՛, խորա՛ն Բարձրելոյն, ձե՛ռն տուր անկելոյս, տաճա՛ր երկնային, փառաւորեա՛ զՈրդիդ քո ի քեզ՝ աստուածօրէն ինձ Հրաշագործել քաւութիւն եւ ողորմութիւն, Աղախի՛ն Աստուծոյ եւ Մա՛յր, բարձրացի պատիւ քո ինեւ, եւ ցուցցի փրկութիւնն իմ քեւ:

Պ

Եթէ՛ զիս գտցես, Տիրամայ՛ր, թէ՛ ինձ ողորմեսցիս, սրբուհի՛, թէ՛ զկորուսեալս շահեսցիս, անարա՛տ, թէ՛ զհարթուցեալս յանձանձեսցես, երջանի՛կ, թէ՛ զամաչեցեալս յառաջ մատուցես, բարեշնո՛րհ, թէ՛ յուսահատելոյս ինձ միջնորդեսցես, միշտ սո՛ւրբ Կոյս, թէ՛ զմերժեալս ընտանեցուցես, մեծարեա՛լդ յԱստուծոյ, թէ՛ յիս ցուցցես զգլխածութիւն, լուծի՛չդ անիծից, թէ՛ զժպեալս Հաստատեսցես, Հանգի՛ստ, թէ՛ ի

Չացուցի՛չդ Եւայի երկունքի: Բարեխօսի՛ր, խնդրի՛ր, աղաչի՛ր, քանզի ինչպէս անճառելի մաքրութեանդ, [այնպէս] էլ ահա Հաւատում եմ խօսքիդ ընդունելութեանը: Արտասուքովդ օգնի՛ր վտանգուածիս, գովեա՛լդ կանանց մէջ, ծուներ խոնարհեցրո՛ւ Հաշտութեանս Համար, ծնո՛ղդ Աստուծոյ, թշուառիս Հոգա՛, խորա՛ն Բարձրեալի, ձե՛ռք տուր ընկածիս, տաճա՛ր երկնային, փառաւորի՛ր քո Որդուն քեզանով՝ ինձ Համար աստուածօրէն Հրաշագործելու քաւութիւն եւ ողորմութիւն, Աղախի՛ն Աստուծոյ եւ Մա՛յր, թող բարձրանայ քո պատիւն ինձանով, եւ թող ցոյց տրուի իմ փրկութիւնը քեզանով:

Պ

Եթէ՛ ինձ գտնես, Տիրամայ՛ր, թէ՛ ինձ ողորմես, սրբուհի՛, թէ՛ կորուսեալիս շահես, անարա՛տ, թէ՛ խրտանածիս խնամարկես, երջանի՛կ, թէ՛ ամօթահարիս առաջ տանես, բարեշնո՛րհ, թէ՛ յուսահատուածիս Համար միջնորդես, միշտ սո՛ւրբ Կոյս, թէ՛ մերժուածիս ընտանեցնես, մեծարուածդ Աստուծոյ, թէ՛ զութ ցոյց տաս ինձ, լուծի՛չդ անէծքների, թէ՛ սատանուողիս Հաս-

խոռվութեանս յուզմանց փոխեսցես զիս, խաղաղարար՛ր, թէ վրիպելոյս ինձ Հնարաւորեսցես, գովեա՛լ, թէ վասն իմ մտցես ի Հանդէս, մահո՛ւ նահանջիչ, թէ զդառնութիւնս իմ անուշեսցես, քաղցրութի՛ւն, թէ զբաժանմանն իմ խարոց քակտեսցես, Հաշտութի՛ւն, թէ զանմաքրութիւնս իմ բարձցես, եղծմա՛ն ընդոտնիչ, թէ զմատնեալս մահու փրկեսցես, կենդանի՛ լոյս, թէ զլալեացս ձայն Հատցես, բերկրութի՛ւն, թէ զխորտակեալս կազդուրեսցես, դե՛ղ կենաց, թէ ի կործանեալս յիս ակնարկեսցես, Հոգելի՛ց, թէ ողորմութեամբ ինձ պատահեսցիս, կտա՛կ նուիրեալ:

Օրհնեա՛լդ միայն ի շրթունս ամբիծս լեզուաց երջանկաց, ահա՛ կաթիլ մի կաթին քուձդ կուտութեան յանձն իմ անձրեւեալ՝ կենաց ինձ զօրէ, Մա՛յրդ բարձրելոյ Տեսուն Յիսուսի՛ Արարչին երկնի եւ բնակին երկրի, զՈր անճառապէս ծնար բովանդակ մարմնովն եւ Համայն Աստուածութեամբն, որ փառաւորեալ է ընդ Հօր եւ Հոգւոյն Սրբոյ՝ էութեամբ եւ անքննութեամբ մերոյին բնութեամբս միացելով, ամենայն եւ յամենայնում, մի յերրորդութենէն. նմա փա՛ռք յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

տատես, Հանգի՛ստ, թէ խոռվութեան յուզումներից Հանդարտեսցնես ինձ, խաղաղարար՛ր, թէ վրիպածիս Հնար գտնես, գովեա՛լ, թէ ինձ Համար պայքարի մտնես, մահուա՛ն նահանջիչ, թէ դառնութիւնն իմ անուշացնես, քաղցրութի՛ւն, թէ բաժանման արգելքն իմ քանգես, Հաշտութի՛ւն, թէ անմաքրութիւնն իմ վերացնես, եղծմա՛ն ընդոտնիչ, թէ մահուան մատնուածիս փրկես, կենդանի՛ լոյս, թէ լացիս ձայնը կարես, բերկրութի՛ւն, թէ խորտակուածիս կազդուրես, դե՛ղ կենաց, թէ կործանուածիս նայես, Հոգելի՛ց, թէ ողորմութեամբ ինձ Հանգիպես, կտա՛կ նուիրեալ:

Օրհնեա՛լդ միայն երջանկալեզու անբիծ շուրթերից, ահա՛ կուտութեանդ կաթից մի կաթիլ իմ մէջ անձրեւելով՝ ինձ կեանք է տալիս, Մա՛յրդ՝ բարձրեալ Տէր Յիսուսի՛ Արարչի երկնքի եւ ամբողջ երկրի, Որին անճառապէս ծնեցիր բովանդակ մարմնով եւ Համայն Աստուածութեամբ, որ փառաւորուած է Հօր եւ Սուրբ Հոգու Հետ՝ էութեամբ եւ անքննութեամբ մեր բնութեան Հետ միացած, ամէն ինչ եւ ամէն ինչում է նա՛ Երրորդութիւնից մէկը. նրան փա՛ռք յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Ընդ Աստուածածնին մաղթանաց ահա՛ եւ զվերնոցն անմահ Հրեշտակացն լուսակերպից զաղերս հայցուածոց, որ վասն իմ գոչեն առանց լուելոյ Հանապազորդեան արգահատութեամբ մաքուր բերանոց, ընկա՛լ, Բարեգո՛ւթ: Որք են բարիք, բարեգործեալք՝ ի Բարերարէդ, անկիրթք՝ չարեաց, հաստեալք յամէնիշխան հրամանաց էիդ, զօրութիւնք հզօրք՝ ակնարկութեան Բարձրելոյդ, սուրբք, մաքուրք, անարատք, օրհնեալք, վայելչականք, յաղթողք եւ անպարտելիք եւ ըստ ընթացից տեսութեան մտաց՝ արագունք:

Որք եւ պողակորոյս տնկոյ թզենւոյն՝ եռամեանն դատարկութեամբ, որ զքնաւ յաւիտեանս պարունակէ ժամանակն՝ զանցեալն ընդ ներկայիս եւ ընդ ապառնւոյն, յամայր յամբուլութեամբն յերկարածգելոյ, յայգի աշխարհիս արմատացելոյ, սին սաղարթիւն պա-

Աստուածածնի մաղթանքների հետ ահա՛ եւ երկնային լուսակերպ անմահ Հրեշտակների հայցուածների աղերսները, որ առանց լուելու, Հանապազօրեայ բարեխօսութեամբ, մաքուր բերանով գոչում են ինձ համար, ընդունի՛ր, Բարեգո՛ւթ: Նրանք բարի են, բարեգործուած՝ Բարերարիցդ, անմասն՝ չարից, էիդ ամէնիշխան հրամանով ստեղծուած, Բարձրեալիդ հզօր զօրքերն են՝ հրամանիդ միշտ [պատրաստ], սուրբ են, մաքուր, անարատ, օրհնեալ, վայելչական, յաղթող, անպարտելի եւ արագ-ընթաց՝ մտատեսութեան ընթացքի նման:

Որոնք եւ բարեխօս են, սպասաւոր եւ խնամակալ՝ եռամեայ դատարկութեամբ պողակորոյս թզենու տունկի (որը ամբողջական յաւիտեանների պէս պարունակում է ժամանակը՝ անցեալը ներկայի եւ ապառնիի հետ)՝ տարեցտարի երկարածգուած, այս աշխարհի այգում

ճուճելոյ՝ զրկեալ ի պտղոց, որ է ճշգրիտ պատկեր թշուառ մարդկութեանս, սոքա բարեխօսք, հանդերձիչք, այլ եւ խնամակալք, որ դեգերին հանապազ առ մեզ՝ ընդ մերում կրիցս կարեկցելով, բարեմասնութեանն մեր սպասն եւ յաւիտենականն կենդանութեամբ փրկութեանն մեր աղօթեն՝ զայս բան ասելով. «Զգործս ձեռաց Քոց մի՛ անտես առներ»։ Քանզի, արդարեւ մեր են այս աղաչանք ի բարերարէդ Աստուծոյ վասն մեր կարգեալ առ նոսա, զի նոքա բանիւ են ստեղծեալ, եւ մեք՝ ձեռօք ներգործեալ։ Որք եւ գալոց են ընդ Միածնիդ վկայք սոսկալի Դատաստանին Հատուցման, ճմարտաբան դատախազք յանցաւորութեան երկրայնոցս, յահաւորին ատենի՝ յայտնիչք իրաւամբք զմատակարարութիւնն, որ առ մեզ, որք եւ անդանօր կարեկցեն՝ ազդեալ Հառչմամբ զմշտանուէրն նուազ ձայնի. «Ողորմեա՛, Դո՛ւ ստեղծեր, մի՛ կորուսաներ»։

արմատացած, սին սաղարթներով պաճուճուած, պտուղներից զրկուած, որ ճշգրիտ պատկերն է այս թշուառ մարդկութեան։ Նրանք հանապազ դեգերում են մեր շուրջ՝ կարեկցելով մեր տառապանքներին, բարիքի մէջ մեր մասն ունենալուն են սպասում եւ աղօթում մեր՝ յաւիտենական կենդանութեամբ փրկուելու համար՝ այս խօսքն ասելով. «[Տէ՛ր], մի՛ անտեսիր Քո ձեռքի գործը»։ Քանզի, արդարեւ, մեզ համար են այս աղաչանքները բարերար Աստուծոց սահմանուած նրանց վրայ, որովհետեւ նրանք խօսքով են ստեղծուած, եւ մենք՝ ձեռքով արարչագործուած։ Նրանք նաեւ գալու են Միածնիդ Հետ Հատուցման սոսկալի Դատաստանին իբրեւ վկաներ, իբրեւ ճմարտախօս մեղադրողներ երկրայիններին յանցանքների, ահաւոր ատեանի առաջ անաչառօրէն Հաշուետու պիտի լինեն մեզ համար եւ այնտեղ էլ, կարեկցելով մեզ, պիտի Հնչեցնեն իրենց մշտանուէր երգը՝ Հառչելով. «Ողորմի՛ր, Դո՛ւ ստեղծեցիր, կորստեան մի՛ մատնիր»։

Արդ, ընդ գոհարանութեան ձայնիցն խնդրուածոց անմահականացն վեհից եւ ի մեր հեծութիւնս հոտոտեսցիս, բնաւից Արարիչ, որ յաղթես գթութեամբդ Քո վերնոցն եւ ստորնայնոցս, քանզի Քո՛ է բարեբարելդ առ մեզ եւ առ նոսին: Արդ, վասն բարեզարդութեան անխտականացն, հրաշատեսիլ հրակերպիցն, անշաղախ մաքրոցն, անմեղիցն, բոցանիւթիցն, հոգեղինացն եւ անվանելեացն, ամէնաճեցուն առաւելութեամբ ի բարձրն ընտրականութիւն գերափայլ յաճախ գիտութեամբ, անցուրտ ջերմութեամբ ջեռուցանողք ինքնաբուն տապովն աստուածսիրութեան ըստ ինքեանց գմերս սառնասէր սրտիցս անբորբոք շիջումն՝ այրիլ անաղօտ ի մեծախորհուրդ սրբում Սեղանիս, որ ի խորանիս՝ առանց նիրհելոյ եւ դանդաղանաց սպասել հրամանաց երանականաց կեցուցիչ կամաց Ամենաստեղծիդ՝ քրովբէօրէն առաքինութեամբ յԱստուած միացեալք անբաժանելի: Որք երկնաւոր պետութիւնք են մեծք եւ գիտութիւնք անբիծք, ահաւորք, երկնաւորիդ Աստուծոյ ազատազնեայ պաշտօնեայք, ի յամպոյդ լուսոյ ցոլք նշուղից:

Արդ, վեհ անմահների գոհարանական խնդրանքների հետ մեր հեծեծանքները ե՛լս հոտոտիր, Արարի՛չ ամենայնի, որ Քո գթութեամբ գերազանցում ես երկնայիններին եւ երկրայիններին, քանզի Դո՛ւ ես բարեբարը ե՛ւ մեր, ե՛ւ նրանց: Արդ, անխտեսերն այդ, հրաշատեսիլ հրակերպները, անշաղախ մաքուրները, անմեղները եւ բոցանիւթները, հոգեղէնները եւ անյաղթները, իրենց այս բարեզարդութեան շնորհիւ, բարձր ընտրականութեան ամէնաճեցուն առաւելութեամբ եւ գերափայլ առատ գիտութեամբ, աստուածսիրութեան ինքնաբուն տապի անցուրտ ջերմութեամբ իրենց պէս եւ մեր սառը սրտերի անբորբոք շիջումն են վերաբունկում, որ պէսզի նրանք անաղօտ այրուեն մեծախորհուրդ սուրբ Սեղանի վրայ, այս խորանի մէջ՝ առանց նիրհելու եւ դանդաղելու սպասելով Ամենաստեղծիդ կեցուցիչ կամքի երանելի հրամաններին, Աստծուն միացած անբաժանելի քերովբէական առաքինութեամբ: Նրանք երկնաւոր մեծ պետութիւններ են, անբիծ գիտութիւններ, ահաւորներ, երկնաւոր Աստծուդ ազատազնեայ պաշտօնեաներ, լուսէ ամպիցդ շողերի ցոլքեր:

Որովք եւ ինձ՝ մեղաւորիս Հողեղինի, մարդասիրեսցես ողորմել, Յիսո՛ւս, աղաչանօք իմոյն Հրեշտակի դարձուցանելով զիս, Տէ՛ր, ի բարիդ Քո հետս լուսոյ, զի գաւանդ Հոգւոյս իմ պաշտպանութեան, զոր հաւատացեր նմին տեսչութեան, զընկալեալն ի Քէն ի կենցաղ աստեացս՝ ուրախութեամբ սրտիւ յիս բերկրեալ, անմեղադրելի առ ի Քէն օրհնեալ, խնդալից դիմաց զուարճութեամբ Քեզ, Արքայ բարձրութեան փառաց անհասից, ի խրախճանս կենդանախումբս բերկրեցելոցն պարուց մատուցեալ ընծայեցուսցէ, գովեալ՝ ողորմած: Եւ Քեզ, անքնին, ընդ Հօր անհասի՝ թուակցութեամբ Հոգւոյդ անճառի, վայել է փառք, պատիւ եւ երկրպագութիւն յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԲԱՆ ՉԲ

Ա

Տէ՛ր Աստուած բարերար, բազմապարգե՛ւ թագաւոր, կեննաց պատուարան, լուսո՛յ կերպարան, լայնատա՛րր հանգստարան, որ յազգս մեղուցելոյս եկեալ մարմնացար, գործե-

Որոնցով եւ ինձ՝ Հողեղէն մեղաւորիս, մարդասիրաբար ողորմի՛ր, Յիսո՛ւս, իմ Հրեշտակի աղաչանքներով դարձնելով ինձ, Տէ՛ր, դէպի Քո բարի, լուսեղէն ճամփան, որպէսզի Հոգուս պաշտպանութեան աւանդը, որն այս կեանքում նրա տեսչութեանը Դու վստահեցիր, ինձ համար բերկրող սրտի ուրախութեամբ, Քեզանից օրհնուած, անմեղադրելի, խնդալից դէմքով ու զուարճութեամբ, Քեզ՝ անհաս փառքով Արքայիդ վսեմ, յաւերժ կենդանի բերկրացեալների խրախճանքներում ընծայաբերի, գովեալ՝ ողորմած: Եւ Քեզ, անքնին, անհաս Հօր եւ անճառ Հոգուդ հետ վայել է փառք, պատիւ եւ երկրպագութիւն յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԲԱՆ ՉԲ

Ա

Տէ՛ր Աստուած բարերար, բազմապարգե՛ւ թագաւոր, կեննաց պատուարան, լուսո՛յ կերպարան, լայնատա՛րր հանգստարան, որ մեղաւորիս համար գալով՝ մարմնացար, անպատում

ցեր զանպատուման եւ Հանդերձեր զհրաշա-
լիսն, մինչեւ կատարեցեր զառեցեալն ընդ ամե-
նալիր Աստուածութեանդ:

Բ

Արդ, վասն առաքելոցն սրբոց՝ յերկնա-
ստեղծ Քո ձեռացդ ձեռնադրելոց եւ Հոգևովդ
Սրբով օծելոց, զորոց զգովեստն արժանաւորու-
թեան, ըստ իմուժ կարի, առ ի փառս Քո, Տէ՛ր
ամենայնի, յայլում բանի պաշտեցի, եւ ի՛նձ
ողորմեսցիս յիշատակաւ սիրոյ նոցին ընտրու-
թեան: Շաւիղ ինձ ելից նոքօք Հանդերձեսցես
յերանութիւնն փափագելի, ձայն բարի Հովու-
թեան նոցին ի յողջոյն ինձ կենաց քա՛ղցր լուի-
ցի: Մա՛սն կալայց ի յանեղծութիւն փրկու-
թեան տօնեցեալ յուսոյն ընդ առաջնորդացն
կենաց, սկզբնաշնորհիցն պատուոյս, փառաւո-
րեալն դասուց, գետոցն բանականաց, աւետա-
րանչացն բարձանց, իշխանացն պանծալեաց,
լուսապայծառ թագիւ պճնելոցն, ի զարդ ան-
կապուա զօրութեան շնորհին պայծառացելոց,
իւզովն զուարթութեան տիրական լուսոյն կա-
տարեցելոց:

գործեր գործեցիր եւ բազում հրաշքներ, մին-
չեւ վերցրածք մահուան մատնեցիր ամենալիր
Աստուածութեանդ Հետ:

Բ

Արդ, յանուն սուրբ առաքեալներիդ, որոնց
երկնաստեղծ Քո ձեռքերով ձեռնադրեցիր եւ
Սուրբ Հոգովդ օծեցիր, որոնց արժանի գովեստն
արեցի ըստ կարողութեանս, մէկ այլ գրուած-
քում, Քո փառքի համար, Տէ՛ր ամենայնի, եւ
ի՛նձ ողորմիր՝ յիշելով այն սէրը, որին Դու
նրանց արժանացրեցիր: Նրանցով բա՛ց ինձ ել-
քի շաւիղ դէպի փափագելի երանութիւնը,
նրանց Հովութեան բարի ձայնը թող քաղցր
հնչի ինձ համար որպէս կենաց ողջոյն: Թող
որ ես Հաղորդ լինեմ յոյսի տօն դարձած փրկու-
թեան անեղծութեանը նրանց Հետ, ովքեր
առաջնորդներ են կեանքի, նախապէս պատուի
արժանացածներ, փառաւորեալ դասեր, գետեր
բանական, բարձր աւետարանիչներ, պանծալի
իշխաններ, լուսապայծառ թագով պճնուած-
ներ, զօրութեան շնորհի անկողոպտելի զարդով
պայծառացածներ, տիրական լոյսի զուարթ
իւզով նուիրագործուածներ:

Ընդ աշակերտաց մեծիդ հրամանի բարձրեալդ Աստուծոյ Քրիստոսի եւ մարտիրոսացն ընտրելոց նահատակութեամբ, որք մահացու եւ վշտաչարչարն մարմնով, վտանգաւոր եւ ամենակիրն անդամօք, երկրաւորական եւ Հողագանգուածն բնութեամբ մարտուցեալ ընդ տարր գոյից ամենայն նիւթից՝ պսակեցան, բարձրացան եւ կենդանացան Հոգեպէս, արիաբար ելեալք ի յերկրէ, ըստ մարգարէին, վկայք ճշմարիտք ամենափորձն մահու, իմանալեացն անտեսիցն եւ ծածկելոցն՝ աներկբայ բարեացն յուսով տեսելոցն աստէն նկատիչք, աշակերտք առաքելոցն եւ չարչարակիցք նոցին, որ Հաւասարեալ գործովք ընդ նոսին՝ կատարեալ լրմամբ անպակասելեաւ, պարեն ի խրախճանս անկէտն երանութեան, որոց Հաճոյական եւ ընդունական մաղթանօք, արիւնընծայ, վաստականուէր, քրտնակնդրուկ աղերսիցն յարգմամբ ընկալ՝ զիս նորոգ ըստ նոցին մասին՝ անեղծ փրկութեամբ ի Քեզ արձանացեալ:

Բարձրեալ Քրիստոս Աստուծոյ մեծ պատուիրանիդ աշակերտողների Հետ նաեւ նահատակութեամբ ընտիր ճանաչուած մարտիրոսների, որոնք մահացու եւ վշտաչարչար իրենց մարմնով, վտանգաւոր ու ամենակիր անդամներով, երկրաւոր ու Հողագանգուած բնութեամբ մարտնչելով բոլոր նիւթեղէն գոյի տարրերի Հետ՝ պսակուեցին, բարձրացան եւ Հոգեպէս կենդանացան, արիաբար ելնելով երկրից, ըստ մարգարէի, [դարձան] ճշմարիտ վկաներ ամենափորձ մահուան, երկրաբնակ Հայողներ անտես ու ծածուկ իմանալիների՝ աներկբայ բարիքների յոյսով տեսնուող, առաքեալների աշակերտներ ու նրանց չարչարակիցներ, որ իրենց գործերով նրանց Հաւասարուելով՝ կատարեալ եւ անթերի լրմամբ, պարուս են [Հիմա] անսահման երանութեան խրախճանքներում, նրանց Հաճոյական եւ ընդունելի աղօթքներով եւ արիւնընծայ, վաստականուէր եւ քրտնակնդրուկ աղերսները յարգելով՝ վերստին ընդունի՛ր ինձ՝ որպէս նրանց ժառանգակից՝ անեղծ փրկութեամբ Քո մէջ Հաստատելով:

Ընդ խաղացեալսն հուրք եւ սուսերք արեամբ ներկելոցն եւ ճգնաւորացն սրբոց, հարցն միանձանց եւ Քեզ հետեւելոցն, Որդի՛ Աստուծոյ, անպարտելի քաջութեամբ եւ անպատիր զգաստութեամբ, ընդ դժնեայ գոռոզի մարմնոյս բռնութեան արիապէս մարտուցեալ, սոփիմբ վանեցին զանմարմինն Բելիար եւ մշտամարտ Հանդիսիւ յասպարիսի կենցաղոյս, առանց զգուանաց ծանրաբռնութեան ի լայնածաւալ ծփանաց աշխարհիս ծովու տապանակաւ մարմնոյս թանձրութեան, զթեթեւութիւն հոգւոցն թուցեալ՝ ի նաւահանգիստն կենաց հասին եւ իբր սիրողք վերնում վիճակին՝ առանց յետնոցն մտածութեան, զթագն յաղթութեան համարձակապէս պայծառ ճոխութեամբ պննեալ իսկապէս ի գլուխ կապեցին. վասն նոցին արժանաւոր մաղթանաց եւ նուիրական հայցուածոց եւ զիս՝ զմեղաւորս, ի պատժականաց ընկա՛լ ընդ նոսին:

Նրանց հետ, որոնք արեամբ ներկուած անցան հրի ու սրի միջով, նաեւ սուրբ ճգնաւորների, մենակեաց հայրերի եւ Քեզ հետեւողների, Որդի՛ Աստուծոյ, որոնք անպարտելի քաջութեամբ եւ անպատիր զգաստութեամբ մարտնչեցին արիաբար դժնեայ եւ գոռոզ մարմնի բռնութեան դէմ, սրանով Հալածեցին անմարմին Բելիարին եւ մշտամարտ պայքարով աշխարհային կեանքի ասպարէզում, մարմնի ծանր տապանակով առանց ծանրաբռնութեան տաղտկութեան [ընթանալով] լայնածաւալ աշխարհի ալեծուփ ծովում, թուցնելով իրենց թեթեւ հոգիները՝ կեանքի նաւահանգիստը հասան եւ իբրեւ սիրողներ վերին վիճակի՝ առանց խորհելու անցեալի մասին, պայծառ ճոխութեամբ իսկապէս պննուած յաղթութեան թաղը համարձակապէս իրենց գլխին դրեցին, նրանց արժանաւոր աղօթքներով եւ նուիրական խնդրանքներով, նրանց հետ Քեզ մօտ ընդունի՛ր եւ ինձ՝ պատժապարտ մեղաւորի՛ս:

Եւ ահա խառնեալ զանմաքուրս բան ընդ նախագրեալ երջանկացն փառատրական աղերսարկութիւն, որ վասն իմ գոչեն Քեզ ի հաճութիւն, եւ ես ընդ նոսին՝ իբր դառնութիւն եղեալ ընդ քաղցու, կամ տատասկ՝ ընդ ողորկութեան, տգեղութիւն՝ ընդ վայելչութեան, եւ տիղմ՝ ընդ գեղեցկութեան մարգարտի, կամ հող՝ ընդ յստակութեան ոսկոյ, եւ կամ քարինս անարգս՝ ընդ պայծառութեան արծաթոյ, բացասութիւն՝ ընդ ճշմարտութեան, կամ աւազ ինչ ատամնառու՝ ընդ կակղութեան զանգուածոյ Հացի: Արդ լո՛ւր, հզօ՛ր, Հնարաւո՛ր, գովեա՛լ, զնոցայն վասն իմ եւ զիմս՝ ընդ նոսին ի նոցին գովեստ, ի փրկութիւն իմ եւ ի փառս Քո, ամենագո՛ւթ, բարերա՛ր, օրհնեա՛լ, երկայնամի՛տ, կարո՞ղ, անքնի՛ն, անճա՛ն, անե՛ղծ եւ անստե՛ղծ: Քո են պարգեւք, Քո են շնորհք, Դու սկիզբն եւ պատճառ բարեաց ամենայնի: Ոչ ես դատապարտիչ, այլ ազատիչ, ոչ ես կորուսիչ, այլ գտիչ, ոչ ես մահացուցիչ, այլ կեցուցիչ, ոչ ես տարագրիչ, այլ ժողովիչ, ոչ ես մատնիչ,

Եւ ահա, խառնելով անմաքուր խօսքս վերագրեալ երջանիկների փառատրական աղերսարկութեանը, որոնք ինձ Համար գոչում են Քեզ ի հաճութիւն, ե՛ս էլ [եմ գոչում] նրանց Հետ, ինչպէս դառնութիւն քաղցրութեան Հետ խառնած կամ տատասկ՝ ողորկութեան Հետ, տգեղութիւն՝ վայելչութեան Հետ, տիղմ՝ մարգարտի գեղեցկութեան Հետ, կամ հող՝ զտուած ոսկու Հետ, եւ կամ անարգ քարեր՝ արծաթի պայծառութեան Հետ, բացասութիւն՝ ճշմարտութեան Հետ, եւ կամ ատամնառու մի աւազահատիկ՝ Հացի կակղ զանգուածի Հետ: Արդ լսի՛ր, հզօ՛ր, ամենահնա՛ր, գովեա՛լ, նրանցը՝ ինձ Համար, եւ իմը՝ նրանց Հետ ի գովեստ նրանց, ի փրկութիւն իմ եւ ի փառս Քո, ամենագո՛ւթ, բարերա՛ր, օրհնեա՛լ, ներողամի՛տ, կարո՞ղ, անքնի՛ն, անճա՛ն, անե՛ղծ եւ անստե՛ղծ: Քոնն են պարգեւները, Քոնն են շնորհները, Դու ես սկիզբն ու պատճառը բոլոր բարիքների: Դատապարտող չես, այլ ազատող, կորստեան մատնող չես, այլ գտնող, մահացնող չես, այլ ապրեցնող, տաքազբող չես, այլ ժողովող, մատնող չես, այլ փրկող,

այլ ապրեցուցիչ, ոչ ես ընկղմիչ, այլ վերածիչ, ոչ ես գլորիչ, այլ կանգնիչ, ոչ ես անիծիչ, այլ օրհնիչ, ոչ ես վրիժառու, այլ շնորհիչ, ոչ ես թշուառացուցիչ, այլ մխիթարիչ: Ոչ եղծանես, այլ գրես, ոչ սասանես, այլ հաստատես, ոչ ոտն հարկանես, այլ սփոփես, ոչ պատճառս յօղես մահու, այլ Հնարս խնդրես կենաց, ոչ ես ի կամս շարժեալ սատակման, այլ ի փրկութիւն ողորմութեան: Ոչ մոռանաս զայցելութիւն, ոչ լքանես զբարի, ոչ արգելուս զգթութիւն, ոչ բերես վճիռ կորստեան, այլ՝ կտակ ազատութեան: Ոչ թշնամանիս յառատութեանց, ոչ բամբասիս ի շնորհաց, ոչ հայհոյիս ի պարգեւաց, ոչ նախատիս ի ճրի ճրից, ոչ անգոսնիս յերկայնմտութեանց, ոչ եպերիս ի ներութեանց, ոչ բանսարկիս ի բարութեանց, ոչ անպատուիս ի քաղցրութեանց, ոչ քամահիս ի հեղութեանց: Ոչ առաքին այսոցիկ տրտնջմունք, այլ անլուելի գոհաբանութիւնք: Թա՛րճ զմեղս իմ, հզօ՛ր, լո՛յժ զանէծս իմ, օրհնեա՛լ, քաւեա՛ զպարտիս իմ, ողորմա՛ծ, ջնջեա՛ զյանցանս իմ, զթա՛ծ, մատո՛ մատն այցելութեան, եւ անդստին իսկ կատարեցայց: Զի՞նչ Քեզ, Տէ՛ր, քան զսոսին դիւրապոյն, եւ կամ

ընկղմող չես, այլ վեր հանող, գլորող չես, այլ կանգնեցնող, անիծող չես, այլ օրհնող, վրիժառու չես, այլ շնորհող, թշուառացնող չես, այլ մխիթարող: Ոչ թէ Հերքում ես, այլ գրում, ոչ թէ սասանում, այլ հաստատում, ոչ թէ ոտնահարում, այլ սփոփում, ոչ թէ մահու պատճառ յօրինում, այլ Հնար փնտրում կեանքի, ոչ թէ մահացնել ուզում, այլ ողորմածաբար փրկել: Զես մոռանում այցելել, չես լքում բարին, չես արգելում զթութիւնը, չես բերում վճիռ կորստեան, այլ՝ կտակ ազատութեան: Զես անարգւում առատութիւնից, չես բամբասում շնորհների համար, չես հայհոյում պարգեւների համար, չես նախատում ճրի բաշխելուց, չես պախարակւում ներողամտութեան համար, չես պարսաււում ներելու համար, չես բանսարկւում բարութեան համար, չես անպատուում քաղցրութեան համար, չես արհամարհւում հեղութեան համար: Սրանց համար, [Տէ՛ր], առաքւում են Քեզ ոչ թէ տրտունջներ, այլ անլուելի գոհաբանութիւններ: Վերցրո՛ւ մեղքերն իմ, հզօ՛ր, խափանի՛ր անէծքն իմ, օրհնեա՛լ, քաւի՛ր պարտքերս, ողորմա՛ծ, ջնջի՛ր յանցանքներն իմ, զթա՛ծ, մօտեցրո՛ւ մատդ նախախնամութեան,

դի՞նչ ինձ՝ պարտաւորիս, կարեւորագոյն: Այլ կենդանագրեա՛մ, բարեխնա՛մ, քոյինաստեղծ պատկերիս փշուճն կրկին՝ ի շունչ նորոգման լուսաւորութեան մաքրական շնորհի գամենամեղս ոգի պաշտպանեալ:

Զ

Մի՛ ածեր, ողորմա՛ծ, ինձ օր տարածամ ի համառօտս երբի՛ անթոշակ ապաճեռնութեամբ ընդ անկատար ուղին հետեւել, մի՛ մատուցաներ բաժակ դառնութեան ի ժամ ծարաւու, մի՛ փակեր, գթա՛ծ, իմ հանդէպ զյաջողուած հոգեւոր օգտիս, եւ մի՛ իբր յանկարծադէպ հինից ասպատակ՝ գիշեր մահուն ինձ պատահեցէ, մի՛ տապ տօթոյն յանպատրաստ պահուն զարմատս հատեալ ցամաքեցուցէ, եւ մի՛ լուսնական դիպուածք հասեալ գաղտնեօք վնասեցն, մի՛ պահեցի ինձ սառն մեղացս, եւ մի՛ հոսանք ուղիս կենցաղոյս զիս ողողեցն: Մի՛ հանգիստն մահ բերիցէ, եւ մի՛ ննջումնն ի սատակումն յառաջեցէ, մի՛ քունն ինձ կորուստ լիցի, եւ մի՛ նիրհումնն ապականութիւն

եւ իսկոյն կղաւնամ կատարեալ: Տէ՛ր, ի՞նչ կայ Քեզ Համար սրանից աւելի դիւրին, եւ ի՞նչ՝ մեղաւորիս Համար առաւել կարեւոր: Այլ կենդանագրի՛ր, բարեխնա՛մ, Քո ստեղծած պատկերիս շունչը կրկին՝ շնորհիդ նորոգող եւ լուսաւորող մաքրագործ շնչով ամենամեղ հոգիս պաշտպանելով:

Զ

Մի՛ բեր, ողորմա՛ծ, ինձ օր տարածամ այսքան շուտափոյթ, որ ես անվաստակ ձեռնուհայնութեամբ հեռանամ անկատար ճանապարհով [այս կեանքից], մի՛ մատուցիր ինձ բաժակ գառնութեան ծարաւի ժամին, մի՛ փակիր, գթա՛ծ, իմ դէմ յաջողութիւնը հոգեւոր օգտիս, եւ թող մահուան գիշերը իբրեւ յանկարծադէպ հէնի ասպատակ չհասնի վրաս, թող տօթակէզ տապը արմատներս կտրուկ չցամաքեցնի անպատրաստ պահին, ոչ էլ լուսնական դիպուածները հասնելով գաղտնի վնասեն ինձ, թող մեղքիս սառոյցը չպահուի իմ մէջ, թող աշխարհիկ կեանքի ջրերի հոսանքներն ինձ չողողեն: Թող հանգիստն ինձ մահ չբերի, եւ ոչ նինջը կործանում առաջ բերի, թող քունն ինձ կորուստ

գործեսցէ, մի՛ վախճանն անյարմար ի վերայ
իմ արշաւեսցէ, եւ մի՛ շնչոյս վերարձակութիւն
ըմբռնեալ ի խոնարհ լքցի:

է

Դո՛ւ ես Տէր, Դո՛ւ՝ գթած, Դո՛ւ՝ բարերար,
Դո՛ւ՝ երկայնամիտ, Դո՛ւ՝ ամենակարող, առ
ամենայն բան անհասութեան անճառ զօրաւոր՝
քաւել, փրկել, կենադործել, լուսաւորել, վերս-
տին հաստատել, ի ժանեաց կերչաց դազանաց
եւ կամ յատմանց վիշապաց ի կեանս կորզել,
ի խորոց անդնդոց ի լոյս բերկրութեան ածել
եւ ի հեղձմանէ ծփանաց մեղաց ընդ արդարս
երջանկաց փառօք բազմեցուցանել: Ամենայն
ողի Քեզ ակնկալեալ յուսով սպասէ՝ կարօտեալ
Քուժդ շնորհաց՝ եթէ՛ երկնայինք եւ եթէ՛ երկ-
րաւորք, եթէ՛ անկածն մեղօք եւ եթէ՛ ամբար-
ձեալն արդարութեամբ, եթէ՛ տէր եւ եթէ՛ ծա-
ռայ, եթէ՛ տիկին եւ եթէ՛ աղախին, եւ ի ձեռն
Քո է շունչ կենդանական բոլորեցուն: Եւ Քեզ
ընդ Հօր եւ ընդ Հոգւոյդ Սրբոյ փա՛ռք յաւի-
տեանս յաւիտենից. ամէն:

չլինի, եւ ո՛չ էլ նիրհը ապականութիւն գործի,
թող վախճանն անժամանակ չարշաւի վրաս, ոչ
էլ հոգիս, վեր բարձրանալիս, բռնուելով ներ-
քեւ շարտուի:

է

Դո՛ւ ես Տէր, Դո՛ւ՝ գթած, Դո՛ւ՝ բարերար,
Դո՛ւ՝ ներողամիտ, Դո՛ւ՝ ամենակարող, Դո՛ւ՝
ամէն անհասի Համար անճառ զօրաւոր՝ քաւու-
թեան, փրկութեան, կենադործելու, լուսաւորե-
լու, վերստին հաստատելու, գիշատիչների ծա-
նիքներից եւ կամ վիշապների ատամներից
կեանքի կորզելու, խոր անդունդներից բերկ-
րութեան լոյսին բերելու, մեղքի հորձանուտ-
ներում խեղդուելուց փրկած՝ արդար երջանիկ-
ների հետ փառքով բազմեցնելու: Ամենայն Հո-
գի ակնկալութեամբ, յոյսով Քեզ է սպասում՝
կարօտ Քո շնորհներին՝ թէ՛ երկնայինները եւ
թէ՛ երկրաւորները, թէ՛ մեղքով ընկածը եւ թէ՛
արդարութեամբ բարձրացածը, թէ՛ տէրը եւ թէ՛
ծառան, թէ՛ տիկին եւ թէ՛ աղախին, եւ Քո ձեռ-
քին է բոլորի կենդանութեան շունչը: Եւ Քեզ
Հօր եւ Սուրբ Հոգուդ հետ փա՛ռք յաւիտեանս
յաւիտենից. ամէն:

**ՏԱՐԲԵՐ
ԱՂՕԹՔՆԵՐ**

Աղօթք, յորժամ յորոգայթ անկանի ոք՝
ասացեալ սրբոյն
Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին

Օրհնեալ է անբաւ մարդասիրութիւն Քո,
Տէ՛ր իմ Յիսուս Քրիստոս: Ընդէ՛ր լքանես զիս:
Եթէ վասն մեղաց, Դո՛ւ միայն ես առանց մե-
ղաց, եւ անուն Քո զանոխակալութիւն եւ
զմարդասիրութիւն ցուցանէ: Գթա՛ յիս, վասն
զի Դո՛ւ միայն ես մարդասէր:

Ապրեցո՛ զիս՝ զանկեալս ի մեղս, վասն զի
Դո՛ւ միայն ես առանց մեղաց: Հա՛ն զիս ի
տղմոյ անօրէնութեան իմոյ, զի մի՛ ընկղմեցայց
յաւիտեան: Փրկեա՛ զիս ի թշնամւոյ իմոյ, քան-
զի ահա իբրեւ զառիւծ մոռնչէ՝ կամելով կլանել
զիս: Արդ, Տէ՛ր իմ, փայլատակեա՛ զփայլատա-
կունս Քո եւ կործանեա՛ զգօրութիւն նորա. եր-
կիցէ եւ խաւարեացի յերեսաց Քոց, քանզի
տկար է եւ ոչ ունի զօրութիւն կալ առաջի Քո
եւ ոչ առաջի սիրողացն զՔեզ: Տեսանէ՛ զգօ-
րութիւն նշանի իմացի Քոյ եւ զարհուրի եւ
ամաչելով ի բաց հալածի յայնցանէ, որ կար-
դան առ Քեզ: Այժմ, Տէ՛ր, կեցո՛ զիս եւ ապրե-
ցո՛, վասն զի ի Քեզ ապաւինեցայ. Հա՛ն ի նե-
ղութենէ զանձն իմ, զի մի՛ իսպառ կորուսցէ

Մեր սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի ասած
աղօթքը, երբ մէկը որոգայթի մէջ է
ընկնում

Օրհնեալ է Քո անբաւ մարդասիրութիւնը,
Տէ՛ր իմ Յիսուս Քրիստոս: Ինչո՞ւ ես լքում ինձ:
Եթէ մեղքերի համար, Դո՛ւ ես միայն առանց
մեղքի, եւ Քո անունը անոխակալութիւն եւ
մարդասիրութիւն է յայտնում: Գթա՛ ինձ,
քանզի Դո՛ւ ես միայն մարդասէր:

Փրկի՛ր ինձ՝ մեղքերի մէջ ընկածիս, քանզի
Դո՛ւ ես միայն առանց մեղքի: Հանի՛ր ինձ իմ
անօրինութեան տիղմից, որպէսզի յաւիտեան
չընկղմուեմ: Փրկի՛ր ինձ իմ թշնամուց, քան-
զի ահա՛ առիւծի պէս մոռնում է՝ կամենալով
կլանել ինձ: Արդ, Տէ՛ր իմ, արձակի՛ր Քո շան-
թերը եւ կործանի՛ր նրա զօրութիւնը. թող
երկնչի եւ խաւարի Քո երեսից, քանզի տկար է
եւ անզօր՝ կանգնելու Քո եւ Քեզ սիրողների
առջեւ: Տեսնում է Քո իմացի նշանի զօրութիւ-
նը եւ զարհուրում ու ամաչելով հետու փախ-
չում նրանցից, ովքեր աղօթում են Քեզ: Այժմ,
Տէ՛ր, պահպանի՛ր եւ փրկի՛ր ինձ, քանզի Քեզ
ապաւինեցի. հանի՛ր նեղութիւնից իմ անձը, որ-
պէսզի ծածուկ հնարներով ինձ հետ մարտնչող

զիս նենգաւորն, որ մարտնչի ընդ իս ծածուկ
Հնարիւք: Որ խորհրդոց ես Տէր եւ քննես
զսիրտս եւ զերիկամունս, սրբեա՛ զսիրտ իմ եւ
զխորհուրդս ի զագիր եւ ի պիղծ խորհրդոց, զի
մի՛ իսպառ կորեայց զյաւիտենական կորուստն:

Որ Կարողզ ես յամենայնի, ողորմեա՛ ինձ,
Աստուած՛ իմ. տո՛ւր զշնորհս արտասուաց մե-
ղուցեալ ոգւոյս, որպէս զի լուացից զբազմու-
թիւն մեղաց, զի ապրեցայց ի ձեռաց անողորմ
հրեշտակաց, որք արկանեն զամբարիշտն ի
հուր գեհենին: Երանի՛ թէ լայի հանապազ՝
աղաչելով զՔեզ, Աստուած՛, զի մի՛ անարժան
գտայց ի ժամուն, որ գալոց ես: Մի՛ լուայց զա-
հաւոր զձայնն, եթէ՛ «Ե՛րթ ի բաց, մշա՛կզ
անօրէնութեան, ոչ գիտեմ՝ ուստի ես»:

Աստուած՛ բարձրեալ, միայն առանց մեղաց,
շնորհեա՛ ինձ՝ մեղաւորիս, յաւուր յայնմիկ
զբազում գթութիւն Քո, զի մի՛ յայտնեսցին
ծածուկ ամբարշտութիւնք իմ առաջի տեսողաց
հրեշտակաց եւ հրեշտակապետաց, մարգարէից,
առաքելոց եւ արդարոց սրբոց: Ապրեցո՛ զիս՝
զամբարիշտս, շնորհօք ողորմութեան Քոյ, ըն-
կա՛լ զիս ի դրախտն փափկութեան ընդ կա-
տարեալ արդարսն, ընկա՛լ զազօթս մեղուցեալ

նենգաւորն իսպառ չկործանի ինձ: Որ խոր-
հուրդների Տէր ես եւ քննում ես սրտերն ու երի-
կամները, սրբի՛ր իմ սիրտը եւ խորհուրդները
զագիր ու պիղծ խորհուրդներից, որպէսզի իս-
պառ չկորչեմ յաւիտենական կորուստով:

Որ Կարողզ ես ամէն ինչի մէջ, ողորմի՛ր ինձ,
Աստուած՛ իմ. մեղաւոր հոգուս արտասուքի
շնորհ տուր, որպէսզի լուանամ մեղքերի բազ-
մութիւնը՝ փրկուելու անողորմ հրեշտակների
ձեռքից, որոնք գեհենի հուրն են նետում ամ-
բարիշտին: Երանի՛ թէ լայի հանապազ՝ ազա-
չելով Քեզ, Աստուած՛, որպէսզի անարժան
չգտնուեմ այն ժամին, որ գալու ես: Չլսեմ
ահաւոր ձայնը, թէ՛ «Հեռո՛ւ գնա, մշա՛կզ
անօրէնութեան, չգիտեմ՝ որտեղից ես»:

Բարձրեալ՝ Աստուած, որ միակը ես առանց
մեղքի, այն Օրը շնորհի՛ր ինձ՝ մեղաւորիս, Քո
բազում գթութիւնը, որպէսզի իմ ծածուկ
անօրէնութիւնները չյայտնուեն ամենատես
հրեշտակների եւ հրեշտակապետների, մարգա-
րէիների, առաքեալների եւ արդար սուրբերի
առջեւ: Փրկի՛ր ինձ՝ ամբարիշտիս, Քո ողորմու-
թեան շնորհով, ընդունի՛ր ինձ փափուկ գրախ-
տի մէջ կատարեալ արդարների հետ, ընդունի՛ր

ծառայիս Քոյ բարեխօսութեամբ սրբոցն, որք
հաճոյ եղեն Քեզ, Յիսո՛ւս Քրիստոս Տէր մեր,
որ ես օրհնեալ ընդ Հօր եւ Սուրբ Հոգւոյդ յա-
ւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք վասն կապանաց դիւաց եւ կա-
խարդաց եւ վասն աղանդաւորաց

Թագաւո՛ր Հզօր, ապաւէ՛ն ծարաւելոց,
փրկի՛չ նեղելոց, որ վասն մեր խոնարհեցար ի
հայրական ծոցոյ եւ առեր մարմին ի սրբոյ Կու-
սէն Մարիամայ, վասն մերոյ փրկութեան մատ-
նեցար, ըմբռնեցար, չարչարեցար, խաչեցար,
թաղեցար եւ յարեար ի մեռելոց եւ համբար-
ձար փառօք առ Հայր, զարթո՛ զգօրութիւն Քո
եւ ե՛կ ի կեցուցանել զգիրն արեան Քոյ, Տէ՛ր,
եւ մի՛ տար գերել սատանայի զՔո փրկեալս եւ
մի՛ տար բնակութիւն չարին զտաճար
անուանդ Քոյ Սրբոյ եւ մի՛ զլքեալս Քեզ մար-
մին եւ անդամ թողուլ ի կոխումն եւ ի կատա-
կանս չարին, այլ զԹա՛ ի Քո արարածս արար-
չական սիրով: Տէ՛ր, ողորմեա՛ մեզ, զի ի Խաչ
Քո պարծելով պարծեցաք, եւ պահելով պահեօ-
ցէ զմեզ յերեւելի եւ յաներեւոյթ թշնամւոյն
եւ լիցի պահապան ծառայիս Աստուծոյ. ամէն:

Քո մեղաւոր ծառայի աղօթքները Քեզ հաճելի
գարձած սուրբերի բարեխօսութեամբ, Տէ՛ր մեր
Յիսուս Քրիստոս, որ օրհնեալ ես Հօր եւ Սուրբ
Հոգւոյդ հետ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք ընդդէմ դելերի եւ կախարդների
կապանքների եւ ընդդէմ աղանդաւորների

Թագաւո՛ր Հզօր, ապաւէ՛ն ծարաւեալների,
Փրկի՛չ նեղեալների, որ մեզ համար խոնար-
հուեցիր հայրական ծոցից եւ մարմին առար
սուրբ Կոյս Մարիամից, մեր փրկութեան հա-
մար մատնուեցիր, բռնուեցիր, չարչարուեցիր,
խաչուեցիր, թաղուեցիր, յարութիւն առար մե-
ռելներից եւ փառքով համբարձուեցիր առ
Հայր, արթնացրո՛ւ Քո զօրութիւնը եւ արի՛
ապրեցնելու, Տէ՛ր, Քո Արեամբ գնուածներին,
թոյլ մի՛ տուր սատանային գերել Քո փրկած-
ներին եւ չարին՝ բնակուել Քո սուրբ անուան
տաճարում, եւ Քեզ լքած մարմինն ու անդա-
մը մի՛ թող չարի ոտնահարութեանն ու ծաղ-
րին, այլ զԹա՛ արարածներդ [Քո] արարչա-
կան սիրով: Տէ՛ր, ողորմի՛ր մեզ, քանզի մշտա-
պէս պարծեցանք Քո Խաչով, եւ պահելով թող
պահի մեզ երեւելի եւ աներեւոյթ թշնամուց եւ
պահապան լինի Աստուծոյ ծառայիս. ամէն:

Աղօթք ընդդիմամարտ դիւաց եւ դիւ-
սարսուռ ջերմնատագնապ ախտաւորու-
թեանց Աստուծով փարատիջ՝ սրբոյ
Գրիգորի Նարեկացւոյ ասացեալ

ԲԱՆ ԻԸ

Արդ, այսքանեացս անբաւից հրաշից Հան-
դերձիչ, Հա՛յր ամենաստեղծ, անո՛ւնդ ահաւոր,
ձա՛յն սարսափելի, կոչո՛ւմն ընտանի, բա՛ն
Համբուրելի, ազդո՛ւմն սքանչելի, հրամա՛ն
սոսկալի, հուժի՛ւն անքննելի, գոյուժի՛ւն ան-
ճառելի, իսկուժի՛ւն անբաւելի, զօրուժի՛ւն ան-
զննելի, կա՛մք ամենաբարի, տէրուժի՛ւն ան-
սահմանելի, մեծուժի՛ւն անչափելի, բարձրու-
ժի՛ւն անբովանդակելի, որքանուժի՛ւն ան-
կշռելի, առաւելուժի՛ւն անհասանելի, պատ-
ճա՛ռ Որդւոյ՝ Հայրութեամբ, այլ ոչ նախազրու-
թեամբ: Բեւ եւ ի ձեռն Բոյզ անպարագիր զօ-
րութեանդ սաստեա՛ տազնապող եւ դիւական
տենդիս ջերմութեան, որ սպրդեալ մուծաւ ընդ
մեղաց, զի փախիցէ ի մարդոյս՝ զարհուրեալ ի
սիրալի եւ յանբաւելի Արեան վտակի Գառինդ
երկնաւորի, որով սրակեալ միանգամ՝ ի մշտնջի-
նաւորս Համայն մաքրեցաք:

Սուրբ Գրիգոր Նարեկացու ասած՝
ընդդէմ դեւերի եւ դիւսարսուռ,
ջերմնատագնապ ախտաւորութիւններն
Աստծով փարատող աղօթքը

ԲԱՆ ԻԸ

Արդ, այսքան անբաւ հրաշքներ գործող
Հա՛յր ամենաստեղծ, անո՛ւն ահաւոր, ձա՛յն
սարսափելի, կոչո՛ւմ ընտանի, իս՛սք Համբուրե-
լի, ազդո՛ւմ սքանչելի, հրամա՛ն սոսկալի, հու-
ժի՛ւն անքննելի, գոյուժի՛ւն անճառելի, իսկու-
ժի՛ւն անբաւելի, զօրուժի՛ւն անզննելի, կա՛մք
ամենաբարի, տէրուժի՛ւն անսահմանելի, մե-
ծուժի՛ւն անչափելի, բարձրութի՛ւն անբովան-
դակելի, որքանութի՛ւն անկշռելի, առաւելու-
ժի՛ւն անհասանելի, պատճա՛ռ Որդւո՛ւ Հայրու-
թեամբ, այլ ոչ նախազրութեամբ: Բեզանով եւ
Բո անպարագիր զօրութեամբ սաստի՛ր տազ-
նապող եւ դիւական ջերմութեան այս տենդը,
որ մեղքերի հետ սպրդելով՝ ներմուծուեց, որ-
պէսզի փախչի այս մարդուց՝ զարհուրելով երկ-
նաւոր Գառիդ սիրալի եւ անբաւելի Արեան
վտակից, որով մի անգամ միայն ցօղուելով՝
լիովին մաքրուեցինք յաւիտենապէս:

Եւ արդ, յայսց պատկառելի խոնարհութեան շարարչակերտս խորհրդոյ ամաչեսցէ սատանայի գործս չարեաց իւրոց հրեշտակաց, տանջեսցի եւ հալածեսցի՝ հեռացեալ եւ արտաքս առաքեալ ի շինուածոյ խորանէ Քումդ բնակութեան յարտաքին խաւարն: Եւ ջնջեալ մաքրեալ՝ զարտասուս ողբոցս ի դիմաց մերոց եւ զհառաչումն ձայնիս հեծութեան ի սրտից մերոց: Եւ յիշատակաւ հարման հեղուսիցն քստմնափուշ, տաժանատեսիլ ոգեպաշանջից, որով պնդեցաւ Միածինդ Քո յաշտարակ խաչին, ցաւեսցի չարին: Եւ ի կողահերձ սայրասուր սլաքէ ուժգին բախմանէ, որով զվէրն մեծ ընկալաւ, ի սպառ սատակեսցի սկզբնարար մահուն: Եւ զի խոնարհեցոյց զգովեալն գլուխ յաւանդել զոգին ի ծոց Քո, Բարձրեալ, ապստամբութիւն անբարի բարուցն Բելիարայ ի կոր կործանեսցի՝ ամենայնիւ հերքեալ ի կորուստ: Եւ զի զօղեալ ծածկեցաւ անմահն իսկութիւն յորովայնի երկրի, այսու ամբարձեալն հպարտութիւն կարծեալ գոռոզին ի յատակս մահու գոխոց մթին ստուերին յառեալ դիտեսցէ եւ յիշեսցէ զառաջին հարուածն անբժշկական, որով մահացաւ դիմամարտութիւն թիւնից վի-

Եւ արդ, այս արարչակերտ խորհրդի պատկառելի խոնարհութիւնից թող ամաչի սատանան իր չար հրեշտակների գործերի համար, տանջուի եւ հալածուի՝ հեռացուելով եւ արտաքսուելով Քո բնակութեան խորանի շինութիւնից դէպի արտաքին խաւարը: Եւ ջնջելով մաքրի՛ր մեր դէմքերից այս ողբերի արտասուքները եւ մեր սրտերից՝ հեծութեան այս ձայնի հառաչանքը: Եւ քստմնափուշ, տաժանատեսիլ եւ մահաուիթ հեղուսահարման յիշատակով, որով ամբացուեց Քո Միածինը խաչի աշտարակին, ցաւահարուի չարը: Եւ կողահերձ սայրասուր սլաքի ուժգին հարուածից, որով ստացաւ մեծ վէրքը, մահուան սկզբնարարը թող իսպառ սատակուի: Եւ քանզի խոնարհեցրեց գովեալ գլուխը՝ աւանդելով հոգին Քո ծոցում, Բարձրեալ, թող ի կոր կործանուի Բելիարի անբարի բարքերի ապստամբութիւնը՝ ամենեւին կորստեան մատնուելով: Եւ քանզի անմահ իսկութիւնը թաղուելով ծածկուեց երկրի որովայնում, սրանով գոռոզի վերամբարձ կեղծ հպարտութիւնը թող սեւեռուն դիտի մահուան դժոխքի մթաստուեր յատակը եւ յիշի առաջին անբժշկելի հարուածը, որով մահացաւ թունաւոր վիշապի դիմամարտութիւնը Ամենագորի

շապին կենարարն կրիւք Ամենագորին: Վասն զի ի փառս Քո, Հա՛յր ողորմութեան, իբր ի գովեստ Որդւոյ Քոյ՝ Հոգւովդ Սրբով, զայս խոստովանիմ, քանզի ոչ պիտակ ինչ սոսկ զօրութեանն ունի զմիւսմէն առ մի խորհրդականն խորութեան, այլ զանսկիզբն Բանդ անձնաւոր ընդ անժամանակդ Հօր փառաւորեմք: Եւ Քեզ միայնոյ՝ Սուրբ Երրորդութեանդ, Հաւասարապատիւ տէրութեանդ, Համարուն անբաժին ինքնութեանդ օրհնարանութի՛ւն, գոհութի՛ւն, զօրեղութի՛ւն եւ անճառ վայելչութի՛ւն մեծութեան, բարեվիճակ Հարթութեան, զուգակշիռ Հաւասարութեան՝ յաւիտեանս. ամէն:

ԲԱՆ ԽԲ

Ա

Տէ՛ր Աստուած գթութեան, փրկութեան եւ ողորմութեան, քաւութեան եւ նորոգութեան, բժշկութեան եւ առողջութեան, լուսաւորութեան եւ կենդանութեան, յարութեան եւ անմահութեան, յիշեա՛ զիս, յորժամ գայցես արքայութեամբ Քո, ահաւո՛ր, Հզօ՛ր, բարերա՛ր եւ ամենաստե՛ղծ, կենդանի՛, գովեա՛լ, ամենակա-

կենարար չարչարանքներով: Որի Համար ի փառս Քո, Հա՛յր ողորմութեան, որպէս գովեստ Քո Որդու՝ Սուրբ Հոգովդ, այս եմ խոստովանում, քանզի [Ձեր] խորհրդական խորութեան մէջ մէկդ միւսի զօրութեան կարիքը բնաւ չունի, ուստի փառաւորում ենք անսկիզբ անձնաւոր Բանդ անժամանակ Հօրդ Հետ: Եւ Քեզ միայն՝ Սուրբ Երրորդութեանդ, Հաւասարապատիւ տէրութեանդ, Համարուն անբաժանելի ինքնութեանդ օրհնարանութի՛ւն, գոհութի՛ւն, զօրեղութի՛ւն եւ անճառ վայելչութի՛ւն մեծութեան, բարեվիճակ Հարթութեան, զուգակշիռ Հաւասարութեան՝ յաւիտեանս. ամէն:

ԲԱՆ ԽԲ

Ա

Տէ՛ր Աստուած գթութեան, փրկութեան եւ ողորմութեան, քաւութեան եւ նորոգութեան, բժշկութեան եւ առողջութեան, լուսաւորութեան եւ կենդանութեան, յարութեան եւ անմահութեան, յիշի՛ր ինձ, երբ գաս Քո արքայութեամբ, ահաւո՛ր, Հզօ՛ր, բարերա՛ր եւ ամենաստե՛ղծ, կենդանի՛, գովեա՛լ, ամենակատա՛ր, մե՛րձ՝ Համայն

տա՛ր, մերձ՛ ի Հեծութիւն Համայն եղելոց: Ընդ խաչեցելոյն ընդ Քեզ պաղատիմ, որ ո՛չ ըմբռնեալ վասն Քո եւ ո՛չ կապեցեալ, ո՛չ կախեալ եւ ո՛չ բեւեռեալ, ո՛չ կոփեալ յանուն Մեծիդ եւ ո՛չ անարգեալ, ո՛չ լկեալ եւ ո՛չ նշկահեալ, ո՛չ խորտակեալ եւ ո՛չ մահացեալ եւ արքայութեանն արդարոց մասին անձկալեաց լուսոյ արժանի ցուցեալ, իրաւամբք ուխտի երդմնականաւ «ամենիւն» ազդեալ զանփոփոխութիւն բարեացն տուելոց, փառաւորեցեր առ յոյս փրկութեան իսպառ լքելոյս:

Բ

Օրհնեա՛լ, օրհնեա՛լ եւ դարձեալ օրհնեա՛լ, եւ զիս ընկալեալ նովին Հաւատովք՝ կանգնեա՛ ի կործանմանէս, բարերա՛ր, բժշկեա՛ ի Հիւանդութեանցս ախտից, ողորմա՛ծ, յեզերաց մահուս դարձո՛ զիս ի կեանս, կենդանութի՛ւն, Քո եմ եւ ես, կեցո՛ ընդ նմին, ապաւինութի՛ւն, անձամբ մեռելոյս կենդանական շո՛ւնչ ընծայեցո, յարութի՛ւն, կեանք, անմահութի՛ւն, անպակաս բարութի՛ւն, անսպառ շնորհ, անփոփոխ ներողութի՛ւն, ա՛ջ ամենազօր, ձե՛ռն ամէնիշխան, մատն ամենամերձ: Կամեա՛ց, Տէ՛ր, եւ

արարածների Հեծութիւնների: Պաղատում եմ Քեզ խաչակցիդ Հետ, որը Քեզ Համար ո՛չ բռնուած էր եւ ո՛չ էլ կապուած, ո՛չ կախուած էր եւ ո՛չ՝ բեւեռուած, ո՛չ խոշտանգուած էր Մեծիդ Համար եւ ո՛չ՝ անարգուած, ո՛չ լկուած էր եւ ո՛չ՝ արհամարհուած, ո՛չ խորտակուած էր եւ ո՛չ՝ մահացած, սակայն արդարների արքայութեան անձկալի լոյսին արժանացած, ուխտի օրէնքով, «ամէնի» երդմամբ ազդարարելով շնորհուած բարիքների անփոփոխութիւնը, փառաւորեցիր [նրան]՝ փրկութեան յոյս ներշնչելով իսպառ լքուածիս:

Բ

Օրհնեա՛լ, օրհնեա՛լ եւ դարձեալ օրհնեա՛լ, ընդունելով եւ ինձ նոյն Հաւատովք՝ կանգնեցրու՛ կործանումից, բարերա՛ր, բժշկի՛ր ախտերի այս Հիւանդութիւններից, ողորմա՛ծ, մահուան եզերքից դէպի կեանք դարձրու, կենդանութի՛ւն, Քոնն եմ նաեւ ես, ապրեցրո՛ւ նրա Հետ, ապաւինութի՛ւն, Հոգով մեռածիս կենդանութեան շո՛ւնչ ընծայիր, յարութի՛ւն, կեանք, անմահութի՛ւն, անպակաս բարութի՛ւն, անսպառ շնորհ, անփոփոխ ներողութի՛ւն, ամենազօր ա՛ջ, ամէնիշխան ձե՛ռք, ամենամերձ

փրկեցայց, ակնարկեա՛ միայն գթութեամբ, եւ արդարացայց, ասա՛ բանիւ, եւ վաղվադակի անարատ գտայց, մոռացի՛ր զթիւս չարեացն, եւ անդստին համարձակեցայց, առատաձեռնեա՛, եւ անդստին ի Քեզ իսկ պատուաստեցայց, փառաւորեա՛լդ յամենայնի յաւիտեանս. ամէն:

ԲԱՆ ԽԳ

Ա

Բժշկական կրթականութեան ամենափորձ հնարաւորութեամբ՝ պատճառ կենաց անախտականաց, Թագաւո՛ր զօրաւոր երկնաւոր, Տէ՛ր Յիսուս Քրիստոս, Աստուած ամենեցուն՝ իմանալեաց եւ տեսականաց, ահա՛ Դու ի յիս, ըստ մարգարէին, որ ընդ ասելոյն, նոր կցորդութեան, առ որ բարեզարդ դաշամբ այս բանի ընդ Քեզ միութեան, լուսաւորեցայց՝ կրկին ողջացեալ հոգւով եւ մարմնով, ամենայնիւ կարող եւ անվանելի:

Բ

Որ ոչ կարօտանաս սպեզանեաց՝ առ պատրաստութիւն պատանաց հոգեկան վիրաց, ո՛չ ժամա-

մատ: Կամեցի՛ր, Տէ՛ր, եւ կփրկուեմ, նայի՛ր միայն գթութեամբ, եւ կարդարանամ, ասա՛ խօսքով, եւ իսկոյն անարատ կդառնամ, մոռացի՛ր իմ չարիքների թիւը, եւ վերստին համարձակութիւն կստանամ, առատաձեռնի՛ր, եւ անմիջապէս Քեզ կպատուաստուեմ, փառաւորեա՛լդ ամէն ինչում յաւիտեանս. ամէն:

ԲԱՆ ԽԳ

Ա

Բժշկական ճարտարութեան ամենափորձ հնարամտութեամբ՝ անախտական կեանքի պատճառ, զօրաւոր Թագաւո՛ր երկնաւոր, Տէ՛ր Յիսուս Քրիստոս, Աստուած բոլորի՛ իմանալիների եւ տեսանելիների, ահա՛ Դու իմ մէջ ես, ըստ մարգարէի խօսքի, նոր կցորդութեամբ, որ պէսզի Քեզ հետ միութեան այս բարեզարդ դաշինքով լուսաւորուեմ կրկին՝ ողջացած հոգով եւ մարմնով, ըստ ամենայնի կարող եւ անյաղթ:

Բ

Հոգեկան վէրքեր բուժելու համար կարիք չես գոռւմ ո՛չ սպեզանիների, ո՛չ ժամանակի, ո՛չ

նակի, ո՛չ միջնորդի, ո՛չ աւուրց երկարաձգութեան, ո՛չ փոփոխ մատուցանելոյ, ո՛չ Հատման, ո՛չ խարման, ո՛չ սրագործութեան՝ ըստ երկրաւորս դեղատուութեան, առ որս միշտ է վրիպութիւն եւ ամենասխալ տարակուսութիւն: Այլ Քեզ՝ Արարչիդ հոգւոց եւ մարմնոց, ամենայն ինչ լուսաւորեալ է, ամենայն ինչ առաջի է, ամենայն ինչ զրեալ է, ամենայն ինչ դիւրին է, Համայնն Հնարաւոր է, իմաստն գլխաւորեալ է, խոստումն լցեալ է, կամելն կատարեալ է, Քո կտակն աւտարան է, Քո վճիռն ազատութիւն է, Քո մտեանն շնորհ է: Ո՛չ փակեալ ես ընդ օրինօք, ո՛չ պարունակեալ ես ընդ կանոնաւ, ո՛չ արգելեալ ընդ նուազութեամբ, ո՛չ խոնարհեալ ընդ Հնազանդութեամբ, ո՛չ պարագրեալ ընդ փոքրկութեամբ, ո՛չ չափեալ ես ընդ սահմանաւ, ո՛չ վրիպեալ ի բարկութենէ, ո՛չ այլայլեալ ինչ ի ցամանէ, ո՛չ սխալեալ ի խստութենէ, ո՛չ ամբոխեալ ի խռովութենէ, ո՛չ դրոզեալ յանգիտութենէ, ո՛չ փոփոխեալ յողորմութենէ, ո՛չ պակասեալ ի բարձրութենէ, ո՛չ լքեալ յայցելութենէ, ո՛չ տկարացեալ ի փրկութենէ: Դու սկիզբն եւ լրումն ամենայնի, եւ ի Քէն է ամենայն, եւ Քեզ փա՛ռք եւ երկրպագութի՛ւն յաւիտեանս. ամէն:

միջնորդի, ո՛չ օրերի երկարաձգութեան, ո՛չ տարբեր դեղեր օգտագործելու, ո՛չ Հատման, ո՛չ խարման, ո՛չ վիրահատութեան՝ ըստ երկրաւոր բժշկութեան, որը միշտ ենթակայ է վրիպանքի եւ ամենասխալ տարակուսութեան: Այլ Քեզ՝ հոգիների եւ մարմինների Արարչիդ, ամէն ինչ լուսաւոր է, ամէն ինչ ակնհերեւ, ամէն ինչ զրուած, ամէն ինչ դիւրին, ամէն ինչ Հնազանդութեամբ, իմաստն ամբողջացած է, խոստումը իրագործուած, կամքը կատարուած, Քո կտակն աւտարան է, Քո վճիռն ազատութիւն, Քո մտեանն շնորհ: Ո՛չ օրէնքի կապանքի մէջ ես, ո՛չ կողկանդուած ես կանոնով, ո՛չ արգելուած նուազութեամբ, ո՛չ խոնարհուած Հնազանդութեամբ, ո՛չ պարփակուած փոքրութեան մէջ, ո՛չ չափաւորուած սահմանով, ո՛չ խոտորուած քարկութիւնից, ո՛չ այլայլուած ցասումից, ո՛չ սխալուած խստութիւնից, ո՛չ ալեկոծուած խռովութիւնից, ո՛չ շփոթուած անգիտութիւնից, ո՛չ փոփոխուած ողորմութիւնից, ո՛չ նուազած բարձրութիւնից, ո՛չ լքուած այցելութիւնից, ո՛չ տկարացած փրկելուց: Դու ես սկիզբը եւ լրումն ամէն ինչի, եւ ամէն ինչ Քեզանից է, եւ Քեզ փա՛ռք եւ երկրպագութի՛ւն յաւիտեանս. ամէն:

Աստուած եւ Տէ՛ր, կեանք եւ արարի՛չ, ողորմած, գթած, լո՛յս, երկայնամիտ, անոխակա՛լ, մարդասէ՛ր, ամենագո՛ւթ, պարգեւատո՛ւ, փրկի՛չ, օրհնեա՛լ, գովեա՛լ, բարեբանեա՛լ, դարան ամրութեան, պատսպարան վստահութեան, առանց նենգութեան բարի՛, առանց խաւարի ճառագայթ, քաւի՛չ մեղաց, ողջացուցի՛չ վիրաց, անհասանելեաց հնա՛րք, անմատչելեաց հպաւո՛ր, անյուսութեան ե՛լք, անուն Քո խոստովանեալ Աստուծոյ Որդի. եւ Հօր Քոյ ընդ Քեզ հզօրի եւ ահաւորի եւ Հոգւոյդ ամենակալի եւ ընդ Քեզ երկրպագելոյ փա՛ռք եւ պաշտօն գոհարանութեան յաւիտեանս. ամէն:

Ս. ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

Երգ աղօթական ի դէմս Սրբոյ Երրորդութեան եւ իւրաքանչիւր դիմի Երրորդութեանն առանձնակի

ԱՌԱՄՕՍ ԼՈՒՍՈՅ

Առաւօտ լուսոյ, արեգա՛կն արդար, առ իս լո՛յս ծագեա:

Բիխո՛ւմն ի Հօրէ, բղխեա՛ ի Հոգւոյս բան Քեզ ի հաճոյս:

Աստուած եւ Տէ՛ր, կեանք եւ արարի՛չ, ողորմած, գթած, լո՛յս, ներողամիտ, անոխակա՛լ, մարդասէ՛ր, ամենագո՛ւթ, պարգեւատո՛ւ, փրկի՛չ, օրհնեա՛լ, գովեա՛լ, բարեբանեա՛լ, դարան ամրութեան, պատսպարան վստահութեան, առանց նենգութեան բարի՛, առանց խաւարի ճառագայթ, քաւի՛չ մեղքերի, բուժի՛չ վէրքերի, անհասանելիների հնա՛րք, անմատչելիներին՝ մերձաւո՛ր, անյուսութեան ե՛լք, անունդ խոստովանուած՝ Աստուծոյ Որդի՛. եւ Քեզ հետ հզօր եւ ահաւոր Հօրդ եւ Քեզ հետ երկրպագելի ամենակալ Հոգուդ փա՛ռք եւ պաշտամունք գոհարանութեան յաւիտեանս. ամէն:

Ս. ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

Աղօթական երգ Սուրբ Երրորդութեանը, նաեւ առանձնակի՝ Երրորդութեան իւրաքանչիւր անձիմ

ԱՌԱՄՕՍ ԼՈՒՍՈՅ

Առաւօտ լոյսի, արեգա՛կ արդար, ինձ լո՛յս ծագեցրու:

Բիսո՛ւմն Հօրից, բխի՛ր Հոգուս մէջ խօսք՝ Քեզ հաճելի:

Գա՛նձդ ողորմութեան, գանձիդ ծածկելոյ
գտո՛ղ զիս արա:

Դուռն ողորմութեան դաւանողիս բա՛ց, դա-
սեցո՛ վերնոցն:

Երբեա՛կ միութիւն, եղելո՛ց խնամող, եւ ի՛նձ
ողորմեա:

Զարթի՛ր, Տէ՛ր, յօգնել, զարթո՛ զթմրեալս՝
զուարթնոց նմանիլ:

Էջ Հայր անսկիզբն, էակից Որդի, է միշտ
Սուրբ Հոգի:

Ընկա՛լ զիս, գթա՛ծ, ընկա՛լ, ողորմա՛ծ, ըն-
կա՛լ, մարդասէ՛ր:

Թագաւո՛ր փառաց, թողութեա՛նց տուող,
թո՛ղ ինձ գյանցանս:

Ժողովո՛ղ բարեաց, ժողովեա՛ եւ զիս ժողովս
անդրանկաց:

Ի Քէն, Տէ՛ր, Հայցեմ, ի մարդասիրէջդ, ինձ
բժշկութիւն:

Լե՛ր կեանք մեռելոյս, լոյս՝ խաւարելոյս,
լուծանող՝ ցաւոյս:

Խորհրդո՛ց գիտող, խաւարիս շնորհեա՛ խոր-
հուրդ լուսաւոր:

Մեո՛ւնդ Հօր ծոցոյ, ծածկելոյս ստուերաւ
ծագեա՛ զլոյս փառաց:

Գա՛նձդ ողորմութեան, ծածկուած գանձդ
գտնո՛ղ ինձ արա:

Ողորմութեան դուռը դաւանողիս բա՛ց, դա-
սի՛ր երկնայինների հետ:

Երբեա՛կ Միութիւն, եղածների՛ խնամող, եւ
ի՛նձ ողորմիր:

Զարթնի՛ր, Տէ՛ր՝ օգնելու, արթնացրո՛ւ
թմրածիս, որ Հրեշտակներին նմանուեմ:

է Հայրդ անսկիզբ, էակից Որդի, է միշտ
Սուրբ Հոգի:

Ընդունի՛ր ինձ, գթա՛ծ, ընդունի՛ր, ողոր-
մա՛ծ, ընդունի՛ր, մարդասէ՛ր:

Թագաւո՛ր փառքի, թողութիւննե՛ր տուող,
թողութի՛ւն տուր յանցանքներիս:

Ժողովո՛ղ բարիքների, ժողովիր եւ ի՛նձ ժո-
ղովի մէջ անդրանիկների:

Հայցում եմ, Տէ՛ր, Քեզանից՝ մարդասէրիցդ,
ինձ բժշկութիւն:

Կեա՛նք եղիր մեռածիս, լոյս՝ խաւարեալիս,
փարատի՛ջ՝ ցաւիս:

Խորհուրդնե՛րն իմացող, խաւարիս շնորհի՛ր
խորհուրդ լուսաւոր:

Մեո՛ւնդ Հօր ծոցի, ստուերով ծածկուածիս
ծագեցրո՛ւ լոյսը փառքի:

Կենարա՛ր փրկիչ, կեցո՛ղ մեռեալս, կանգ-
նեա՛ զգլորեալս:

Հաստեա՛ հաւատով, Հաստատեա՛ յուսով,
հիմնեցո՛ սիրով:

Ձայնիւս աղաչեմ, ձեռքս պաղատիմ, ձի՛ր
բարեաց շնորհեա:

Ղամբարամբ լուսոյ, ղեկավա՛ր ճարտար,
ղօղեալս ամրացո՛:

Ճառագա՛յթ փառաց, ճանապա՛րհ ինձ ցոյց՝
ճեպել ի յերկինս:

Միածի՛նդ Հօր, մո՛յժ զիս յառագաստ մա-
քուր Հարսանեացդ:

Յորժամ գաս փառօք յահագին Աւուրն, յի-
շեա՛ զիս, Քրիստո՛ս:

Նորոգո՛ղ Հնութեանց, նորոգեա՛ եւ զիս, նո-
րոգ զարդարեա՛:

Շնորհատո՛ւ բարեաց, շնորհեա՛ զքաւու-
թիւն, շնորհեա՛ զթողութիւն:

Ուրախացո՛, Տէ՛ր, ոգւոյս փրկութեամբ, ոյր
վասն եմ ի սուգ:

Ձար մշակողին, չար սերմանց նորին չորա-
ցո՛ զպտուղն:

Պարգեւի՛չ բարեաց, պարգեւեա՛ իմոց պար-
տեացս թողութիւն:

Կենարա՛ր Փրկիչ, փրկի՛ր մեռեալիս, կանգ-
նեցրո՛ւ գլորուածիս:

Ամրացրո՛ւ հաւատով, Հաստատի՛ր յոյսով,
հիմնի՛ր սիրով:

Բարձրածայն աղաչում եմ, բազկատարած
պաղատում՝ բարեաց պարգեւենե՛ր շնորհիր:

Լոյսի կանթեղովդ, ղեկավա՛ր ճարտար, զօ-
րացրո՛ւ թաքնուածիս:

Ճառագա՛յթ փառքի, երկինք զնալու ճանա-
պա՛րհ ցոյց տուր ինձ:

Միածի՛նդ Հօր, Հարսանեացդ մաքուր առա-
գա՛սուր մտցրու ինձ:

Յիշի՛ր ինձ, Քրիստո՛ս, երբ ահեղ Օրը գաս
փառքով:

Նորոգո՛ղ Հնութիւնների, նորոգիր եւ ի՛նձ,
նորոգութեա՛մբ զարդարիր:

Շնորհատո՛ւ բարիքների, շնորհի՛ր քաւու-
թիւն, շնորհի՛ր թողութիւն:

Ուրախացրո՛ւ, Տէ՛ր, ոգուս փրկութեամբ,
որի Համար սգի մէջ եմ:

Ձար մշակողի, նրա չար սերմերի պտուղնե-
րը չորացրո՛ւ:

Պարգեւի՛չ բարիքների, ների՛ր իմ պարտքե-
րը:

Ձե՛ր շնորհեա աչացս՝ ջերմ յեղուլ զար-
տաք. ջնջել զյանցանս:

Բնտի՛նդ քաղցու, ուսմ Հոգւոյս արբո՛ւ, ուս՛հ
ցոյց ինձ լուսոյ:

Ա՛յ՛ր անուև Յիսուս, սիրով Բով ճմլեա՛ սիրտ
իմ քարեղէն:

Վասն գթութեան, վասն ողորմութեան
վերստի՛ն կեցո:

Տենչալւոյդ տեսեամբ տո՛ւր ինձ յազենալ,
Տէ՛ր Յիսուս Բրիստոս:

Բարո՛ւնդ երկնաւոր, բոտեա՛ զաշակերտս
բամիջ երկնայնոց:

Յօզ արեան Բոյ, Տէ՛ր, ցօղեա՛ ի Հոգիս,
ցնծասցէ անձն իմ:

Իկծեալս մեղօք ւիւծեալ աղաչեմ ւիւսել
ինձ բարիս:

Փրկի՛չ բոլորից, փութա՛ զիս փրկել փորձու-
թեանց մեղաց:

Բաւի՛չ յանցանաց, քաւեա՛ զօրհնարանս՝
Բեզ երգել զփառս:

Աստուածածնին բարեխօսութեամբ յիշեա՛,
Տէ՛ր, եւ ողորմեա՛:

Փա՛ռք Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ այժմ
եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Ձո՛ւր շնորհիբ աչքերիս՝ ջերմ արտասուք
թափելու, ջնջելու յանցանքներս:

Սպեղանի՛ օշարակդ, խմեցրո՛ւ ուսմկական
Հոգիս, լոյսի ճամփան ցոյց տուր ինձ:

Ա՛յ՛ր անուև Յիսուս, սիրով Բո ճմլի՛ր սիրտն
իմ քարեղէն:

Գթութեան Համար, ողորմութեան Համար
վերստի՛ն ինձ ապրեցրու:

Տէ՛ր Յիսուս Բրիստոս, տենչալուդ տեսքով
յագեցրո՛ւ ինձ:

Վարդապետ երկնաւոր, աշակերտներիս ժո-
ղովի՛ր երկնայինների զասի մէջ:

Բո արեան ցօղը, Տէ՛ր, ցօղի՛ր Հոգուս մէջ,
որ անձն իմ ցնծայ:

Մեղքերից Հիւծուածս Հիւծուելով աղաչում
եմ բարիք Հիւսել ինձ:

Փրկի՛չ բոլորի, փութա՛ փրկել ինձ մեղքերի
փորձութիւններից:

Բաւի՛չ յանցանքների, քաւի՛ր օրհնարանո-
ղիս՝ Բեզ փառաբանութիւններ երգելու:

Աստուածածնի բարեխօսութեամբ յիշի՛ր,
Տէ՛ր, եւ ողորմի՛ր:

Փա՛ռք Հօրը եւ Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն
այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք, յորժամ ի գործ ինչ ձեռն արկցես

Ջգործս ձեռաց մերոց ուղի՛ղ արա ի մեզ,
Տէ՛ր, եւ զգործս ձեռաց մերոց յաջողեա՛ ի մեզ:

Փա՛ռք Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ
այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից,
ամէն:

Աղօթք երանելոյն Յովհաննու Գառնեցոյ
վասն ճանապարհի

Առաջնորդ կենաց, ճանապարհ ճշմարտութեան,
Տէ՛ր մեր Յիսուս Քրիստոս, որ առաջնորդեցեր
Յովսեփայ յԵզրիպտոս եւ իսրայելացւոց ընդ ծովն
Կարմիր եւ Մովսիսի ի լեռոն Սինայական եւ
ժողովրդեանն յերկիր պարգեւացն, եւ Կղէովպասանցն
ճանապարհակից եղեր յէմմաուս, աղաչեմ զՔեզ,
Տէ՛ր, առաջնորդեա՛ ինձ եւ եղբարք իմոց՝
գնալ խաղաղութեամբ զառաջիկայ ընթացս,
փրկեա՛ յերեւելի եւ յաներեւոյթ
Թշնամուցն եւ բարի՛ առաջնորդեա ի դէմ
եղեալ ի տեղին: Զի Դո՛ւ ես ճանապարհ եւ
ճշմարտութիւն եւ կեանք մեր, եւ Քեզ փա՛ռք
եւ երկրպագութիւն՝ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս
յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք, երբ որեւէ գործ ես ձեռնարկում

Մեր ձեռքերի գործն ուղղի՛ր, Տէ՛ր, եւ մեր
ձեռքերի գործը յաջողի՛ր:

Փա՛ռք Հօրը եւ Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն
այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից.
ամէն:

Երանելի Յովհան Գառնեցու աղօթքը
ճանապարհի համար

Առաջնորդ կեանքի, ճանապարհ ճշմարտութեան,
Տէ՛ր մեր Յիսուս Քրիստոս, որ առաջնորդեցիր
Յովսէփին Եզրիպտոս, իսրայելացիներին՝
Կարմիր ծովի միջով, Մովսէսին՝ դէպի Սինայ
լեռը, [Իսրայէլի] ժողովրդին՝ աւետեաց երկիր
եւ Կղէովպասանց ուղեկցեցիր Էմմաուս,
աղաչում եմ Քեզ, Տէ՛ր, առաջնորդի՛ր նաեւ ինձ
եւ իմ եղբայրներին՝ խաղաղութեամբ գնալու
առաջիկայ ընթացքը, փրկի՛ր երեւելի եւ աներեւոյթ
Թշնամուցն եւ բարի՛ առաջնորդիր նպատակավայրը
Հասնելու Համար: Քանզի Դո՛ւ ես մեր
ճանապարհը եւ ճշմարտութիւնը եւ կեանքը,
եւ Քեզ փա՛ռք եւ երկրպագութիւն՝ այժմ
եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք առ դրան սուրբ եկեղեցւոյ
սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի

Տաճա՛ր Աստուծոյ եւ բնակարա՛ն Հոգւոյն
Սրբոյ, որ ի քէն սուրբ Աւագանաւն կոչեաց
յորդեգրութիւն Հօրն երկնաւորի: Այսօր ի քեզ
կամեցաւ պատարագել Գառն անարատ: Եւ ես
դիմեալ եկի առ դուրս քո եւ աղաչեմ զքեզ՝
մաքրեա՛ զիս վերստին լուացմամբ եւ սրբեա՛
ի մեղաց եւ արա՛ արժանի մտանել առաջի
սրբոյ Սեղանոյդ յերկրպագութիւն. ամէն:

Աղօթք վասն հասարակ ննջեցելոց
եւ մանաւանդ՝ վասն ընտանեաց
եւ երախտաւորաց

Այլ եւ աղաչեմ եւ խնդրեմ ի Քէն, ո՛վ բազ-
մագութ Աստուած, վասն ազգիս մերոյ Հնոց եւ
նորոց եւ Համօրէն Հաւատով եւ յուսով ի Քեզ
ննջեցելոցն. եւ մանաւանդ՝ վասն իմոց մարմ-
նաւոր եւ Հոգեւոր ծնողաց, եղբարց, քերց, ազ-
գականաց, սիրելեաց եւ բարեկամաց եւ Հոգե-
ւոր վարդապետաց, ի բարիս կրթողաց եւ ու-
սուցչաց եւ ամենայն աշխատաւորաց եւ երախ-
տաւորաց մերոց՝ ի Քեզ ննջեցելոց, զորոս յի-

Սուրբ Յովհան Ոսկեբերանի աղօթքը
սուրբ եկեղեցու դրան առջեւ

Տաճա՛ր Աստուծոյ եւ բնակարա՛ն Սուրբ Հո-
գու, որ քեզանից սուրբ Աւագանով կանչեց որ-
դեգրուելու երկնաւոր Հօրը: Այսօր քո մէջ կա-
մեցաւ պատարագուել անարատ Գառը: Եւ ես
եկայ քո դռների առաջ եւ աղաչում եմ քեզ՝
մաքրի՛ր ինձ վերստին լուացմամբ, սրբի՛ր մեղ-
քերից եւ արժանի՛ արա մտնելու սուրբ Սեղա-
նիդ առաջ՝ երկրպագելու. ամէն:

Աղօթք ընդհանուր ննջեցեալների
եւ մանաւանդ՝ հարազատների եւ
երախտաւորների համար

Այլ եւ աղաչում եւ խնդրում եմ Քեզանից, ո՛վ
բազմագութ Աստուած, մեր ազգի Հին ու նոր
եւ բոլոր Հաւատքով ու յոյսով ի Քեզ ննջածնե-
րի Համար. եւ մանաւանդ՝ իմ մարմնաւոր եւ Հո-
գեւոր ծնողների, եղբայրների, քոյրերի, ազգա-
կանների, սիրելիների եւ բարեկամների Համար,
նաեւ՝ Հոգեւոր վարդապետների, բարի [գործե-
րի] մէջ կրթողների եւ ուսուցիչների եւ մեր բո-
լոր ի Քեզ ննջած աշխատաւորների ու երախ-

շեացես յողորմութիւնս Քո յԱւուր մեծի
գալստեան Քոյ, թողութիւն շնորհեացես ամե-
նայն մեղաց եւ սխալանաց նոցին եւ դասե-
ցես ընդ սուրբս Քո յաջակողմեան դասուն եւ
տացես լսել զերանաւէտ բարբառն Քո, թէ՛
եկա՛յք, օրհնեա՛լք Հօր Իմոյ: Եւ, ըստ երախ-
տեաց նոցին, որ առ մեզ, միոյն բիւրապատիկս
Հատուցես ի Հոգիս նոցա եւ զմեզ անդատա-
պարտ արասցես ի նոցին պարտուցն: Եւ Քեզ
փա՛ռք յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք վասն թշնամեաց եւ չարակամաց

Արդ, ո՛վ ողորմած եւ բազմագութ Աստուած
իմ Յիսուս Քրիստոս, վասն իմոյս ընտանեաց
եւ բարեկամաց խնդրեցի զբարիս եւ զողորմու-
թիւնս ի Քէն, որպէս Հարկն է, եւ պահանջէ
օրէն բնութեան մերոյ: Այժմ աղաչեմ զՔեզ եւ
վասն իմոց թշնամեաց, որպէս եւ Դո՛ւ իսկ ասա-
ցեր օրհնեալ բերանովդ, թէ՛ բարի՛ արարէք
ատելեաց ձերոց: Ուրեմն, անկեալ առաջի Քո,
խնդրեմ յամէնառատ ողորմութենէդ, զի ողոր-
մեացիս եւ իմոց ամենից թշնամեաց եւ ատո-
ղաց, չարակամաց եւ վնասատուաց եւ այլոց

աւտորների Համար, որոնց յիշի՛ր Քո ողորմու-
թեամբ Քո գալստեան մեծ Օրը, թողութի՛ւն
շնորհիր նրանց բոլոր մեղքերին ու սխալներին
եւ գասի՛ր Քո սուրբերի Հետ աջակողմեան դա-
տում եւ տո՛ւր լսել Քո երանաւէտ բարբառը, թէ՛
եկէ՛ք, Իմ Հօ՛ր օրհնեալներ: Եւ, ըստ նրանց՝ մեր
Հանդէպ երախտիքների, մէկի դիմաց բիւրապա-
տի՛կ Հատուցիր նրանց Հոգիներին եւ անդատա-
պարտ դարձրու մեզ նրանց պարտքից: Եւ Քեզ
փա՛ռք յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք թշնամիների եւ չարակամների համար

Արդ, ո՛վ ողորմած եւ բազմագութ Աստուած
իմ Յիսուս Քրիստոս, իմ Հարազատների եւ բա-
րեկամների Համար բարեքներ եւ ողորմութիւն
խնդրեցի Քեզանից, ինչպէս որ Հարկն է, եւ պա-
հանջում է մեր բնութեան օրէնքը: Այժմ աղա-
չում եմ Քեզ նաեւ իմ թշնամիների Համար, ինչ-
պէս որ Դո՛ւ իսկ ասացիր օրհնեալ բերանովդ,
թէ՛ բարի՛ք գործէք ձեզ ատողներին: Ուրեմն,
ընկենելով Քո առաջ, խնդրում եմ ամէնառատ
ողորմութիւնիցդ, որ ողորմես նաեւ իմ բոլոր
թշնամիներին եւ ատողներին, չարակամներին
ու վնասատուներին եւ բոլոր միւսներին, ովքեր

ամենեցունց, որք զծառայէս Քուսմէ՛զ զչարիս խորհիւն եւ խօսիւն, գործեն եւ գործել կամին, որք բամբասեն, վատարանեն եւ Հայհոյեն զիս՝ թէ՛ իրաւամբ եւ թէ՛ անիրաւամբ, մի՛ բարկանար նոցա վասն իմ, Տէ՛ր իմ, այլ ներեա՛ եւ թո՛ղ զմեզս նոցա:

Քանզի նոքա առ իս մեղանչեն, որ յիրաւի մեղաւոր եմ եւ արժանի եմ բամբասանաց եւ նախատանաց: Ես առ Քեզ մեղանչեմ, որ արդար ես յամենայնի եւ միշտ բարերար ինձ: Ուրեմն, եթէ նոքա արժանիք են բարկութեան Քոյ, ապա բիւրապատիկ ե՛ս եմ որդի բարկութեան եւ արժանի պատժոց, քան զնոսա:

Վասն այսորիկ աղաչեմ զՔեզ, Տէ՛ր իմ, որ ես աղբիւր ամենայն բարութեանց եւ ծով անհուն ողորմութեան, զի ողորմեսցիս նոցա եւ ինձ ընդ նոսա, եւ ներեսցես ամենից սխալանացն, որք առ իս, եւ դարձուցես զնոսա ի շարեաց՝ փոխարկելով ի բարիս: Որպէսզի ամենեքեան զգաստացեալք ըստ Հաճոյից Քոց զնասցուք եւ փառս վերառաքեսցուք Քեզ ընդ Հօր եւ ընդ Սրբոյ Հոգւոյդ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Քո ծառայի Հանդէպ չարս են խորհում, խօսում, գործում եւ կամենում գործել, ովքեր բամբասում, վատարանում եւ Հայհոյում են ինձ՝ թէ՛ իրաւամբ եւ թէ՛ անիրաւամբ, մի՛ բարկացիր, Տէ՛ր իմ, նրանց վրայ իմ պատճառով, այլ ների՛ր եւ թողութի՛ւն տուր նրանց մեղքերին:

Քանզի նրանք մեղանչում են իմ Հանգէպ, որովհետեւ իսկապէս մեղաւոր եմ եւ արժանի բամբասանքի ու նախատինքի: Ես մեղանչում եմ Քո Հանդէպ, որ արդար ես ամէն ինչում եւ միշտ բարերար իմ նկատմամբ: Ուրեմն, եթէ նրանք արժանի են Քո բարկութեանը, ապա ես բիւրապատի՛կ բարկութեան որդի եմ եւ պատժի արժանի, քան նրանք:

Այս պատճառով աղաչում եմ Քեզ, Տէ՛ր իմ, որ բոլոր բարիքների աղբիւր ես եւ անհուն ողորմութեան ծով, որ ողորմես նրանց եւ ինձ նրանց հետ, եւ ներես իմ Հանդէպ [ունեցած] բոլոր սխալները եւ ետ դարձնես նրանց չտրից՝ փոխարկելով բարու: Որպէսզի ամէնքս զգաստանալով ընթանանք ըստ Քո կամքի եւ փառք վերառաքենք Քեզ Հօր եւ Սուրբ Հոգււդ հետ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ՅՈՎՅԱՆՆԷՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

Աղօթք առ Հայր

Տէ՛ր Հայր եւ Աստուած կենաց իմոց, զբօսանս աչաց մի՛ տար ինձ եւ զցանկութիւն դարձո՛ւ յինէն: Յանկութիւն յորովայնի եւ գիջութիւն մի՛ հասցէ ինձ, եւ անձին լրբենւոյ մի՛ մատնե՛ր զիս: Զի Քո օգնականութեամբ եւ Քեւ պահպանեալ ապրեցայց յահաւոր Հրոյ գեհնոյն եւ Քեզ փառս մատուցից յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ՅՈՎՅԱՆՆԷՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

Աղօթք առ Սուրբ Երրորդութիւնն

Ո՛ր բնութիւն անճառելի եւ արարչակից Համագոյ եւ միասնական Սո՛ւրբ Երրորդութիւն, յՈրոյ դաւանութենէ ոչ երբեք երկմտեցի, զՈր սիրեցի եւ պաշտեմ ի մանկութենէ, Որոյ յոյս փրկութեան ցանկ ուրախ զիս առնէ, Որոյ յիշատակաւ մխիթարիմ Հանապազ ի Հեղձուցիչ եւ ի խաւարական տրտմութենէս: Ա՛յց արա ծառայի Քում՝ առ ի չտալ նենգաւորին պար-

ՅՈՎՅԱՆՆԷՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

Աղօթք առ Հայր

Տէ՛ր Հայր եւ Աստուած իմ կեանքի, աչքի հանոյքնե՛ր մի՛ տուր ինձ եւ ցանկութիւնը Հեռացրու՛ ինձանից: Թո՛ղ չհասնի ինձ որովայնի ցանկութիւն եւ գիջութիւն, եւ լիբբ մարդու ձեռքը մի՛ մատնիր ինձ: Որպէսզի Քո օգնութեամբ եւ Քեզանով պահպանուած փրկուեմ գեհնի ահաւոր Հրից եւ Քեզ փառք մատուցեմ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ՅՈՎՅԱՆՆԷՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

Աղօթք Սուրբ Երրորդութեանը

Ո՛վ անճառելի բնութիւն, Համագոյ արարչակից եւ միասնական Սո՛ւրբ Երրորդութիւն, Որին դաւանել երբեք չերկմտեցի, Որին սիրեցի եւ ծառայում եմ մանկութիւնիցս, Որի փրկութեան յոյսը միշտ ուրախացնում է ինձ, Որին յիշելով՝ Հանապազ մխիթարում եմ Հեղձուցիչ եւ խաւարական տրտմութիւնիցս: Այցելի՛ր Քո ծառային՝ նենգաւորին յաղթութեամբ իմ Հանդէպ պարծե-

ծել յաղթութեամբ ի վերայ իմ, լե՛ր ինձ զօրութիւն, մանաւանդ եթէ՛ պատերազմեա՛ց վասն իմ ընդ դառն եւ խիստ ախոյանին, զի տկար է զօրութիւն մտաց եւ մարմնոյ իմոյ կալ ընդդէմ չարախոհութեան նորա, սակայն Քեւ մարտուցեալ իմ, տկարանայ վիշապն եւ կորանայ ամօթով, իսկ ես յաղագս Քո եղէց բարձրագլուխ եւ լցեալ բերկրութեամբ, զի չիք հնար գՔեզ կրողաց եւ յանուն Քո խրախուսելոց ուղիղ մտօք, եթէ ոչ յաղթեցն նմա, որպէս զի, զայս կատարեալ եւ կնքեալ, ծառայ Քո ըստ ճշմարտութեան արժանի եղէց կոչիլ: Եւ բերան իմ լցցի գոհութեամբ՝ յօրհնել զփառս Քո՝ Հա՛յր ճշմարիտ Որդւոյ Քոյ միածնի, եւ Բա՛ն Հօր՝ մարմնացեալ Փրկի՛չ եւ Աստուած ի վերայ ամենայն երկրի, եւ Հոգի՛ Սուրբ Աստուծոյ՝ Հաղորդ յամենայն մեծութիւնս եւ ի գործս Հօր եւ Որդւոյ, նոյն գլով ըստ բնութեան՝ որպէս յԱստուծոյ՝ Աստուած ճշմարիտ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

նալ չտալու, եղի՛ր ինձ զօրութիւն, մանաւանդ՝ ինձ համար պատերազմի՛ր դառն ու խիստ ախոյանի հետ, քանի որ իմ մտքերի ու մարմնի զօրութիւնը տկար է՝ ընդդիմանալու նրա չարախոհութեանը, սակայն երբ Քեզանով մարտնչում եմ, տկարանում է վիշապն ու հակում ամօթով, իսկ ես Քո պատճառով բարձրագլուխ եւ բերկրութեամբ լցուած եմ լինում, քանի որ Քեզ կրողները եւ ուղիղ մտքով Քո անուամբ խրախուսուածները կարող են յաղթել նրան, որպէս զի, այս [պաքարն] աւարտին հասցնելով եւ եղբայրակելով, ըստ ճշմարտութեան արժանի լինեմ Քո ծառան կոչուելու: Եւ իմ բերանը գոհութեամբ լցուի՝ օրհնելու Քո փառքը, Հա՛յր ճշմարիտ Քո միածին Որդու, եւ Հօր մարմնացած Բա՛ն՝ Փրկի՛չ եւ Աստուած ամբողջ երկրի, եւ Աստուծոյ Սուրբ Հոգի՛՝ Հաղորդ Հօր եւ Որդու բոլոր մեծութիւններին եւ գործերին՝ ըստ բնութեան նոյնը լինելով՝ որպէս ճշմարիտ Աստուած Աստծուց, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ՀԱՒԱՏԱՄԲ

Հաւատամք ի մի Աստուած՝ ի Հայրն անհեղափառ, յԱրարիչն երկնի եւ երկրի, երեւելեաց եւ աներեւութից:

Եւ ի մի Տէր Թիսուս Քրիստոս՝ յՈրդին Աստուծոյ՝ ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ միածին, այսինքն՝ յէութենէ Հօր: Աստուած յԱստուծոյ, լոյս ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտէ, ծնունդ եւ ոչ արարած: Նոյն ինքն ի բնութենէ Հօր, Որով ամենայն ինչ եղեւ յերկինս եւ ի վերայ երկրի՝ երեւելիք եւ աներեւոյթք: Որ յաղագս մեր մարդկան, եւ վասն մերոյ փրկութեան, իջեալ յերկնից, մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս ի Մարիամայ սրբոյ Կուսէն Հոգւովն Սրբով: Որով էառ զմարմին, զՀոգի եւ զմիտ եւ զամենայն, որ ինչ է ի մարդ՝ ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք: Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ, յերրորդ աւուր յարուցեալ, ելեալ ի յերկինս նովին մարմնովն՝ նստաւ ընդ աջմէ Հօր: Գալոց է նովին մարմնովն եւ փառօք Հօր՝ ի դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս, Որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան:

Հաւատում ենք մէկ Աստուծոյ՝ ամենակալ Հօրը, երկնքի եւ երկրի, երեւելիների եւ աներեւոյթների Արարչին:

Եւ մէկ Տէր Թիսուս Քրիստոսին՝ Աստուծոյ Որդուն՝ ծնուած Հայր Աստուծոց՝ միածին, այսինքն՝ Հօր էութիւնից: Աստուած՝ Աստուծոց, լոյս՝ լոյսից, ճշմարիտ Աստուած՝ ճշմարիտ Աստուծոց, ծնունդ եւ ոչ՝ արարած: Նոյն ինքը՝ Հօր բնութիւնից, Որով ամենայն ինչ եղաւ երկնքում եւ երկրի վրայ՝ երեւելիներ եւ աներեւոյթներ: Որ մեզ՝ մարդկանց Համար եւ մեր փրկութեան Համար, երկնքից իջնելով, մարմնացաւ, մարդացաւ, Սուրբ Հոգով կատարելապէս ծնուեց սուրբ Կոյս Մարիամից: Որով վերցրեց մարմինը, Հոգին եւ միտքը եւ ամենայն ինչ, որ ունի մարդ՝ ճշմարտապէս եւ ոչ՝ կարծեօք: Չարչարուեց, խաչուեց, թաղուեց, երրորդ օրը յարութիւն առաւ, նոյն մարմնով կաւ երկինք եւ նստեց Հօր աջ կողմում: Գալու է նոյն մարմնով եւ Հօր փառքով՝ դատելու կենդանիներին եւ մեռեալներին, Որի թագաւորութիւնը վախճան չունի:

Հաւատամք եւ ի Սուրբ Հոգին՝ յանեղն եւ ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յՕրէնս եւ ի Մարգարէս եւ յԱւետարանս: Որ էջն ի Յորդանան, քարոզեաց յԱռաքեալսն եւ բնակեցաւ ի սուրբսն:

Հաւատամք եւ ի մի միայն Ընդհանրական եւ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցի, ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց. ի յարութիւնն մեռելոց, ի դատաստանն յաւիտենից Հոգւոց եւ մարմնոց, յարքայութիւնն երկնից եւ ի կեանսն յաւիտենականս:

Հաւատում ենք եւ Սուրբ Հոգուն՝ անեղին եւ կատարեալին, որ խօսեց Օրէնքում, Մարգարէներում եւ Աւետարաններում: Որ իջաւ Յորդանան, քարոզեց առաքեալների միջոցով եւ բնակուեց սուրբերի մէջ:

Հաւատում ենք նաեւ միայն մէկ Ընդհանրական եւ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու, մէկ մկրտութեան, ապաշխարութեան, մեղքերի քաւութեան եւ թողութեան. մեռելների յարութեանը, Հոգիների եւ մարմինների յաւիտենական դատաստանին, երկնքի արքայութեանը եւ յաւիտենական կեանքին:

ԶՂԶՈՒՄՆ

Մեղա՛յ Ամենասուրբ Երրորդութեանն՝ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. մեղուցեալ եմ Աստուծոյ:

Խոստովանիմ առաջի Աստուծոյ եւ սրբուհւոյ Աստուածածնին եւ առաջի քո, Հա՛յր սուրբ, զամենայն մեղս, զոր գործեալ եմ: Քանզի մեղայ խորհրդով, բանիւ եւ գործով, կամայ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ. մեղա՛յ Աստուծոյ:

Մեղա՛յ Հոգւովս եւ զօրութեամբ սորա, մտքս եւ շարժմամբ սորա, մարմնովս եւ զգայութեամբ սորա:

Մեղա՛յ զօրութեամբ Հոգւոյս. խորամանկութեամբ, անզգամութեամբ, յանդգնութեամբ եւ երկչոտութեամբ, շռայլութեամբ եւ ժխտութեամբ, զեղիտութեամբ եւ անիրաւութեամբ, չարահաւանութեամբ, յուսահատութեամբ եւ թերամտութեամբ. մեղա՛յ Աստուծոյ:

Մեղա՛յ չար խորհրդով մտացս. նենգութեամբ, ատելութեամբ, խեթիւ, մախանօք, յաչաղանօք, թուլութեամբ, պոռնկական խորհրդով՝ արուական, իգական, անասնական, գրաստական, գազանական, ի գիշերի եւ ի տուընջեան երազական գիճութեամբ եւ

Մեղա՛յ Ամենասուրբ Երրորդութեանը՝ Հօր եւ Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն. մեղանչել եմ Աստուծոյ առաջ:

Խոստովանում եմ Աստուծոյ առաջ եւ սրբուհի Աստուածածնի եւ քո առաջ, Հա՛յր սուրբ, բոլոր գործած մեղքերս: Քանզի մեղք զործեցի խորհրդով, խօսքով եւ գործով, կամայ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ. մեղա՛յ Աստուծոյ:

Մեղա՛յ Հոգովս եւ նրա զօրութեամբ, մտքովս եւ նրա շարժմամբ, մարմնովս եւ նրա զգայութեամբ:

Մեղա՛յ Հոգուս զօրութեամբ. խորամանկութեամբ, անզգամութեամբ, յանդգնութեամբ եւ երկչոտութեամբ, շռայլութեամբ եւ ժխտութեամբ, անպարկեշտութեամբ եւ անիրաւութեամբ, չարահաւանութեամբ, յուսահատութեամբ եւ թերամտութեամբ. մեղա՛յ Աստուծոյ:

Մեղա՛յ մտքիս չար խորհրդով. նենգութեամբ, ատելութեամբ, խէթ Հայեացքով, չար նախանձով, չարակնութեամբ, թուլութեամբ, պոռնկական խորհրդով՝ արուական, իգական, անասնական, գրաստական, գազանական, գիշերն ու ցերեկը՝ երազական գիճութեամբ եւ

յանըջական գարշ աղտեղութեամբ մեղա՛յ Աստուծոյ:

Մեղա՛յ ցանկութեամբ մարմնոյս, Հեշտութեամբ, պղերգութեամբ, յօրանջմամբ քնոյ, շարժութեամբ մարմնոյս եւ զագրագործութեամբ ի պէս-պէս ախտս, Հեշտալրութեամբ լսելեացս, արատութեամբ աչացս, ցանկութեամբ սրտիս, իգութեամբ ոնգացս, պագշտութեամբ բերանոյս, անժուժկալութեամբ, շուայտութեամբ եւ արբեցութեամբ մեղա՛յ Աստուծոյ:

Մեղա՛յ չարաբանութեամբ լեզուիս. ստախօսութեամբ, սուտ երդմամբ, երդմնազանցութեամբ, Հակառակութեամբ, վիճաբանութեամբ, բանսարկութեամբ, շոգմոգութեամբ, քսու դատարկաբանութեամբ եւ ծաղու, զրախօսութեամբ, Հերձախօսութեամբ եւ անիծաբանութեամբ, տրտնջելով, դժգոհելով, բամբասելով եւ Հայհոյելով մեղա՛յ Աստուծոյ:

Մեղա՛յ գողութեամբ ձեռացս. ագահելով, զրկելով, Հարկանելով, սպանանելով եւ ընդ քարշս ածելով մեղա՛յ Աստուծոյ:

Մեղա՛յ ամենայն յօգուածովք շինուածոյս եւ ամենայն անդամօք մարմնոյս, Հնգեակ զգայարանօքս եւ վեցեկի շարժմամբս՝ վերամ-

անըջական գարշ աղտեղութեամբ մեղա՛յ Աստուծոյ:

Մեղա՛յ մարմնիս ցանկութեամբ, Հեշտութեամբ, անհոգութեամբ, քնատ յօրանջմամբ, մարմնիս շարժմաներով եւ պէս-պէս ախտերով պղծագործելով, ականջներիս ախորժալուրութեամբ, աչքերիս արատասիրութեամբ, սրտիս ցանկութեամբ, ոնգերիս իգութեամբ, բերանիս պագշտութեամբ, անժուժկալութեամբ, շուայտութեամբ եւ արբեցութեամբ մեղա՛յ Աստուծոյ:

Մեղա՛յ լեզուիս չարախօսութեամբ. ստախօսութեամբ, սուտ երդմամբ, երդմնազանցութեամբ, Հակառակութեամբ, վիճաբանութեամբ, բանսարկութեամբ, շոգըքորթութեամբ, քսու դատարկաբանութեամբ եւ ծաղրով, զրախօսութեամբ, Հերձախօսութեամբ եւ անիծաբանութեամբ, տրտնջելով, դժգոհելով, բամբասելով եւ Հայհոյելով մեղա՛յ Աստուծոյ:

Մեղա՛յ ձեռքերիս գողութեամբ. ագահութիւն անելով, զրկելով, Հարուածելով, սպանելով եւ քաշքշելով մեղա՛յ Աստուծոյ:

Մեղա՛յ շինուածքիս ողջ կազմութեամբ եւ մարմնիս բոլոր անդամներով, Հինգ զգայարաններովս եւ վեց շարժմաներովս՝ վերամ-

բարձ րոտնահարութեամբ եւ վայրաքարչ մեղկութեամբ, յաջ եւ յահեակ խոտորելով, գառաջնոցն մեղանչելով եւ վերջնոցն չար նշաւակ գոլով. մեղա՛յ Աստուծոյ:

Այլ եւ մեղա՛յ եօթնիցս յանցանօք մահացու մեղօք՝ Հպարտութեամբ եւ մասամբք նորին, նախանձու եւ մասամբք նորին, բարկութեամբ եւ մասամբք նորին, ծուլութեամբ եւ մասամբք նորին, ագահութեամբ եւ մասամբք նորին, որկրամոլութեամբ եւ մասամբք նորին, բղջխոտութեամբ եւ մասամբք նորին. մեղա՛յ Աստուծոյ:

Այլ եւ մեղա՛յ ամենայն պատուիրանացն Աստուծոյ՝ յանձնառելիացն եւ Հրաժարելիացն, զի ոչ զյանձնառականսն կատարեցի եւ ոչ ի Հրաժարելիացն Հեռացայ: Զօրէնս առի եւ յօրինացն Հեղագայ, ի կարգս քրիստոնէութեան Հրաւիրեցայ եւ գործովս անարժան գտայ, գիտելով զչարն՝ կամաւ կորացայ եւ ի բարեաց գործոց ես ինձէն Հեռացայ. վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ: Զո՞րն ասեմ կամ զո՞րն խոստովանիմ, զի անթիւ են յանցանք իմ, անասելի են անօրէնութիւնք իմ, աններելի են ցաւք իմ, եւ անբժշկելի են վէրք իմ. մեղա՛յ Աստուծոյ:

բարձ րոտնահարութեամբ եւ վայրաքարչ մեղկութեամբ, աջ եւ ձախ խոտորելով, առաջինների հանդէպ մեղանչելով եւ վերջինների համար չար օրինակ լինելով. մեղա՛յ Աստուծոյ:

Այլ եւ մեղա՛յ եօթ մահացու մեղքերով՝ Հպարտութեամբ եւ նրա տեսակներով, նախանձով եւ նրա տեսակներով, բարկութեամբ եւ նրա տեսակներով, ծուլութեամբ եւ նրա տեսակներով, ագահութեամբ եւ նրա տեսակներով, որկրամոլութեամբ եւ նրա տեսակներով, բղջխոտութեամբ եւ նրա տեսակներով. մեղա՛յ Աստուծոյ:

Այլ եւ մեղա՛յ Աստուծոյ բոլոր պատուիրանների՝ յանձնառելիների եւ Հրաժարելիների դէմ, քանզի չկատարեցի յանձնառելիները եւ Հեռացայ Հրաժարելիներից: Օրէնքը ստացայ եւ օրինապահութեան մէջ ծուլացայ, Հրաւիրուեցի քրիստոնէութեան կարգի մէջ եւ գործերովս անարժան գտուեցի, չարը գիտենալով՝ կամովին շեղուեցի եւ բարի գործերից ես ինքս Հեռացայ. վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ, ո՞րն ասեմ կամ ո՞րը խոստովանեմ, քանզի անթիւ են իմ յանցանքները, անասելի են իմ անօրէնութիւնները, աններելի են իմ ցաւերը, եւ անբժշկելի են իմ վէրքերը. մեղա՛յ Աստուծոյ:

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉՆ ԱՂՕԹՔԻ ՄԱՍԻՆ

Տէրն ամբարիշտներից հեռու է, բայց ար-
դարների աղօթքը լսում է [Առակ. ԺԵ 29]:

Եւ երբ աղօթես, չլինես՝ս կեղծաւորների
նման, որոնք սիրում են ժողովարաններում եւ
հրապարակների անկիւններում աղօթքի կանգ-
նել, որպէսզի մարդկանց երեւան. ճշմարիտ եմ
ասում ձեզ, ա՛յդ իսկ է նրանց վարձքը: Այլ դու
երբ աղօթես, մտի՛ր քո սենեակը, փակի՛ր քո
դռները եւ ծածո՛ւկ աղօթի՛ր քո Հօրը, եւ քո
Հայրը, որ տեսնում է ծածկապէս, կհատուցի
քեզ յայտնապէս:

Աղօթելիս շատախօս մի՛ եղէք, ինչպէս հե-
թանոսները, քանզի նրանք կարծում են, թէ
իրենց շատ խօսքերի պատճառով լսելի կլինեն:
Արդ, նրանց չնմանուէ՛ք, որովհետեւ ձեր Հայ-
րը գիտէ, թէ ինչ է ձեզ պէտք, նախքան որ դուք
Նրանից մի բան ուզէք [Մատթ. Զ 5-8]:

Արթո՛ւն եղէք եւ աղօթեցէք, որպէսզի փոր-
ձութեան մէջ չընկնէք... [Մատթ. ԻԶ 41]:

Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, ով որ այս լերանն ասի՝ ե՛լ եւ ծովն ընկի՛ր, եւ իր սրտում չերկմտի, այլ հաւատայ, թէ ինչ որ ասում է, կլինի, ինչ էլ ասի, կկատարուի նրա համար: Ուստի ասում եմ ձեզ. ամէն ինչ, որ աղօթելով խնդրէք եւ հաւատաք, թէ կստանաք, կտրուի ձեզ: Եւ երբ աղօթքի կանգնէք, թէ մէկի դէմ մի բան ունէք, ներեցէ՛ք, որպէսզի ձեր Հայրն էլ, որ երկնքում է, ների ձեզ ձեր յանցանքները: Իսկ եթէ դուք չներէք, ձեր Հայրն էլ, որ երկնքում է, չի ների ձեզ ձեր յանցանքները [Մարկ. ԺԱ 23-26]:

Օրհնեցէ՛ք ձեզ անիծողներին, աղօթեցէ՛ք ձեզ նեղողների համար [Ղուկ. Զ 28]:

Արթո՛ւն կացէք այսուհետեւ, ամէն ժամ աղօթեցէ՛ք, որպէսզի կարողանաք զերծ մնալ այն ամէնից, որ լինելու է, եւ կանգնել մարդու Որդու առաջ [Ղուկ. ԻԱ 36]:

Նոյնպէս եւ Հոգին մեր տկարութեան դէպքում է օգնութեան հասնում. որովհետեւ չգիտենք, թէ ինչի մասին աղօթել, ինչպէս է արժան. բայց Հոգին ինքը բարեխօս է լինում ամուռնչ կեծութիւններով [Հռոմ. Ը 26-27]:

Ամենայն աղօթքներով եւ աղաչանքներով ամէն ժամ աղօթեցէ՛ք Հոգով. եւ նոյնի մէջ աքնեցէ՛ք ամենայն ժուժկալութեամբ եւ բոլոր սուրբերի եւ ինձ համար աղաչանքներով [Եփես. Զ 18]:

Յաճախ կանգնեցէք աղօթքի՝ դրանում գոհութեամբ արթուն մնալով: Միաժամանակ աղօթեցէ՛ք եւ ձեզ համար, որպէսզի Աստուած բացի մեր առաջ խօսքի դուռը՝ յայտնելու Քրիստոսի խորհուրդը [Կող. Դ 2-3]:

Ամէն ժամ ուրախ եղէք, անդադար աղօթեցէ՛ք, ամէն ինչում գոհութի՛ւն մատուցէք, որովհետեւ այ՛ս է Աստուծոյ կամքը ձեզ համար ի Քրիստոս Յիսուս [Ա Թես. Ե 17-18]:

Արդ, ամէնից առաջ աղաչում եմ մատուցել աղօթքներ, խնդրուածքներ, պաղատանքներ, գոհութիւններ բոլոր մարդկանց համար, մանաւանդ՝ թագաւորների եւ բոլոր իշխանաւորների, որպէսզի խաղաղութեամբ եւ հանդարտութեամբ վարենք մեր կեանքը, ամենայն աստուածպաշտութեամբ եւ սրբութեամբ, քանզի այ՛ն է բարին եւ ընդունելին մեր Փրկչի՝ Աստուծոյ առաջ, որը կամենում է, որ բոլոր մար-

դիկ փրկուենն եւ Հասնենն ճշմարտութեան գիտութեանը [Ա Տիմ. Բ 1-4]:

Ուզում եմ, որ մարդիկ աղօթեն բոլոր տեղերում, սուրբ ձեռքեր բարձրացնեն դէպի վեր, առանց բարկութեան եւ երկմտութեան [Ա Տիմ. Բ 8]:

Ձեզանից մէկը վշտի մէջ է ընկել, թող աղօթի. մէկը բերկրանքի՞ մէջ է, սաղմոս թող ասի. Հիւա՞նդ է ձեզանից մէկը, թող կանչի Եկեղեցու երէցներին, եւ նրա վրայ թող աղօթեն, թող իւզով օծեն նրան Տիրոջ անուկով: Եւ Հաւատով արուած աղօթքը կփրկի Հիւանդին, եւ Տէրը նրան ոտքի կկանգնեցնի: Եւ եթէ մեղք գործած լինի, այդ նրան պիտի ներուի: Ձեր մեղքերը միմեանց խոստովանեցէ՛ք եւ միմեանց Համար աղօթեցէ՛ք, որպէսզի բժշկուէք. քանզի արդարի աղօթքը խիստ զօրաւոր է օգնելու Համար: Եղիան մարդ էր մեզ նման՝ չար-չարուելու ենթակայ. եւ աղօթեց, եւ երկրի վրայ երեք տարի ու վեց ամիս անձրեւ չտեղաց: Եւ դարձեալ աղօթեց, եւ երկինքը անձրեւ տուեց, եւ երկիրը Հասցրեց իր պտուղը [Թակ. Ե 13-18]:

ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՅՐԵՐԸ ԵՒ ՎԱՐՂԱՊԵՏՆԵՐՆ ԱՂՕԹԵԻ ՄԱՍԻՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ († 326)

Տիրոջ խօսքով Հաստատուեցին երկինքը եւ երկիրը, եւ Նրա բերանի Հոգով՝ բոլոր [երկնային] զօրութիւնները: Այս պատճառով սուրբ մանուկները Հնոցում բոլոր արարածներին յորդորում էին Հանապազ փառաբանել ամենակալ, ամենազօր եւ ամենապարզեւ Տէրութեանը: Քանզի ասում էին. «Ամէ՛նքդ՝ երեւելի եւ աներեւոյթ արարածներդ, որ Տիրոջ [ձեռքի] դործն էք, օրհնեցէ՛ք Տիրոջը, օրհնեցէ՛ք երկնքի եւ երկրի Արարչին» [տե՛ս Դան. Գ 57-90]:

Նաեւ արդարները սուրբ սրտով եւ խոնարհ Հոգով օրհնութիւն են առաքում առ Աստուած, որպէսզի չօտարանան արարչութիւնից, այլ ծանուցեն բոլորին, որ նրանք նոյնպէս բոլորի Արարչի արարածներն են:

Արդ, աղօթքով, պահքով, սուրբ սիրով, շնորհալից յոյսով եւ բաղձալից մղումով զգուշօրէն պատրաստ եղի՛ր՝ Աստուծոյ կամքը կա-

տարեւու: Ահով եւ երկիւղով ջանա՛ միշտ յառաջանալ բարեպաշտութեան մէջ եւ հպակասեցնել երեւելի եւ աներեւոյթ առաքինութիւնների վաստակը:

Եւ ամէնուր հոգեւորապէս, անխափան կատարի՛ր աղօթքի ծառայութիւնդ՝ թէ՛ տանը նստած, թէ՛ ճանապարհ զնալիս, թէ՛ աշխատելիս, թէ՛ ննջելիս եւ թէ՛ արթնանալիս:

Ողջ սրտից բխած աղօթքներն ու խնդրուածքները (Աստուծոյ) շնորհով խաղաղութիւն են բերում հոգուն, իսկ միտքը խնամալից պաղատանքներով ուղղւում է դէպի արտասուալից զղջումը եւ եռանդասէր խանդաղատանքով՝ դէպի աւետիսների յիշատակը: Աղօթքները, շնորհալից արտասուքներ հեղելով, մաքրում են միտքն ու մարմինը չար եւ աղտոյի ցանկութիւններից:

Բաց մի՛ թող մտքիցդ Աստուծոյ յիշումը՝ անդադար խնդրուածքներով, եռանդասէր հոգով եւ միշտ ջերմ արտասուքներով, որպէսզի աղօթքներով ընդունելութեան արժանանաս, եւ Աստուած [քեզ] պարգեւատու լինի, քանզի կամենում է, որ բոլորը փրկուեն եւ արժանանան արքայութեան՝ ի Բրիտտոս Յիսուս:

Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԾԲԵԱՅ ՅԱՅՐԱՊԵՏ († 346)

Սրտի սրբութիւնն առաւել է բոլոր բարձրաձայն բարբառուող աղօթքներից: Եւ յստակուած մտքին խառնուած լռութիւնն առաւել է մէկի բարձրաձայն աղաղակից: Արդ, սիրելի՛, տո՛ւր ինձ քո սիրտն ու խորհուրդները եւ լսի՛ր դու սուրբերի աղօթքների զօրութիւնը: Տե՛ս՝ ինչպէս Աստուծոյ առաջ առաքինացան առաջին արդարներն իրենց աղօթքներով, եւ ինչպէս դրանք սրբութեան պատարագ եղան նրանց համար. նոյն աղօթքներով պատարագներն ընդունելի եղան (Աստուծոյ): Եւ դարձեալ՝ [աղօթքներով] Նա ցածրացրեց հեղեղի ջուրը, բազմացրեց ամուլների ծնունդները, կործանեց բանակները, յայտնեց խորհուրդները, բաժանեց ծովերը, ճեղքեց Յորդանանը, կանգնեցրեց արեգակը եւ լուսինը, կոտորեց պիղծերին, իջեցրեց ջրերը, փակեց երկինքը, հանեց գուրից, ազատեց հրից, փրկեց ծովից. եւ աղօթքի զօրութիւնները յոյժ եւ առաւել են:

Երբ աղօթելիս լինես, սիրտդ ուղղիր վե՛ր եւ աչքերդ՝ վար, մտի՛ր դու քո ներսը՝ քո ներքին մարդու մէջ, եւ ծածո՛ւկ աղօթիր քո Հօրը, որ

երկնքում է: Եւ այս ամէնը, որ գրեցի քեզ աղօթքի ճառերի մասին, եթէ սուրբ լինեն, ընդունելի կլինեն, եւ եթէ սուրբ չլինեն, ընդունելի չեն լինի: Քանզի կան ոմանք մեր մէջ, որոնք շատացնում են աղօթքները, երկարացնում Հեծութիւնները, կորացնում իրենց անձերը եւ տարածում իրենց ձեռքերը, բայց աղօթքի գործերը Հեռու են նրանցից: Աղօթում են մեր Տիրոջը, որ սովորեցրեց իրենց. «Թո՛ղ մեր մեղքերը, եւ մենք թողնում ենք մեր պարտապաններին» [տե՛ս Մատթ. 2 12]: Ինչպէ՞ս եւ աղօթում. յիշի՛ր, որ պատարագ եւ մատուցում Աստուծոյ առջեւ: Աղտեղուած պատարագով մի՛ ամաչեցնի նրան*, որ մատուցում է քո աղօթքները: Իու աղօթում ես, որ թողնուի քեզ, եւ խոստովանում, որ դու եւս թողնում ես, խորհի՛ր քո մտքում. նախ՝ թողնո՞ւմ ես դու, եւ սուտ մի՛ լինիր Աստուծոյ առաջ՝ ասելով՝ թողնում եմ, բայց չես թողնում: Մի՞թէ մարդ է քեզ Համար Աստուած, որ ստում ես նրան: Եթէ մարդ իր ընկերոջ դէմ մեղք է գործում, Տիրոջից է խնդրում քաւութիւն, ապա եթէ Աստու-

* Ակատի ունի աղօթքը մատուցող հրեշտակին

ծայ դէմ մեղք գործի, ունի՞ց խնդրի քաւութիւն: Մի՛ դատապարտիր անձը քո աղօթքներով: Լսի՛ր դու նորից մեր Տիրոջ խօսքը. «Երբ մատուցես քո պատարագը եւ այնտեղ յիշես, թէ քո եղբոր Հանդէպ ոխ ունես, թո՛ղ պատարագը սեղանի առաջ, գնա Հաշտուի՛ր քո եղբոր Հետ, եւ ապա արի մատուցի՛ր քո պատարագը» [տե՛ս Մատթ. Ե 23-24], որպէսզի աղօթքի ժամանակ չբարկացնես քո Տիրոջը. քանզի աղօթելիս եթէ յիշես, թէ ոխ ունես, ա՛յս իմացիր դու քո մտքում, որ քո աղօթքները լքուած կլինեն սեղանի առջեւ, չի կամենայ նա, ով աղօթքն է մատուցում, վերցնել եւ երկրից վեր բարձրացնել: Քանզի քննում է քո պատարագը՝ աղտեղի՞ է, թէ՞ ոչ: Եթէ սուրբ է, Հանում բարձրացնում է վեր՝ Աստուծոյ առաջ: Ապա եթէ նա քո աղօթքում գտնի, որ ասում ես. «Թո՛ղ ինձ, եւ թողնում եմ ես», բարձրացնողի պատասխանն այսպէս կլինի աղօթողին. «Նախ թող դու քո՛ պարտապանին, եւ ապա կբարձրացնեմ ես աղօթքներդ քո Պարտատիրոջ առաջ»: Թո՛ղ դու Հարիւր դահեկան՝ ըստ քո աղքատութեան, եւ Տէրը քո պարտքից կթողնի բիւր քանքար՝ ըստ Իր Հարստութեան, եւ

չի հաշուի քեզ վաշխ եւ տոկոսների վարձ: Եթէ դու կամենաս եւ թողնես, ապա հրեշտակը կանի քո պատարագը եւ կհանի, կբարձրացնի իր հետ, բայց եթէ դու չթողնես, այսպէս կասի քեզ. «Ես պղծուած, աղտոցողուած պատարագը սուրբ Աթոռի առաջ էնմ տանի, բայց ահա գալու ես դու այնտեղ՝ տալու քո պարտքերի հաշիւը, եւ քո պատարագը քեզ հետ պիտի բերես»: Եւ կթողնի քո պատարագն ու կգնայ:

Աղօթքները վայելուչ են, եթէ գործերը բարի են, ընդունելի են, եթէ խաղաղութիւն է լինում նրանց մէջ, լսելի են, եթէ թողութիւն է գտնուում նրանց մէջ, սիրուած են, եթէ սուրբ են նենգութիւնից, զօրաւոր են, եթէ նրանց մէջ կատարւում են Աստուծոյ զօրութիւնները:

Եւ այն, որ գրեցի քեզ, սիրելի՛, թէ աղօթքն Աստուծոյ կամքը կատարելն է, ինձ այսպէս է թւում, թէ [քեզ] բարւոք կլինի: Եւ ոչ թէ ասացի քեզ այս, որ ծուլանաս եւ հեռանաս աղօթքից, այլ առաւել ցանկանաս աղօթել եւ չձանձրանալ, ինչպէս եւ ասաց մեր Տէրը՝ անձանձրո՛յթ աղօթեցէք [տե՛ս Դուկ. ԻԱ 36]: Զուարթութեամբ յօժար եղի՛ր եւ հեռացրո՛ւ քեզանից քունն ու ծանրութիւնը, տքնի՛ր առաւօ-

տան եւ ցերեկը, մի՛ գանդաղիր. եւ ես ցոյց կտամ քեզ աղօթքի ժամանակը:

Կան խնդրուածքներ, օրհնութիւններ եւ գոհութիւններ: Խնդրուածքներն այս են՝ որ մէկն իր մեղքերի համար գթութիւն եւ ողորմութիւն է խնդրում: Օրհնութիւնները եւ գոհութիւններն այս են՝ որ խնդութեամբ գոհանում է երկնաւոր Հօրից եւ օրհնում նրան իր բոլոր գործերի համար: Խնդրուածքների աղօթքը մատուցի՛ր քո նեղութեան վտանգի ժամանակ, խկ երբ լցուես նրա բարութեամբ, խոստովանութեամբ գոհացի՛ր քեզ տուողից, եւ այն ժամանակ, երբ միտքդ լի է ուրախութեամբ եւ ցնծութեամբ, օրհնութիւն եւ փա՛ռք տուր: Եւ քո բոլոր աղօթքները թող ընտրողաբար լինեն Աստուծոյ առաջ:

Մեր Փրկիչը սովորեցրեց խիստ ծածուկ աղօթել. ահա՛ Ամենատեսն ասում է. «Մտի՛ր քո սենեակը եւ, դռները փակելով, ծածո՛ւկ աղօթի՛ր քո Հօրը» [տե՛ս Մատթ. Զ 6]: Յոյց տամ քեզ, թէ ինչպէս եմ վերը ասուածը հասկանում: Ասում է. «Աղօթի՛ր Հօրը փակ դռներով». մեր Տիրոջ խօսքը ցոյց է տալիս հետեւեալը՝ ծածո՛ւկ աղօթի՛ր քո սրտում եւ փակի՛ր

սրտիդ դռները: Եւ ի՞նչ է դուռը, եթէ ոչ՝ քո բերանը, քանզի մարմինը Տիրոջ տաճարն է, որում բնակուում է Քրիստոս, ինչպէս առաքեալն է ասում. «Դուք Աստուծոյ տաճար էք» [տե՛ս Ա Կոր. Գ 16]: Եւ քո ներքին մարդը, փակելով դռները, որ քո բերանն է, թող մտնի այս տաճարը եւ սրբի այն բոլոր պղծութիւններից:

Եթէ [աղօթքի ժամանակ] կտրուես ամէն ինչից, լսելի կլինես եւ կարժանանաս Տիրոջ զօրութեանը:

«Ուր երկու կամ երեք հոգի հաւաքուած են իմ անուան համար, այնտեղ ես նրանց մէջ եմ» [Մատթ. ԺԸ 20]: Ինչպէ՞ս ես հասկանում այս խօսքը, ո՛վ սիրելի... Եթէ դու մենակ լինես, Քրիստոս չի՞ լինի քո մէջ, քանզի ահաւասիկ գրուած է Քրիստոսին հաւատացողների մասին, որ նրանց մէջ բնակւում է Քրիստոս... Իսկ ես ցոյց կտամ քեզ, որ կայ տեղ, ուր փոխանակ երկուսի կամ երեքի, աւելի քան հազարն են ժողովուել, սակայն Քրիստոս նրանց մէջ չէ: Բայց կայ մարդ, որ մենակ է, եւ Քրիստոս նրա հետ է... Երբ Մովսէսն աղօթում էր լեռան վրայ, մենակ եւ առանձին էր նա. մի՞թէ լսելի չեղաւ, այլ առաւել եւս լսելի եղաւ եւ մեղմեց իր Աս-

տուծոյ բարկութիւնը: Եղիան նոյնպէս մենակ էր կարմել լեռան վրայ, սակայն նրա աղօթքները սքանչելի զօրութիւններ կատարեցին: Նրա աղօթքով փակուեց երկինքը եւ դարձեալ բացուեց, իր աղօթքով նա փրկուեց մահից եւ ազատուեց դժոխքից, նրա աղօթքները Իսրայէլից վերցրեցին պղծութիւնը եւ երեք անգամ հուր իջեցրին երկնքից՝ մի անգամ սեղանի վրայ եւ երկու անգամ՝ նախարարների վրայ: Եւ երբ Հալածում էին նրան, ծուներ դրեց եւ աղօթեց. եւ արագ լսելի եղաւ: Եւ չորս Հարիւրը, որոնք բարձրաձայն կանչում եւ աղաղակում էին, լսելի չեղան, քանզի կանչում էին Բահադի կուռքերին, իսկ Եղիան մենակ էր եւ առաւել լսելի եղաւ: Եւ Յովնանը, երբ աղօթք էր անում ներքին դժոխքից, [Աստուած] շուտափոյթ լսեց նրան, թէպէտ եւ մենակ էր:

Ս. ԵՓԵՍ ԱՍՈՐԻ († 373)

Ո՛վ դու մեղաւոր, որչափ կարող ես, բազում աղօթքներով մարտնչի՛ր ընդդէմ սովորական դարձած քո մեղքերի եւ բարեխօսութեան կանչի՛ր սուրբ Հրեշտակների դասերը, բոլոր սրբերին եւ արդարներին, մանաւանդ՝ սուրբ Աս-

տուածածնին, առաւել եւս՝ Քրիստոսի սուրբ չարչարանքները. եւ անդադար աղաղակի՛ր առ Հայր, որպէսզի ողորմի քեզ եւ Սուրբ Հոգու միջոցով կարողութիւն տայ քեզ՝ ընդգիմանալու մեղքերին:

Եւ եթէ պատահի, որ յաղթուես որպէս տկար մարդ, դու դարձեա՛լ կանգնիր նոյնի մէջ: Եւ որչափ որ ընկնես, այնչափ արագ փութա՛ կանգնել, եւ Աստուած քեզ այնպէս կընդունի, իբրեւ թէ բնաւ ընկած չլինէիր: Քանի որ եթէ մի Հանդերձ, ցիխն ընկնելով, աղտոտուում է եւ ապա օճառով մաքրուում, Հագնողի Հագին խոտան չի թւում, որչա՛փ առաւել եւս Հոգին, որ ընկել է մեղքերի մէջ ու վերստին բարձրացել, խոտան չի երեւում Աստուծոյ առջեւ. քանի որ Նա մարդկանց սիրում է շատ աւելի, քան մարդն իր Հանդերձը: Եւ տե՛ս Նրա անչափ սէրը, որ անմահ Աստուած մեզ Համար մարդացաւ եւ մարմնով մեռաւ: Եւ ոչ թէ միայն սիրում է, այլեւ խնդալով Իր ուսերի վրայ բարձրացնում:

Ս. ԲԱՐՍԵՂ ԿԵՍԱՐԱՅԻ († 379)

Աղօթել սկսելով՝ թո՛ղ անձդ, կնոջդ ու որդիներիդ, թո՛ղ երկիրը, բարձրացի՛ր երկնքից էլ վեր, թո՛ղ երեւացող ու աներեւոյթ ամէն արարած եւ սկսի՛ր փառաբանել ամենքի Արարչին: Եւ երբ անզբաղ մտքով փառաբանես Նրան, Սուրբ Գրքից ընտրի՛ր՝ ասելով. «Օրհնում եմ Քեզ, Տէ՛ր՝ Համբերող եւ անոխակալ, որ միշտ ներողամիտ ես ինձ՝ յանցաւորիս նկատմամբ: Եւ տո՛ւր մեզ բոլորիս ապաշխարելու կարողութիւն, քանզի լսում եւ անալով ներում ես մեզ, որպէսզի փառաբանենք Քեզ, որ տնօրինում ես մեր ազգի փրկութիւնը»...

Իսկ երբ Սուրբ Գրքից ըստ կարողութեան փառաբանես ու զովեստ մատուցես Աստծուն, այնժամ սկսի՛ր խոնարհութեամբ եւ ասա՛. «Ես արժանի չեմ Քո առջեւ բարբառելու, Տէ՛ր, քանզի յոյժ մեղաւոր եմ»: Թէպէտ անձիդ ապիրատութեան մասին ոչինչ չգիտես, սակայն այդպէ՛ս պէտք է ասես, քանզի ոչ ոք անմեղ չէ, այլ միայն Աստուած, քանզի, բազում անգամ մեղանչելով, շատ բան չենք ըմբռնում, որի մասին առաքեալն ասում է. «Ինքս ինձ չգիտեմ, սակայն սրանով չեմ արդարանում» [Ա. Կոր. Դ

4], այսինքն՝ բազում անգամ մեղանչում եմ եւ չեմ ըմբռնում: Այս մասին մարգարէն ասում է. «Զիմացաւ իր յանցանքները» [Յոր ԼԵ 15]: Եթէ չես ասում, թէ՛ մեղաւոր եմ, ուրեմն չես ատում անձդ, քանզի հէնց միայն «մեղաւոր չեմ» ասելով մեղանչում ես: Բայց մանաւանդ ասա՛, թէ՛ մեղաւորներից էլ աւելի յանցաւոր եմ Աստուծոյ պատուիրանների հանդէպ: Այսպէս է պէտք խորհել ամէն ժամ եւ ասել, թէ՛ անպիտան եմ, նաեւ միմեանց խոնարհութեամբ աւելի մեծարել, քան [սեփական] անձերը: Այսուհետեւ երկիւղով եւ խոնարհութեա՛մբ մօտեցիր Աստծուն, իսկ երբ մատուցես խոնարհութեան խօսքը, ասա՛. «Գոհանում եմ Քեզանից, Տէ՛ր, քանզի Համբերութեամբ ներեցիր ինձ եւ ցայժմ առանց տանջանքների պահեցիր, քանզի, Տէ՛ր, ես արժանի էի մեծ պատուհաս կրելու եւ Քո կողմից արհամարհուելու: Իսկ Քո անոխակալ մարդասիրութիւնը ներողամիտ գտնուեց իմ հանդէպ: Գոհանում եմ Քեզանից, թէպէտ եւ արժանի չեմ ներողամտութեանդ գովութեանը»: Եւ երբ երկուսն էլ՝ փառաբանութիւնն ու խոնարհութիւնը, կատարես, այնժամ խնդրի՛ր այն, ինչ որ պէտք է խնդրէիր...

Ս. ՍԱԿԱՐ ՍԵՇ († 391)

Պէտք է, որ հոգին աղօթքների եւ սաղմոսերգութեան ժամանակ զղջմամբ հաւաքի իր խորհուրդները եւ մտքում ուրիշ բան չդնի, այլ Տիրոջ գալստեանը սպասի, Նրա սէրը մտքով եւ սրտով կրի եւ միշտ Նրա հետ կապուած լինի: Եւ ինչպէս մայրն է հաւաքում իր որդիներին եւ ուսուցանում նրանց, այդպէս էլ հոգին թող հաւաքի իր խորհուրդները, թէպէտ եւ մեղքերի մէջ ցրուած լինեն, եւ Հաստատուն Հատաքով պարտադրի սպասել Տիրոջ գալստեանը, որպէսզի [Նա] գայ եւ ըստ Իր կամքի հաճութեան ուսուցանի ճշմարիտ եւ անպղտոր աղօթքը:

Իսկ եթէ մենք, աղօթքի մէջ լինելով, մեր խորհուրդները դրսում ենք թափառեցնում եւ չենք հաւաքում, ինքներս իսկ մատնում ենք մեզ եւ թողնում մեղանչական մտածութիւնների մէջ: Նաեւ չենք ուղղում մեր կամքը դէպի Աստուած եւ չենք բռնադատում մեր խորհուրդներն՝ ուղղուելու դէպի Տէրը, որպէսզի ինքը՝ Տէրը, Իր կամքով գայ մեզ մօտ եւ Իր ճշմարտութեամբ մեզ Իր մօտ հաւաքի:

Տիրոջը Հաճոյ լինելու ողջ խնդիրը խորհուրդների մէջ է: Ուստի փութա՛ ներքնապէս խորհուրդներովդ Հաճոյ լինել Նրան եւ ամէն ժամ ներսում ակնկալել Տիրոջը: Միշտ եւ Հանապազ փութա՛ ներսումդ խորհուրդներով փնտրել Նրան եւ բռնաբար՝ իսկ Հարկադիրը քո կամքը՝ բարեյօժարութեամբ մտքիդ ախորժումն առ Տէր պահելու: Եւ ապա կտեսնես, թէ ինչպէս ինքն իր կամքով կգայ եւ օթեւան կգանի քեզ մօտ: Եւ որչափ որ միտքդ կամքով բռնադատես՝ ամբողջ սրտով փնտրելով Նրան, նոյնքան եւ առաւել Նա՛ կՀարկադրուի իր գթութեամբ եւ ըստ իր բարերար քաղցրութեան գալ քեզ մօտ եւ Հոգեպէս Հանգստացնել քեզ: [Գիտցի՛ր, որ] ամենեւին էլ չի լքել քեզ, այլ անտեսանելի կերպով կանգնած է քեզ մօտ, տեսնում է քո միտքը եւ խորհուրդները, Հայում քո մտածութիւններին, տեսնում, թէ ինչպէս ես աղօթում իրեն՝ ամբողջ անձո՞ւմ, թէ՞ ծուլութեամբ, մինչեւ իսկ յուլանալով* եւ կամ թոյլ մտքո՞ւմ եւ ո՞չ արդեօք ինչ-ինչ մեղքերի գործառնութեամբ ախառտորուած:

* յուլանալ - թուլանալ; ծուլանալ

Արդ, երբ դու տեսնես, որ ամէն ժամ գործառնութեամբ Հանդերձ սիրում ես քո խորհուրդները Տէր Աստուծոյ եւ միայն Նրա Հայացքի առաջ, այնժամ ինքը՝ Տէրը, կյայտնուի քեզ, իրեն անճառապէս ցոյց կտայ, իր ցանկալի գեղեցկութեամբ կպայծառացնի, իր օգնականութեամբ առկեցուն կդարձնի, իր ողջ յաղթութիւնը կտայ եւ կազատի քեզ քո անբեւեռոյթ թշնամիներից՝ Հայելով քո՝ նախապէս իրեն ուղղուած անզբաղ խնդրուածքներին, մտքիդ անսխալ ակնկալութեանը եւ սրտիդ՝ իր Հանդէպ միշտ աննուազ տածուող սիրուն: Ահա այսպէս կուսուցանի եւ կտայ քեզ ճշմարիտ աղօթքը, Հաւատքի եւ ճշմարտութեան սէրը, երկնային եւ ճշմարիտ խնդութիւնը, որն ինքն իսկ Քրիստոսն է, որ ամէնուրեք քեզ Հեռ է:

Երբ մարդ զգուշանայ իր ընկերոջը զրկելուց, այնժամ կՀամարձակուի իր մտքում [Համարել], թէ իր աղօթքներն ընդունելի են Աստուծոյ առջեւ: Իսկ եթէ զրկի իր ընկերոջը, նրա աղօթքները գարշելի եւ անընդունելի կլինեն, քանզի զրկուածի Հեծութիւնը թոյլ չի տայ, որ զրկողի աղօթքը մտնի Աստուծոյ առաջ: Եւ եթէ

չշտապի Հաշտուել ընկերոջ Հետ, ազատ չի լինի իր մեղքերից յաւիտեան, քանզի գրուած է. «Ինչ որ կապեցիր երկրի վրայ, կապուած կլինի երկնքում» [Մատթ. ԺԸ 18]:

Ս. ՍԵՐԱՊԻՈՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ († Ե դարի սկիզբ)

Հարկադրի՛ր քեզ գիշերուայ մէջ բազում աղօթքների, քանզի աղօթքը լոյս է քո անձին: Հանապազ խորհի՛ր, թէ ինչու՞մ ես սայթաքել, եւ եթէ աղօթեմ դրանց համար, Աստուած քեզ թողու՞թիւն կշնորհի:

Եթէ Աստծուն աղաչես օգնել փորձութեան ժամանակ, եւ չլսի քեզ, մի՛ վհատուիր, քանզի ինքը քեզանից առաւել գիտի քո օգուտը: Բո խնդրուածքներում Աստծուն մի՛ ասա, թէ՛ վերցրո՛ւ այս ինձանից կամ՝ տո՛ւր ինձ այս, այլ այսպէ՛ս աղօթիր. «Տէ՛ր Յիսուս, Դո՛ւ ես իմ օգնականը, Բո ձեռքերում եմ, Դո՛ւ գիտես իմ օգուտը, օգնի՛ր ինձ: Մի՛ թողնիր ինձ իմ կամքին Հետեւել, մի՛ թողնիր ինձ կորչել իմ մեղքերում, զբա՛ Բո ստեղծուածին, մի՛ գցիր ինձ Բո աչքից իմ մեղքերի պատճառով, քանզի Բեզ ապաւինեցի: Բժշկի՛ր իմ անձը, քանզի մե-

ղանչեցի Բո Հանդէպ. Բո առջեւ եմ ըլլոր նեղիչները, եւ չկայ ինձ ապաւէն, Տէ՛ր, Բեզանից բացի: Փրկի՛ր ինձ ըստ Բո ողորմութեան, եւ թող ամաչեն ըլլոր ինձ վրայ յարձակուածները, որոնք ձգտում են կորցնել իմ անձը. քանզի Դու, Տէ՛ր, ամենակարող ես, եւ Բոնն է փառքը յաւիտեանս»:

Ս. ԵՊԻՓԱՆ ԿԻՊՐԱՅԻ († 403)

Կրօնաւորը պարտաւոր է միշտ եւ անդադար աղօթել սրտով եւ մտքով՝ կանգնած, թէ՛ նստած, գործելիս, թէ՛ ուտելիս, ննջելիս, թէ՛ արթնանալիս եւ թէ՛ գնալիս: Բանզի եւ Դաւիթ մարգարէն ամէն ժամ աղօթում էր. «Երեկոյեան, — ասում է, — առաւօտեան եւ ողջ ցերեկը» [Սաղմ. ՄԴ 18], նաեւ՝ կէսգիշերին [Սաղմ. ձԺԸ 55]. «Օրը եօթ անգամ եւ ամբողջ օրն իսկ, — ասում է, — ամէն ժամ կօրհնեմ Տիրոջը» [Սաղմ. ԼԳ 2, ձԺԸ 164]:

Եթէ [քեզ] մօտենայ մտքիդ Հետ պատերազմող խորհուրդ, զգո՛յշ եղիր, որպէսզի աղօթքի մէջ [անհրաժեշտի] փոխարէն այլ բան չխնդրես, այլ աղօթքիդ սուրբ սրի՛ր ընդդէմ թշնամու՝ նրա Հետ ընդդիմամարտելու համար:

Ս. ՅՈՒՎԱՆ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ († 407)

Եւ արդ, ինչպէ՞ս են ասու՞մ եկեղեցում պէտք չէ՛ աղօթել: Պէ՛տք է, եւ՝ շատ, բայց ամէնուրեք այնպիսի կամքով, ինչպիսին Աստուած է պահանջում մտքի համար: Քանի որ, սեննակ մտնելով եւ դռները փակելով եւս, կարելի է աղօթել ի ցոյց մարդկանց, եւ դռներ փակելը ոչ մի օգուտ չի տայ: Տե՛ս՝ ինչպէս է եւ այստե՛ղ տարբերութիւնը ցոյց տալիս. «Որպէսզի երեւան, — ասում է, — մարդկանց» [Մատթ. 25]: Քանզի մի այնպիսի ուղղութիւն է կամենում կարգել, որ դռները փակելուց առաջ, նախ փակեն մտքի դռները, որպէսզի բոլորովին հեռանան ունայն պարծանքներից: Լաւ է ամէնուրեք հեռանալ այգպիսի ախտից, մանաւանդ՝ աղօթքների ժամանակ, քանզի եթէ առանց այն էլ վրիպում ենք եւ այս ու այն կողմ զարնուում, եթէ այդպիսի ախտով աղօթքներին մօտենանք, ինչպէ՞ս կկարողանանք ստանալ հայցուածները, որ խնդրում ենք:

Եթէ մենք կարիքաւորներին, որոնք աղաչում են, չչսենք, ապա Աստուած, Ում ազաչում ենք, ինչպէ՞ս կլսի:

Ո՛չ թէ մարմնի կեցուածքով եւ մեծածայն խօսքերով, այլ կամաւոր յօժարութեա՛մբ աղօթք մատուցենք: Ո՛չ թէ յանդուգն աղաչակով եւ ի ցոյց մարդկանց, այլ հեղութեամբ ու հանդարտութեամբ, մտքերի ստրջանքով ու մեզմ արտասուքով խորքում սիրտն արթնացնել: Բայց սիրտդ կճմլուի՞ր եւ չե՞ս կարողանայ դիմանալ, որ չաղաղակես, որ յանկարծ որսից փղձուկ չթափուի: Այլ ինչպէս Մովսէսն էր փղձկում իր սրտում եւ ոչինչ դուրս չէր հանում, սակայն [նրա] լուռ աղօթքներն [այդպէս] լսուեցին: Քանզի Աստուած իսկ ասում էր. «Ինչո՞ւ ես աղաղակում ինձ» [Ել. 67 15]: Եւ Աննան թէպէտ եւ աղօթելիս շուրթերից որեւէ խօսք չէր հանում, սակայն բուրն, ինչ կամեցաւ, ստացաւ, քանզի սիրտն էր աղաղակում [Ա թագ. Բ 1]: Իսկ Հաբէլը լուռ չէր, երբ վախճանւում էր, այլ աղօթում էր, եւ նրա արիւնը փողի հնչումից էլ բարձր էր աղաղակում առ Աստուած [Մն. 7 10]: Հեծի՛ր եւ դու, յոգո՛ց Հանիր, ինչպէս սուրբերը, ոչինչ չեմ արգելում, պատառի՛ր, ինչպէս մարգարէն ասաց, ո՛չ թէ պատմուճանը, այլ սիրտդ: Ըստ այնմ՝ «Սորքերից կանչեցի Քեզ,

Տէ՛ր» [Սաղմ. ՃԻԹ 2]. սրտի ներսից էր խօսք արձակում:

Ձե՛ս տեսնում, որ արքունիքում ամենայն աղմուկ ու աղաղակ դադարեցուած է, եւ ամէն կողմում վաստակած լուռութիւն է տիրում: Եւ դու նոյնպէս, անձդ արքունիք մտած համարելով, ոչ թէ երկրային, այլ վերին եւ սրանից աւելի մեծ, երկնքո՛ւմ բազմացրու հանդարտութիւնը, քանզի Հրեշտակներին իսկ եղար դասակից, Հրեշտակապետերին՝ գնդակից, սերովբէներին հետ՝ սրբասաց: Քանզի վերին գնդերն ամէնքն էլ իրենց ներսում բազում բարեկարգութիւններ են ցուցաբերում, մեծ երկիւղով սրբազան մեղեդիներ նուագում եւ երանախառն օրհնութիւններ երգում ամենքի թագաւոր Աստծուն: Աղօթքի ժամանակ նրանց հետ խառնի՛ր դու քո անձը, նրանց սրբազան կարգի՛ն եղիր նախանձաւոր եւ աղօթի՛ր Աստծուն, որ մերձ է ամէնուր, լսում է նախքան խօսելը եւ գիտի ամէն ծածուկ միտք: Եթէ այսպէս աղօթես, բազում վարձ կստանաս:

Ս. ԵՋՆԻԿ ՎԱՐՈՒՄԵՏ († 450)

Լաւ է յտակ խորհրդով քնել, քան պիղծ խորհրդով աղօթել եւ վարձ չստանալ եւ իզուր չարչարուել:

Հնազանդուի՛ր սիրով, աղօթի՛ր յուսով, աշխատի՛ր հաւատքով եւ կպայծառանաս երկնային հարսանիքում:

Երբ աղօթում ես, հաւաքի՛ր խորհուրդդ եւ ապա՝ սաղմոսիր:

Եթէ թշնամու համար չես աղօթում այնպէս, ինչպէս քեզ համար, ապա լաւ է չաղօթել:

Եթէ մէկից որեւէ բան ես ստանում, յիշի՛ր սովորական աղօթքի մէջ:

Սուրբ սրտից [բխած] աղօթքը պատարագի փրկութիւն է գործում:

Թո՛ղ սնտոի խորհուրդներն ու խօսքերը, բեւեռի՛ր քեզ Աստուծոյ երկիւղին եւ խորհի՛ր Դատաստանի Օրուայ մասին:

Երբ աղօթում ես, իմացի՛ր, թէ ում հետ ես խօսում կամ ինչ ես խնդրում, եւ խորհուրդդ քո մէջ հաւաքի՛ր:

Խնդրենք այն, ինչ Քրիստոս խոստացաւ, թէ՛ «Ուր ես եմ, այնտեղ եւ իմ պաշտօնեան կլինի» [Թովհ. ԺԲ 26]

Նախ աղօթի՛ր արտասուքներ ստանալու համար, որպէսզի սուգի միջոցով կակղեցնես անձիդ մէջ ներգոյացած խստութիւնները եւ, խոստովանելով անձիդ անօրէնութիւնը քո Տիրոջը, նրանից մեղքերի թողութիւն ստանաս:

Ամէն խնդրուածքից առաջ յաջողութեան համար բեզ պէտք կլինեն արտասուքներ, քանզի քո Տէրը շատ է ցանկանում արտասուալից աղօթք ընդունել քեզանից:

Թէպէտ եւ արտասուքների աղբիւր ունենաս աղօթքի ժամանակ, մի՛ հպարտացիր քո անձի մէջ, որպէս թէ առաւել ես շատերից, քանզի առաւել աղօթքի օգնականութեան շնորհը Տիրոջից է, որպէսզի յօժարութեամբ խոստովանես քո մեղքերը եւ արտասուքների միջոցով հաշտեցնես Աստծուն:

Երբ դեւերը տեսնում են, որ դու ճշմարտապէս ցանկանում ես աղօթել, այնժամ առաջադրում են իբրեւ թէ կարեւոր ինչ-որ խորհուրդներ, իսկ քիչ անց քեզանից վերցնում են նրանց յիշողութիւնը՝ միտքը պահելով նրանց որոն-

ման մէջ. իսկ [միտքը], չգտնելով, յոյժ հոգ է անում եւ տրտմում: Եւ երբ մարդը կանգնում է աղօթքի, յիշեցնում են նրան այն, ինչ փնտրում էր եւ որի յիշողութիւնը կորցրեց, որպէսզի, նրանց ծանրութեան տակ կորացնելով, կորստեան մատնեն պողաբեր աղօթքը:

Ձանա՛ աղօթքի ժամանակ միտքդ խուլ ու համր պահել, անսայթաք մնալ ամէն տեսակ արկածներից, որպէսզի [աղօթքն] ընդունելի լինի:

Աղօթքը հեղութեան, անբարկութեան, անյիշաչարութեան եւ սիրոյ բխումն է:

Աղօթքը խնդրութեան, խաղաղութեան եւ գոհութեան [բխումն] է դէպի լաւագոյնը:

Աղօթքը տրտմութեան, տարակուսանքների եւ վշտերի հրաժարողեղ ու սփոփանք է:

Գնա վաճառի՛ր քո ունեցուածքը եւ տո՛ւր աղքատներին եւ, վերցնելով խաչը, ուրացի՛ր անձդ եւ աշխարհը [Մատթ. ԺԹ 21, ԺՁ 24], որպէսզի կարողանաս անզբաղ աղօթել:

Եթէ կամենում ես գովելի կերպով աղօթել, միշտ ուրացի՛ր անձդ եւ, աղօթքի համար բազում նեղութիւններ կրելով, ստուգապէս իմաստասիրի՛ր:

Ինչի Համար տառապանքների Համբերես եւ այն միամիտ խորՀուրդներով իմաստասիրես, նրա պտուղն աղօթքի ժամանակ կգտնես:

Ցանկանո՞ւմ ես աղօթել ինչպէս պէտք է մի՛ տրտմեցրու որեւէ մէկի անձը, ապա թէ ոչ՝ ունայն կլինի քո վաստակը եւ այդ ընթացքը:

Աի՛ աղօթիր, որ քո կամքը կատարուի, քանզի այն Համաձայն չէ Աստուծոյ կամքին, այլ մանաւանդ՝ այնպէս, ինչպէս սովորեցիր: Աղօթի՛ր՝ ասելով. «Քո կամքը թող լինի իմ մէջ՝ սրբուելու բոլոր ախտերից եւ բարկութիւնից». ա՛յս է նրա կամքը քո մէջ, քանզի առաւել քան մեր իմանալը եւ խնդրելն է կամենում եւ իմանում բարին մեր անձերի Համար:

Շատ անգամ աղօթելով խնդրեցի [Աստուծոյ] ինձ Համար այն, ինչ աւելի լաւ էի Համարում, եւ յամառում էի խնդրուածի Համար՝ Աստուծոյ կամքը զուր տեղը Հարկադրելով եւ չթողնելով նրան, որ ինչպէս գիտի օգտակարը, ա՛յն տնօրինի: Սակայն երբ ստանում էի կամեցածս, յոյժ տխրում էի, քանի որ իմ խնդրած իրն այնպիսին չէր, ինչպիսին կարծում էի:

Աի՛ խնդրիր Աստուծոյ նոյն ժամին Հաւատփիանալ խնդրուածի մէջ, քանի որ [նա] կա-

մենում է, որ քո աղօթքներն աւելի խնամքով Հնազանդուեն. քանզի ի՞նչ կայ աւելի բարձր, քան Աստուծոյ Հետ զրուցելը եւ նրան զուգադոյ* անճառելիներին Հաղորդուելը:

Անզբաղ աղօթելը մտքի ծայրագոյն վիճակն է, որը միշտ աստուածայինը խոհալն է:

Աղօթքը մտքի Համբարձուելն է երկրային իրողութիւններից առ Աստուած:

Աղօթի՛ր նախ՝ ախտերից սրբուելու, երկրորդ՝ անգիտութիւնից եւ մոռացումից, երրորդ՝ բոլոր փորձութիւններից եւ ծուլութիւնից ազատուելու Համար:

Իրաւացի է ոչ միայն սեփական անձի սրբութեան Համար աղօթել, այլեւ՝ բոլոր Համատոհմեցիների, որպէսզի միշտ Հրեշտակների օրինակին նմանուի:

Զգո՛յշ եղիր, երբ Աստուծոյ առաջ աղօթում ես, միգուցէ գովեստից պատրուած** ես եւ ճեպում ես դէպի ստորին ականալիքը. նման աղօթքի մէջ մնալը քօղի նման է՝ ի վնաս քո Հոգու:

* զուգադոյ - համադոյ, էակից

** պատրուել - պատրանքի եմբարկուել, խաբուել

Նրբ քո միտքը բազում ցանկութիւնները մէկը միւսի ետեւից հալածում է մարմնից, եւ ամէն ինչ, որ զգայութիւններից է կամ յիշողութիւնից կամ կարծեցեալ բարուց, արտաքսւում է, այնժամ համարի՛ր, որ մերձ ես աղօթքի սահմանին:

Սուրբ Հոգին մեր տկարութեանը վշտակից է լինում. թէպէտ եւ պղծաբարոյ ենք, սակայն գալիս է մեզ մօտ, եւ եթէ մեր միտքը լինում է ճշմարտասիրութեամբ աղօթելիս, հանգչում է մեզ վրայ եւ ամբողջովին պարուրում մեզ, կործանում խորհուրդների կամ մտքերի բոլոր լեզէոնները՝ հրաւիրելով մեզ դէպի հոգեւոր սուրբ աղօթքի ցանկութիւնը:

Ոմանք մարմնի այլայլութեամբ մտքի մէջ ներառւում են խորհուրդներ կամ կարծիքներ կամ պատկերներ, իսկ Աստուած փակում է սրանց ճամփան՝ իր մէջ հանգստացնելով միտքը, նրա մէջ գիտութիւն է դնում, ինչպէս կամենում է, եւ խաղաղեցնում է մտքի եւ մարմնի շարժումների խռովութիւնը:

Աղօթքի ժամանակ քո ներսում Աստուածութեանը տեսք մի՛ տուր եւ թոյլ մի՛ տուր մտքիդ՝ տպաւորուելու կերպարաններով, այլ Աննի-

թին աննիւթապէ՛ս մօտեցիր եւ իմաստ՝ւն կլինես:

Զգօ՛ն եղիր՝ աղօթքի ժամին միտքդ մտածութիւններից պահելով, եւ քո ներսում լուսթի՛ւն պահպանիր, որպէսզի Նա, Ով վշտակից է լինում տգէտներին, քեզ մօտ գայ. եւ այնժամ կգայ շնորհներով բարգաւաճած աղօթքի պարզելը:

Ձեռ կարող մաքուր աղօթի՛լ՝ պաղատելով մարմնաւոր իրեր, քանզի աղօթքը հեռացում է այս [աշխարհի] նիւթական ակնկալութիւններից:

Կապուածը չի կարող ընթանալ, եւ ախտերին ծառայող միտքը չի կարող տեսնել հոգեւոր ոլորտը, քանզի ներքաշւում եւ տարուբերում է ախտաւոր մտքերի մէջ եւ մաքուր չի մնում:

Իմացի՛ր, որ սուրբ հրեշտակներն են հրաւիրում մեզ աղօթելու եւ աջակից լինում մեզ՝ ուրախանալով ըստ այնմ եւ աղօթելով, իսկ եթէ ծուլանում ենք եւ ընդունում հակառակ խորհուրդները, յոյժ զարհուրեցնում ենք նրանց. եւ թէպէտ եւ նրանք մեզ համար այսչափ ջանում են, սակայն մենք մեր անձանց համար

նոյնիսկ չենք կամենում աղաչել Աստծուն, այլ, քամահրելով մեզ Համար սպասաւորութիւնը եւ սրանց Տիրոջը, թողնում ենք Աստծուն եւ զրուցում պիղծ դեւերի Հետ:

Զգո՛յշ եղիր, որ երբեւէ չպատրուես չար դեւերի որեւէ երեւմամբ, այլ, մտքով դիմելով աղօթքի, աղաչի՛ր Աստծուն, որպէսզի եթէ Նրանից է այդ խորհուրդը, Նա՛ լուսաւորի քեզ, ապա թէ ոչ՝ փութանակի քեզանից Հալածի մոլորեցնողին: Եւ քաջալերուի՛ր, քանզի շները* չեն կանգնի քո ջերմագին գաւազանի առաջ, որ ձեռքդ առար Աստծուն ուղղուած պաղատանքներով:

Անզբօս՝ մնա քո աղօթքի մէջ եւ ուրացած՝ քո անձը բոլոր զգայութիւններով Հանդերձ՝ [լինելով] միամիտ եւ մաքուր խորհուրդներում:

Մի՛ ցանկացիր որեւէ կերպարանք կամ ձեւ կամ գոյն աղօթքի ժամանակ:

Մի՛ ցանկացիր զգայապէս տեսնել Հրեշտակների կամ զօրութիւններ կամ Բրիստոսին,

* Ակատի ուժի դեւերիմ

որպէսզի ամբողջովին չխեղաբարուես՝ Հովուի փոխարէն տեսնելով գայլին եւ երկրպագելով թշնամի դեւերին:

Պատրանքների սկիզբը մտքի սնափառութիւնն է, որից շարժման մէջ դրուելով՝ միտքը փորձում է ձեւով կամ կերպարանքով պարագրել Աստուածութիւնը:

Ես ասացի իւրայիններիս. «Երջանիկ է այն միտքը, որ աղօթքի ժամին պահում է կատարեալ եւ մաքուր անտեսքութիւն»:

Երջանիկ է այն միտքը, որ, անզբաղ աղօթելով, բարձրացնում է իր անձը դէպի Աստուծոյ առաւել փափազումը:

Երջանիկ է այն միտքը, որ աղօթքի ժամին աննիւթական եւ անստացիկ է լինում՝ սրբուելով ամէն ինչից:

Երջանիկ է այն միտքը, որ աղօթքի ժամին կատարեալ անզգայութիւն ունի երկրի նկատմամբ:

Եթէ կամենում ես Հոգով աղօթել, ոչ մէկի մի՛ ատիր, եւ չես ունենայ մառախուղ, որ դիմադրում է քեզ աղօթքի լուսաւորութեան ժամին:

Եթէ աղօթում ես ընդդէմ ակտերի* կամ քեզ
Հետ մարտնչող դեւերի, յիշի՛ր ասուածը. «Կհա-
լածեմ իմ թշնամիներին եւ կհասնեմ նրանց եւ
չեմ դառնայ, մինչեւ չսպառեմ նրանց» [Սաղմ.
Ժէ 38, 39]: Սա այդ ժամին կասես՝ մեծ խոնար-
հութեամբ անձդ սպառազինելով հակառա-
կորդների դէմ:

Ինչպէս տեսողութիւնն ամենապատուա-
կանն է բոլոր զգայարանների մէջ, այնպէս էլ
աղօթքը ամենաբարձրն է առաքինութիւննե-
րի մէջ:

Աղօթքի գովեստը ոչ թէ քանակն է, այլ՝
որակը. այս են ցոյց տալիս աղօթելու համար
տաճար բարձրացողները [Գործ. Գ 1], ինչպէս
նաեւ՝ «Դուք, երբ աղօթքի էք կանգնում, շա-
տախօս մի՛ եղէք» [Մատթ. 27] եւ սրա Հետ
ասուած նման խօսքերը:

Քանի դեռ դիտում ես մարմնական համե-
մատութիւնները, եւ քո միտքը գննում է յար-
կերի վայելչութիւնները, ամենեւին չես տեսել
աղօթքի ոլորտը, այլ նրա երջանիկ ճանապար-
հը Հեռու է քեզանից:

* ակտ - կիրք, մոլութիւն

Երբ, կանգնելով աղօթքի, [զգում ես ուրա-
խութիւն], որ վեր է այս [աշխարհի] բոլոր ու-
րախութիւններից, այնժամ իսկապէս ճեռք ես
բերել սուրբ աղօթքը, որը կատարուում է ի
փառս Ամենասուրբ Երրորդութեան այժմ եւ
միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Ս. ԵՂԻՇԷ ՎՈՐՈՎՊԵՏ († 475)

Ձշտապենք մարմնաւոր աչքով տեսնել
Աստծուն, որպէսզի տարածամ չկործանուենք:
Մեզանից թող սէ՛րը պատգամաւոր լինի՝ նրա
առաջ, եւ նրա սիրով Իր կամքը թող կատարուի
մեր մէջ: Ինչ որ սովորեցրին մեզ մարգարէնե-
րը, դրանով ջանանք ընթանալ, քանզի նրանք
խօսքով ասացին եւ գործով կատարեցին:
Նրանց վարդապետը ոչ այլ ոք էր, եթէ ոչ՝ Նա,
Ով քեզ սովորեցրեց աղօթքը: Դու էլ խօսքով
սովորի՛ր աղօթքը եւ գործով շտապի՛ր կատա-
րել: Հեռու չես Հրեշտակներից, այլ նրանց Հետ
ես աղօթքով, որպէսզի նրանց Հետ փառաւո-
րես Աստծուն: Ինչպէս որ դու ես նրանց Հետ
միաբանուում, նոյնպէս էլ նրանք քեզ Հետ եր-
զակից են լինում աղօթելիս եւ օրհնելիս:

ՅՈՎՅԱՆ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻ († 490)

Պէտք էէ այլուր՝ միտքը եւ այլուր խորհուրդներն առաքել, այլուր՝ լսելիքը եւ այլուր տեսանելիքը թափառեցնել, երբ մէկը կամենում է իր մեղքերի յանցանքների համար աղաչել եւ աղերսել Աստծուց, որպէսզի հեծեծանքներով ու հառաչանքներով հաշտեցնենք Տիրոջը եւ պաղատանքներին գթալու խոնարհեցնենք, որ աղօթքի աղերսների եւ գթագին սրտի ջերմութեան միջոցով քաւի մեր մեղքերը, սրբի մեր անօրէնութիւնները, փրկի ահեղ աղէտների տանջանքներից եւ յաւիտենական ամօթից: Բանզի շատերը բազում բարիքներ ստացան աղօթքի միջոցով եւ հաճելի եղան Աստծուն, որով մեղքերի թողութիւն եւ հոգիների փրկութիւն գտան:

Միայն արտասուալից պաղատանքներով աղօթիր Աստծուն եւ կթեթեւանաս ամբարշտութեան ախտերից, կառողջացնես անօրէնութեան ցաւերը եւ կբժշկես յանցանքների հիւանդութիւնները: Միայն ամբողջ սրտով աղօթիր Աստծուն եւ կազատուես սատանայի որոգայթներից, կփրկուես չարաժանիք վիշա-

պից եւ ողջանդամ կազատուես թունաւոր թշնամուց: Միայն անդադար աղօթքով՝ թախանձիր Աստծուն, եւ կլուսաւորի մոլորութեան խաւարը եւ կցամաքեցնի մեղքերի պղծութեան աղտեղութիւններն ու ցանկութեան տիղմը:

Այս է ճշմարիտ աղօթքի զօրութիւնը նրան մերձենալ կամեցողների համար: Սա է անարիւն բանաւոր պատարագը, քանզի իւրաքանչիւր մէկի աղօթք Աստուծոյ պատարագ է. եւ եթէ սիրով չներես, չհաշտուես ընկերոջդ հետ, թո աղօթքն ընդունելի պատարագ չի լինի, քանզի առ Աստուած չի բարձրանում: Որովհետեւ ով քէն ունենայ ընկերոջ նկատմամբ, անհնար է, որ նրա աղօթքները ելնեն առ Աստուած, իսկ եթէ նա սրտի սիրով աղօթի Նրան, մինչեւ աղաղակելը, կասի, թէ՛ ահա՛ հասել եմ: Բանզի անարատ աղօթքը՝ արտասուքներով եւ ողորմութեամբ ուղեկցուող, աղօթքի ժամին աղօթականի առաջ բացում է երկնքի դռները եւ ելնում դէպի Աստուծոյ լսելիքը, եթէ միայն առանց թերանալու կանչեն Նրան:

Սատանան, գիտենալով այս ամէնը, թէ աղօթքով մեծամեծ զօրութիւններ եւ անբաւ-

բարիքներ են կատարուում, գնում, մերձենում է նրան, ով աղօթել է ցանկանում: Եւ նախ եւ առաջ մահճի մէջ է պատերազմում նրա հետ՝ Հեշտացնելով անկողիներ, քաղցրացնելով քունը, ծանրացնելով մարմինը. այս ու այն կողմ է շուռ տալիս, յօրանջեցնում եւ քորել տալիս: Եւ յետոյ, Հագիւ վեր կենալով, բեկբեկուելով գնում է Եկեղեցի եւ ներս մտնում ու կանգնում Աստուծոյ առաջ: Եւ սատանան այնտեղ էլ պատրուակում է միտքը՝ իր յանցանքների բազմութիւնը չյիշելու, եւ չի Հասկանում, որ կանգնած է Աստուծոյ առաջ. ո՛չ օրհնութիւնն է լսում, ո՛չ փառաբանութիւնն է իմանում, ո՛չ էլ ընթերցուածների վարդապետութիւնն է նրա սիրտը մտնում: Ո՛չ Հեծում է, ո՛չ էլ Հառաչում մեղքերի անօրէնութիւնների Համար, ո՛չ լալիս է, ո՛չ էլ ողբում Հոգու վէրքերի Համար, ո՛չ աղաչում է, ո՛չ էլ աղերսում Աստուծոց, ո՛չ էլ արտասուալից պաղատանքներով Հաշտեցնում Տիրոջը՝ չխոստովանելով չարիքների բազմութիւնը եւ չյայտնելով անօրէնութեան ծածկուած մթերումները, որպէսզի փրկուի ահեղ տանջանքներից եւ աննշոյլ խաւարից: Փոխանակ լալու եւ պաղատելու՝

մեծ աներկիւղութեամբ եւ արհամարհանքով կանգնած ենք Աստուծոյ առաջ՝ առանց պատկանքի, ահ ու դողի, ինչպէս դատապարտեալները դատաւորի առաջ կամ ինչպէս մեղանչած ծառաները, ովքեր, իրենց տիրոջ ոտքերն [ընկած], աղերսում են եւ մեծ երկիւղով ու պաղատանքներով աղաչում ու պաղատում: Նաեւ Հեծեծանքներով, Հառաչանքներով եւ ողորմագին ողբերով չենք արտասուում մահապարտների պէս, որոնց քարշ տալով տանում են չարչարանքների տեղը, եւ չենք ընկնում Աստուծոյ առաջ խորգով*, մոխրով եւ մեծ սուգով, որպէսզի փրկի մեզ բորբոքուած գեհնից եւ սաստիկ տանջանքներից, որդերի Հարութիւնից եւ աննշոյլ խաւարից:

Եւ արդ, սթափուի՛ր եւ դէ՛ն գցիր քեզանից մտքի պաճուճանքների կեղծաւոր խաբէութիւնը, ապա՛ մտիր Աստուծոյ առաջ եւ լսի՛ր: Երբ մահապարտները մտնում են Թագաւորի առաջ, չեն դիմում պաճուճանքների, այլ՝ աղերսների

* խորգ - խարազան, մագնէճ քորձ (Ռագճոտ էիմ տպաշխարութեան ժամանակ)

եւ պաղատանքների. երբ վիրաւորը մտնում է հիւանդանոց, այլեւայլ խորհուրդների կարիք չունի, այլ՝ միայն դեղ որոնել վէրքին եւ բժշկել ցաւերը: Նոյնպէս էլ մեղքերով վիրաւորին եւ անօրէնութիւններով ցաւազնեալին պաճուճանքներ եւ պիղծ խորհուրդներ պէտք չեն, երբ եկեղեցի է մտնում, ոչ էլ՝ օծանուել եւ մազերը հիւսել՝ աղօթքի ժամին Աստուծոյ առաջ պաղատելու համար, այլ [պէտք է] մարմինը նեղել եւ խորհուրդը մաքրել. եւ գծուծ տեսքով, փշրուած սրտով, խոնարհ անձով մտնել, կանգնել Աստուծոյ առաջ եւ բազում պաղատանքներով ողբալ եւ դառնապէս լալ, անդադար հեծութեամբ աղաչել ու աղերսել, բախել կուրծքը, տարածել ձեռքերը, արտասուք հոսեցնել, նեղուած սրտով խոստովանել չարիքները, անհամարձակ լեզուով, ամօթալից երեսով, ողբալի ձայնով եւ խանդաղատալի բարբառով հաշտեցնել Աստուծուն եւ մեղքերի թողութիւն ստանալ:

Այս է այն աղօթքների եւ խնդրուածքների կերպարանքը, որոնց վրայ Տէրը խոնարհւում է եւ լսում, որով յանցանքներին [թողութիւն] է շնորհում, քաւում անօրէնութիւնները, որով

մաքրում եւ սրբում ենք պղծութիւնների չար արտերից եւ սաստանայական խորհուրդներից, որով ստանում ենք արքայութիւնը եւ անմահ կեանքի փափկութիւնը: Իսկ մենք, այս ամէնը յիշելով, մեծ արհամարհանքով մտնում ենք Աստուծոյ մօտ, սակայն սաստանայի հետ լիւնում, որ շփոթեցնելով խառնակում է մեր միտքը պէս-պէս մտքերով եւ ցրելով հոսեցնում մեր խորհուրդներն աշխարհի հոգսերի եւ զբօսանքների մէջ: Եւ, գերուած աղօթքի շահաւոր օգնութիւնից, զբաււում ենք չարի չար խորհուրդներով. [եկեղեցու] ներսում ծուռկի ենք եկել աղօթելու համար, իսկ մեր միտքը շրջում է՝ բազում ցնորքներով թափառելով դրսում: Քանզի աղօթելիս խորհում ենք տան եւ անդաստանների հոգսերի մասին. աղօթելիս հաշւում ենք դաշտերի արդիւնքը եւ այգիների պտուղները, թէ քանի աման կլինի իմ հացը կամ քանի սափոր՝ գինին. նաեւ աղօթելիս մտաբերում ենք հօտերն ու նախիրները, թէ քանի արջառ կամ քանի ոչխար կայ. այնտեղ նաեւ յիշում ենք վարձկանների գործն ու վարձը, թէ՛ արհեստ, որ այս [կամ այն] ելնում է իմ տանից: Այլեւ աղօթելիս յիշում ենք նոյնիսկ

ընկերոջ դատաստանները եւ իսկոյն դատում Աստուծոյ առաջ. եւ մինչդեռ աղօթքի ենք կանգնած, տակաւին նաեւ ամբաստանութիւններ ենք խորհում եղբոր մասին եւ, եկեղեցուց դեռ չարձակուած, սկսում ենք ոտխիւն ամբաստանել եւ որպէս լեղիով դառնացնում աղօթքի քաղցրութիւնը: Եւ այնպէս է սատանան մեր միտքը յափշտակում, որ աղօթելիս մինչեւ իսկ աղտեղի խորհուրդներն է յիշեցնում. աղօթելիս հաշւում ենք փողերի վաշխերը եւ տոկոսները, աղօթելիս յիշում ենք ընկերոջ նկատմամբ թշնամանքը եւ նախանձը: Եւ ոչ միայն դատապարտւում ենք այսպիսի չար խորհուրդներով, այլ եւ վիրաւորւում ենք՝ աղօթելիս ունայնախօս լեզուով եւ շատախօսութեամբ վնասուելով. քանզի բազում Հոգիների վնաս ենք հասցնում, օրոնց մասին գերւում ենք մտքով եւ մերժուելով դուրս բերւում աղօթքից եւ փառատրութիւնից, [աղօթքը] վերածում ենք խաւարային խօսքի եւ կորստեան խորխորատներն իջեցնում [մեր Հոգիները]:

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԿՂԵՍԱՔՈՍ († Զ դար)

Երբ գնաս կանգնելու Տիրոջ առջեւ, թող քո Հոգու հարսանեաց հանդերձն անյիշաչարութեամբ հիւսուած լինի, ապա թէ ոչ՝ նման աղօթքից ոչ մի օգուտ չես ստանայ: Թող քո բոլոր խնդրուածքները խոնարհութեամբ եւ անպաճոյճ լինեն, քանզի մաքսաւորն ու անառակը մի՛ խօսքով հաճելի եղան Աստծուն:

Մեր մաղթանքների գրուածքներում ամէնից առաջ յօժարութեամբ գրենք գոհութիւնը, երկրորդ տողին՝ խոստովանութիւնը, երրորդին՝ Հոգու եւ զգայարանների զղումը, ապա միայն մեր խնդիրքները ծանուցենք ամենքի Տիրոջն ու Աստծուն, քանի որ աղօթքի ընտրուած կարգն այս է: Ինչպէս ոմն եղբոր ծանուցուեց Աստուծոյ Հրեշտակից:

Եթէ քաղցրանում կամ զղում ես աղօթքի խօսքերում, մնա՛ նրանում եւ շա՛տ կրկնիր խօսքը, քանզի այդ պահին մեր պահապանը* մեր աղօթակիցն է:

* խօսքը պահապան հրեշտակի մասին է

Թէպէտեւ բարձրանաս առաքինութեան բոր աստիճաններով, աղօթի՛ր մեղքերի թողութեան համար, ինչպէս լսեցիր Պօղոսից, որն ազադակում էր մեղաւորների մասին, որոնց առաջինն, ասում է՝ ես եմ [Ա ՏԻՄ. Ա 15]:

Աղօթքի սկիզբն ընդդիմակաց խորհուրդների արտաքսումն է, միջինը՝ որ միտքն ու ուշադրութիւնը միայն նրա խօսքում մնան, իսկ աղօթքի կատարելութիւնը յափշտակութիւնն է առ Աստուած:

Ա՛յլ է աղօթքի ազտեղութիւնը, ա՛յլ՝ խանգարումը, ա՛յլ՝ գողացումը, եւ ա՛յլ՝ բիծը: Աղօթքի ազտեղութիւնն Աստուծոյ առջեւ կանգնելն ու չար խորհուրդներ խորհելն է: Խանգարումն աղօթքի ժամին սնտոի հոգսերից գերուած մտքերն են: Գողացումը միտքն անզգայացնելն* ու ցրելն է: Եւ բիծն այն ժամին մեզ մերձեցած ունայն խորհուրդներն են:

Խնդիրքի յապաղման դէպքում չասես, թէ՛ երկար ժամանակ աղօթքների մէջ եմ եւ ոչինչ չստացայ, քանզի ահաւասի՛կ ստացել ես, քա՛

նի որ ի՞նչ կայ աւելի բարի, [քան] Աստուծոյ Հետ կապուելն ու միաւորուելը:

Սրտում վառուող սիրոյ հուրը յարութիւն է տալիս աղօթքին, իսկ երբ յարուցեալ աղօթքը երկինք է ելնում, աստուածային լոյսն իջնում է հոգու տաղաւարը:

Ինչպէս որ երկրաւոր թագաւորին գարշելի է նա, ով, իր առջեւ կանգնած, երեսը յետ դարձնելով, խորհրդակցում է թագաւորի թշնամիների հետ, այնպէս էլ Տիրոջը գարշելի է նա, ով առաջանում է աղօթելու եւ սրտում պիղծ խորհուրդներ է գործում ու խորհում:

Երբ թշնամիներդ մօտենում են, ընդդիմացի՛ր նրանց եւ անդադար աղաչի՛ր Տիրոջը եւ վստահ եղիր, որ բնաւ չես աշխատի, քանի որ իրենք իրենց անձերով կհեռանան քեզանից, քանզի չար հոգիները չեն կամենում քեզ աղօթքների շնորհիւ պսակազգեաց տեսնել, որոնք կատարում են նրանց պատերազմների պատճառով: Այլ, քո աղօթքների հրից սաստկապէս գանահարուած, փախտական կլինեն:

* անզգայացնել - անուշադիր դարձնել, թմրեցնել, բթացնել

Աղօթքն ամրութեան պարիսպ է, հաստա-
տուութեան սիւն, հաւատքի հիմք, յուսոյ խա-
րիսխ, առ Աստուած ելնելու սանդուղք: Աղօթ-
քը պարծանքների պսակ է, փրկութեան պատ-
ճառ, բարիքների առիթ, համբերութեան մար-
զիչ, աստուածպաշտութեան ծանօթութիւն,
Սուրբ Հոգուն հրաւիրող, ինչպէս վկայում է
աղօթքով այս ամէնը գտած ու պայծառացած
Կոռնելիոսը [Գործ. Ժ 1-33]: Աղօթքը սանդա-
րամետական դեւերի հալածիչ է, Բելիարին
[Դատ. Ի 13] ջախջախող, բանսարկուին կոր-
ծանող, նրա բոլոր յարձակումները խափանող
և կորստեան ամօթ: Եւ քանի որ սատանան գի-
տի, որ մարդն աղօթելիս շնորհ է ստանում
Աստծուց, ուստի ջանում է աղօթքի ժամին ցնո-
րել մարդկանց մտքերը, որպէսզի զրկի շնորհ-
ներից, որոնք մարդ ստանում է մաքուր մտքով
աղօթելիս:

Ուստի եւ մենք, իմանալով այս, նրան հա-
կառակ հանապազ ջանանք անզբաղ մնալ
աղօթքում: Եւ այն ժամին մեր սրտերը մաք-
րենք չարի բոլոր օտարամտութիւններէ

և միշտ աղօթենք առանց բարկութեան եւ երկ-
մտութեան: Եւ մանաւանդ սրտանց աղօթենք
թշնամիների համար, որպէսզի մեր աղաչանքն
էլ ընդունելի լինի Աստուծոյ մօտ: Եւ յատկա-
պէս աղօթքի ժամին մեր հոգիներում ընդու-
նենք Քրիստոսի սիրոյ հուրը՝ յարատեւ պա-
զատանքներով արթուն լինելով Նրա առջեւ,
առօրեայ հոգսերը թեթեւ համարելով յանուն
մշտնջենաւոր բարիքների վայելքի:

Պարտաւոր ենք միմեանց համար աղօթել,
օգնել ու փրկել միմեանց մարմնի եւ հոգու
վտանգներից: Քանի որ եթէ մարտընկերներն
զգուշանում են ոչ միայն [սեփական] անձի,
այլեւ՝ ընկերոջ համար եւ մեռնում նաեւ ու-
րիշների համար, որչա՛փ առաւել եւս մենք ենք
պարտաւոր հոգեւոր պատերազմում աղօթքնե-
րով եւ բազում բարեխօսութիւններով [մի-
մեանց] օգնական լինել, ինչպէս սովորեցինք
զլիաւոր առաքեալներ Պողոսից, Յովհաննէսից
և տեառնեղբայր Յակոբոսից:

Քանզի ասում է. «Միմեանց համար աղօ-
թեցէ՛ք, որպէսզի բժշկուէք. քանզի արդարի
աղօթքը խիստ զօրաւոր է օգնելու համար»
[Յակ. Ե 16], իսկ Պօղոսն ասում է. «Զգոյշ լի-

նենք միմեանց Համար սիրոյ եւ բարի գործերի յորդորներով» [Եբբ. Ժ 24]: Եւ դարձեալ, թէ՛ «Ամենայն աղօթքներով եւ աղաչանքներով ամէն ժամ աղօթեցէ՛ք Հոգով եւ նոյնի մէջ տքնեցէ՛ք ամենայն ժուժկալուծեամբ եւ աղաչանքներով բոլոր սրբերի Համար» [Եփես. 2 18]: Այսինքն՝ նաեւ բոլոր քրիստոնեաների, եւ աւելացրեց, թէ՛ «նաեւ ի՛նձ Համար»:

Եւ եթէ Պօղոսն աշակերտների աղօթքների կարիքն ունէր, որչափ առաւել եւս մենք կարիք ունենք միմեանց Համար աղօթելու. եւ մենք, ուրիշների Համար աղօթելով, ուրիշների աղօթքները կշահենք մեզ Համար: Իսկ Յովհաննէսը ոչ միայն աղօթքների պարտաւորեցրեց մեզ, այլ եւ՝ մահուան: «Յիսուս, — ասում է, — իր կեանքը դրեց մեզ Համար, մենք էլ պարտաւոր ենք մեր եղբայրների Համար դնել մեր կեանքը» [Ա Յովհ. Գ 16]: Եւ եթէ պէտք է մեզ մեռնել ամենքի Համար, ինչպէս ասում է [առաքեալը], ապա առաւել եւս [պէտք է] աղօթել ամենքի Համար:

Քանզի նա, Ով աղօթքների վարդապետն է եւ ընդունիչը, Հրամայում է ամենքի Հօրն աղօթել ո՛չ յատուկ անձի Համար, այլ բոլորի՝

«Հայր մեր» ասելով, քանզի սուրբ Աւագանով որդիացանք Նրան: Եւ այսպէս կարգաւ Հայցում է բոլոր եղբայրների Համար՝ «մեր եւ մեզ» եւ ո՛չ երբեք՝ «իմ եւ ինձ» ասելով. եւ մենք ճշմարիտ խաղաղութիւն խնդրենք:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ († 1003)

Աղօթքն առաւել Հարազատ եւ մերձաւոր է Աստուծոյ, քան ամէն մի առաքինութիւն, քանզի բոլոր միւսները որպէս Հանդերձանք եւ պատրաստութիւն են Աստուծոյ մօտ մուտք գործելու Համար, իսկ սա դէմ-յանդիման խօսակցութիւն է Աստուծոյ Հետ: Քանզի ինչպէս որ երկրագործի ողջ աշխատութիւնը պտուղները Հաւաքելու Համար է, եւ խոհարարի տաժանումը՝ կերակրելու, այնպէս էլ ամէն մի բարեգործութիւն, զգաստութիւն եւ պարկեշտութիւն մտքի ճանապարհը Հարթելու Համար է, [որպէսզի] անզբաղապէս Աստուծոյ Հետ, ինչպէս սիրելի բարեկամի, աղօթքով զրուցի եւ անձի ու աշխարհի բոլոր մարմնաւոր եւ Հոգեւոր կարիքները [Նրա] առաջ դնի, Նրանից Հայցի բոլոր բարիքների յաջողում եւ փրկութիւն թշնամու որոգայթից:

Եւ այս առաքինութիւնը միւսների պէս սահմանափակ չէ, այլ [կարող ենք] անսահմանաբար գործել ամէն ժամ՝ ըստ տէրունական հրամանի, որ ասում է. «Արթո՛ւն կացէք եւ ամենայն ժամ աղօթեցէ՛ք» [տե՛ս Մատթ. ԻԶ 41 եւ Ղուկ. ԺԸ 1]: Ինչպէս որ Ինքը՝ բոլոր աղաչանքներն Ընդունողը, որպէս մեզ օրինակ եւ յորդոր, բազում անգամ ողջ գիշեր աղօթում էր Աստծուն: Եւ առաքելը, Նրանից ուսանելով, ասում էր. «Ամէն ինչի համար գոհացէ՛ք, անդադար աղօթեցէ՛ք» [տե՛ս Ա Թես. Ե 18]: Քանզի այսպէս է պատշաճ նախ տրուած բարիքների համար գոհանալ եւ ապա առաջիկայի համար խնդրել: Եւ ոչ միայն անձի եւ տան, որդու եւ ընտանիքի համար անել այս, այլ եւ՝ ամբողջ՝ աշխարհի, [որպէսզի] Նա տնօրինի իւրաքանչիւրի հոգու եւ մարմնի կարիքները եւ օգուտները: Առաւել եւս [պէտք է աղօթել] թշնամիների եւ ատելիների համար ըստ Տիրոջ խօսքի, թէ՛ «Օրհնեցէ՛ք ձեզ անիծողներին եւ աղօթեցէ՛ք նրանց համար, ովքեր ձեզ լլկում եւ հալածում են» [տե՛ս Մատթ. Ե 44]: Քանզի աղօթքը հալածում է ամէն տեսակ ատելութիւն ու յսակալութիւն, որովհետեւ ինչպէ՞ս կարող

է յսակալութեամբ լինել նրանց հանդէպ, որոնց համար ճշմարիտ եւ աներկբայ սիրով աղօթք է անում եւ փրկութիւն հայցում Տիրոջից:

Պէտք է ամբողջ սրտով թողնել պարտապաններին եւ սիրով աղօթել նրանց համար. այսպէս մեզ Աստուած իշխանութիւն տուեց մեր մեղքերի թողութեան համար, քանզի ինչ սրտով թողնում ենք նրանց պարտքերը եւ սէր ու գութ ցուցաբերում նրանց հանդէպ, նոյն չափով էլ Աստուած մեր յանցանքներն է թողնում եւ Իր արարչական սէրն ու գթութիւնը սփռում մեզ վրայ:

ԻԳՆԱՏԻՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ († 1160)

Քանզի ուսուցանելիս ասաց. «Մի՛ եղէք շատախօս Հեթանոսների պէս» [Մատթ. Զ 7], որպէսզի չկարծեն, թէ երկար աղօթելն անշնորհ բան է. նոյնիսկ Ինքը, որ աղօթքի կարիք չունէր, ողջ գիշեր աղօթում էր Աստծուն, որպէսզի սովորենք, թէ շատախօսութիւն է ոչ թէ բազում աղերսները, այլ գատարկ եւ տհաճ բարբառելը:

Որպէսզի ծոյլերը չկարծեն, թէ շատ ազերս-
ները անպէտք բաներ են, եւ փոքր-ինչ աղօ-
թելն է լաւ, ասում է. «Արթո՛ւն եղէք եւ ամե-
նայն ժամ աղօթեցէ՛ք» [Ղուկ. ԻԱ 36]. եւ Ին-
քը ողջ գիշեր աղօթում էր Աստծուն:

ՍԱՐԳԻՍ ԸՆՈՐՅԱԼԻ († 1167)

Արդ, եթէ Մաթուսաղայի երկար ժամանա-
կը ստանալով, որ շուրջ Հազար տարի ապրեց
[տե՛ս ՄԵ. 27]՝ նոյնքան ժամանակով երկարա-
ձգէինք մեր կեանքը եւ այդ ամբողջ ժամա-
նակն Աստծուն անձանձիր փառաւորելով անց-
կացնէինք, Նրան արժանի փառաբանութեան
մի մասն իսկ չէինք կարող վճարել, ուր մնաց՝
ամբողջը: Ուստի փառաւորենք Աստծուն եւ
այս բանում նմանուենք Հրեշտակներին, որոնք
յաւիտեան փառաւորում են Տիրոջը:

Ս. ՆԵՐՍԷՍ ԸՆՈՐՅԱԼԻ († 1173)

Յաճախ աղօթեցէք, քանզի աղօթքներն են,
որ բարձրացնում են մարդկանց առ Աստուած
եւ Աստծուն խոնարհեցնում դէպի մարդիկ:

ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՍՐՈՆԱՅԻ († 1198)

«Ջգիտենք, թէ ինչի մասին աղօթել եւ ինչ-
պէս է արժան, սակայն Հոգին Ինքն է բարե-
խօս լինում անմռունչ Հեծութիւններով»
[Հռոմ. Ը 26-27], այսինքն՝ ոչ թէ մեր ձայներն
ու աղաղակն են յայտնում Նրան Հոգիներիս
իղձերը, այլ՝ մտաւոր թախանձանքները: Քան-
զի երբ Հոգուդ զգայական ազդեցութիւնները
ամփոփում ես ներսում եւ ապա անմռունչ Հե-
ծծում քո մէջ, թէպէտ եւ չգիտես, թէ կհասնի
դա Աստծուն, սակայն Հոգու շնորհը, որ քե-
զանում է, տեսնում է քո Հոգու փղձկումը եւ,
ծանուցուելով այդ մասին եւ քեզանից վերց-
նելով նիւթը, Ինքը մտնում է այնտեղ, ուր չկա-
րողացար բարձրանալ, եւ բարեխօսում քեզ հա-
մար, քանզի հեզ է եւ մարդասէր:

Խօսքերի տեղեկութեամբ աշխատում ենք
մեր անձերում ճանապարհ բացել իղձերի ու
փափագման, հառաչման ու արտասուքների
համար, որպէսզի չլինի թէ միայն լեզուով լի-
նենք աղօթքի մէջ եւ մտքով անպտուղ մնանք
նրանից, այլ, մտքի տեսութեան առջեւ քննե-
լով աղօթքի վայելչութիւնը, թերեւս, ցանկանք
ձեռք բերել այն մտքի մաքրութեամբ, հառաչ-
մամբ եւ արտասուքով:

ՎՈՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՏԻ († 1235)

Տե՛ս, թէ որքան մեծ է աղօթքի օգուտը, որովհետեւ Աստծուն ուղղուած աղօթքի միջոցով, սուրբերի բարեխօսութեամբ շատ որդայթներ ու պատուհասներ են խափանուում:

Ով աղօթելիս մարմնաւոր փառք, մեծութիւն կամ հարստութիւն է խնդրում Աստծուց, այնպիսին բարկացնում է Աստծուն եւ չի հաշտեցնում: Նա նման է այն ապուշ կտրած խելագարին, որը զնաց ողորմած թագաւորի մօտ եւ, արհամարհելով պայծառ ոսկին ու լուսաւոր մարգարիտը, ժահաճոտ աղբ խնդրեց նրանից: Այս պատճառով էլ Տէրն ասաց. «Աղօթելիս հեթանոսների պէս շատախօս մի՛ եղէք» [Մատթ. 27]: Քանզի նրանք յարութեան յոյս չուենն եւ այս կեանքի մասին են միայն հոգում ու խնդրում: Իսկ դուք Արքայութիւնը փնտրէք, որովհետեւ երկնաւոր Հայրը գիտի ձեր մարմնաւոր պէտքերը եւ ձեզ Համար կպատրաստի կերակուր, զգեստ եւ անհրաժեշտ ամէն բան:

Աստուած կամենում եւ ուրախանում է, երբ մենք աղօթում ենք ամբողջ աշխարհի Համար՝ արդարների ու մեղաւորների, կենդանիների ու

ննջեցեալների, հեռաւորների ու մերձաւորների, առաւել եւս նրանց Համար, ովքեր չարիք են կամենում կամ գործում մեր նկատմամբ: Աղօթքի միջոցով Հանենք քէնն ու ռիւր մեր մտքից եւ յետոյ միայն Աստծուց մեր յանցանքների թողութիւն խնդրենք: Արդ, սա է ընդունելի եւ Աստուծոյ կամքին հաճելի աղօթքը:

Աղօթքով մարդ զրուցում է Աստուծոյ հետ եւ հաւասարում է հրեշտակներին: Առաւել եւս այն ժամանակ, երբ ջերմ, արծաթափայլ արտասուքը բխելով՝ իջնում, լուանում է աչքերն ու մորուքը եւ միեւնոյն ժամանակ ջնջում մարդու ներսում եղած մեղքերի շարաւը: Եւ սիրտն սկսում է փղձկալ, ճմլուել եւ բորբոքուել Աստուծոյ սիրոյ կրակով: Ապա միտքը, Համբառնալով առ Աստուած, տեսնում է Հանդերձեալ աշխարհն ու արդարների Հանգիստը, յիշում է մարդկային ցեղի կործանումը, երբ զրկուեցինք Հայրենի ժառանգութիւնից, մտաբերում է նաեւ իր անձի մեղքերն ու յանցանքները, նաեւ բոլոր մեղքերը, որոնք գործուում են աշխարհում: Սիրելի՛, ա՛հա՛՛ երկրորդ աւազանը, ա՛հա՛՛ աղօթքի քաղցր ճաշակումն ու ցանկալի թմրութիւնը. այն նման է սերովբէների թմրութեանն

ու քաղցր ճաշակմանը, որն ունենում են Աստուածութեան բուրմուռնքից: Ո՞վ կդիմանայ այն երանելի պաշին, երբ Աստուծոյ այս շնորհներից մի նշոյլ հանդիպի կամ պատահի իրեն: Երկինքն իր լուսատուներով եւ աշխարհն իր բարիքներով չեն կարող հաւասարուել այդ վայրկեանին: Ուստի, աղաչում եմ՝ չծուլանանք, այլ արիարար աղօթենք միշտ՝ օր ու գիշեր, քուն թէ արթուն, քայլելիս թէ նստած ժամանակ, առաւօտեան թէ երեկոյեան, աշխատելիս թէ հանգստանալիս, այսինքն՝ միշտ օրհնեք եւ փառաբանենք Աստծուն, որովհետեւ, ո՞վ գիտէ, գուցէ աստուածային այդ շնորհներից մեզ էլ պատահի մի ցանկալի պահ, երբ շեմ արտասուքը կլուանայ մեր հոգու վէճքերի թարախը եւ լոյսի իւղ կդառնայ մեր լապտերներում:

Աղօթենք անդադար, որովհետեւ սփ է անուշահոտ խունկը, որ ծխուում է Աստուծոյ առաջ ոսկէ բուրվառով, որն էլ հաճելի է Աստծուն: Աղօթքով միշտ բախենք Արարչի գթառատութեան դուռը, եւ նա կբացի իր անմահ առգաստի դուռը: Աղօթքը սանդուղք է երկրից մինչեւ երկինք, լոյս է խաւար ճանապարհին,

մեայուն պաշար է մշտնջենաւոր կեանքի համար: Ուստի ջանանք սուրբ մտքով արիարար աղօթել այս կեանքում, որպէսզի սրանից յետոյ արժանանանք անպատում բարիքներին ու յաւիտենական կեանքին մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի շնորհներով ու մարդասիրութեամբ, Որով եւ Որի հետ էլ օրհնեալ է ամենակալ Հայրը, կենդանարար ու ազատող Սուրբ Հոգին այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԲԱՐՍԵՂ ՄԱՇԿԵՒՈՐՑԻ († 1345)

Մեծ գօրութիւն ունի աղօթքը, մանաւանդ՝ գիշերային աղօթքը: Ինչպէս որ Պօղոսն ու Շիղան, գիշերն աղօթելով, շղթաները քանդեցին եւ բանտի դռները բացեցին [Գործ. ԺԶ 25-27], նոյնն անենք եւ մենք՝ բանալով ոչ թէ բանտը, այլ՝ երկինքը: Եղիան աղօթքով փակեց եւ բացեց երկինքը [Գ թագ. Ժէ 1, ԺԼ 1-46]: Ձմռանանք, որ երկնքում եւս դաժան շղթաներ կան, ինչպէս Քրիստոս ասաց. «Ինչ որ երկրի վրայ կապէք, երկնքում եւս կապուած կմնայ» [Մատթ. ԺԼ 18]:

Իսկ թէ աղօթքն իսկապէս սրբում է մեղքերը, մեզ վստահեցնում են այրի կինը, որ աղա-

չում էր անիրաւ դատաւորին [Ղուկ. ԺԸ 1-8], Բրիստոսի առակի մէջ ակնարկուած բարեկամը, որ գիշերն իր դրացու դուռն էր բախում շարունակ [Ղուկ. ԺԱ 5-8]։ Կոռնելիոսը եւս Համոզում է մեզ, ում Հրեշտակն ասաց. «Կատարածդ աղօթքներն ու ողորմութիւններն Աստուծոյ առջեւ յիշուեցին» [Գործ. Ժ 31]։ Նաեւ Պօղոսը, որ ասում է. «Աստծուն յուսացող եւ սպասող ճշմարիտ այրին աղօթում է գիշեր ու ցերեկ» [Ա Տիմ. Ե 5]։ Եթէ այրի կիւն այս բանին պարտական է, որքան առաւել՝ տղամարդիկ եւ ամուսնացած կանայք։ Հետեւաբար, Ժունկի՛ արի, Հեծեծի՛ր, արտասուի՛ր, յիշի՛ր թագաւորին, որ ասում է. «Յոգնեցի Հեծեծելուց, ամբողջ գիշերը մահիճս լուացի եւ արցունքներով անկողինս թրջեցի» [Սաղմ. Զ 7], նաեւ՝ «Գիշերը վեր էի կենում խոստովանելու Համար» [Սաղմ. ՃԺԸ 62]։

Արդեօք ինչո՞ւ Բրիստոս լերան վրայ առանձին, ամբողջ գիշերն Աստծուն աղօթելով էր անցկացնում. որպէսզի մեզ օրինակ լինէր։ Ինչպէս որ բոյսերն ու պտղաբեր տունկերը, ցերեկն արեւի տաքութիւնից այրուելով, գիշերային ցօղով դարձնալ թարմանում են, նոյնպէս

ձեր Հոգիներն ու մտքերը, որոնց ցերեկը մեղքի ջերմութեամբ եւ բազմատեսակ մեղքերով տոչորում էք կամայ թէ ակամայ, դարձնալ գիշերային աղօթքի արցունքներով զովացրէ՛ք, որպէսզի կրկին դալարեն. իսկ եթէ այդ ցօղը չստանան, ցերեկը կայրուեն, որ քաւ եւ մի՛ լիցի։

Պէտք է միշտ յիշել Աստծուն, մանաւանդ՝ գիշերը, երբ միտքը բաժանուում է զգայութիւններից։ Թէեւ ցերեկն էլ ենք յիշում, սակայն այլ հոգսեր, մեր մէջ մտնելով, ջնջում են Նրա յիշատակը։ Իսկ գիշերը դիւրին է Նրա մասին մտածելը, ինչպէս որ ասում է [Դաւիթ մարգարէն]. «Ինչ որ ասէք ձեր սրտերում, գիշերն անկողնում զղջացէ՛ք» [Սաղմ. Դ 5]։

Պէտք է ցերեկն էլ նոյնն անենք, բայց որովհետեւ զբաղուած ենք աշխարհի Հոգսերով, զէթ քնելու ժամանակ յիշենք Աստծուն, որպէսզի առաւօտեան դէմ էլ Նրան մտաբերենք։ Այս կերպով զգուշութեան մէջ կպահենք մեր սիրտը, որովհետեւ երբ աղօթքով Աստուծոյ Հետ Հաշտուես, այլեւս ոչ մի թշնամի չես ունենայ. նոյնիսկ եթէ ունենաս, չե՛ս վարխեայ, երբ Աստուած Հետդ է։

Տեսնում եմ՝ ոմանք խօսում են աղօթքի ժամանակ, իսկ ուրիշները՝ ոչ միայն աղօթքի պահին, այլև՝ երբ քահանան խաղաղութիւն է տալիս ժողովրդին: Ինչ սարսափելի բան, ինչպէ՞ս կարող ենք, այս բաներն անելով, Հաշտուել Աստուծոյ Հետ: Ինչպէս որ պատերազմի զինուորները միմեանցից առաւել ամուր են բռնւում, նոյնը պէտք է այստեղ անենք, որովհետեւ աղօթքի ժամին ամէնքս էլ սատանայի Հետ ենք մարտնչում, եւ նա՝ մեզ Հետ: Եւ ինչպէս պատերազմի ժամանակ փոքր նահանջը շատերին է վնասում, նոյնպէս քչերն իրենց անկարգութեան պատճառով շատերին զրկում են աղօթքի շահից:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵՒԱՅԻ († 1409)

Պէտք է, որ աղօթողի սիրտը ցրուած չլինի: Հարկ է իմանալ, որ աղօթքը ե՛լ մարմին է, ե՛լ Հոգի: Մարմինն աղօթքի խօսքերն են, որոնք լսելի են, իսկ Հոգին սրտից դուրս եկող եւ Աստծուն Հաճոյ իղձն ու սէրն է: Ինչպէս որ երեւացող մարմինն ունի աներեւոյթ Հոգի, եւ նա՛ է մարմինը շարժողն ու [նրա] կենդանութիւնը, այնպէս էլ աղօթքի մարմնի կենդանու-

թիւնը սրտի բաղձանքն է եւ սէրն առ Աստուած՝ ըստ նրա կամքի շարժուելու: Կամ, օրինակ, երբ Հոգին նուազում է, մարմնի նւթը բնաւ չի նուազում, այլ տեսքը նոյնն է: Այդպէս եւ աղօթքը, սրտի բաղձանքներից ելնելով, կենդանի է եւ Հաճելի Աստծուն, ուստի ասում է, թէ՛՝ «Կենդանի է սրբերի աղօթքը» [Յայտ. Բ 4], իսկ նա, ով չունի սրտի բաղձանքը, այլ միայն՝ աղօթքի խօսքերը, այնպիսին մեռած մարմին է, եւ աղօթքից միայն նւթն է մնացել, եւ ոչ՝ Հոգին:

Ինչպէս խուսկը, Հրին չհպուելով, անուշ Հոտ չի բուրում, այնպէս էլ աղօթքի խուսկը, սրտի սիրոյ շերմութեանը չհպուելով, Հաճելի չէ Աստծուն: Եւ ինչպէս խնկի ծուխը դրսից երեւում է, իսկ անուշ Հոտը՝ ո՛չ, այնպէս էլ աղօթքի խօսքերը, առանց սրտի բաղձանքի, ծխի կուտակում են միայն եւ ընդունելի չեն:

Աղօթքը Հոգու կենդանութեան նշանն է, ուստի եւ պէտք է միշտ եռանդուն լինել աղօթելու մէջ, իսկ եթէ [աղօթքը] դադարում է, նշանակում է, թէ մեռած է Հոգին:

Բազում են աղօթքի խորհուրդները, բայց մենք ո՛չ շատ՝ տասը գլխով կայտանենք: Նախ՝

ազօթքը խօսք է Աստուծոյ Հետ: Եւ մեծութիւնն այս է, որ երբ ընթերցում ենք, Աստուած է մեզ Հետ խօսում, եւ երբ աղօթում ենք, մենք ենք Աստուծոյ Հետ խօսում: Եւ եթէ փառք ու պատիւ է մեզ, երբ խօսում ենք երկրաւոր Թագաւորների Հետ, որքա՞ն է (Հապա), երբ Աստուծոյ Հետ ենք խօսում: Իսկ եթէ Թագաւորների առաջ ահով, խելացի եւ վայելուչ ենք խօսում, որպէսզի չանարգուեն, առաւել եւս պէտք է ահով, իմաստութեամբ եւ կարգով խօսել աղօթելիս: Երկրորդ՝ ազօթքով մենք մտքով Աստուծոյ Հետ ենք լինում, եւ Աստուած բնակւում է մեզանում, ըստ այնմ՝ «Ես եւ Հայրը նրա մօտ կգանք» [Թովհ. ԺԴ 23], նաեւ ասում է թէ Սուրբ Հոգին սկզբից բնակուած էր աղօթողի Հոգում «եւ բարեխօս էր լինում անմռունչ Հեծուութիւններով» [Հռոմ. Ը 26]: Երրորդ՝ ազօթքներով սատանան Հալածական է լինում, ինչպէս խաւարը՝ լոյսից, եւ այնժամ նրա բոլոր որդայթներն ու փորձութիւնները կորչում են, ինչպէս Տէրն է ասում. «Այս տեսակ դեւն այլ կերպ դուրս չի ելնում, եթէ ոչ՝ աղօթքով եւ պահեցողութեամբ» [Մատթ. ԺԷ 20]: Չորրորդ՝ աստուածազգեաց եւ Հրեշտակներին Հա-

ւասար ենք լինում, երբ աղօթում ենք եւ մտքով առ Աստուած ելնում: Հինգերորդ՝ մեր բոլոր գործերն աղօթքներով յաղողւում են եւ կատարւում, քանի որ ամէն գործում մարդ օգնականի կարիք է զգում, եւ երբ աղօթում ենք, Աստուած օգնական է լինում՝ լինի վաստակ, թէ՛ ձեռագործ, թէ՛ ճանապարհ եւ այլն: Իսկ եթէ չենք աղօթում, սատանան ամէն գործում Հակառակում եւ խանգարում է: Վեցերորդ՝ ազօթքը Հոգու եւ մարմնի զօրութիւնն է: Որպէս նեցուկ Հաստատում է տունը եւ վերցնում տկարութիւնը, ինչպէս Յորն աղօթքներով վերստին զօրացաւ եւ առողջացաւ տկարութիւնից: Նաեւ տան շինութիւնն է, ինչպէս որ Յորի տունն աղօթքներով կրկին շինուեց աւելի լաւ, քան նախկինն էր: Եօթներորդ՝ աղօթքը յաղթում է պատերազմը, ինչպէս Մովսէսն աղօթքներով՝ Ամադեկին, Դաւիթն՝ այլազգի Գողիաթին, եւ Յորը՝ Թշնամի սատանային: Այսպէս եւ մենք ենք աղօթքներով յաղթում, երբ թէ՛ Հոգեւոր եւ թէ՛ մարմնաւոր պատերազմ է լինում: Ութերորդ՝ աղօթքը սրտի մխիթարութիւնն է. արամութիւնը Հեռացնում է, Հոգին Թիթեւացնում, մեղքերը սրբում, միտքը պա-

Հում եւ լուսաւորում, ինչպէս ասում է Դաւիթը. «Ինչո՞ւ ես տրտում, ա՛նձ իմ, յուսա՛ առ Աստուած, խոստովանի՛ր Նրան, քո անձի փրկիչն Աստուած է» [Սաղմ. 118]: Իննեւորրդ՝ աղօթքով խաղաղութեամբ ենք ննջում եւ Համարձակ արթնանում: Կեանքում յոյսով ենք եւ մահից յետոյ Աստուծոյ մօտ ենք մտնում: Այս է ասում Դաւիթը. «Խաղաղութեամբ կննջենք սրա եւ սոյնի մէջ» [Սաղմ. 79], այսինքն՝ աղօթքներով: Տասներորդ՝ աղօթքը գոհութիւն եւ շնորհակալութիւն է Աստուծոյ երախտիքներին, որ արեց մեզ Համար թէ՛ անցեալում՝ ստեղծելով մեզ Համար երկինքն ու երկիրը, ծովն ու ցամաքը եւ այլն, թէ՛ ներկայում, որ ամէն բարութիւն մեզ է տուել՝ կեանք, խաղաղութիւն, առողջութիւն, հոգի, մարմին, շունչ, խօսք, միտք եւ այլն, ինչպէս ասում է առաքեալը. «Նրանով ապրում, շնչում եւ ե՛նք» [Գործ. Ժէ 28]: Եւ Հանդերձեալում խոստացել է յարութիւն, արքայութիւն եւ անմահութիւն, Հրեշտակներին Հաւասար մեծութիւն եւ փառք. «Ինչ որ աչքը չտեսաւ, ականջը չլսեց եւ մարդու սիրտը չընկաւ, Աստուած պատրաստեց Իր սիրելիների Համար» [Ա Կոր. Բ 9]:

Հարկ է իմանալ, որ մեզ տաս բանից է պէտք զգուշանալ աղօթքի վայրում: Նախ՝ աղօթքի վայրում պէտք չէ զրուցել, որովհետեւ սատանային է խօսակից նա, ով զրուցում է, քանի որ մեր խօսակիցն այստեղ Աստուած է, իսկ Նրան թողնել եւ ուրիշ մէկի հետ զրուցել պատշաճ չէ: Երկրորդ՝ աղօթքի տեղում պէտք չէ ոչ մի մեանց նայել եւ ոչ՝ կնոջ, որպէսզի սատանան արատ չներմուծի մեր մէջ՝ աղօթքի փրկութեանը հակառակ: Երրորդ՝ պէտք չէ աչք տնկել քաղցրանուագ ձայնին կամ աղտոյի գիջական խօսքերին, որպէսզի երգողը չհպարտանայ եւ ձրի աշխատի: Չպէտք է ծիծաղել, այլ՝ լալ, որովհետեւ այն լալու, արտասուելու տեղ է, քանզի. «Վայ՛ ձեզ, որ այժմ ծիծաղում էք,՝ ասում է Տէրը», եւ «Երանի՛ նրանց, որ այժմ լալիս են» [Ղուկ. 21, 25]: Հինգերորդ՝ չպէտք է մաղել մտքերը խօսքից, քանի որ աղօթքը խօսք է Աստուծոյ հետ. պէտք է միտքն ու խօսքը միասին յարմարեցնել եւ զգուշութեամբ աղօթել: Վեցերորդ՝ չպէտք է ննջել աղօթքի տեղում, այլ՝ արթուն մնալ, ըստ այնմ՝ «Արթո՛ւն կացէք, քանի որ չգիտէք...» [Մատթ. Ի 7 42]: Եւ եթէ այնտեղ ննջում ես, ի՞նչ տար-

բերութիւն տանը ննջելուց, եւ եթէ քնի համար
ես գալիս, աւելի լաւ է չգալը: Եօթներորդ՝
չպէտք է առանձնական աղօթքն աղաղակելով
ասել, այլ՝ սրտում գոչել, ինչպէս Մովսէսը
ծնկեց երեսն ի վայր եւ սրտում աղօթեց. եւ այս
մասին է ասում. «Ինչո՞ւ ես աղաղակում ինձ»
[Ելից. Ժ 15]: Եւ Տէրը սովորեցրեց. «Մտի՛ր
քո սննեակը, փակի՛ր քո դռները» [Մատթ. 2
6]: Ութներորդ՝ չպէտք է անուկնդիր լինել
աղօթքի խօսքերին, այլ ունկերով եւ մտքով հե-
տեւել աղօթքին, եւ երբ ինքը չի ասում բերա-
նով, [թո՛ղ] ուրիշների աղօթքը լսի եւ միտքն
առնի. այդպէս էլ Սուրբ Գիրքն ընթերցելիս
«ո՛ւշ դիր ընթերծուացներին» [Ա Տիմ. Դ 13], -
ասում է առաքեալը: Իներորդ՝ պէտք է շտա-
պել, թէ՛ ե՞րբ եմ ելնելու ժամատեղից: Որքան
որ խնդրում են, այնքան էլ ստանում են, ըստ
այնմ էլ՝ «Ով փնտրում է՝ գտնում է» [Ղուկ.
ժԱ 16], եւ մեր Տէրն էլ ողջ գիշերն աղօթքի
մէջ էր անցկացնում: Տասներորդ՝ չպէտք է
մտադրուել, թէ՛ երբ ելնեմ աղօթքից, այս կամ
այն չար [գործն] անեմ, այլ՝ մտքում պահել
այն, որ բոլոր պարտապաններին թողնի, որ-
պէսզի եւ իրե՛նը թողնուի:

Հարկ է իմանալ, որ աղօթքի սրբութիւննե-
րը երեքն են՝ սրտի սրբութիւն, լեզուի եւ ձեռ-
քերի, քանզի աղօթքը երեք բանով է կատար-
ւում՝ սրտով, լեզուով եւ ձեռքերով: Զեռքերի
սրբութիւնն այն է, որ ասում է առաքեալը.
«Կամենում եմ, որ մարդիկ աղօթին բոլոր տե-
ղերում, սուրբ ձեռքեր բարձրացնեն դէպի վեր»
[Ա Տիմ. Բ 8], այսինքն՝ ձեռքերը մաքուր պա-
հել ազահութիւնից, զրկանքներից, արիւնից եւ
այլն: Իսկ լեզուի սրբութիւնն՝ ինչպէս Տէրն
աղօթեց. «Հա՛յր, ների՛ր դրանց, քանզի չգի-
տեն՝ ինչ են անում» [Ղուկ. Ի Գ 34], այսինքն՝
պէտք է Աստծուն աղօթել՝ զերծ մնալով բար-
կութիւնից խօսքերի եւ գործերի մէջ: Եւ սրտի
սրբութիւնն իր, ընկերների եւ Աստուծոյ Հան-
դէպ է: Ի՛ր Հանդէպ՝ որ մաքուր լինի մեղքե-
րից. եւ [այս դէպքո՛ւմ] Աստուած կլսի, քան-
զի մարգարէն ասում է. «Եթէ մեղք տեսնէի իմ
սրտում, մի՞թէ Տէրն ինձ կլսէր» [Սաղմ. ԿԵ 18]:
Եւ [սրբութիւնն] ընկերոջ Հանդէպ՝ որ նենգու-
թիւն եւ խէթ չունենայ իր ընկերոջ նկատմամբ.
այնժա՛մ Աստուած կլսի: Իսկ Աստուծոյ Հան-
դէպ՝ որ սրտի զգաստութեամբ պէտք է այս-
պէս աղօթել իբրեւ թագաւորի, տիրոջ, գաստ-

ւորի եւ բարեկամի. այսպէս աղօթելու դէպքում Աստուած կատարում է ամէն ցանկութիւն: [Որպէս] թագաւորի [աղօթում ենք], քանզի Հաւատում ենք, թէ ամենակարող է, ինչ էլ խնդրում ենք Նրանից, կարողանում է տալ: Որպէս տիրոջ՝ «քանի որ ծառայի աչքն իր տիրոջ ձեռքին է» [Սաղմ. ՃԻԲ 2], պէտք է սրտով կողկողազին պաղատել: Որպէս դատաւորի եւ գործեր քննողի՝ քանզի մենք դատուում ենք Նրա առջեւ եւ խնդրում, որ չդատապարտի: Եւ որպէս բարեկամի ենք [աղօթում], որպէսզի ամէն բան, ինչ խնդրում ենք, կամենայ տալ մեզ, ինչպէս բարեկամը, որ աղերսազին խնդրեց եւ ստացաւ: Համառօտ այսպէ՛ս է. քանի որ թագաւոր է եւ տէր, կարող է տալ, քանի որ դատաւոր է, գիտի տալ, եւ քանի որ բարեկամ է, կամենում է տալ: Ահա այսպէս մեր բոլոր խնդիրքներն Աստուծոյ Հաճութեամբ են կատարուում:

Ինչպէս պատկերն արտացոլուում է յստակ Հայելու մէջ, աչքերի լոյսն [անդրադարձնում է] արեգակի լոյսը, եւ [ինչպէս] ոսկու եւ արծաթի պայծառ ճառագայթումն է, այսպէս էլ աղօթողի յստակ միտքը ձգում է Սուրբ Հոգու

պայծառ լոյսը եւ լուսաւորուում: Այսպէս սրբերն, ըստ Տիրոջ խօսքի, աղօթքներով տեսնում են Աստծուն, որոնցով մեզ մեր Բրիտանոս Աստուածն իրեն տեսնելուն թո՛ղ արժանացնի:

ՍԻՍԷՆՍ ԵՐԵՄԱՆՅԻ († 1780)

Բոլոր աստուածաբանները, որ եկել են կամ գալու են, եթէ ի մի գալով կամենան խօսել աղօթքների մասին, չեն կարենայ բաւականապէս ճառել նրա զօրութիւնից: Բանի որ աստուածաշնչեան բոլոր գրքերում՝ թէ՛ Հին եւ թէ՛ նոր, որքան Հրաշք ու մեծագործութիւն եղել է, տեսնում ենք, որ աղօթքների շնորհիւ է [կատարուել], ինչպէս յայտնի իսկ է:

Պահգի Համար կարող ես պատճառաբանել, թէ՛ տկար եմ եւ այլն: Ողորմութեան Համար ասել, թէ՛ աղքատ եմ, ի՞նչ տամ: Ըգնութիւնների, Հալածանքների, չարչարանքների, Հաւատքի [գործերի] եւ այլ այսպիսի խստագոյն առաքինական գործերի Համար կարող ես պատճառաբանել, թէ՛ դժուար են, չեմ կարող տանել: Իսկ աղօթքի Համար առարկելու պատճառ բնաւ չունես: Բանզի ո՛ր Հասակում, ո՛ր

կացութիւնում, ո՛ր ժամանակում եւ ո՛ր տեղում էլ մէկը լինի, թէ՛ ծեր, թէ՛ տղայ, թէ՛ Հարուստ, թէ՛ աղքատ, թէ՛ առողջ, թէ՛ հիւանդ, կարող է աղօթել, եթէ կամենայ:

Ուրեմն տե՛ս՝ որքա՛ն նախատելի է աղօթքի մէջ ծոյլ մարդը, որ, ամէն ինչի կարօտ լինելով եւ պէս-պէս երեւացող եւ աներեւոյթ փորձութիւններով շրջապատուած, չի դիմում այնպիսի [բարիքներ] Տուողին, Ով Ինքն է յորդորում. «Խնդրեցէ՛ք եւ կատանաք» [Մատթ. է 7] եւ «Եկէ՛ք Ինձ մօտ, բոլոր յոգնածներդ ու բեռնաւորուածներդ, եւ Ես ձեզ կՀանգստացնեմ» [Մատթ. ԺԱ 28]:

Ըստ սուրբ վարդապետների՝ ինչպէս որ երկիրը երկնքի կարիքն է զգում, որ ընդունի նրանից ցօղ, անձրեւ, Չերմութիւն եւ այլն, որովհետեւ առանց դրանց գոյատեւել չի կարող, այնպէ՛ս էլ մարդը կարօտ է աստուածային պէս-պէս շնորհների եւ օգնութիւնների, առանց որոնց ասես մեռած է Հոգով. թէպէտ եւ մարմնով կենդանի լինի: Ուրեմն՝ ինչպէս որ դիմում են աղքատները Հարուստներին, հիւանդները՝ բժիշկներին, թոյլերն՝ ուժով կարողներին, եւ ծարաւներն՝ աղբւրին, այնպէս էլ

մարդը, լինելով կարօտ ամէն ինչի, անզօր բոս Հոգու եւ մարմնի՝ պարտաւոր է միշտ դիմել Աստծուն ու մնալ աղօթքի մէջ եւ Նրանից օգնութիւն խնդրել:

Արդ, լսէ՛ք այն մասին, որ աղօթքի տեսակները երկուսն են՝ Հասարակական եւ առանձնական: Հասարակական աղօթքը նման է մեր Հասարակական պարտքի վճարմանը, որն ամէնքս Հասարակապէս պարտք ենք Աստծուն: Քանի որ ստեղծեց մեզ ոչնչից, դարձրեց մեզ բանական, վերստին մեզ փրկեց աստանայի գերութիւնից եւ յարութիւն տուեց մեղքերի մեռելութիւնից, Հանապաղ պաշտանում է մեզ եւ բաւարարում մեր Հոգիների ու մարմինների կարիքները: Այս բոլորն իբրեւ պարտքեր են մեզ վրայ, եւ այս պարտքերն այն Հասարակական աղօթքներով ենք ասես վճարում, երբ ամէնքս, կարգուած ժամին գնալով եկեղեցի, միաբան աղօթում ենք:

Իսկ առանձնական աղօթքն այն է, որ բացի Հասարակական աղօթքներից, երբ եւ ուր էլ ժողովուած լինենք, դիմենք Աստծուն:

Ուրեմն իմացի՛ր, որ թէպէտ Հասարակական աղօթքներով ասես վճարում ենք մեր պարտ-

քերը, ինչպէս ասացինք, սակայն դա այդքան էլ շնորհ ու Հաւատարմութիւն չէ, քանի որ լոկ մեր պարտքերը վճարեցինք: Որպէս թէ մէկը միւսից փոխ առնի Հինգ դահեկան եւ յետոյ էլ վճարի նրան նոյն Հինգ դահեկանը. արդ, ի՞նչ շնորհ արեց նա տուողին, քանի որ վճարեց այն, ինչ ստացել էր: Այլ ստացողի մեծ շնորհն ու Հաւատարմութիւնն այն է, որ պարտքը վճարելիս մի բան աւել դնելով ընծայի տուողին. այնժամ կքաղցրանայ տուողը եւ իրենից խնդրողին առաւել եւս կտայ:

Այսպէս եւ մենք Հասարակական աղօթքներով մեր պարտքերը վճարելիս, եթէ նաեւ առանձին ենք դիմում Աստծուն եւ մի յատուկ աղօթք աւել մատուցում նրան [որն առանձնական աղօթքն է], այնժամ Հաւատարիմ ենք կոչուում եւ կարող ենք ասել Համաձայն քանքարաշահ ծառայի. «Տէ՛ր, Հինգ քանքար տուեցիր ինձ, ահա Հինգ քանքար եւս վրան շահեցիր» [Մատթ. Ին 20]: Այնժամ Աստուած նոյնպէս, քաղցրանալով մեր Հանդէպ, ասում է Հաւատարիմ ծառային. «Որովհետեւ այդ քչի մէջ Հաւատարիմ եղար, շատի վրայ կկարգեմ քեզ մտի՛ր քո Տիրոջ ուրախութեան մէջ» [Մատթ.

Ին 21]. եւ թէ՛ «Ով ունի, նրան պիտի տրուի եւ աւելացուի» [Մատթ. Ին 29), այսինքն՝ անցաւոր կեանքից յետոյ պիտի տայ քեզ նաեւ յաւիտենական կեանք:

ՊՕՂՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՆՂՐԻԱՆՈՒՊՈԼՍԵՑԻ († 1824)

Աղօթքն աստուածսիրութեան առաջին պտուղն ու անդրանիկ ծնունդն է. եւ որքան զօրաւոր է սէրը եւ բարձրաթռիչ, այնքան աղօթքի արդիւնքները սլանում են դէպի բարձունքները եւ մօտենում Աստծուն:

Եւ թէպէտ բոլոր առաքինական գործերի ազբիւրն ու արմատը սէրն է, սակայն աղօթքը նրանց մէջ առկայ է որպէս նախնական անապական ծորում եւ սկզբնական պտուղ:

Եւ արդարեւ, ոչ ոք իր անձը չի կարող անբասիր դարձնել, եթէ զանց առնի աղօթքը. քանզի ամէն ժամ եւ ամէնուր, երբ մարդ ի վիճակի լինի, թէ՛ առողջ եւ թէ՛ հիւանդ, կարող է մաքով յիշել Աստծուն, փառաւորել նրան, գովել եւ օրհնել. եւ ա՛յս իսկ է աղօթքը:

Աղօթքի կանգնելիս նախ պէտք է փառա-
ւորել, գովել եւ օրհնել Աստծուն, գոհանալ եւ
շնորհակալ լինել Նրա անբաւ երախտիքների
եւ մեր հանդէպ բարեբարութեան համար:

Երկրորդ՝ ճանաչել մեր նուաստութիւնը եւ
պարտականութիւնը, թէ պարտաւոր ենք միշտ
խոնարհ հոգով, զգաստութեամբ եւ երկիւղով
ծառայել Աստծուն, քանզի մեր Արարիչն ու
Բարեբարն է:

Երրորդ՝ մտածել մեր արարատեան եւ
մեղքերի մասին, որոնցով մեղանչեցինք Նրա
մեծութեան դէմ:

Չորրորդ՝ խորհել Նրա համբերատարու-
թեան ու զթութեան մասին, քանզի չի պատ-
ժոււ ըստ մեր յանցանքների, այլ խրատում է,
որպէսզի դառնանք զէպի Ինքը եւ, որ մեզ
պատժելիս արգար է Նրա դատաստանը:

Հինգերորդ՝ սրտով զզլալ, մտադրուել այ-
լեւս չմեղանչել, կրել արարատութեան լու-
ծը, փնտրել մեղքերի քաւութիւն եւ շնորհներ,
միշտ կարօտ ցոյց տալ մեզ Նրա ողորմութեանն
ու օգնութեանը, որին թէպէտ եւ անարժան
ենք, բայց [Աստուած] կամենում է շնորհել մեզ
ըստ Իր մեծ ողորմութեան ու մարգասիրու-

թեան. եւ թէ՛ մեր յոյսն աներկմիտ է Նրա
նկատմամբ, եւ Նրանից բացի մեզ համար չկայ
յոյս եւ ապաւէն:

Աղօթքների մէջ Տէրունական աղօթքից
աւելի մեծը չկայ, այսինքն՝ «Հայր մերից», որ
նոյն Ինքը «Բրիստոս» մեր Տէրը, ուսուցանեց-
որից յետոյ՝ սաղմոսները, որ Դաւիթ մարգա-
րէն գրեց Սուրբ Հոգու ազգմամբ, ապա՝ եկե-
ղեցական աղօթքներն ու երգերը, որ սուրբ Հայ-
րերը Սուրբ Հոգու շնորհով խորհրդաբար կար-
գեցին:

Եւ թէպէտ աղօթքները յոյժ բազում են,
բայց նրանց մէջ արեգակի պէս փայլում է մեր
սուրբ Գրիգոր Նարեկացու աղօթական մա-
տեանը: Ազգու է եւ պարզ սուրբ Ծնորհալու
«Հաւատով խոստովանիմք», որը թէ՛ տղամարդ
եւ թէ՛ կին պարտաւոր են ուսանել եւ նրանով
առ Աստուած աղօթել ամէն օր, ուր էլ գտնուեն:

Քանի որ աղօթքը մտքի համբարձումն է առ
Աստուած, պէտք է, որ աղօթելիս միտքը գերծ
լինի բոլոր աշխարհային մտածումներից, եւ
կամքը [լինի] բարի կամեցողութեան մէջ:

Մտքի դիտաւորութիւնը եթէ չի ընկերա-
նում աղօթքին, ունայնաբար են շարժոււմ լե-

զուն եւ շուրթերը, քանզի աղօթքի մէջ առանց մտադրութեան մնալը անպտուղ աշխատութիւն է:

Մարմնական տրտմութիւնն ու կենցաղի հոգսերը խափանում են աղօթքի զօրութիւնը եւ անպտուղ դարձնում [այն]: Իսկ մեղքերի համար զղջացող սրտից ելնող տրտմութիւնը ապաշխարութեան կանոնի հետ օգնում է աղօթքի զօրութեանը եւ արդիւնաւորում շնորհների պարգեւները:

Առանձնական աղօթքը յոյժ օգտակար է, բայց անհրաժեշտ է նախ հրապարակականը կատարել եկեղեցում եւ ապա՝ առանձնականը: Իսկ եթէ որեւէ մէկը ծուլութեան պատճառով չգնայ եկեղեցի եւ համարի, որ առանձնական աղօթքով ազատւում է պարտքերից, մեծապէս խաբւում է, քանզի եթէ կայ եկեղեցին, եւ ինքը կարող է գնալ այնտեղ, [ապա] գանց աւելով մեղանչում է:

Որքան մարդիկ օտարանում են աղօթքից, այնքան Աստուծոյ շնորհը հեռանում է նրանցից՝ մինչեւ մեծամեծ մեղքերի մէջ ընկնելը, որ հոգու մահն է:

Ջերմեռանդ սրտով, խոնարհ հոգով եւ մաքուր մտքով կատարուող աղօթքը ոչ միայն ազատում է կենցաղի զանազան փորձանքներից, այլեւ՝ Աստուծոյ շնորհներն անեցնում հոգում, որով մարդը կարողանում է օր ըստ օրէ արիանալ առաքինական ջանքերի մէջ եւ հասնել կատարելութեան գագաթին:

Աղօթքի մէջ անհրաժեշտ է խնդրել, որպէսզի Աստուծո՛յ կամքը կատարուի մեր մէջ եւ ոչ թէ՛ մեր կամքը. ըստ այնմ՝ «Ոչ թէ ինչպէս Ե՛ս եմ կամենում, այլ ինչպէս Դու ես կամենում» [Մարկ. ԺԴ 36]: Եւ սրանում են հաստատուած աղօթքի կատարելութիւնը եւ մարդկանց երջանկութիւնը: Քանզի նրա համար ենք աղօթում, որպէսզի Հանելի լինենք Աստծուն: Եւ այն ժամանակ ենք Հաճոյանում Աստծուն, երբ Աստուծոյ կամքն է կատարւում մեր մէջ. իսկ ուր կատարւում է Աստուծոյ կամքը, այնտեղ բոլոր բարիքների լրումն է եւ երջանկութիւնը:

Աղօթելիս պէտք է խնդրել, որպէսզի Աստուած մեզ ջերմեռանդութեան շնորհ տայ. քանզի ինչպէս խուսկն առանց հրի չի բուրում իր հոտը, նոյնպէս էլ աղօթքն առանց ջերմեռանդութեան արդիւնք չի տալիս:

Ով չի աղօթում Աստծուն, անբաններից էլ անբան է, անարժան՝ Աստուծոյ խնամքին, ապերախտ եւ ապաշնորհ՝ իր Բարերարի Հանդէս, քանզի ստանում է բարիքներն ու վայելում եւ չի ճանաչում բարիքները Տուողին ու չի փառաւորում:

Կոյր է միտքը, եթէ չի խոկում Աստծուն, Համբ է, եթէ չի աղօթում, խուլ է, եթէ չի լսում Աստուծոյ պատուիրանները, մեռած է, եթէ չի սիրում Աստծուն, թշնամի է Աստծուն, եթէ սիրում է այն, ինչ ատում է Աստուած. ամբարշտութիւն է խնդրել Աստծուց այն, ինչ Նա չի կամենում:

Աղօթքն անպարտելի զէնք է դեւերի դէմ պատերազմում, եւ քանզի դեւերը գիտեն, թէ աղօթքով պարտւում են մարդկանցից, այդ իսկ պատճառով առաւելապէս ջանում են խափանել կամ անպտուղ դարձնել մարդկանց աղօթքը:

Ուստի ով աղօթելիս ինչ-ինչ ձանձրոյթ եւ նեղութիւն է զգում, թող գիտենայ, թէ այն դեւերի որոգայթն է, եւ ոչ մի դէպքում չթուանայ աղօթելուց, այլ առաւել զօրանայ ջանքերում՝ օգնութիւն Հայցելով Տիրոջից: Եւ Աս-

տուած, որ մերձ է նրանց, ովքեր փշրուած սրտով են աղօթում իրեն, անմիջապէս օգնութեան կհասնի, իսկ դեւերն իսկոյն կհալածուեն ու կչքուեն:

Աղօթքի մէջ կարեւոր է եւ օգտակար դիմել Աստուծոյ սուրբերին՝ բարեխօսելու առ Աստուած, մանաւանդ՝ սուրբ Աստուածածնին. ուստի եւ Եկեղեցին իր բոլոր պաշտամունքներում կարգել է արժանաւոր մաղթանքներ սուրբ Աստուածածնին՝ ապաւինելով նրա անգառնալի բարեխօսութեանը:

«ՉԱՅՐ ՍԵՐ» ԱՂՈԹՔԻ ՄԱՍԻՆ

[Այս աղօթքը] բնոյթով պարզ է եւ խօսքի առաւել վեհուածութիւն ունի. դէպի վեր հայել տուեց եւ Աստուծոն Հայր [անուանել] սովորեցրեց բոլորին. որդիներին անձկալի գութի համար ստիպում է դիմել Հօրը, եւ կարօտութեան կամքը Հօրը մղում է ողորմութեան գութի: Որդիներն էլ Հօր կամքի համաձայն պէտք է լինեն, ապա եւ Հայրը որդիների կամքի համաձայն նրանց կարիքները կհոգայ եւ իր ողջ հարստութեանը ժառանգորդ կդարձնի նրանց: Հայր անունը մէկ է թէ՛ հոգեւորների եւ թէ՛ մարմնաւորների համար, [սակայն] տարբերում են միմեանցից [նրա] գործածութիւնները՝ բաժանուելով [հոգեւոր եւ մարմնաւոր] մասերի: Երկրաւոր հայրերին մարմնի ցանկութեան ախտերը դրդեցին որդեծնութեան՝ ըստ ախտաւոր յղութեան ախտաւոր որդիներ ծնելուն: Փոփոխական է [մարմնաւոր] հայրութիւնը. երբեմնի որդին դարձաւ Հայր. նա հեռացաւ այս աշխարհի կեանքից, եւ նրանից վերցուեց հայրութիւնը, նրա տեղը եկաւ որդին եւ

Հայր դարձաւ եւ նոյն ճանապարհով գնաց: Այսպէս, փոխանորդութեամբ, աշխարհն իր վախճանին է հասնելու:

Մի է ճշմարիտ Հայրը եւ Արարիչը ողջ աշխարհի, որ առանց ախտերի յղացաւ եւ առանց ցաւերի ծնեց բոլոր երեւելիները եւ աներեւոյթները: [Եւ] նա, Ով ծնեց, գալով սովորեցնում է որդիներին՝ դիմել երկնաւոր Հօրը, որպէսզի աշխարհը մշտապէս խանձարուրների եւ օրօրոցների մէջ չմնայ՝ կաթնածուծների եւ ջամբակերների* պէս՝ թաթախուած ու թաղուած բարշելի ախտերի մէջ, որոնցից ճանճրացան մայրերն ու ստնտուները, եւ դէմքերը շրջեցին գայեակներն ու սնուցիչները: Եւ սրանք օրէնքը եւ մարգարէներն են. ծովում լուացին եւ չկարողացան սրբել, գետերով անցկացրին եւ չողողուեցին, օճառ գործածեցին, լուացուեցին բարակով եւ չսրբուեցին, իրենց վրայ վերցրին, սակայն զցեցին ու հեռացան:

Գթաց երկնաւոր Հայրը, խոնարհուեց երկնքից երկիր, տեսաւ բոլորին արնաշաղախ, կռապաշտութեան մեռելոտի զոհաբերութեան

* Չամբակեր - մամլիկ, որ կերակրում է ձեռքով

մէջ: Վերցրեց, լուաց, հագցրեց երկնաւոր հան-
դերձը եւ վերստին մօտեցրեց նոյն որդեգրու-
թեանը: Սովորեցրեց հայրենի վարդապետու-
թիւնը, որպէսզի դիմեն սիրելի երկնաւոր չօ-
րը: «Երբ,— ասում է,— աղօթքի կանգնէք, տղա-
յաբար շատախօս չլինէ՛ք» [տե՛ս Մատթ. 27],
[քանզի] Աստուած սրտի խորհուրդները լսող
է եւ բարի գործերի փոխարէն՝ բարին հատու-
ցող: Բերանով այսքան վկայելը բաւական է.
«Հա՛յր մեր, որ երկնքում ես, սուրբ թող լինի
Քո անունը»:

Մարդկանց տրուած բոլոր պարգեւներից
մեծ է այս պարգեւը՝ Աստուծոյ՝ Հայր լինելը
մարդկանց: Այս ասելու իշխանութիւնը չունեն
հրեշտակները. թէպէտեւ հօր են եւ հոգեւոր,
[սակայն] սպասաւորներ են եւ ոչ՝ որդիներ: Ո՛վ
մարդ, զգուշացի՛ր քո անձի համար, [տե՛ս, թէ]
ինչպիսի պատուով մեծարուեցիր՝ մինչեւ իսկ
Աստծուն քեզ Հայր անուանելու իշխանութիւն
ստացար. ուստի այս բա՛նը եւս խորհիր, որ Հօր
պատուի համաձայն նաեւ քեզ պահես, որպէս-
զի իմանան վերինները եւ ստորինները, թէ, ար-
դարեւ, Աստուծոյ որդի ես դու: Աստուած խօս-
քով է ծնում մարդուն. թէպէտեւ խօսքով չես

կարող, մարմնիդ կամքով մի՛ թաւալուիր երկ-
րի վրայ. կտրի՛ր եւ հեռացրո՛ւ քեզանից աւե-
լորդ ցանկութիւնները: Շատ եւ բաւակա՛ն հա-
մարիր քեզ անհրաժեշտ կերակուրները, չափը
մի՛ անցիր եւ մի՛ շուայտացիր: Գիրութիւնից
ճարպակալում է մարդը, եւ առատ ճարպից ան-
օրէնութիւններ են ելնում, ինչպէս արեցողու-
թիւնից՝ պիղծ գիճութիւններ. այգպիսին Աստ-
ծուն Հայր անուանել չի կարող: Ահա ինքդ
չվկայեցի՞ր՝ ասելով. «Սուրբ թող լինի Քո
անունը»: Աստծուն ո՞վ կարող է անուն դնել.
սուրբ ասել՝ ա՛յս է Աստուծոյ ճշմարիտ
անունը: Սուտ աստուածների անունները
սուրբ չեն. մէկը՝ գող, մէկը՝ մարդասպան, մե-
կը՝ շուն, եւ բոլորը՝ իրենց յատուկ չարչարելի
տխտերով. մանաւանդ՝ գոյութիւն իսկ չունեն,
ոչ էլ պիտի գոյութիւն ունենան: Մարդիկ, որ
նրանց աստուած անուանեցին, նրանք Աստու-
ծոյ ճշմարիտ որդիները չեն: Ում սովորեցնում
է Աստծուն գիմել եւ հրամայում է աղօթքի
կանգնել Հօր առաջ, նրանցով է բացում դուռը
բոլորի համար, որպէսզի ամէնքը դէպի այդ
զուրբ դիմեն՝ մտնելու, նոյն աղօթքը սովորեն՝
պղաչելու Աստծուն եւ ասելու. «Հա՛յր մեր, որ

երկնքում ես, սուրբ թող լինի Քո անունը»: Երբ սովորեն աղօթելիս ճշմարտախօս լինել, աշխարհում էլ ճշմարտագործ կլինեն եւ այնժամ կարող են լքել ու թողնել սուտ աստուածներին: Ովքեր քարին ու փայտին Հայր եւ մայր էին անուանում եւ Հեռացան նրանցից ու Հրաժարուեցին իրենց անառակ գործերից, նրանց միտքը սրբուեց իմաստութեան գիտութեամբ, եւ նրանց բերանները բացուեցին՝ Համարձակ բարբառելու եւ ասելու. «Քո արքայութիւնը թող գայ, Քո կամքը թող լինի երկրի վրայ, ինչպէս որ երկնքում է»:

Երբ Աստուած Թագաւորեց ամէն բանի վրայ, Նրա արքայութիւնը [Հաստատուեց] իր կամարարների վրայ: «Միայն, — ասում է, — Քո արքայութիւնը թող գայ»: Սա նման է այն խօսքին, թէ՛ «Կծագի Յակոբի աստղը, եւ մի այր կելնի Իսրայէլից եւ կգայ ու կկործանի Ամաղեկի զօրութիւնը» [տե՛ս Թիւ. ԻԴ 17]: Աստղը ծագեց, եւ այրը ելաւ, Հարուածեց եւ կործանեց աստանային, որը Հեթանոսների զօրութիւնն էր: Սա՛ էր Աստուծոյ կամքն ի սկզբանէ, եւ այն կատարուեց մեր Տէր Թիսուս Քրիստոսի Գալստեամբ: Պարտաւոր ենք խօս-

քով սովորել այս աղօթքը եւ Հաւատքով յուսալ Նրա երկրորդ Գալստեանը, երբ մեր աղօթքի Համաձայն նաեւ մեր գործերը կերեւան ստուգութեամբ:

«Քո արքայութիւնը թող գայ»: Ինքը՝ Արքայութիւնը, սովորեցնում է Իր մասին խօսել. «Աշխարհի մէջ էր, եւ աշխարհը Նրանով եղաւ եւ աշխարհը Նրան չճանաչեց» [Յովհ. Ա 10]: Սովորեցնում է ասել Հայր, որպէսզի միայն Նրան ճանաչես [որպէս] Արարիչ աշխարհի, Արարիչ ամենայնի, որ որդեգրութիւն շնորհեց միայն մարդուն: Նա, որ արարեց, նոյն Ինքը եւ Արքայ է, եւ [Նրա Հետ] եկաւ նաեւ Իր արքայութիւնը: Նա, որ բնութեամբ մեր Աստուածն է, նոյն Ինքը մեր Հայրն է՝ Իր Աստուածութեան շնորհներով: Եթէ Աստուած ամենքի Հայրն է, ապա Քրիստոս Եղբայրն է բոլոր նրանց, ովքեր գործում են Նրա կամքը: Արքայ էր եւ եղաւ ջո Եղբայրը: Սրանք աւելի մեծ են, քան առաջին արարչութեան պարզեւնները. այնժամ ըստ Աստուծոյ պատկերի ասուեց՝ թող լինի մարդը [տե՛ս Մն. Ա 26], որպէս թէ ըստ օրինակի կերպաւորեց՝ Հոգեղէնը կամենալով այս Հոգեղէնի Համար տիպ դարձնել, որպէսզի

սա էլ սովորի առաքինութեամբ նրան նմանուելի: Երբ չկարողացաւ միաբանուել նրա հետ, Ինքն իսկ առաւ նրա տիպը, ինչպէս որ Ինքը գիտէ. Ինքը ձեւաւորեց անխախտելի եւ անքակտելի որպիսութիւնը՝ անհասանելի եւ անասելի, միայն Հաւատալի եւ յուսալի, եւ Ինքն է միայն արժանի սիրոյ, որ մեր [բնութեամբ] խօսում է մեզ հետ եւ սովորեցնում. խօսում է [մարդկային] ազգակցութեամբ եւ անբեւեռոյթ Աստուածութիւնն ուսուցանում է երեւելիներով, որպէսզի անբեւեռոյթ Աստուածութիւնը երեւելիներով ճանաչես: Որով եկաւ*, նոյնով եւ երկրորդ անգամ պիտի գայ: Այժմ վարդապետութիւնն աշակերտներին որդիներ անուանեց, ծառաներին տէր դարձրեց եւ մահկանացուներին անմահութեան է հրաւիրում՝ ասելով. «Քո արքայութիւնը թող գայ» [այժմ]՝ գոռուցնութեամբ պատրաստուելու, իսկ յետոյ՝ իւրաքանչիւր գործի Հատուցման Համար: Որչափ որ կարողանաս եւ Հաղորդ լինել արքայութեանը, այդչափ ըղձական է աղօթքդ եւ մեր բնութիւնից վեր պարգեւներ է խոստանում:

* այսինքն՝ տեսանելի, իրական մարմնով

«Քո կամքը, — ասում է, — թող լինի»: Աստուծոյ կամքը մարդու սրբութիւնն է, քանզի բաժնեկից դարձրեց Իր արքայութեանը, որպէսզի ոչ թէ անկարող լինենք այդ բաժինը ձեռք բերել, այլ որպէսզի մեր յոյսի Համար դիւրութեամբ Համբերութիւն ստանանք նրանց նման, սրոնց* սովորեցրեց [այս] աղօթքը. եթէ նրանք Հասան ըստ իրենց աղօթքների, ուրեմն մենք էլ կարող ենք. միայն Հաւատա՛, յուսա՛ եւ սիրի՛ր եւ շուսով կհասնես խնդութեամբ: Եւ եթէ արտմութեամբ չարչարակից լինես Բրիտտոսին, Ինքն Աստուած կզօրացնի Համբերութեամբ, եւ եթէ [նման] կարողութիւն չլինէր. Աստուած այդպիսի աղօթք մեզ չէր սովորեցնի: Առաջիններին՝ նայեցէք եւ քաջալերուեցէ՛ք, որ միայն չարչարանքները բաւական չհամարեցին իրենց Հաւատքի Համար, այլ եւ մեռնելը [նախընտրեցին] ապրելուց: Նահատակադիրին** նայեցին եւ նահատակուեցին: Խօսքով նրանց գովաբանող լինենք եւ գործով մեր կեանքը նոյն նահատակութեամբ կնքենք:

* Ակտոյ ունի առաքեալներին:

** այսինքն՝ Բրիտտոսիմ

Աստուած Հայր է Հաւասարապէս բոլորին, [ուստի] պարտաւոր ենք բոլորս Հաւասար որդիներ լինել, քանի որ մի է այն ժառանգութիւնը, որ բաշխեց բոլորին:

«Քո կամքը թող լինի երկրի վրայ, ինչպէս որ երկնքում է»: Թէեւ Աստուած կարող է բոլոր մարդկանց երկնաւորներ դարձնել, մեր կամքին է յանձնում աղօթելը, որպէսզի մենք՝ երկրաւորներս, ինքներս կարողանանք երկնաւոր դառնալ: Վերին զօրքերն ամբողջապէս նրա կամքին են սիրով հնազանդւում եւ, միաբանութեամբ լծուած, փառաւորում են Աստուծուն եւ նրա ահաւոր փառքից ծածկում են ոտքերն ու դէմքերը, որպէսզի իրենց ներսում սիրեն Աստուծուն: Աչքով տեսնելու փոխարէն իրենց ներսում բաւական են Համարում սէրը, եւ, նրանց սիրուց [դրդուած], Աստուած էլ նրանց Հանդէպ սիրով կատարեց իր կամքը: Չշտապենք մարմնաւոր աչքով տեսնել Աստուծուն, որպէսզի տարածամ չկործանուենք: Մեզանից թող սէ՛րը պատգամաւոր լինի նրա առաջ, եւ նրա սիրով իր կամքը թող կատարուի մեր մէջ: Ինչ որ սովորեցրին մեզ մարդարէնները, դրանով ջանանք ընթանալ, քանզի

նրանք խօսքով ասացին եւ գործով կատարեցին: Նրանց վարդապետը ոչ այլ ոք էր, եթէ ոչ՝ Նա, Ով քեզ սովորեցրեց աղօթքը: Դու էլ խօսքով սովորի՛ր աղօթքը եւ գործով շտապի՛ր կատարել: Հեռու չես հրեշտակներից, այլ նրանց Հետ ես աղօթքով, որպէսզի նրանց Հետ փառաւորես Աստուծուն: Ինչպէս որ դու ես նրանց Հետ միաբանւում, նոյնպէս էլ նրանք քեզ Հետ երգակից են լինում աղօթելիս եւ օրհնելիս: Համարձակ բաց ես անում բերանդ եւ ասում. «Քո կամքը թող լինի երկրի վրայ, ինչպէս որ երկնքում է»: Այս [ասելու] իշխանութիւնն աւելի մեծ է, քան առաջին օրհնութիւնները. այնտեղ միայն երկրին տիրել [արտօնուեց] իշխանութեամբ [Մն. Ա 28], այստեղ ասում է՝ երկնքում եւ երկրի վրայ:

«Մեր հաւանապազօրեայ հացը տո՛ւր մեզ այսօր»: Երկրաբոյս Հացն Աստուած առանց ազաչելու Հաւասարապէս շնորհում է բոլորին: «Մարդկանց եւ կենդանիներին Դու ես ապրեցնում, Տէ՛ր» [տե՛ս Սաղմ. ԼԵ 7]: Եւ ինչպէ՞ս կարելի է ասել, [չէ՞ որ] նոյնիսկ սա Հանապազօրեայ չէ. մանկութիւնն արգելում է, Հիւանդութիւնը՝ քչացնում, կարօտութիւնը՝ խափա-

նում, մահը՝ բաժանում եւ հեռացնում: «Ձեր հայրերն անապատում կերան մանանան եւ մեռան: Այս է ճշմարիտ Հացը, որ երկնքից է իջնում. ով որ այս Հացից ուտի, յաւիտեան չի մեռնի» [տե՛ս Յովհ. Զ 49-50]: Լսում էին նրանից այս խօսքը եւ չէին կարողանում անմիջապէս հասկանալ, ուստի կրկնում եւ երեքկնում է նոյն խօսքը, որպէսզի հեշտութեամբ լսեն եւ հաւատով ընկալեն այդ խօսքի զօրութիւնը. «Ծն եմ, - ասում է, - կենդանի Հացը, որ երկնքից է իջել. ով որ ուտի այս Հացը, մահ չի ճաշակելու» [տե՛ս Յովհ. Զ 51-52]: Այս Հացի մասին է աղօթքի մէջ սովորեցնում հանապազ խնդրել Աստծուց: Եթէ լաւ խորհես, [կհամոզուես, որ] նա, ով այս Հացը սրբութեամբ է ուտում եւ սրան արժանի կերպով է պատրաստում իր անձը, նա անկարօտ է այս երկրաւոր արքայութեանը: Մահկանացու ձեռքին անմահ Հացը դնելով՝ դրանից ձեռքն անմիջապէս անմահացաւ եւ, այս ուտելով, մարդն ամբողջովին՝ շնչով, հոգով եւ մարմնով, հոգիացաւ ու բաժնեկից դարձաւ Քրիստոսին. միայն թէ զօրութեան սկիզբը մինչեւ վախճանն անարատ պահի: Ձկան երկրաւոր չարչարանքներ, որ նրան

յազթեն, նրա առաջ արհամարհուած է արծաթը, եւ ոսկին ատելի է նրա աչքին, ցաւ է համարում այս աշխարհի հարստութիւնը, քանի որ իր խորհուրդները սրբուեցին երկնաւոր ազատութեամբ՝ անմահ Հացով յագեցնալով: Նա ամէն բանի համար բաւարար եղաւ. եթէ երեսայ է, կատարելահասակ երեւաց, եթէ տկարացաւ ցաւերից, Աստուծոյ զօրութիւնը բնականց նրա մէջ, եթէ այս աշխարհի կեանքից հեռացաւ, անմահ կեանքն իր հետ տարաւ առ Աստուած: Այս էր սովորեցնում մեր Տէրը՝ աղօթքի մէջ աղաչել իրեն. մեր Հացն օրըստօրէ տո՛ւր մեզ ոչ երկրից, այլ՝ Տիրոջից. եւ յայտնի է՝ ոչ էլ երկնքից, այլ [նկատի ունի] ամենքի Տիրոջը, [քանզի] ասում է. «Ա՛յս է Իմ Մարմինը եւ ա՛յս է Իմ Արիւնը»: [Մարկ. ԺԴ 22]: Թէպէտ եւ անփշրելի էր, քո սիրոյ համար փշրուեց եւ քեզ, որ քո կամքով փշրուեցիր, անփշրելի Աստուածութեամբ դէպի Ինքը բարձրացրեց. «Իմ անձը չես թողնի դժոխքի մէջ եւ Բո սուրբին չես տայ տեսնել ապականութիւն» [տե՛ս Սաղմ. ԺԵ 10]: Ուրբաթ օրը խաչուեց՝ մահը փշրելու համար եւ միաշաբաթի օրը հաւաքեց Ադամի փշրուած ոսկորները եւ յարու-

Թիւն տուեց անմահութեամբ. եւ [Իրեն] ցոյց տուեց շատերին՝ ճշմարտութեամբ եւ ոչ՝ առաջօք: Մի օր Հացացաւ Վերնատանը եւ Հանապազ Հացանում է Եկեղեցում՝ սուրբ Սեղանի վրայ: Նախ ինքն Իրեն ճաշակեց եւ ապա մեղ ճաշակակից դարձրեց Իր չարչարանքներին: Նա այսուհետեւ չարչարանքների մէջ չէ, այլ Հայրենի փառքի մէջ փառաւորուում է Հրեշտակներից եւ մարդկանցից եւ մեր բոլորի չարչարանքները վերացրեց Իր անչարչարելի Աստուածութեամբ: Մեր Հաւատքի այս յոյսը որ պէս Հաստատուն խարիսխ պահենք մեր Հոգիների եւ մարմինների մէջ. ինչպէս որ սիւնը շէնքի կայունութիւնն է, Հաւատքն էլ մարդու անքակտելիութիւնն է Աստուծոյ Հետ, որով եւ Համարձակութեամբ կարող է բարբառել եւ ասել. «Թո՛ղ մեզ մեր պարտքերը, ինչպէս եւ մեճք եճք թողնում մեր պարտապաններին»:

Այս է ճշմարիտ, բանական եւ գործնական աղօթքը. երբ դու պարտքդ չես պահանջում ընկերոջից, այնժամ Աստուած էլ քո բոլոր պարտքերը քեզ է շնորհում, որ անմեղ լինես: Ականջ դիր Պետրոսին, թէ ինչպէս սովորեց Տիրոջից. նա եօթ անգամ կամեցաւ ներել եղբոր յանցանքը,

իսկ մեր Տէրը եօթանասուն անգամ եօթասաց [տե՛ս Մատթ. ԺԸ 22]: Պետրոսն իբրեւ մարդ սահման դրեց, իսկ մեր Տէրը սահման չդրեց Իր Աստուածութեան մարդասէր բարբարութեանը: Հանապազ մեղանչում ենք մեր խօսքերով ու գործերով, եւ Աստուած տեսնում է ու զանց առնում, որպէսզի Իր Համբերութեամբ մեզ ապաշխարութեան յորդորի: Չմեղանչելն իսկ մարդու Համար կատարեալ արդարութիւն է, իսկ եթէ իբրեւ մարդ յանցանք գործեց, թող շտապի զղջալ՝ ապաշխարելու: Բաց են Նրա ողորմութեան դռները, եւ չի փակում ապաշխարողների առաջ: Մանաւանդ՝ ովքեր գիտեն Հաւատքով աղաչել, նրանք նաեւ առաքինութեամբ կարող են ճգնել Հոգեւոր վաստակների Համար. նրանք ոչ միայն ներում են իրենց ընկերների պարտքերը, այլեւ՝ իրենց ունեցուածքը բաշխում կարօտեալներին: Աստուծոյ զօրութիւնն է, որ նրանց ձգում է դէպի առաքինութիւն, ինչպէս եւ առաջիններն էին անում. «Ովքեր, - ասում է,- գիւղերի, ագաւակների եւ ստացուածքի տէր էին, վաճառում էին ողջ ունեցուածքը եւ բերում-դնում առաքեալների ոտքերի առաջ» [տե՛ս Գործ. Դ 34-

35]: Մեր Տէրը նրանց առաքեց [Աստուծոյ] խօսքի քարոզութեան համար: Նրանք խօսքի քարոզիչներ էին եւ պէտքերի մատակարարողներ: Խօսքի ձայնն ականջին է հասնում, իսկ Վերնայինի սէրն առանց խօսքի էր առատաձեռնութիւն սովորեցնում. ո՛չ՝ որովհետեւ ուզում էին աղքատանալ, այլ՝ որպէսզի այլ հարստութեան հասնեն՝ երկնաւորին: Բայց դու, երբ ներում ես քո ընկերոջ պարտքը, նրա համար չէր որ դու ատում էիր քո իրերը, այլ՝ որպէսզի քո արած փոքր ողորմութեամբ Աստուած ների քո ունեցած բազմապատիկ պարտքերը: Այս խօսքին հետեւիր [եւ կտեսնես, որ] երբ ներում ես քո ընկերոջը, դու եւս արժանանում ես ներման:

Համարձակութեամբ բաց ես անում բերանդ եւ ասում. «Մի՛ տանիր մեզ փորձութեան, այլ փրկի՛ր մեզ չարից»: Աստուած չի կամենում մարդուն փորձութեան տանել, այլ՝ ազատել փորձութիւնից եւ փրկել մահուանից: Քանզի Նա, Ով իր Որդուն չխնայեց, այլ մեր բոլորի համար մահուան մատնեց, Նրանով շնորհում է ամէն տեսակ բարիքներ բոլոր նրանց, ովքեր խնդրում են իրենից: Թէպէտ մենք ի վիճակի չենք փոխհատուցել Աստծուն, չծուլանանք,

որչափ որ մեր կարողութիւնն է. մեր սակաւապետութիւնը որպէս պահք է դիտում, չափաւոր ըմպելը՝ գինեհատութիւն, միջին Հանդերձը՝ Համեստութիւն եւ անհրաժեշտ ստացուածքը՝ աղքատութիւն: Երանութեան համար հեզախօս լինենք եւ [դրանով] ընկերոջը խոնարհութիւն սովորեցնենք: Եթէ անքուն մնալ չենք կարող, [գոնէ] ողջ գիշերը քնելուն չնուիրենք, որպէսզի ամբողջովին չմոռանանք սաղմոսները եւ օրհնութիւնները: Եթէ աղքատների կարօտութիւնն [ամբողջովին] բաւարարել չենք կարող, մի պատառի եւ բաժակի կարօտ չթողնենք նրանց: Մեր ստացուածքների մէջ որբերից եւ այրիներից յափշտակուած որեւէ բան թող չգտնուի: Ինչ որ ունենք, Աստծուն նուիրուած թող լինի: Այնժամ մեր անձերն էլ Նրան հաճելի եւ ընդունելի պատարագ կլինեն: Բոլորին վայել է փութաջան լինել Աստուծոյ պատուիրանները պահելու եւ գործելու մէջ՝ տղամարդկանց եւ կանանց, ծառաներին եւ ազատներին, քանի որ մեր Տէրը բոլորի թողութեան համար եկաւ, եւ Նրա մարդասիրութեանը վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԻՆՉՊԷՍ ԱՂՕԹԵԼ

Աղօթքն Աստուծոյ Հետ Հաղորդակցութիւն Հաստատելու ամենաանմիջական ճանապարհն է: Ամէն մի առաքինութեան, ամէն մի ճգնութեան վերջնական նպատակն է Աստուծոյ Հետ Հաղորդակցութեան Հաստատումը, Աստուծոյ Հետ միաւորումը, իսկ աղօթքն ուղղակի Հոգու անձնական Հանդիպումն է Աստուծոյ Հետ: «Աղօթքն առաւել Հարազատ եւ մերձաւոր է Աստծուն, — գրում է ս. Գրիգոր Նարեկացին, — քան ամէն մի առաքինութիւն, քանզի բոլոր միւսները որպէս Հանդերձանք եւ պատրաստութիւն են Աստուծոյ մօտ մուտք գործելու Համար, իսկ սա դէմ-յանդիման խօսակցութիւն է Աստուծոյ Հետ»: Եկեղեցու սրբազան աւանդութեան մէջ աղօթքը մեծագոյն արուեստ է որի մէջ Հմտանալու Համար անհրաժեշտ են գիտելիքներ եւ անձնական փորձառութիւն: Եկեղեցու Հայրերը եւ վարդապետները Սուրբ Հոգու կենդանի ներգործութեամբ եւ աստուածային շնորհի լուսաւորութեամբ բացայայտել են աղօթքի օրինաչափութիւններ եւ նրբութիւններ, որոնք որոշակիօրէն արտայայտուած են

նրանց ներանձնական-խրատական գրուածքներում: Թատկապէս կարեւոր են նրանց գործնական խրատներն այն մասին, թէ ինչպէս աղօթել, ինչպէս գերծ մնալ աղօթքի ժամանակ տեղի ունեցող զանազան դիւային յարձակումներից եւ փորձութիւններից, ինչպէս ձեռք բերել սուրբ եւ պտղաբեր աղօթք եւ այլն: Հետեւելով ս. Հայրերի՝ աղօթքի մասին գրուածքներին՝ կարելի է առանձնացնել աղօթական կեանքի որոշակի սկզբունքներ եւ օրէնքներ, որոնք անհրաժեշտ են իւրաքանչիւր քրիստոնեայի Համար, որ փորձում է ազատուել չարի կապանքներից եւ միաւորուել Աստծուն:

Աղօթքը պահանջում է լուրջ նախապատրաստութիւն, այլապէս այն կլինի անընդունելի, իսկ աղօթողը դատապարտութեան տակ կյայտնուի: Աղօթականից նախ եւ առաջ պահանջուում է այն յիշաչարութիւն եւ ներողամտութիւն թէ՛ մերձաւորների, թէ՛ թշնամիների նկատմամբ: Ս. Նեղոս Սինայեցին ասում է. «Ովքեր տրտմութիւն եւ ոխակալութիւն են կուտակում իրենց Հոգում եւ կարծում են, թէ աղօթում են, նման են նրանց, ովքեր ջուր են չափում եւ ծակ կարասի մէջ լցնում»: Անխուզ

եւ պտղաբեր աղօթելու համար, ըստ ս. Նեղոսի, պէտք է հեռանալ ռխակալութիւնից, որը «տխրեցնում է մտաւոր հոգին եւ խաւարեցնում աղօթքի դիտաւորութիւնը», պէտք է լինել «Համբերող, Հեզ եւ ներողամիտ»: Պէտք է հեռանալ աշխարհիկ կապանքներից, անխռով ներկայանալ Տիրոջը, առանց տուրեւառութեան աշխարհի հետ. «Եթէ փափագում ես աղօթել, հրաժարուի՛ր ամէն ինչից, որպէսզի միայն այն շահես»: Աղօթքի կանգնելուց առաջ հոգու բոլոր զօրութիւններով պէտք է զգուշանալ մեղքից, որպէսզի աղօթքն անպտուղ չլինի, եւ աղօթողը դատապարտութեան տակ չյայտնուի. բարկութիւնը, նախանձը, սնափառութիւնը, ծուլութիւնը, ատելութիւնը եւ այլ մեղքերը մթազնում են հոգու լոյսը եւ ունայնացնում աղօթքի դիտաւորութիւնը:

Ա. Ուշադրութիւն. Աղօթքի ձեռնամուխ լինելու համար նախ եւ առաջ պէտք է ուշադրութիւն ունենալ: Սակայն այս ուշադրութիւնը ոչ թէ մտքի արտաքին կենտրոնացում է ինչ-որ առարկայի կամ գաղափարի վրայ, այլ ներքին հոգեւոր ուշադրութիւն է: Մենք հաւատում ենք, որ Աստուած ներկայ է եւ լսում է ամէն

խօսք, գիտի մեր մտքերը եւ տեսնում է մեր սրտի խորքերը: Հնարաւոր չէ Աստծուն բովանդակել որեւէ տեղում, ուրեմն Հնարաւոր չէ կենտրոնանալ Աստուծոյ վրայ: Աստուած ամէնուր է, ինչպէս նաեւ՝ մեր ներսում. «Երկնքի արքայութիւնը ձեր ներսում է» [Ղուկ. Ժէ 21], ուստի այդ արքայութեան ձեռքերումը ոչ թէ արտաքին մի փնտրում է, այլ ներքին ճշմարտութեան բացայայտում: Հետեւաբար աղօթական ուշադրութիւնը ներքին երեւոյթ է եւ նախ եւ առաջ նշանակում է արտաքին թափառումներից հաւաքել մտքերն ու խորհուրդները՝ Աստուծոյ հետ հաղորդակից լինելու համար:

Ամէն մի խօսք, ամէն մի խնդրուածք կամ գոհութիւն պէտք է առաքուի առ Աստուած մեծագոյն ուշադրութեամբ: Պէտք է ամենայն զգուշութեամբ հետեւել աղօթքի խօսքերին, թէ ինչ ես ասում Աստծուն, միտքը, խորհուրդները եւ զգայութիւնները պէտք է ձայնակից լինեն աղօթքի խօսքերին, այլ կերպ ասած՝ հոգու բոլոր զօրութիւններով պէտք է աղօթել: Քանի դեռ մեր մտքերը ցրուած են, մեր սրտի խորհուրդները՝ անյատակ եւ պղտոր, իսկ զգայութիւններով կառչած ենք այս աշխարհի հա-

ճոյքներին, մենք հեռու ենք ճշմարիտ աղօթքի մատոյցներէց: Ս. Նեղոսն ուսուցանում է. «Եթէ աղօթքի ժամանակ քո միտքը այս ու այն կողմ է թափառում, ապա դեռեւս չես իմացել, թէ ինչպէս են միայնակեցաբար աղօթում, այլ աշխարհականի պէս արտաքին տեսքն ես գեղեցկացնում»: «Ով կամենում է աղօթել, [նա] ոչ միայն պէտք է իշխի ցանկութեան եւ սրտմտութեան վրայ, այլեւ հեռացնի սրբութիւնից բոլոր ախտաւոր խորհուրդները»: Ճշմարտապէս աղօթելու համար պէտք է մտքի անզբօսութիւն կամ ուշադրութիւն եւ հաւաքուածութիւն, պէտք է զգաստ վիճակում պահել զգայութիւնները, ինչպէս նաեւ խորհուրդների մաքրութիւն եւ միասնութիւն ձեռք բերել. «Անզբօս մնա քո աղօթքի մէջ եւ ուրացած քո անձը բոլոր զգայութիւններով հանդերձ» [իսնելով] միամիտ եւ մաքուր խորհուրդներում»: Երկիւղը եւ զղջումը ներքին ուշադրութեան ձեռքբերման ամենակարեւոր գործօններն են. «Աղօթքի զգայութիւնը համադրուելն է երկիւղով, զղջմամբ, հոգեւորի անձկութեամբ եւ անմոռնչ հեծութեան մէջ յանցանքները պատմելով»: Աղօթականն ամէն

պահ պէտք է իշխի, թէ Ում առաջ է կանգնած, Ում հետ է խօսում: Ս. Անանիա Նարեկացին գրում է. «Եւ երբ աղօթում ես, թոյլ մի՛ տուր խորհուրդներիդ այս ու այն կողմ ելնել, այլ խորհի՛ր, թէ՛ Ում առաջ եմ կանգնած. Երկնաւոր Թագաւորի՛ Աստուծոյ առաջ, որ ակնթարթում գոյացրեց երկինքը եւ երկիրը: Երբ խորհում ես այս, միտքդ զարհուրում է, եւ երկիւղով ես մատուցում աղօթքը»: Նոյնն է գրում ս. Եզնիկ վարդապետը. «Թո՛ղ սնոտի խորհուրդներն ու խօսքերը, բեւեռի՛ր քեզ Աստուծոյ երկիւղին եւ խորհի՛ր Դատաստանի Օրուայ մասին երբ աղօթում ես, իմացի՛ր, թէ Ում հետ ես խօսում կամ ինչ ես խնդրում, եւ խորհուրդդ քո մէջ հաւաքիր»:

Բ. Չերեւակայն՝ Ս. Հայրերը խստօրէն զգուշացնում են՝ աղօթքի ժամանակ երեւակայական խաղերից զերծ մնալու մասին: Ս. Նեղոսն ուսուցանում է. «Մի՛ ցանկացիր որեւէ կերպարանք կամ ձեւ կամ գոյն աղօթքի ժամանակ»: Երեւակայութեան աշխատելը ձեռնտու է չար դեւերին. այդ դէպքում նրանք արագօրէն շեղում են մեր միտքը աղօթքի հուրիւնից եւ գերում դիւային պատկերներով կամ

ձայներով կամ գոյներով: Պէտք է Հաւատալ, որ Աստուած ներկայ է, եւ ոչ թէ երեւակայի: «Աղօթքի ժամանակ քո ներսում Աստուածութեանը տեսք մի՛ տուր եւ մի՛ թոյլ տուր մտքիդ՝ տպաւորուելու կերպարանքներով, այլ Աննիւթին աննիւթապէ՛ս մօտեցիր եւ իմաստուն կլինէս»: Նմանապէս վտանգաւոր է ս. խաչ, Աստուածամօր պատկեր կամ այլ սրբազան նշաններ կամ պատկերներ երեւակայելը, քանզի նման Հոգեվիճակում դեւերն անմիջապէս գերում են միտքը իրենց կողմից առաջադրուող պատկերներով եւ շեղում աղօթքի էութիւնից:

Մտքի պատրանքների սկիզբը սնափառութիւնն է՝ երբ միտքը երեւակայում է, թէ Հասել է աստուածտեսութեան բարձունքներին, սակայն իրականում որսուած է դիւային ուժերի կողմից. «Պատրանքների սկիզբը մտքի սնափառութիւնն է, որից շարժման մէջ դրուելով՝ միտքը փորձում է ձեւով կամ կերպարանքով պարագրել Աստծուն»: Երեւակայական շարժումների աշխուժացման դէպքում աղօթողը կարող է դիւահարուել եւ խելագարուել: «Մի՛ ցանկացիր զգայապէս տեսնել Հրեշտակների կամ զօրութիւններ կամ Բրիստոսին, որպէսզի

ամբողջովին չխելագարուես»՝ Լովուի փոխարէն տեսնելով գայլին եւ երկրպագելով Թշնամի դեւերին»: Նոյնն է ասում ս. Եղիշէն. «Չշտապենք մարմնաւոր աչքով տեսնել Աստծուն, որպէսզի տարածամ չկործանուենք»: Դրա Համար Հայրերն ուսուցանում էին, թէ՛ «Երջանիկ է այն միտքը, որ աղօթքի ժամին ստացել է կատարեալ եւ մաքուր անտեսութիւն: Երջանիկ է այն միտքը, որ աղօթքի ժամին աննիւթակա՞ն եւ անստացիկ է լինում՝ սրբուելով ամէն ինչից: Երջանիկ է այն միտքը, որ աղօթքի ժամին կատարեալ անզգայութիւն ունի երկրի նկատմամբ» (ս. Նեղոս):

Գ. Ամէն ինչ վստահել Աստծուն. Ամենից առաջ պէտք է յիշել, որ աղօթքը շնորհ է, եւ մենք ներքնապէս պէտք է բացազատուենք այդ աստուածային շնորհի ներգործութեան առջեւ: Ամէն ինչ պէտք է վստահել Աստծուն, ամէն ինչ պէտք է յանձնել Նրա ձեռքը: Երբ մարդու Հոգին նման կարգաւորութիւն է ձեռք բերում, Սուրբ Հոգին ինքն է բարեխօս եւ օգնական լինում մարդու Համար. «Չգիտենք, թէ ինչի մասին աղօթել եւ ինչպէս է արժանատու է Պօղոս առաքեալը,՝ սակայն Հոգին

Ինքն է բարեխօս լինում անմոռունչ Հեծութիւն ներով» [Հռոմ. Ը 26-27]: Ա. Ներսէս Լամբրոնացին մեկնում է Պօղոս առաքեալի այս խօսքը Հետեւեալ կերպ. «Երբ Հոգուդ զգայական ազդեցութիւններն ամփոփում ես ներսում եւ ապա անմոռունչ Հեծեծում, թէպէտեւ չգիտես, թէ կհասնի դա Աստծուն, սակայն Հոգու շնորհը, որ քեզանում է, տեսնում է քո Հոգու փղձկումը եւ, ծանուցելով այդ մասին ու քեզանից վերցնելով նիւթը, Ինքը մտնում է այնտեղ, ուր չկարողացար բարձրանալ, եւ բարեխօսում քեզ համար, քանզի Հեզ է եւ մարդասէր»: Պէտք է համագործակցել մեր ներքին Բարեխօսի եւ Մխիթարիչի Հետ, այնժամ Ինքը կմարտնչի մեր թշնամիների դէմ եւ մեզ կառաջնորդի դէպի սուրբ աղօթքի բարձունքները. «Սուրբ Հոգին մեր տկարութեանը վշտակից է լինում. թէպէտեւ պղծաբարոյ ենք, սակայն գալիս է մեզ մօտ, եւ եթէ մեր միտքը լինում է ճշմարտասիրութեամբ աղօթելիս, հանդէսում է մեզ վրայ եւ ամբողջովին պարուրում մեզ, կործանում խորհուրդների կամ մտքերի բոլոր լեզէոնները՝ Հրաւիրելով մեզ դէպի Հոգեւոր սուրբ աղօթքի ցանկութիւնը» (ս. Նեղոս):

Դ. Լամբրոնոսիւն. Աղօթքը պահանջում է համբերութիւն. «Եթէ լինես համբերող, Հեզ եւ ներողամիտ, քո աղօթքը միշտ կպողարբերի», — ասում է ս. Նեղոսը: Աղօթքի կանգնելով՝ մարդն անմիջապէս չի ստանում իր խնդրածը կամ ամենեւին չի ստանում, քանզի Աստուած աւելի լաւ գիտի, թէ ինչ է մեզ պէտք: «Մի՛ խնդրի Աստծուց նոյն ժամին հաւաստիանալ խնդրուածի մէջ, քանի որ Նա կամենում է, որ քո աղօթքներն աւելի խնամքով հնազանդուեն. քանզի Ի՞նչ կայ աւելի բարձր, եթէ ոչ՝ Աստուծոյ Հետ զրուցելը եւ Նրան էսպից անճառելիներին հաղորդուելը»: «Խնդիրքի յապաղման դէպքում չասե՛ս, թէ՛՝ երկար ժամանակ աղօթքների մէջ եմ եւ ոչինչ չստացայ, քանզի ահաւասիկ ստացել ես, քանի որ Ի՞նչ կայ աւելի բարի, քան Աստուծոյ Հետ կապուելն ու միաւորուելը» (Յ. Կղեմաքոս): Իսկապէս Աստուծոյ Հետ աղօթքի մէջ լինելն արդէն ամենամեծ պարգեւն է, այլեւս կարիք չկայ աւելորդ բաներ խնդրել, յատկապէս՝ մարմնաւոր բաներ. «Ձեռ կարող մաքուր աղօթել՝ պաղատելով մարմնաւոր իրեր, քանզի աղօթքը Հեռացնում է այս աշխարհի նիւթական ակնկա-

լուսթիւններից» (ս. Նեղոս): Թէպէտեւ ասուած է «Ինչ որ խնդրէք իմ անունով, այն կանեմ» [Յովհ. ԺԴ 13], այնուամենայնիւ պէտք է պատուական բաներ խնդրել, այսինքն՝ Հոգեւոր պարգեւներ, որոնցից ամենաբարձրը աղօթքի շնորհն է. «Ով աղօթելիս մարմնաւոր փառք, մեծութիւն եւ կամ էլ հարստութիւն է խնդրում Աստծուց, այնպիսին բարկացնում է Աստծուն եւ չի հաշտեցնում: Այդ ժամանակ նա նման է այն ապշած խելագարին, որը գնաց ողորմած թագաւորի մօտ եւ, արհամարհելով պայծառ ոսկին եւ լուսաւոր մարգարիտը, ժահակոտ աղբ խնդրեց թագաւորից... Դուք արքայութիւնը խնդրէք, քանզի Երկնաւոր Հայրը գիտէ ձեր մարմնաւոր կարիքները եւ ձեզ համար կպատրաստի կերակուր, զգեստ, ինչպէս նաեւ ամէն անհրաժեշտ բան» (Վ. Այգեկցի):

Ե. Յարատեւութիւն. Բրիստոս ասում է. «Արթո՛ւն եղէք եւ ամէն ժամ աղօթեցէ՛ք» [Ղուկ. ԻԱ 36]: Նոյնն է երկրորդում Պօղոս առաքեալը. «Անդադար աղօթեցէ՛ք» [Ա Թես. Ե 17]: Աղօթքի յարատեւութիւնը կամ անընդհատ աղօթքը Հոգեւոր կեանքի ամենակարե-

ւոր սկզբունքներից է: Ս. Գրիգոր Լուսաւորչը գրում է. «Եւ ամէնուր Հոգեւորապէս, անխափան կատարի՛ր աղօթքի ծառայութիւնդ՝ թէ՛ տանը նստած, թէ՛ ճանապարհ գնալիս, թէ՛ աշխատելիս, թէ՛ ննջելիս եւ թէ՛ արթնանալիս»: Ինքը Բրիստոս, որ անկարօտ էր աղօթքների եւ խնդրուածքների, ողջ գիշեր աղօթում էր՝ մեզ օրինակ ցոյց տալու համար, եւ հեթանոսական շատախօսութիւնը պէտք չէ շփոթել երկար աղօթքի հետ. «Քանզի ուսուցանելիս ասաց. «Մի՛ եղէք շատախօս հեթանոսների պէս» [Մատթ. 27], որպէսզի չկարծեն, թէ երկար աղօթելը անշնորհ բան է: Նոյնիսկ Ինքը, որ աղօթքի կարիք չունէր, ողջ գիշեր աղօթում էր Աստծուն, որպէսզի սովորենք, թէ շատախօսութիւն է ոչ թէ բազում աղերանները, այլ դատարկ եւ տհաճ բարբառելը» (Իգնատիոս վարդապետ):

Անընդհատ աղօթքի հասնում են յաճախակի եւ երկար աղօթելու շնորհիւ: Աստուածային շնորհի գործակցութեամբ երբեմն աղօթքի խօսքերը քաղցրանում են, երբեմն սրտից արտասուքներ են սկսում բխել. այս դէպքերում Հայրերը խորհուրդ են տալիս երկար մնալ այս

վիճակում, որը մեր մեջ զարգացնում է աղօթքի յարատեւութիւնը. «Եթէ քաղցրանում կամ զզջում ես աղօթքի խօսքերում, մնա՛ նրանում եւ շա՛տ կրկնիր խօսքը» (Յ. Կղեմաքոս):

Չ. ԽՈՌԵՆՈՒԹԻԱՆ ԵՒ ԱՐԻՈՒԹԻԱՆ. Հոգեւոր կեանքը անտեսանելի պայքար է դիւային ուժերի դէմ: Չարն ամէն կերպ փորձում է խափանել ճշմարիտ աղօթքի փոյթը: Այս մասին կարեւոր զգուշացումներ է անում ս. Նեղոսը: Նախ եւ առաջ դեւերը փորձում են մեզ ներշնչել պիղծ խորհուրդներ՝ պոռնկութիւն, արծաթասիրութիւն, բարկութիւն, ռիսակալութիւն եւ այլն. այսպիսի յարձակումները կոչւում են ձախակողմեան փորձութիւններ: Երբ Հոգին խոհեմաբար մերժում է այս դիւային ներգործութիւնները, այնժամ դեւերը դիմում են Հակառակ ինչոցներին: Նրանք փորձում են աղօթականին ներշնչել իբրեւ թէ իրաւացի եւ կարեւոր խորհուրդներ, որպէսզի միտքը գցեն անպտուղ որոնումների մէջ: Երբեմն նաեւ խաբում են գալիքի կեղծ մարգարէութիւններով: Այսպիսի յարձակումները կոչւում են աջակողմեան փորձութիւններ: Երբ Հոգին մերժում է նաեւ այսպիսի խաբէութիւնները, չարանա՝

խանձ դեւերն անցնում են այլ մարտավարութեան. նրանք առաջադրում են ինչ-որ չար խորհուրդներ, եւ աղօթքի դիմելիս, անմիջապէս նահանջում են, որպէսզի աղօթականն ընկնի հպարտութեան ծուղակը՝ կարծելով, թէ սարսափեցնում է դեւերին սուրբ աղօթքով: Երբեմն նաեւ իրենք են յայտնւում լուսէ Հրեշտակների կերպարանքով եւ վանում նախորդներին, որպէսզի աղօթողը կարծի, թէ լուսոյ Հրեշտակներ են: Այս դիւային փորձութիւնների (ձախակողմեան եւ աջակողմեան) դէմ պայքարելը կոչւում է ընտրողական արուեստ, որը ներանձնական-շնորհական հմտութիւն է՝ դիւային խորհուրդները բացայայտելու եւ մերժելու համար:

Դեւերը յաճախ փորձում են աղօթողին զարհուրեցնել զանազան սարսափազդու տեսիլքներով կամ ձայներով, որպէսզի խոչընդոտեն մաքուր աղօթքի վերընթացը. «Ով Հոգ է տանում մաքուր աղօթքի համար, նա կլիս դեւերի ճայթիւններ, թնդիւններ, ձայների խշխոցներ եւ դիւային հեծեծանքներ, սակայն չպէտք է վարանի եւ մատնուի այդ խորհուրդներին: Եթէ դեւերը, յանկարծակի երեւալով, սպառնան

քեզ, որպէսզի զարհուրեցնեն քեզ եւ յափշտակեն միտքդ կամ գազանների պէս վնասեն մարմինդ, մի՛ սարսափիր նրանցից եւ ուշադրութիւն մի՛ դարձրու նրանց սպառնալիքներին, քանզի փորձելով վախեցնում են քեզ, թէ արդեօք ուշադրութեան կարժանացնե՞ս նրանց, թէ՞ ամենեւին արհամարհել ես նրանց»:

Ը. ԽՈՆԱՐԻՏՈՒԹԻՒՆ. Իւրաքանչիւր առաքինութիւն գործելիս եւ յատկապէս աղօթելիս անհրաժեշտ է խոնարհութիւն: Աղօթելիս մարդը զանազան փորձութիւններ է յաղթահարում եւ շնորհների արժանանում: Իսկ դեւերը, երբ տեսնում են մեր հոգու առաջընթացը, փորձում են Հպարտութիւն ներշնչել, որպէսզի դրանով կործանեն մեզ: Պէտք է հեռու մնալ Հպարտութեան դեւից, ինչպէս աղօթքի ամենավտանգաւոր թշնամուց. «Թէպէտեւ արտասուքների աղբիւր ունենաս աղօթքի ժամանակ, մի՛ Հպարտացիր քո անձի մէջ, որպէս թէ առաւել ես շատերից, քանզի առաւել աղօթքի օգնականութեան շնորհը Տիրոջից է...» (ս. Նեղոս): Երբ աղօթողն առաքինութիւնները եւ աստուածային շնորհները սկսում է սեփական արձիւն վերադրել, նա արդէն որսուած է դեւերի կողմից:

Խոնարհ մարդը զերծ է նման գայթակղութիւններից: Դրա Համար ս. Նեղոսն ասում է. «Երանելի է այն միայնակեացը, ով Հոգեւորի մէջ իր անձը բոլորից նուաստ է Համարում: Միայնակեացը նա է, ով իր անձը բոլորից անարգ է Համարում...»: Պէտք է թողնել Համեմատութիւնները, սեփական անձը բոլորից ցածր Համարել, շնորհների Համար փառք տալ Տուողին՝ սեփական անձը անարժան Համարելով. այնժամ աղօթականը անխոցելի կդառնայ թշնամու նետերի Համար:

ԱՂՕԹԻ ԱՍՏԻՃԱԼՆԵՐ ԵՒ ՊՏՈՒՂՆԵՐ

Հոգեւոր զարգացումն աստիճանական է, ամէն մի առաքինութիւն ձեռք է բերում մեծ դժուարութեամբ. «Մի՛ կարծիր, թէ առաքինութիւն կստանաս, եթէ մարմնով եւ արեամբ նրա Համար չճակատամարտես»,— ասում է ս. Նեղոսը: Աղօթքի մէջ Հմտանալը նոյնպէս աստիճանական է, որը տեղի է ունենում աստուածային շնորհի արմատացումով Հոգու մէջ՝ ըստ աստուածուպաշտական ճիգերի չափի: Ս. Հայրերի՝ աղօթքի մասին գրուածքներում կարելի է գտնել աղօթքի տարբեր աստիճանների նկա-

բազրութիւններ: Օրինակ՝ ս. Նեղոսը նշում է երկու աստիճան՝ սաղմոսերգութիւն* եւ իմացալի-հոգեւոր-սուրբ-կատարեալ աղօթք: Աղօթքի հասնելու համար պէտք է հնազանդուել սաղմոսերգութեանը. «Եթէ երբեւէ չես ունեցել աղօթքի շնորհը, հնազանդուի՛ր սաղմոսերգութեանը եւ կստանաս» (ս. Նեղոս): Սաղմոսերգութիւնը ս. Նեղոսն անուանում է քազմախորհուրդ իմաստութիւն: Սաղմոսերգութիւնը կամ աղօթական կանոնի հնազանդ կատարումը խաղաղեցնում է ախտերը եւ հանդարտեցնում մարմնի խռովքը՝ հոգին նախապատրաստելով հոգեւոր աղօթքի, որն առաջընթաց է դէպի աննիւթականը, մտքի համբարձումն է երկրային իրողութիւններից առ Աս-

* Սաղմոսերգութիւնը, փաստօրէն, եղել է անապատականների աղօթական կանոնը: Նրանց մօտ պարտադիր էր Սաղմոսագրքի անգիր իմացութիւնը: Յետագայում սաղմոսներին կցել են նաեւ Եկեղեցու Քայրերի տարբեր աղօթքներ. եւ վերը նշուած սաղմոսերգութեան տակ պէտք է Քաւկասցած աղօթական կանոնը: Աղօթական կանոնը քաղկացած է երկու մասից՝ ընդհանրական (ժամապաշտութիւններ) եւ առանձնական: Աղօթքի առանձնական կանոնը ընտրուել է հոգեւոր Քոր օգնութեամբ:

տուած: Հայրերից ոմանք առհասարակ չեն տալիս աղօթական վիճակների աստիճանակարգումներ, ոմանք էլ աղօթքը բաժանում են մի քանի աստիճանների. օրինակ՝ Յովհաննէս Կղեմաքոսն ասում է. «Աղօթքի սկիզբն ընդդիմակաց խորհուրդների արտաքսումն է, միջինը՝ որ միտքն ու ուշադրութիւնը նրա խօսքերում մնան, իսկ աղօթքի կատարելութիւնը յափշտակութիւնն է առ Աստուած»: Աղօթքի ամէն մի աստիճանակարգում, ըստ էութեան, աստուածային շնորհի եւ հոգու ընդունելու կարողութեան համադիր մի վիճակ է: Հոգին ճգնութիւններով նախապատրաստուում է շնորհի ընդունելութեան եւ ներքնակեցման, իսկ երբ գալիս է շնորհը, հոգու բոլոր զօրութիւնները սկսում են պայծառանալ, մարդը սկսում է հոգով եւ ճշմարտութեամբ փառաւորել Տիրոջը: Հոգու իւրաքանչիւր զօրութեան լուսաւորում կարելի է բնորոշել որպէս աղօթքի աստիճան. օրինակ՝ մտքի պայծառութիւն, սրտի ջերմութիւն, սրտի փշրուածութիւն եւ անընդհատ արտասուքներ, զգայականութեան դադարեցում, խորհուրդների յստակութիւն, անվրդովութիւն եւ անկրքութիւն:

Ճշմարիտ աղօթքը հոգու համար բացայայտում է էսպէս նոր եւ զարմանալի հոգեվիճակներ՝ հեզութիւն, անբարկութիւն, անյիշաչարութիւն, սէր, խնդութիւն, խաղաղութիւն, գոհութիւն եւ այլն: Աղօթքն ուղեկցում է դէպի աստուածային գոյութեան անմատչելի մատոյցները, Աստուծոյ հետ միութեան, մարդու հոգին լցնում ցնծութեամբ եւ ուրախութեամբ, մարդուն դարձնում Աստուծոյ անճառելի խորհուրդների հաղորդակից: Այն, ինչ անհասանելի է մարդկային բնութեան սահմանների համար, հնարաւոր է դառնում աստուածային շնորհի ներգործութեամբ. մարդկային հոգին յայտնում է գերբնական վիճակում, որ կոչւում է յափշտակութիւն կամ հիացում: Հայրերը նշում են, որ աստուածօտեսութեան այս վիճակները աննկարագրելի են մտքի եւ խօսքի համար. արարչական արտայայտակերպերը խիստ տկար են այսպիսի վերբնութեանական իրողութիւնների նկարագրման համար: Ահա թէ ինչ է վկայում Պօղոս առաքեալն այս մասին. «Գիտեմ մի մարդու ի Քրիստոս, որ աւելի քան տասնչորս տարի առաջ (թէ մարմնով էր՝

չգիտեմ, եւ թէ առանց մարմնի՝ չգիտեմ. Աստուած գիտէ) յափշտակուեց մինչեւ երրորդ երկինք: Եւ գիտեմ այդպիսի մարդու (թէ մարմնով էր կամ առանց մարմնի՝ չգիտեմ. Աստուած գիտէ), որ յափշտակուեց մինչեւ դրախտ եւ լսեց անպատում խօսքեր, որ մարդս չի կարող խօսել» [Բ Կոր. ԺԲ 2-4]: Երբեմն հայրերը խօսում են նաեւ աղօթքի շատ բարձր աստիճանների մասին, որոնց հասել են սակաւաթիւ Աստուծոյ ընտրեալներ: Հստ էութեան, աստուածօտեսութիւնը աղօթքի վերին սահմանն է. քանզի այդ սահմանից այն կողմ այլեւս դադարում է հոգու ամէն տեսակ ներգործութիւն, մարդը յայտնում է Աստուծոյ գերբնական հայեցողութեան մէջ:

ԱՂՕԹԱԿԱՆ ՆԵՐԱՐՈՒԵՍ

Աղօթքը, լինելով նախ եւ առաջ ներքին իրողութիւն, պահանջում է հոգու բոլոր զօրութիւնների համադիր կարգաւորութիւն: Այս ներքին կարգաւորութիւնը հայրերն անուանում են գիտութիւնների գիտութիւն, արուեստների արուեստ եւ այլն: Ծճմարիտ աղօթքի համար պէտք է հեռանալ այս աշխար-

հից կամ մեռնել այս աշխարհի համար: Ի՞նչ է նշանակում մեռնել այս աշխարհի համար: Նախ եւ առաջ նշանակում է կնքել զգայարանները այս աշխարհի դիւային յարձակումների դիմաց, ձեռք բերել զգայական մեռելութիւն մեղքի ուղորտի նկատմամբ: Այլ կերպ ասած՝ պէտք է փակել Հոգու զոնները օտար ուժերի առաջ: Հոգու այս վիճակը հեշտութեամբ ձեռք չի բերւում, այլ մեծ զոհողութիւնների գնով: Անապատական հայրերից շատերը բազում տարիների ճշտութիւններից յետոյ են միայն հասել դրան: Այսպիսի վիճակում աղօթականը մէկ պատերազմ ունի. դա մտքերի եւ խորհուրդների պայքարն է: Աղօթքի բուն արուեստը մտքերի եւ խորհուրդների մէջ է: Պէտք է մտքի ծայրագոյն ուշադրութեամբ եւ խորհուրդների հսկումով սպասել Տիրոջ շնորհի այցելութեանը, իսկ երբ յայտնւում է շնորհը, այնժամ ինքն է ուսուցանում, թէ ինչպէս ճշմարտապէս աղօթել: Ահա թէ ինչ է գրում ս. Մակար Մեծը. «Տիրոջը Հաճոյ լինելու ողջ խնդիրը խորհուրդների մէջ է: Ուստի փութա՛ ներքնապէս խորհուրդներովդ Հաճոյ լինել նրան եւ ամէն ժամ ներսում ակնկալել Տիրոջը: Միշտ եւ Հանապաղ

փութա՛ ներսումդ խորհուրդներով փնտրել նրան եւ բռնաբա՛ր իսկ Հարկադրիբ քո կամքը՝ բարեյօժարութեամբ մտքիդ ախորժումն առ Տէր պահելու: Եւ ապա կտեսնես, թէ ինչպէս ինքն իր կամքով կգայ եւ օթեւան կգտնի քեզ մօտ: Եւ որչափ որ միտքդ կամքով բռնադատես՝ ամբողջ սրտով փնտրելով նրան, նոյնքան եւ առաւել նա՛ կհարկադրուի իր գթութեամբ եւ ըստ իր բարերար քաղցրութեան գալ քեզ մօտ եւ Հոգեպէս Հանգստացնել քեզ: [Գիտցի՛ր, որ] ամենեւին էլ չի լքել քեզ, այլ անտեսանելի կերպով կանգնած է քեզ մօտ, տեսնում է քո միտքը եւ խորհուրդները, Հայում քո մտածողութիւններին, տեսնում, թէ ինչպէս ես աղօթում իրեն՝ ամբողջ անձո՞վ, թէ՞ ծուլութեամբ, մինչեւ իսկ՝ յուլանալով եւ կամ թոյլ մտքո՞վ եւ ո՞չ արդեօք՝ ինչ-ինչ մեղքերի դարձառնութեամբ ախտաւորուած:

Արդ, երբ դու տեսնես, որ ամէն ժամ դրժառնութեամբ Հանդերձ սփռում ես քո խորհուրդները Տէր Աստուծոյ եւ միայն նրա Հայացքի առաջ, այնժամ ինքը Տէրը կյայտնուի քեզ, իրեն անճառապէս ցոյց կտայ, իր ցանկալի գեղեցկութեամբ կպայծառացնի, իր օգ-

նականութեամբ առլեցուն կղարձնի, իր ող
յաղթութիւնը կտայ եւ կազատի քեզ քո անե-
րեւոյթ թշնամիներէց՝ Հայելով քո՝ նախապէս
իրեն ուղղուած անզբաղ խնդրուածքներին՝
մտքիդ անսխալ ակնկալութեանը, եւ սրտիդ՝ իր
Հանդէպ միշտ աննուազ տածուող սիրուն:
Ահա այսպէս կուսուցանի եւ կտայ քեզ ճշմարիտ
աղօթք, հաւատքի եւ ճշմարտութեան սէ-
րը, երկնային եւ ճշմարիտ խնդութիւնը, որն
ինքն իսկ Քրիստոսն է, որ ամէնուրեք քեզ հեռ
է»:

Աղօթքը Հայրերն անուանում են բանաւոր
պատարագ: Այդ պատարագը մատուցում է
մարդու ներքին տաճարում կամ խորհրդակիր
սեմեակում: Այս խորհրդակիր սենեակը կամ
խորհուրդների բնակարանը սիրտն է, որը մար-
դաբանական կառոյցի ներքին-խորհրդական
կենտրոնն է: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը սիրտն
անուանում է խորհուրդների շտեմարան,
Սուրբ Հոգու տաճար, Հոգու շարժումների ըն-
դունարան: Հայրաբանական գրականութեան
մէջ յաճախ սիրտն անուանուում է խորհուրդը
հաւաքական եզրով: Միւս կողմից՝ խորհուրդը
բառի նախընտրութիւնը, թերեւս, թելադրուած

է նրանով, որ «սիրտ» եզրը կարող էր ընկա-
լուել իր խիստ մարմնական տեղակայումով,
մինչդեռ սրտի խորհրդական ընկալումը աւե-
լի լայն է եւ տարածուում է մարդաբանական
ողջ կառոյցի վրայ: Ս. Գրիգոր Տաթևացին
մարդաբանական կառոյցի մէջ որպէս գլխաւոր
անդամ է դիտում սիրտը՝ նմանեցնելով արե-
գակի, իսկ միւս գլխաւոր անդամներին՝ մուր-
բակների նրա շուրջ: Մարդու բոլոր անդամ-
ները իրենց լոյսը ստանում են խորհրդական
արեգակի լոյսից, որը սիրտը ստանում է Սուրբ
Հոգուց, երբ ճշմարտապէս աղօթում է:

Այսպիսով, աղօթքը ներքին քահանայա-
գործութիւն է սրտի խորհրդական տաճարում:
Բուն աղօթքը սկսւում է այն ժամանակ, երբ
միտքը կտրւում է արտաքին զգայութիւննե-
րից, ամփոփւում սրտի խորքում: Ս. Գրիգոր
Տաթևացին գրում է. «Նախ՝ աղօթողին երեք
իր է պէտք: Առաջին՝ որ հաւաքի միտքը բոլոր
զգայութիւններից սրտի խորքում ու սենեա-
կում եւ այնպէս ծածուկ աղօթի՝ ըստ այնմ.
«Մտի՛ր քո սենեակը եւ փակի՛ր զգայարան-
ներդ» [Հմմտ. Մատթ. 26]: Եւ Դաւիթն ասում
է. «Խորքից կանչեցի Քեզ, եւ լսեցիր ինձ»

[Սաղմ. ձև 1]: Երկրորդ՝ որ սիրտը սրբուած լինի բոլոր մեղքերի տեսակներից եւ չար խորհուրդներից: Եւ այնպէս սրտով սուրբերն աղօթքով կտեսնեն Սուրբ Աստծուն, ինչպէս ասում է Տէրը [տե՛ս Մատթ. Ե 8]: Իսկ եթէ «մեղք տեսնի սրտում, չի լսի», ինչպէս ասում է Դաւիթը [Հմմտ. Սաղմ. ԿԶ 18]: Երրորդ՝ որպէսզի սրտի անձկութեամբ բորբոքի սէրն աւ Աստուած եւ այնպէս մատուցի բաղձանքները, ինչպէս Աննան սրտի բաղձանքով աղօթեց, եւ Աստուած լսեց [տե՛ս Ա Թագ. Բ 1-10], եւ Դաւիթն ասում է. «Նեղութեան եւ անձկութեան մէջ կանչեցի Տիրոջը, եւ լսեց ինձ» [տե՛ս Սաղմ. Ժէ 7]: Ըստ Տաթեւացու՝ սրտի ներքին տաճարը մարդու ամենապաշտպանուած ոլորտն է, այնտեղ ո՛չ հրեշտակային, ո՛չ մարդկային, ո՛չ էլ դիւային զօրութիւնները չեն կարող թափանցել. «Մարդու սիրտը խոր շտեմարան է, մինչեւ իսկ ո՛չ մարդը, ո՛չ դեւերը, ո՛չ հրեշտակները չեն կարող ճանաչել, այլ միայն Աստուած է քննում սրտերը եւ երիկամները»: «Եւ երբ նոյն արթնացած սրտում տեսնում է յստակ խորհուրդը, ծագեցնում է իր լոյսը նրա մէջ եւ Հաստատում Հաւատքի եւ գործերի մէջ: Ինչ-

պէս պատկերն է տպաւորում յստակ Հայելու մէջ, եւ աչքերի լոյսը՝ արեգակի լոյսով, եւ պայծառ ոսկին ու արծաթը՝ ճառագայթելով, այնպէս էլ աղօթողի յստակ միտքը Սուրբ Հոգու պայծառ լոյսը ձգում է իր վրայ եւ լուսաւորում»: Երբ միտքն ամփոփւում է սրտի խորքում, նա առաւել պաշտպանուած է արտաքին յարձակումներից: Այնժամ «միտքն աղօթքով թռչում է դէպի վեր, դէպի երկինք, եւ մտնում է վարագոյրի ներքին կողմը, Աստուծոյ մօտ, եւ լուսաւորում նոյն լոյսով ու բորբոքում սիրով: Թշնամին՝ աստանան, չի կարող բռնել այսպիսի միտքը, այլ փախչում է հրի ջերմութիւնից եւ երկնային լոյսից...»: Վարագոյրի ներքին կողմը Տաթեւացին անուանում է սրբութիւն արքոց, ուր բնակուում է անմատոյց լոյսը, այնտեղ է Աստուծոյ սեղանը, ուր մատուցում է ճշմարիտ բանաւոր պատարագը:

Այսպիսով, ովքեր յարածամ ճգնութիւններով եւ առաքինութեան գործերով կատարեալ անզգայութիւն են ձեռք բերել այս աշխարհի նկատմամբ, նրանք Հասել են ճշմարիտ աղօթքի մատոյցներին: Երբ փակուած են Հոգու գունները, Հոգու բոլոր զօրութիւնների Համա-

գործակցութեամբ պէտք է սպասել Տիրոջ այցելութեանը Հոգու խորհրդական տաճարում: Ովքեր արժանացել են մտնելու այս ներքին աստուածային տաճարը, նրանք, թողած ամէն տեսակ աշխարհիկ համեմատութիւններ եւ կերպեր, Հոգով եւ ճշմարտութեամբ երկրպագում են Աստծուն:

ՏԱՍԸ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՆԵՐ

Աստուծոյ կողմից մարդուն տրուած պատուիրանների մէջ առանձնայատուկ տեղ են զբաղում «Տասը պատուիրանները» կամ «Տասնաբանեայ օրէնքը» [Եւ. Ի 1-17], որոնք Աստուծոյ ձեռքով գրուեցին քարեղէն տախտակների վրայ եւ տրուեցին Մովսէս մարգարէին Սինա լեռան վրայ: Այս պատուիրանները Հոգեւոր օրէնքներ են, որոնց պէտք է հետեւեն մարդիկ՝ աստուածահաճոյ կեանքով ապրելու եւ մեղքերից հեռու մնալու համար: Դրանցով էին շարժւում Հին ուխտի բոլոր մարգարէներն ու առաքինասէր մարդիկ: Մեր Տէր Յիսուս Քրիստոս Հաստատեց օրէնքի կարեւորութիւնը [Մատթ. Ե 19], սակայն ասաց, որ ինքն է լրումը եւ ամբողջացումն օրէնքի [Մատթ. Ե 17]: Քրիստոսով ոչ միայն ամբողջանում եւ նոր իմաստ է ձեռք բերում օրէնքը, այլեւ բացայայտում է նրա բուն նպատակը. նախապատրաստել մարդուն՝ ընդունելու Քրիստոսի փրկութեան լոյսը եւ սիրոյ օրէնքը: «Լեռան

քարոզում» Տէրն էապէս նոր մեկնարանութիւն է տալիս օրէնքին եւ ցոյց տալիս քրիստոնէական նոր պատուիրանապաշտութեան Հիմնական տարբերութիւնը Հին օրինապաշտութիւնից:

Տիրոջ պատուիրանները պահելը եւ մարդկանց պատուիրանապաշտութեան յորդորելը Հոգեւոր կեանքի կարեւորագոյն խնդիրներից մէկն է, եւ իւրաքանչիւր քրիստոնեայ ոչ միայն պէտք է գիտենայ այդ պատուիրանները, այլ նաեւ սեփական փորձառութեամբ իրագործի իր կեանքում:

Այս տասը պատուիրանները եւ նրանց մէջ ընդգրկուած բոլոր ենթակէտերը մեզ մշտապէս յիշեցնում են, որ մեր կեանքը մեծագոյն ատուածային պարգեւ է. այն պատկանում է Արարչին եւ ոչ թէ մեզ: Աստուած ցանկանում է, որ մենք Հեռանանք մեղքից եւ Հոգեւոր կեանքով ապրենք: Սակայն Հոգու վեհութիւնը տեսնում եւ գիտակցում են նրանք, ովքեր ձգտում են կատարել Տիրոջ կամքը՝ պատուիրանապաշտութեամբ, մեղքերի դէմ պայքարելով, փորձութիւնների եւ դժուարութիւնների Համբերելով՝ յանուն Հանդերձեալ բարիքների եւ յուստենական կեանքի:

Ա. Ես եմ քո Տէր Աստուածը, Ինձանից բացի ուրիշ աստուածներ չպիտի լինեն քեզ համար

Առ Աստուած ճշմարիտ Հաւատքը Հիմքն է Հոգեւոր կեանքի: Հաւատքով ոչ միայն սկզբնաւորում է Աստուծոյ եւ մարդու յարաբերութիւնը, այլեւ նրանով է պայմանաւորուած Հոգեւոր կեանքի ողջ ընթացքը, նրա վերելքն ու զարգացումը: Ըստ Եկեղեցու վարդապետների՝ Հաւատքն Աստծուց պարզեւուող շնորհ է, որը զօրացնում է Հոգին՝ ճանաչելու Աստծուն. Հաւատքով մենք յարաբերութեան մէջ ենք մտնում Աստուծոյ Հետ, ճանաչում նրան, որ վեր է ամէն տեսակ ճանաչողութիւնից եւ անհասանելի՝ մարդկային բնութեան Համար: Հաւատքի առաջին աստիճանը կամ տեսակը դաւաճական Բաւատքն է կամ Բաւատքի դաւաճութիւնը: Այս է Հաստատում է ս. Աթանասը. «Աստծուն ճանաչելու առաջին տեսակը ճշմարիտ Հաւատքի դաւանութիւնն է»:

Իսկանել նշանակում է ընդունել, Հաւատարմութիւն խոստանալ, խոստովանել, վկայել որպէս ճշմարտութիւն եւ Հաստատել այն, ինչի Հաւատում ես: Իսկ դաւանութիւնը Հա-

լատքի հիմնական սկզբունքների ամբողջութիւնն է, որին պէտք է ամբողջ սրտով հաւատայ ամէն մի քրիստոնեայ: Դաւանել նաեւ նշանակում է խոստովանել եւ վկայել բերանով. «Քանի որ սրտով հաւատում էք արդարանալու համար եւ բերանով խոստովանում փրկուելու համար. քանզի այս է Գիրքն [ասում]. «Ամէն ոք, ով հաւատայ Նրան, չի ամաչի»» [Հռոմ. Ժ 10]: Ահա թէ ինչու ամէն օր եկեղեցում բարձրաձայն արտասանուում է Հաւատոյ հանգանակը: Դաւանական մաքրութեան հարցերը մշտապէս եղել են Եկեղեցու ուշադրութեան կենտրոնում, եւ հայրերը, պայքարելով զանազան հերձուածներին եւ աղանդների դէմ, իրենց աստուածաբանական գրուածքներով մշտապէս կրթել ու լուսաւորել են հաւատացեալների հոգիները եւ զերծ պահել վտանգաւոր շեղումներից: Դաւանական մաքրութիւնը նրանց կողմից համարուել է քրիստոնեայ լինելու անհրաժեշտ նախապայման: Հաւատքի մաքրութիւն է պահանջուել իւրաքանչիւր մկրտուող մեծահասակից (փոքրի դէպքում՝ կնքահօրեց) եւ առաւելապէս՝ մկրտող հոգեւորականից, որը պէտք է ուսուցանի եւ նախա-

պատրաստի մկրտուողին: Այս է վկայում «Մաշտոց» ծիսարանում մկրտութիւնից առաջ քահանային ուղղուած խրատը. «Մինչեւ չափահասի մկրտութիւնը, որը կամենում է քրիստոնեայ լինել, պէտք է նրան ուսուցանել սուրբ Եկեղեցու հաւատքը եւ վարդապետութիւնը, այսինքն՝ Աստուածային Անձերի Երրորդութիւնը, աշխարհի արարչագործութիւնը, սուրբ այրերի ընտրութիւնը, Բրիստոսի ծնունդը եւ նրա բոլոր փրկարար տնօրէնութիւնները՝ մկրտութիւնը Յովհաննէսից, քարոզութիւնը, հրաշագործութիւնները, մատնութիւնը, խաչելութիւնը, մահը, թաղումը, յարութիւնը, համբարձումը, Սուրբ Հոգու գալուստը, Յիսուսի Երկրորդ գալուստը, Համընդհանուր յարութիւնը, գործերի հատուցումը եւ սուրբ Եկեղեցու եօթ խորհուրդները...»:

Սուրբ Գիրքն ուսուցանում է, որ հաւատքն առանց գործերի մեռած է. «Ինչպէս որ մարմինը մեռած է առանց հոգու, այնպէս էլ մեռած է հաւատքն առանց գործերի» [Յակ. Բ 26], ուստի ամէն ոք, ով հաւատում է, պէտք է աստուածապատկեան ճիգեր գործադրի եւ իբր հոգում կենդանի պահի հաւատքի լոյսը, այ-

սինքն՝ աղօթի, պահք պահի, ողորմութեան գործեր կատարի եւ այլն: Ճշմարիտ Հաւատքով մարդու հոգում Հաստատում է փրկութեան յոյսը, իսկ Հաւատքից ու յոյսից ծնւում է աստուածսիրութիւնը, որը մարդկային բնութեան մեծագոյն պարգեւն է: Աստուածսիրութիւնը մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի կողմից Համարուեց ամենամեծ առաքինութիւնը:

Այս պատուիրանին Հակառակ են ոչ միայն նրանք, ովքեր չեն Հաւատում Աստծուն կամ Հետեւում են զանազան աղանդների ու մոլար ուսմունքների կամ սպառնալիքի տակ ուրանում են Հաւատքը, այլեւ նրանք, ովքեր թէպէտեւ ընդունում են Աստծուն, բայց իրենց կեանքով ու վարքով Հեռու են Հաւատքից եւ աստուածպաշտութիւնից: Յատկապէս վտանգաւոր եւ հոգեկործան է կեղծաւորութիւնը, երբ մէկն արտաքինապէս իրեն ցոյց է տալիս իբրեւ բարեպաշտ, սակայն հոգու խորքում իր Հպարտութիւնն է կերակրում:

Պէտք է զգուշանալ որեւէ ժամանակաւոր եւ փոփոխական բանի վրայ յոյս դնելուց. մարդիկ շատ յաճախ Հաւատքի տկարութեան պատճառով յոյս են դնում մարդկանց, նրանց

ուժերի ու կարողութիւնների վրայ, որի մասին երեմիա մարգարէն ասում է. «Թող անիծեալ լինի այն մարդը, որ յոյսը մարդու վրայ կդնի» [Երեմ. Ժէ 5]: Նոյնիսկ եթէ մարդը Հասել է սրբութեան, ապա այդ սրբութիւնը ոչ թէ իրենից է, այլ Աստծուց, որ բնակւում է նրա մէջ եւ սրբացնում նրան: Եկեղեցին ուսուցանում է աստուածահաճոյ սուրբերին յարգել եւ պատուել եւ ոչ թէ նրանց վրայ յոյս դնել: Նոյնպէս էլ պէտք է վերաբերուել երկնաւոր զօրութիւններին, որովհետեւ նրանք առանց Աստուծոյ Հրամանի ոչինչ չեն կարող անել: Ո՛չ երկնային զօրութիւնները, ո՛չ մարդիկ, ո՛չ էլ որեւէ արարած չեն կարող մարդուն փրկութիւն եւ յաւիտենական կեանք պարգեւել, այլ միայն Աստուած:

Բ. Ձեզ համար կուտքեր չկերտես որեւէ բանի նմանութեամբ, որ վերետում երկնքում է, եւ ներքետում երկրի վրայ, եւ երկրի խորքի ջրերի մէջ. չպիտի երկրպագես ու չպիտի պաշտես դրանց

Այս պատուիրանը զգուշացնում է մեզ Հեռու մնալ կուսապաշտութիւնից: Հարկ է իմանալ,

որ կռապաշտութիւնը լինում է երեք տեսակ: Նախ՝ Աստուծոյ փոխարէն անմարմինների պաշտելը եւ երկրպագելը, այսինքն՝ երկնային զօրութիւններին, մարդկանց Հոգիներին կամ դիւային ուժերին: Երկրորդ՝ ոսկեայ, արծաթեայ եւ նիւթեղէն այլ առարկաների (կուռքերի), նաեւ արեւի, լուսնի, աստղերի, կենդանիներին, բնութեան երեւոյթների եւ բարիքների պաշտամունքն ու երկրպագութիւնը: Այսինքն՝ այս պատուիրանն արգելում է որեւէ մէկի կամ որեւէ բան Աստծուց աւելի սիրել ու փառաբանել, Աստծուն մոռանալով՝ յոյսը դնել որեւէ մէկի կամ սին բաների՝ գուշակութեան, երագների, Հարստութեան, սեփական աշխատանքի, ընդունակութիւնների, ուժերի եւ առաքինութիւնների, ինչպէս նաեւ սնտոի նախապաշարումների եւ նշանների վրայ, ինչպիսիք են, օրինակ, ծառերին լաթեր կապելը, ջրի մէջ դրամ նետելը եւն: Երրորդ՝ կռապաշտութիւն է մարմնաւորների եւ անմարմինների, շնչաւորների եւ անշունչների պատկերները Աստուած կոչելը եւ նրանց վրայ յոյս դնելը:

Եկեղեցին ընդունում եւ յարգում է ոչ թէ կուռքերի, պատահական մարդկանց կամ դի-

ւական երեւոյթների պատկերները, այլ Ամենասուրբ Երրորդութեան տնօրէնութիւնների, սուրբ Կոյս Աստուածածնի, աստուածահաճոյ սուրբերի ու Հրեշտակային դասերի սրբապատկերները, որոնք օգնում են մեզ Հաստատուելու Հոգեւոր կեանքի եւ աստուածապաշտութեան մէջ: Սրբապատկերները պարզ գծագրութիւններ եւ նկարազարդութիւններ չեն, այլ յաւիտեանական կեանքի պատգամներն են Հազարգում մեր Հոգիներին: Ինչպէս է դարի մեր վարպետներից Վրթանէս Բերթոզն է գրում. «Եկեղեցիներում նկարում են այն ամէնը, ինչի մասին Սուրբ Գիրքն է պատմում: Գրքերի խօսքերը միայն ականջներին են լսելի, իսկ պատկերները տեսանելի են աչքերին. աչքերով տեսնում, ականջներով լսում եւ սրտով Հաւատում ենք»:

Որպէս կանոն՝ պէտք է երկրպագել եւ աղօթել միայն օրհնուած սրբապատկերների առջեւ, որոնք ստացել են աներեւոյթ աստուածային կնիքներ եւ ունեն սրբարար զօրութիւն: Զօրհնուած պատկերները չունեն Հոգեւոր զօրութիւն, այլ կարող են ներգործել միայն զգայարանների վրայ, որը կարող է օգտագործուել

նաեւ չարի կողմից: Հետեւաբար, քրիստոնեաների Համար տեսանելի պատկերը սրբազան նշան է, որն օժտուած է անտեսանելի աստուածային զօրութեամբ, եւ քրիստոնէական պատկերայարգութիւնը ոչ թէ կռապաշտութեան, այլ աստուածապաշտութեան արտայայտութիւն է, որովհետեւ ոչ թէ պաշտուած է նիւթական նշանը, այլ նրա Հետ միաւորուած կենդանի աստուածային ներկայութիւնը:

Մենք նաեւ Հաւատքով պաշտում ենք խաչը, որովհետեւ նրա վրայ չարչարուեց մեր Տէր Յիսուս Քրիստոս: Խաչը, որ մահուան գործիչ էր, Քրիստոսի չարչարանքներով ու յարութեամբ դարձաւ յարութեան նշան եւ փրկութեան գործիք: Այս պատճառով էլ կոչուում ենք նաեւ խաչապաշտ: Խաչը նոյնպէս պէտք է օրհնուած լինի, ինչպէս սրբապատկերը, որպէսզի Հոգեւոր զօրութիւն ունենայ եւ Հալածի չարին:

Գ. Զո Տէր Աստուծոյ անունը զուր տեղը
չարտասանես

Աստուծոյ անունը սուրբ եւ նուիրական է, ինչպէս ուսուցանում է Տէրունական աղօթքը:

եւ ոչ միայն այն արտասանելիս, այլ անգամ մտաբերելիս պէտք է մեծագոյն երկիւղ ունենալ: Աստուծոյ այս պատուիրանի դէմ են գործում նրանք, ովքեր խօսքով, մտքով եւ գործով արտայայտում են ոչ ուղղափառ, կեղծ, Հերետիկոսական, Հայհոյական կամ ծաղրական կարծիքներ եւ տեսակէտներ Ամենասուրբ Երբորդութեան, Նրա սուրբ պատուիրանների, Եկեղեցու խորհուրդների եւ արարողութիւնների մասին, պարսաւում են սուրբ Աստուածածինն եւ աստուածահաճոյ սուրբերին: Ովքեր մոգութիւն, կախարդութիւն եւ գուշակութիւն են անում եւ, իբրեւ թէ Աստուծոց եւ սուրբերից յայտնութիւններ եւ պատգամներ ստացած, մոլորեցնում անտեղեակ մարդկանց, ճամբրիտ ուղուց շեղում եւ կործանում: Ովքեր Տիրոջ անունով երդւում են՝ ամբողջ Հոգով եւ զօրութեամբ ծառայել Աստծուն, Եկեղեցուն եւ Հայրենիքին, սակայն ծառայում են իրենց շահերին եւ Հոգեկորոյս Հաճոյքներին: Ովքեր եկեղեցի են դնում ո՛չ Աստուծոյ եւ ո՛չ էլ իրենց Հոգու փրկութեան, այլ մարդկանց աչքում աստուծապաշտ եւ առաքինի երեւալու Համար: Ովքեր առանց երկիւղի եւ ուշադրութեան աղօթում

են, մասնակցում խորհրդակատարութիւնների եւ արարողութիւններին. այս մասին է ասում Ինքը Քրիստոս. «Ոչ ամէն ոք, որ ասում է Ինձ՝ Տէ՛ր, Տէ՛ր, կմտնի երկնքի արքայութիւն, այլ նա, ով կատարում Իմ Հօր կամքը, որ երկնքում է» [Մատթ. Է 21]: Ովքեր խօսում են Աստուծոյ, սակայն իրենց կեանքում Հեռու են Հոգեւորից. այսպիսիները յաճախ գայթակղութեան եւ Տիրոջ անունը Հայհոյելու պատճառ են դառնում, որոնց մասին զգուշացնում է Տէրը [Մատթ. ԺԸ 6-9]: Պէտք է նկատի ունենալ, որ ամէն ոք չի կարող խօսել Տիրոջ անունից, այլ միայն նրանք, ովքեր կոչուած են Աստուծոյ խօսքի սպասաւորութեան եւ ունեն Հոգեւորը մարդկանց սրտին Հասցնելու շնորհը: Ուրեմն Հոգեւոր խօսակցութեան մէջ մտնելուց առաջ մարդ պէտք է աղօթքով քննի իրեն եւ տեսնի, թէ ունի՞ արդեօք առաջնորդութիւն Տիրոջից, որ պէսպիսի իր խօսքը գայթակղութեան առիթ չգառնայ, եւ իր պատճառով Հաւատքը չծաղրուի:

Պէտք է ջանանք Հեռու մնալ այսպիսի մեղքերից եւ ամենից առաջ փնտրենք Աստուծոյ կամքը: Տիրոջ անունը երկիւղով յիշատակենք

եւ առանց Հարկի չգործածենք, Հաւատքով ապրենք եւ Հեռու մնանք կեղծիքից, չերդուենք եւ դիմացինից երդում չպահանջենք՝ ըստ տէրուական Հրահանգի՝ «Ես ձեզ ասում եմ՝ ամենեւին չերդուել, այլ ձեր խօսքը լինի՝ այոն՝ այո, եւ ոչը՝ ոչ. որովհետեւ դրանից աւելին չարից է» [Մատթ. Ե 34, 37]:

Ղ. Յիշիր շաբաթ օրը, որպեսզի սուրբ պահես այն: Վեց օր պիտի աշխատես եւ կատարես քո բոլոր գործերը. եօթներորդ օրը քո Տէր Աստուծու շաբաթ օրն է

Այս պատուիրանը մեզ ուսուցանում է շաբաթուայ մէկ օրը սուրբ պահել, այսինքն՝ Հեռու մնալ աշխարհիկ գործերից եւ այդ օրն ամբողջութեամբ նուիրել Աստուծոյ փառաւորմանը եւ Հոգեւոր գործերին: Հրեաների Համար այդ օրը շաբաթն է, որը նշանակում է «Հանգիստ»: Աստուած վեց օրում արարեց աշխարհը եւ եօթերորդ օրը Հանգստացաւ, որպէսզի մենք էլ վեց օր զբաղուենք մեր մարմնական գործերով եւ եօթներորդ օրը թողնենք աշխարհիկ գործերն ու Հոգսերը:

Քրիստոնեաների համար հանգստի օրը ոչ թէ շաբաթն է, այլ կիրակին՝ ի յիշատակ մեր Փրկչի հրաշափառ յարութեան: Կիրակին Քրիստոսի մարդեղութեամբ փրկագնուած նոր արարչութեան տօնն է, որով մեզ տրուեց նոր կեանք եւ նոր ժամանակ: Իսկ շաբաթ օրը քրիստոնեաների կողմից պատւուում է որպէս սրբոց յիշատակութեան օր:

Կիրակին պէտք է նուիրել Աստծուն. պէտք է գնալ եկեղեցի եւ մասնակցել պատարագի, տանն աղօթել եւ հոգեւոր ընթերցանութեամբ զբաղուել, օգնել աղքատներին ու կարօտեալներին, այցելել հիւանդներին եւ այլն: Ձի կարելի այդ օրն աշխատել առանց ծայրայեղ անհրաժեշտութեան կամ էլ՝ ծուլութեան պատճառով չգնալ եկեղեցի: Այս պատուիրանը խախտում են ոչ միայն նրանք, ովքեր չեն գնում եկեղեցի, այլեւ նրանք, ովքեր գնում են ակամայ, պարտադրաբար կամ ուղղակի հետաքրքրութեան համար, ովքեր անտարբեր կանգնում են եկեղեցում, բամբասում, շատախօսում, որոնց մտքերը այս ու այն կողմ են թափառում: Այս պատուիրանը խախտում են նաեւ նրանք, ովքեր աներկիւղ եւ անպատկառ

կերպով են կատարում իրենց հոգեւոր սպասարութիւնը, աղօթում եւ երգում են ոչ թէ Աստուծոյ փառքի, այլ ինքնաբաւարարման, ինքնամեծարման կամ մարդահաճութեան համար՝ գայթակղութեան առիթ դառնալով ուրիշների համար:

Կիրակի օրը յատկապէս պէտք է զգուշանալ մեղքերից եւ մեղսայարոյց հանդիպումներից ու շփումներից, հեռու մնալ որկրամոլութիւնից, արբեցողութիւնից, բամբասանքից, չարախօսութիւններից, հայհոյանքներից եւ այլն: Մեղքի տակ են ընկնում նաեւ նրանք, ովքեր անտեղի արգելում են իրենց հարազատներին, ենթականերին կամ գործակիցներին եկեղեցի գնալ Տիրոջ սուրբ օրը՝ աղօթելու եւ արարողութիւններին մասնակցելու:

Ե. Պատուիր ջո հօրն ու ջո մօրը, որպէսզի բարիք գտնես, երկար ապրես բարեբեր այն երկրի վրայ, որ Տէր Աստուած տալու է քեզ

Այս պատուիրանը մեզ սովորեցնում է սիրել եւ պատուել մեր ծնողներին: Աստուծոց յետոյ մենք պէտք է սիրենք մեր ծնողներին, որովհետեւ մեր աներեւոյթ հոգին Աստուած է

արարում, իսկ մեր երեւելի մարմինը՝ մեր ծնող-
ները, որի համար նրանք երկրորդ աստուած-
ներ են կոչւում իրենց զաւակների համար: Ոչ
ոք չի կարող ամբողջապէս վարձահատոյց լի-
նել իր ծնողներին ողջ կեանքի ընթացքում՝
նրանց չարչարանքների, հոգածութեան, պահ-
պանութեան եւ սիրոյ փոխարէն: Յատկապէս
կարեւոր է հոգ տանել ծնողների մասին, երբ
նրանք ծերանում են եւ խնամքի ու հոգատա-
րութեան կարիք զգում: Պէտք է ամէն օր աղօ-
թենք մեր ծնողների համար եւ ջանանք արժա-
նանալ նրանց օրհնութեանը, ինչպէս Իսահակն
արժանի եղաւ Աբրահամի օրհնութեանը, Յա-
կոբը՝ Իսահակի, եւ նրանք աճեցին ու բարգա-
ւաճեցին: Ով սիրում է իր ծնողներին, նա սի-
րում է ե՛ւ Աստուծն, ե՛ւ իր բոլոր մերձաւորնե-
րին, իսկ ով չի սիրում եւ չի յարգում իր ծնող-
ներին, նա անարգում է ե՛ւ Աստուծն, ե՛ւ մարդ-
կանց, որի պատճառով էլ կարժանանայ անէծ-
քի եւ պատժի, ինչպէս Յակոբի որդի Ռուբէնը
եւ Նոյի որդի Քանանը: Ծնողների օրինակով
պէտք է պատուել հոգեւոր ծնողներին եւ ու-
սուցիչներին, մարմնաւոր առաջնորդներին եւ
զեկավարներին, ծերերին եւ տարէցներին:

Այս պատուիրանը սովորեցնում է մեզ սի-
րել հայրենիքը, եկեղեցին, սրբութիւնները եւ
հոգեւոր ժառանգութիւնը: Պէտք է մեծադոյն
հոգածութեամբ վերաբերուել այն ամէնին, ինչ
աւանդուել է մեր հայրերի կողմից. եւ ոչ մի-
այն հարկ է զգուշութեամբ պահպանել, այլ
նաեւ հարստացնել եւ զարգացնել այդ աւան-
դը, որպէսզի չնմանուենք քանքարը թաքցնող
ծառային [Մատթ. ԻԵ 14-30]:

Զ. Սի՛ սպանիր

Մարդասպանութիւնը ծանրագոյն ոճրա-
գործութիւն է: Ոչ ոք իրաւունք չունի սպանել
Աստուծոյ պատկերով եւ նմանութեամբ արա-
րուած մարդուն: Դժբախտաբար, մարդիկ
խախտում են այս պատուիրանը. եւ դա կա-
տարւում է երեք ձեւով՝ մտքով, խօսքով եւ
գործով: Նախ՝ մտքով ենք խախտում, երբ նա-
խանձում, բարկանում, ատում, դիւ ենք պա-
հում. նաեւ՝ երբ յամառօրէն մեր մէջ չենք ըն-
դունում ճշմարտութիւնը, ամբողջութեամբ
չենք զղջում եւ ցաւում մեր մեղքերի համար
եւ յուսահատուած՝ մտադրւում ենք ինքնա-
սպան լինել, որն աւելի ծանր եւ աններելի մեղք

է, քան մարդասպանութիւնը, որովհետեւ նախ մեր կեանքը Աստուած է տուել եւ միայն նա կարող է վերցնել. «Ես եմ սպանում եւ Ես եմ փրկում» [Բ Օր. ԼԲ 39], եւ երկրորդ՝ որեւէ մարդասպան դեռ Հնարաւորութիւն ունի ապաշխարելու եւ իր մեղքը քաւելու՝ թէկուզ իր արեամբ, սակայն ինքնասպանը չունի այդ Հնարաւորութիւնը: Այս մահացու մեղքի տակ են ընկնում նաեւ նրանք, ովքեր իրենց առողջութիւնը մսխում են ծուլութեամբ, որկրամուլութեամբ, արբեցողութեամբ կամ թմրադեղերի օգտագործմամբ ու Հեշտասիրութեամբ, ինչպէս նաեւ նրանք, ովքեր չեն պաշտպանում Հիւանդութիւններից, Հիւանդանալիս չեն դիմում բժշկների կամ էլ բժշկական օգնութեան Համար դիմում են անգէտ, չարադաւան միջոցներով բուժողներին:

Երկրորդ՝ սպանութիւնը լինում է նաեւ խօսքով, որ պատճառ է դառնում Հոգեւոր եւ մարմնաւոր մահուան: Սպանութիւն ենք գործում, երբ չարախօսում ենք, բամբասում, դաւաճանում, անիծում, Հայհոյում, կոպտում եւ նմանատիպ այլ բաներ անում՝ վնաս Հասցնելով մարդկանց կեանքին եւ առողջութեանը: Մար

դասպանութեան մասնակից ենք լինում, երբ խօսքերով՝ չար ուսմունքով ու կեղծ քարոզչութեամբ, սադրանքով ու Հրահրելով, չարանենդ Հովանաւորչութեամբ պատճառ ենք դառնում Հաւատափոխութեան ու դաւանափոխութեան, աղանդների, Հակաքրիստոնէական ու չարադաւան ուսմունքների, Հակակեղեցական, Հակապետական, ապազգային եւ Հակամարդկային զանազան յանցագործութիւնների ծագման եւ առաջխաղացման:

Երրորդ՝ սպանութիւնը լինում է գործով, երբ վերը նշուած այս մեղքերն ու յանցանքները մահաբեր գործի ենք վերածում: Գործով սպանութիւն ենք գործում, երբ ուղղակի կամ անուղղակի մասնակցութիւն ենք ունենում սպանութեանը, նպաստում ենք մահուան դատապարտելու մարդկանց. երբ մեղաւորներին կամ ենթականերին պատժում ենք աւելորդատելութեամբ եւ դատանութեամբ. երբ ճնշում, կեղեքում, զրկում եւ տարբեր միջոցներով մահուան դուռն ենք Հասցնում աղքատներին, անօգնականներին, տնանկներին, այրիներին եւ որբերին:

Սպանութեան մեղք են գործում այն կանայք, ովքեր երեխայ չունենալու կամ իրենց մարմնական մեղքը թաքցնելու համար տարբեր հնարքներով վիժեցնում են իրենց մէջ սաղմնաւորուած պտուղը: Այս մեղքի համար ոչ պակաս պատասխանատուութիւն են կրում այս կանանց ամուսինները, եթէ դա կատարուել է իրենց համաձայնութեամբ կամ թելադրանքով, ինչպէս նաեւ այս ամէնին նպաստող բժիշկները եւ խորհրդատուները: Աստուածային այս պատուիրանն արգելում է կեանքի եւ մեր մերձակորների բարեկեցութեան դէմ որեւէ ոտնձգութիւն. փոխարէնը՝ յորդորում է մեզ, որ բարիք գործենք մարդկանց համար, օգնենք աղքատներին, թեթեւացնենք դժբախտների եւ թշուառների ծանր վիճակը, բոլորի նկատմամբ լինենք ողորմած, բարեսիրտ, քաղաքավարի եւ բարեացակամ, հարթենք վէճերն ու վերջ տանք թշնամութիւններին, հաշտուենք միմեանց հետ, համբերութեամբ տանենք վիրաւորանքները եւ ներենք բոլորին:

Է. Մի՛ շնացիր

Այս պատուիրանն ուսուցանում է մեզ սուրբ պահել մեր մարմինը պոռնկութեան ախտից եւ նրա բոլոր տարատեսակներից: Մեր Տէր Յիսուս Քրիստոս շնութիւն է անուանում ոչ միայն այս ախտի մարմնաւոր իրագործումը, այլեւ մտքով ցանկանալն իսկ: Ուրեմն ոչ միայն մարմնապէս, այլ նաեւ հոգեպէս պէտք է հեռու մնալ շնութիւնից, շատ յաճախ մարդիկ ընկնում են այս մեծ մեղքի մէջ, որովհետեւ նրանց միտքը, սիրտն ու ցանկութիւնները նախապէս ապականուած են եղել այս ախտով:

Շնութիւն են գործում նրանք, ովքեր, պատկուած լինելով, ապականում են ամուսնական սուրբ անկողինը եւ մարմնական յարաբերութիւնների մէջ են մտնում ուրիշների հետ, ովքեր չեն հոգում իրենց զոյգի՝ տղամարդը՝ կնոջ, եւ կինը՝ ամուսնու հոգեւոր, բարոյական եւ մարմնական վիճակի մասին կամ որեւէ այլ ձեւով խախտում են ամուսնական սէրը, պարտականութիւնը, հաւատարմութիւնն ու անարատութիւնը: Զոյգերը նաեւ պէտք է զգոյշ լինեն, որ չընկնեն ամուսնական մէկ այլ տեսակ

անառակութեան եւ շնութեան մէջ. նրանք պէտք է հեռու մնան չափազանց, անյազ եւ վաւաշոտ մարմնական ցանկասիրութիւնից ու կապուածութիւնից, այլ պէտք է չափաւորութեամբ կատարեն իրենց ամուսնական պարտականութիւնը, որը սիրոյ դրսեւորում է, Աստուծոյ համար որդեծնութեան եւ պոռնկութիւնից զերծ մնալու միջոց [Ա Կոր. է 2-6]: Ենութիւն եւ պոռնկութիւն են գործում նրանք, ովքեր առանց ամուսնութեան, կուսական վիճակում սեռական յարաբերութիւնների մէջ են մտնում՝ ապականելով Աստուծոց տրուած իրենց կուսական անարատութիւնը: Այս չար ախտով տառապում են նաեւ նրանք, ովքեր խօսքով, գործով, պահուածքով կամ ինչ-որ այլ ձեւերով մարդկանց մէջ կիրք են յարուցում եւ մարմնական ցանկութիւններ գրգռում:

Պոռնկութեան մեղքից հեռու մնալու համար պէտք է զգուշանալ մարմնի ցանկասիրական ձգտումներից, որոնք անմիջական պատճառն են այս ախտի առաջացման, յատկապէս արբեցութիւնից, որկրամոլութիւնից, ծուլութիւնից, աչքի եւ սրտի ցանկասիրութիւնից, շուայտութիւնից, անպարկեշտ պերճութիւննե-

րից ու զարդարանքներից, գայթակղեցնող գրականութիւնից, նկարներից, Հանդէսներից, Հաւաքոյթիներից, ներկայացումներից, Ֆիլմերից, անամօթ եւ գայթակղեցնող Հանդիսախոհերից ու խրախճանքներից: Այս ախտաւոր վիճակը տարբեր տեսակի վնասներ է Հասցնում թէ՛ Հոգուն, թէ՛ մտքին եւ թէ՛ մարմնին. նախ թուլանում է Հոգու ամրութիւնը, ապա մարդկորցնում է զգաստ դատողութիւնն ու խիղճը, ինչպէս Սիրաքն է ասում. «Գինին եւ կանայք այլասերում են ողջախոհ մարդկանց, իսկ անառակներին կապուողը դառնում է յանդուգն» [Սիր. ԺԹ 2]. այսպիսին արժանանում է Աստուծոյ դատաստանին. «Մարմնի գործերը յայտնի են, այսինքն՝ շնութիւն, պոռնկութիւն, պղծութիւն, վաւաշոտութիւն, անառակութիւններ... այժմ ասում եմ ձեզ, որ այսպիսի բաներ գործողները պիտի դատուեն Աստուծոց [Նքր. ԺԳ 4], [եւ] նրանք Աստուծոյ արքայու-թիւնը չեն ժառանգելու» [Գաղ. Ե 19, 21]: Արդ, մենք միշտ պէտք է յիշենք, որ մեր մարմինները տաճարներ են Սուրբ Հոգու, Որը բնակոււմ է մեր մէջ [Ա Կոր. Զ 19], եւ մենք կենդանի քարերը կամ անդամներն ենք Քրիստոսի եկե-

դեցու: Եւ ինչպէս Պօղոս առաքեալն է ասում.
«Քրիստոսի անդամներն առնելով՝ պռռնկի՝
անդամներ դարձնենք. քա՛ւ լիցի» [Ա Կոր. 2
15]:

Ձ. Մի գողացիր

Այս պատուիրանն արգելում է որեւէ մէկից
ինչ-որ բան գողանալ, խլիլ կամ գաղտնի խա-
բէութեամբ կորզել՝ չափման միաւորներով խա-
բելով, ապրանքները կամ նրանց գները կեղ-
ծելով, վարձն ուշացնելով եւ չվճարելով. գո-
ղութիւն է նաեւ երկրի աւանդն ու Հարստու-
թիւնը թալանելը, մարդկանց պարտքերը չտա-
լը, կեղծ դրամով եւ փաստաթղթերով վճարե-
լը, առեւտրական պայմանաւորուածութիւննե-
րը խախտելը եւ այլն: Զրկուածների եւ թալա-
նուածների գանգատը միշտ լսելի է Տիրոջ
ականջին, եւ մեղաւորների պատիժն անխու-
սափելի է. «Հարուստներ, լա՛ց եղէք եւ ողբա-
ցէ՛ք այն թշուառութիւնների համար, որ գա-
լու են ձեր գլխին. որովհետեւ ձեր Հարստու-
թիւնը փտած է: Ահաւասիկ ձեր դաշտերը մշա-
կած մշակների վարձը ձեզ մօտ պահեցիք. ձեր
կողմից զրկուածն աղաղակում է, եւ հնձուոր-

ների բողոքը Հասաւ Ամենակալ Տիրոջ ական-
ջին» [Թափ. Ե 1, 4] «Եւ տեսայ, ահա մի թռչող
գերանդի: Հրեշտակն ասաց ինձ. «Ի՞նչ ես տես-
նում». ասացի. «Թռչող գերանդի եմ տեսնում՝
քսան կանգուն երկարութեամբ եւ տասը կան-
գուն լայնութեամբ»: Ասաց ինձ. «Դա այն
անէծքն է, որ տարածւում է ամբողջ երկրի երե-
սին, որովհետեւ ամէն գողի մահացու պատի-
ժը դրանով պիտի իրագործուի: Ես պիտի Հա-
նեմ դա, — ասում է ամենակալ Տէրը, — եւ այն
պիտի մտնի գողերի տունը, պիտի մնայ նրանց
տանը եւ պիտի սպառի այն» [Ձաք. Ե 1-4]: Գո-
ղութիւն է կրօնական, պատմական, մշակութա-
յին, դիտական, ազգային, պետական եւ հասա-
րակական արժէքները կամ հարստութիւնը
յափշտակելը, ինչպէս նաեւ դրանք գաղտնի եւ
անտեղի օգտագործելը, վնասելը, կեղծելը եւ
իրենց վերագրելը:

Այս մեղքի մէջ են ընկնում նրանք, ովքեր
տարբեր տեսակի կաշառքներով պաշտօն, աշ-
խատանք, դիրք եւ բարեկեցութիւն են ձեռք
բերում, գեղծում են ճշմարտութիւնը եւ անար-
գարացի գործեր անում. ովքեր գողերին եւ
աւազակներին, ինչպէս նաեւ նրանց ապօրինի

աւարներն իրենց մօտ են թաքցնում, այնուհետեւ գողացած իրերը վաճառում կամ գնում. ովքեր ժլատութեան եւ շռայլութեան պատճառով վնաս են հասցնում իրենց եւ իրենց հարազատների առողջութեանը, չեն օգնում եւ ցաւակցում խեղճ, կարիքաւոր եւ աղքատ մարդկանց, Աստուծոյ շնորհածը բարի նպատակներով չեն օգտագործում, այլ տրւում են զեխութեան, խաղամոլութեան, արբեցութեան եւ ցոփութեան:

Գողութեան բացառիկ դէպքեր կան, որոնք մեղք չեն համարւում եւ չեն պատժւում: Առաջինն այն է, երբ բարկացած, մոլեգնած, յուսահատուած, հոգեկան անկառավարելի եւ մտաւոր անգիտակցական վիճակում գտնուող մարդկանցից գողանում, թաքցնում են գէնքերը կամ որեւէ այլ բան, որով նա կարող է վնաս հասցնել իր կամ մէկ ուրիշի կեանքին: Այս պարագայում սա գողութիւն չէ, այլ զգուշութիւն: Միւս դէպքն այն է, երբ որեւէ մէկը սովամահ չլինելու համար հաց կամ որեւէ սնունդ է վերցնում-ուտում կամ տալիս իր նման սովամահ լինող մէկին. սա անհրաժեշտութիւն է եւ ոչ թէ գողութիւն: Վերջին դէպքն այն է, երբ զա կա-

տարւում է հրամանով, օրինակ՝ իսրայէլացիները, իբրեւ աղիւսների վարձ, վերցրին եգիպտացիների թանկարժէք զարդերը, երբ դուրս եկան Եգիպտոսից, եւ այլեւս չվերադարձրին. «Իսրայէլացիներն արեցին այնպէս, ինչպէս իրենց հրամայիլ էր Մովսէսը. եգիպտացիներից նրանք ուզեցին ոսկեայ, արծաթեայ զարդեր ու զգեստներ: Տէրը շնորհը եգիպտացիների առաջ պարգեւեց իր ժողովրդին. սրանք զարդեր տուեցին նրանց» [Եւ. ԺԲ 35-36]: Բոլոր մնացեալ դէպքերում գողութիւնը ծանր մեղք է համարւում եւ արժանի է պատժի:

Գողութիւնն ի յայտ է գալիս հետեւեալ պատճառներով: Նախ՝ վատ դաստիարակութիւնից, երբ մարդիկ վաղ հասակից Աստուծոյ երկիւղով չեն կրթւում եւ մեծանում են առանց օգտակար մասնագիտութիւն կամ արհեստ ձեռք բերելու. ապա՝ ծուլութիւնից, ցոփութիւնից, աննպատակ ապրելու ցանկութիւնից եւ, անշուշտ, ազահութիւնից եւ ընչասիրութիւնից: Այս չարիքից ձերբազատուելու համար պէտք է նախ գղջալ արածի համար, խոստովանել եւ գողացածը վերադարձնել կամ ինչ-որ ձեւով փոխհատուցել տիրոջը, իսկ եթէ հնարա-

և որ չէ տիրոջը վերադարձնել գողացածը, ապա լաւ կլինի այն տալ մի աղքատի կամ եկեղեցու: Պէտք է Հեռու մնալ այս մեղքից եւ կատարել սրան Հակառակ այն առաքինութիւնները, որ պատուիրում է մեզ Աստուած՝ ողորմածութիւն, արդարութիւն, Հաւատարմութիւն, առատածեռնութիւն, անշահախնդրութիւն, Հոգատարութիւն խեղճերի եւ տկարների նկատմամբ, որպէսզի արժանի լինենք Տիրոջ ողորմութեանն ու գթութեանը:

Թ. Ձո հարեւանի դէմ սուտ վկայութիւն մի տուր

Սուտ վկայութիւնը մեծ մեղք է եւ բազմաթիւ չարիքների պատճառ: Ստի աղբիւրը Հէնց ինքը չարն է, եւ առաջին սուտ վկայութիւնը տրուել է նրա կողմից. «Ինչո՞ւ Աստուած ասաց, թէ դրախտում գտնուող բոլոր ծառերի պտուղներից չէք կարող ուտել... Քանզի դիտէր Աստուած, որ այն օրը, երբ ուտէք այդ պտղից, կբացուեն ձեր աչքերը եւ կլինէք ստուռածների պէս՝ բարին եւ չարն իմացող» [Մն. Գ 1-4]: Եւ այսպէս, մեղքն ու մաշը ստով մտան աշխարհ:

Այս պատուիրանը խախտում են նրանք, ովքեր դատարաններում, զանազան ատեաններում, իրենց ղեկավարների եւ ենթակաների ներկայութեան պատճառով, շահագրգռութեամբ կամ ուղղակի կաշառքով սուտ վկայութիւն են տալիս եւ կեղծում ճշմարտութիւնը: Սա նշանակում է ուղղակի մերժել Աստուծուն, քանզի Քրիստոս ասաց. «Ես եմ Ճշմարտութիւնը» [Յովհ. Ժ 7 6] եւ «Երբ դայ Մխիթարիչը, որին ես կուղարկեմ Հօրից, Ճշմարտութեան Հոգին, որ ելնում է Հօրից [Յովհ. Ժ Ե 26]... որովհետեւ Հէնց Հոգին է ճշմարտութիւնը» [Ա Յովհ. Ե 7]:

Այս պատուիրանը խախտում են նաեւ այն մարդիկ, որոնք բարկութեան, նախանձի եւ չկամութեան պատճառով կամ անմեղ մարդկանց անունն ու պատիւն արատաւորելու Համար թշնամաբար յայտնում եւ անհիմն տարածում են ուրիշների գաղտնիքները, նենգաբար մեկնում մերձաւորների խօսքերն ու գործերը, բամբասում, կեղծ լուրեր տարածում, Հրապարակում մարդկանց արատները, թուլութիւնները, մեղքերը եւ այլն: Այսպիսիները մոռանում են, որ պետք է խորհեն սեփական մեղքերի ու

արատների մասին եւ խոր ապաշխարութեամբ
լանան թողութիւն ստանալ Աստծուց:

Այս պատուիրանի դէմ մեղանչում են նաեւ
կեղծաւորները, շողոքորթները, դաւաճանները,
երկերեսանիները եւ չարախօսները, որոնք չեն
գիտակցում իրենց գործած մեղքերի ծանրու-
թիւնը, մտածում են, որ դրանք աշխարհիկ
կեանքի պահանջներն ու ձեւերն են, եւ դրան-
ցով կարելի է հասնել բարեկեցիկ վիճակի: Մի-
գուցէ աշխարհիկ վայելքների եւ հարստու-
թեան կարելի է հասնել, բայց ոչ՝ հոգու փրկու-
թեան, որովհետեւ վէրը նշուած մեղքերը առա-
ջանում են նախանձից, հպարտութիւնից, փա-
ռասիրութիւնից, ազահուութիւնից, բղջախոհու-
թիւնից, բարկութիւնից, գողութիւնից, սպա-
նութիւնից եւ այլ հոգեկործան մեղքերից: Այս
չարիքից ազատուելու համար պէտք է նախ
զղջալ եւ խոստովանութեամբ ապաշխարել,
հարթել այս մեղքի վնասները եւ փոխհատու-
ցել նրան, ում հանդէպ որ կատարուել է, ապա
գործել այս մեղքին հակառակ առաքինութիւն-
ները, որոնք են՝ ճշմարտասիրութիւնը, ուղղա-
մտութիւնը, ազնուութիւնը, պարզութիւնը, չա-
փաւորութիւնը, խոհեմութիւնը, հաւատարմու-

թիւնը, յարգանքը, մարդկանց բարի անունն ու
պատիւը պաշտպանելը, որպէսզի արժանանք
մեր Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի խոստացած յա-
ւիտենական կեանքին ու փրկութեանը:

Ժ. Աջք մի՛ ունեցիր ո՛չ քո մերձաւորի տան, ո՛չ
նրա ազարակի, ո՛չ քո մերձաւորի կնոջ, ո՛չ նրա
ծառայի, ո՛չ նրա աղախնու, ո՛չ նրա եզան, ո՛չ
նրա էջի, ո՛չ նրա անասունի, ո՛չ այն ամենի
վրայ, ինչ քո մերձաւորինն է, աջք մի՛ ունեցիր

Նախորդ պատուիրաններով Աստուած ար-
գելում էր մարդուն որեւէ կերպով մեղանչել
եւ վնասել, վիրաւորել մերձաւորին, իսկ այս՝
տասներորդ պատուիրանով, զգուշացնում եւ
արգելում է նոյնիսկ մտքով մեղանչել եւ ցան-
կանալ այն, ինչ ուրիշինն է. լինի դա ազարակ,
տուն, կին, ծառայ կամ որեւէ այլ բան, որի
պատճառով կարող են մեծ եւ ծանր յանցագոր-
ծութիւններ ծնուել: Եւ այս մասին է ասում
Քրիստոս Աւետարանում. «Ներսից՝ մարդկանց
սրտից են ելնում չար խորհուրդները՝ շնու-
թիւն, պոռնկութիւն, գողութիւն, սպանութիւն,
ազահուութիւն, չարութիւն, նենգութիւն, գիջու-
թիւն, չար նախանձ, հայհոյանք, ամբարտա-

լանութիւն, անզգամութիւն: Այս բոլոր չարիքները ներսից են ելնում եւ պղծում մարդուն» [Մարկ. է 21-23]:

Ծանկութիւնը մեղքերի սկզբնապատճառն ու գլուխն է, եւ անհրաժեշտ է հէնց սկզբից վերացնել այն, չթողնել, որ աճի եւ զարգանայ, այլապէս աւելի դժուար կլինի նրա դէմ պայքարելը: Որպէսզի հեռու մնանք այս մեղքից, պէտք է աշխատենք մեր կեանքում եւ կենցաղում լինել Համեստ, առաքինի, ազնիւ, անշահախնդիր, ողորմած, առատաձեռն, խոնարհ եւ զուսպ: Այս առաքինութիւններով մենք կարող ենք ազատուել ցանկութիւնից ու նրանից ծագող բոլոր չար մեղքերից՝ զիսութիւնից, չարախօսութիւնից, բղջախոհութիւնից, կեղծաւորութիւնից, շահամոլութիւնից, որկրամոլութիւնից, ժլատութիւնից, արծաթսիրութիւնից, Հպարտութիւնից եւ այլն, որոնք էլ դառնում են մեր հոգեւոր եւ մարմնաւոր հիւանդութիւնների, այնուհետեւ՝ ժամանակաւոր եւ յաւիտեանական մահուան պատճառը: Եթէ որեւէ մէկը մեծահարուստ է, բայց նաեւ աստուածապաշտ, ողորմած եւ բարեգութ, ապա նա ազաւհ եւ ցանկասէր չէ, այլ արդար է եւ աստուածահաճոյ,

ինչպէս Աբրահամը եւ Յոբը: Իսկ եթէ մարդ ոչինչ չունի եւ իր կեանքի նպատակը դարձնում է Հարստութիւն դիզելը եւ փառքի Հասնելը, ապա նա դառնում է ազաւհ, ընչասէր եւ ցանկասէր: Այս մասին առակողը խրատում է մեզ. «Եթէ ունեւոր չես, մի՛ ձգտիր Հասնել Հարուստին, այլ քո իմաստութեամբ Հեռացի՛ր նրանից» [Առակ. ԻԳ 4]:

Արդ, հեռու մնանք անձնապաշտութիւնից եւ աշխատենք միշտ ուրախանալ մեր մերձաւորների հոգեւոր կամ մարմնաւոր յաջողութիւններով եւ նուաճումներով, երբէք չտարուենք եսասիրական բաղձանքներով եւ չթերազնահատենք ու չպարսաւենք միւսնեբին, այլ անձնուիրաբար, մաքուր սիրով սիրենք, որովհետեւ սէրը վեր է ամէն ինչից եւ լրումն է բոլոր առաքինութիւնների. «Արդ, մնում են Հաւատ, յոյս, սէր. սրանք երեքը. եւ սրանց մէջ մեծագոյնը սէրն է» [Ա Կորն. ԺԳ 13]:

ԻՆՈՒ ԵՐԱՆԻՆԵՐ

Մեր Տէր Յիսուս Քրիստոս մարդկանց փրկութեան ճանապարհը քարոզեց Ինը երանիների միջոցով, որոնք իւրապատուկ պատուիրաններ են եւ չունեն շին Օրէնքին բնորոշ հրամայական-հարկադրական ոճը, այլ յորդորաբար կոչում են մարդկանց ներքին վերափոխութեան, սրբութեան եւ աստուածացման: Երանութիւն նշանակում է հոգեւոր բարիքների ամբողջութիւն, ծայրագոյն երջանկութիւն եւ կատարեալ ուրախութիւն, այն ամէնը, ինչ բնորոշ է յաւիտենական կեանքին եւ երկնքի արքայութեանը: Եւ երանւում են նրանք, ովքեր իրենց մէջ կրում են Աստուծոյ արքայութեան, այսինքն՝ ճշմարիտ հոգեւոր կեանքի կենդանի իրականութիւնը:

Ինը երանիներն էապէս շողկապուած են իրար եւ ներկայացնում են հոգեւոր առաջընթացի աստիճանակարգերն ու սկզբունքները. իւրաքանչիւր երանին կատարելու համար անհրաժեշտ է իրագործել նախորդները: Ըստ հայրերի՝ Ինը երանիները հոգեւոր կեանքի եւ կատարելութեան հասնելու խրատաշար են, որն

իր մէջ խտացնում է քրիստոնէական կեանքի ամբողջական պատկերը:

Ա. «Երանի՛ հոգով աղքատներին, քանզի նրանցն է երկնքի արքայութիւնը»

Մեղքի պատճառով ընկած մարդկային բնութիւնը բռնադատուած է չարի կապանքներով. մարդու հոգին լցուել է բազմաթիւ մեղքերով եւ կորցրել իր նախաստեղծ ազատութիւնը: Յիսուս Քրիստոս ուսուցանում է, որ ճշմարիտ հոգեւոր կեանքի հասնելու համար նախ եւ առաջ պէտք է աղքատանալ եւ թօթափուել մեղքից, հեռանալ եւ ազատուել չարի կապանքներից, որպէսզի հոգին բացազատուի Աստուծոյ սրբաբար լոյսի առջեւ: Հոգով աղքատութիւն նշանակում է հեռացում, օտարացում եւ հրաժարում մեղքի ոլորտից, որոշակի ներքին դարձ առ Աստուած: Չարի մերժումը մարդու կամքի ազատութեան վկայութիւնն է: Ով պատրաստուում է դառնալ երկնքի արքայութեան ժառանգորդ, նա պէտք է կամովի դառնայ առ Աստուած եւ հրաժարուի իր մեղսահակ կամքից: Հոգով աղքատութիւնը Եկեղեցու հայրերի կողմից կոչւում է նաեւ կամա-

տր խոնարհութիւն: Մեր փրկութեան համար
Տէրն Ինքը կամովի խոնարհուեց եւ մտաւ մի
աղքատութեան մէջ, խոնարհուեց Իր աստու-
ծային բարձրութիւնից եւ ծառայի կերպարանք
ստացաւ: Հետեւաբար՝ կամաւոր եւ ոչ հարկա-
դրուած խոնարհութեամբ մարդու մէջ նորոգ-
ւում է իր արարչադիր պատկերը, մարդը նմա-
ւում է Յիսուս Քրիստոսին, որ ճշմարտապէս
խոնարհուեց՝ մեզ ազատագրելու եւ աստու-
ծացնելու համար: Խոնարհութիւնը հիմքն ու
արմատն է բոլոր առաքինութիւնների, մայրն
է բոլոր հոգեւոր բարիքների: Խոնարհ մարդը
զերծ է մնում չարի որոգայթներից, յարգում
է մարդկանցից եւ մեծարւում Աստուծոց: Խո-
նարհութիւն ձեռք բերելու համար պէտք է հե-
ռանալ հպարտութիւնից եւ սեփական եսը կե-
րակրելու բոլոր առիթներից. յատկապէս պէտք
է խուսափել գովեստներից: Երբ մէկն իրեն ան-
արժան է համարում որեւէ բարիքի, սիրով է ըն-
դունում յանդիմանութիւնը, միշտ պատրաստ
է անշահախնդիր ծառայելու մարդկանց, ամէն
ինչում եւ ամէնից առաջ փնտրում է Աստու-
ծոյ փառքը, այդպիսին մօտեցել է ճշմարիտ խո-
նարհութեան մատոյցներին:

Բ. «Երանի՛ սգաւորներին, քանզի նրանք կմխիթարուն»

Երբ մարդ հրաժարւում է մեղքերից եւ դար-
ձի գալիս առ Աստուած, այնժամ աստուածա-
յին շնորհի լուսաւորութեամբ սկսում է խորա-
պէս տեսնել իր մեղքերը, գիտակցել սեփական
անարժանութիւնը եւ դառնապէս ողբալ, սգալ
դրանց համար: Մարդն առաւել եւս սգում է,
երբ սկսում է տեսնել եւ հասկանալ, որ մեղքի
հետեւանքով ինքը կորցրել է ամենազխաւոր-
ը՝ Աստուծոյ հետ լինելու կատարեալ ուրա-
խութիւնը: Ծճմարիտ հոգեւոր սուգը անբաժա-
նելի ուղեկիցն է հոգեւոր առաջընթացի. մարդ
որքան խորանում է հոգեւոր կեանքի մէջ, այն-
քան աւելի է սկսում սգալ այն ամէնի համար,
ինչ որ բաժանել էր նրան Աստուծոց: Այս սուգը
պէտք է շփոթել որեւէ աշխարհիկ սգի հետ,
որը շատ անգամ մարդկանց տանում է յուսա-
հատութեան եւ հոգեւոր կործանման: Ի հակա-
դրութիւն այս աշխարհիկ սգի՝ հոգեւոր սուգը
հայրերն անուանում են ուրախարար սուգ,
որովհետեւ այն ոչ թէ տրտմութեան եւ յուսա-
հատութեան նշան է, այլ յաւիտենական կեան-

քի յոյսի եւ ներքին ազատագրութեան բերի
րանքի վկայութիւն: Դրա համար Հայրերի
իրենց ազօթքներում շատ յաճախ արտասուկ
են խնդրում Տիրոջից, որի մասին ասում է Անա
նիա Նարեկացին. «Արտասուքի շնորհը նշա
նակն է Քրիստոսի սիրոյ եւ նրա արքայութեան
բաղձանքի»:

Սեփական մեղքերի խոր ինքնագիտակցու
մը մարդուն առաջնորդում է ապաշխարու
թեան, որն, ըստ եկեղեցական աւանդութեան,
եռակարգ է՝ գղջում սրտի, խոստովանութիւն
բերանի եւ ապաշխարութիւն գործերի: Այս
ինքն՝ ապաշխարութեան համար անհրաժեշտ
է, որ մարդ Աստուծոյ առաջ ծածկապէս գղջայ
գործած մեղքերի համար, ապա խոստովանի
գրանք քահանայի առջեւ, որից յետոյ ապաշ
խարութեան գործեր կատարի ըստ հոգեւորա
կանի խորհրդի: Մեղքի ինքնագիտակցումը
քրիստոնէական կեանքի ամենաբնորոշ յատ
կանիշն է: Ով չի տեսնում իր մեղքերը, նա չի
կարող մօտենալ Աստծուն, — ասում են Եկեղե
ցու Հայրերը: Այս առումով քրիստոնեան այն
մարդն է, որ հանապաղ տեսնում է իր գործած
չարիքները եւ ողբում գրանց համար, ով ունի

ապաշխարող սիրտ Տիրոջ առջեւ: Քրիստոնեան
նա է, ով յանուն Աստուծոյ սգաւոր է, որ ոչ մի
այն սգում է իր մեղքերի համար, այլ նաեւ
վշտակից եւ ցաւակից է մերձաւորներին եւ
օտարներին, որ ոչ միայն ստացել է Սուրբ Հո
գու մխիթարութիւնն ու ուրախութիւնը, այլ
նաեւ բաշխում է դրանք բոլոր նրանց, ովքեր
վշտերի, նեղութիւնների եւ տառապանքների
մէջ են:

Գ. «Երանի՛ հեգերին, քանզի նրանք երկիրը պիտի ժառանգեն»

Հեզ բառը շատ իմաստներով է գործածուում,
օրինակ՝ նշանակում է Հանդարտ, անշարժ, լուռ
եւ այլն: Սակայն Աստուծոյ փառքի համար խօ
սելը, առաքինութիւնների մէջ փութաջան լի
նելը, չարի դէմ արիաբար պատերազմելը նոյն
պէս բարի են: Ըստ Հայրերի՝ այս երանին ի
նկատի ունի այն Հեզութիւնը, որ ընդդէմ բար
կութեան է եւ սանձաւարում է առհասարակ
բնական ախտերը: Քանի որ մարդկային բնու
թիւնը դիւրագայթ է եւ մեղսահակ, մշտապէս
հարկ է առաքինութիւններով սանձահարել

ախտերը եւ զգուշանալ մեղքի ծառայութիւնից: Այսինքն՝ քրիստոնեայից պահանջուում է յարատեւ պայքար մեր բնութեան մէջ արմատաւորուած զանազան չար ախտերի, հակուսների եւ սովորութիւնների դէմ:

Ըստ Եկեղեցու հայրերի՝ հեզութիւնը ծնւում է խոնարհութիւնից, իսկ խոնարհութիւնը՝ իմաստութիւնից. նոյնպէս էլ՝ բարկութիւնը ծնւում է հպարտութիւնից, իսկ հպարտութիւնը՝ տգիտութիւնից: Հեզութեան գերագոյն օրինակը մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսն է, որ ասում է. «Սովորէ՛ք Ինձանից, որովհետեւ հեզ եմ եւ խոնարհ սրտով» [Մատթ. ԺԱ 29]: Ով ձեռք է բերել հեզութիւն եւ սրտի խոնարհութիւն, նա դարձել է քրիստոսանման եւ ազատ է մեղքի իշխանութիւնից. «Հեզաբարոյ մարդը դադարեցնում է մեղքերը, իսկ բարկասիրտ մարդը խորացնում է դրանք» [Առակ. ԻԹ 22]: Հեզաբարոյ եւ խաղաղասէր մարդը՝ ամենքի հանդէպ սիրով լցուած, առանց խռովութեան եւ կեղծիքի, ժառանգում է թէ՛ զգալի, թէ՛ իմանալի երկիրը (արքայութիւնը), իսկ խռովարարը կզրկուի թէ՛ իր հայրենի ժառանգութիւնից, թէ՛ յաւիտենական բարիքներից: Ըստ ս. Գրի-

գոր Լուսաւորչի՝ երկիրն այստեղ Եկեղեցին է, այսինքն՝ երկրի վրայ Հաստատուած Քրիստոսի թագաւորութիւնը: Քրիստոնեաները Եկեղեցու կենդանի քարերն են, իսկ Եկեղեցու գլուխն Ինքը Քրիստոսն է:

Հեզ եւ խոնարհ մարդը միայն իր անձնական մեղքերն է քննում եւ չի դատում մարդկանց իրենց մեղքերի եւ թուլութիւնների համար. նա Համբերութեամբ եւ ներողամտութեամբ է լցուած նրանց նկատմամբ. «Մի՛ դատէք, որ Աստուծոց չդատուէք, որովհետեւ ինչ դատաստանով որ դատէք, նրանով էք դատուելու եւ ինչ չափով որ չափում էք, նրանով պիտի չափուի ձեզ Համար» [Մատթ. է 1-3]:

Ղ. «Երանի՛ նրանց, որ արդարութեան քաղցն ու ծարաւն ունեն, որովհետեւ նրանք պիտի յագեանան»

Երբ մարդ դարձի է զայլս առ Աստուած (հոգով աղքատութիւն), ձեռք է բերում ճշմարիտ ապաշխարութիւն (սգաւորութիւն) եւ պայքարում է մարմնի մեղսահակ կամքի դէմ (հեզութիւն), նա սկսում է հասկանալ, որ առանց Աս-

տուժոյ օգնութեան եւ երկնային շնորհների ինքը ոչինչ չի կարող անել: Այս մասին է խօսում այս երանին: Ինչպէս մարմինը չի կարող գոյատեւել առանց կերակուրների եւ ըմպելիքների, այնպէս էլ Հոգին չի կարող կենդանի մնալ առանց Հոգեւոր սննդի: Ուստի չի ասում՝ ովքեր ցանկանում են կամ ձգտում են, այլ՝ ովքեր ունեն քաղցն ու ծարաւը, շեշտելու Համար, որ Հոգեւոր սնունդը անհրաժեշտ է մարդուն, եւ որ առանց Աստուծոյ Հետ կենդանի Հաղորդակցութեան մարդու Հոգին մեռած է: Այս Հոգեւոր կերակուրների եւ ըմպելիքների ամբողջութիւնը արտայայտուած է մէկ կարեւոր բառով՝ արդարութիւն:

Արդարութիւնը նախ ինքը՝ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսն է, «որ արդարութիւն եւ սրբութիւն եղաւ մեզ Համար» [Ա Կոր. Ա 30]: Նա ինքն իրեն կոչում էր «երկնքից իջած Հաց» [Յովհ. 2 41] եւ «ծարաւեալների ջուր» [Յովհ. Դ 13-14]: Արդարութիւն է Աստուծոյ խօսքը, որ սնում եւ կենդանացնում է Հոգին. «Ոչ միայն Հացով է ապրում մարդ, այլ ամենայն խօսքով, որ ելնում է Աստուծոյ բերանից» [Մատթ. Դ 4]: Արդարութիւն է Յիսուս Քրիստոսի կենդա-

նարար Մարմինը եւ Արիւնը. ինչպէս փոքրիկ թթիմորն է թթուեցնում խմորը, այնպէս էլ ս. Հաղորդութիւնը, ընդխառնուելով մեզ Հետ, Հոգեւոր կենդանութիւն է տալիս եւ աստուածացնում մեզ: Արդարութիւնը խոհեմութեան, արիութեան եւ ողջախոհութեան Հետ միասին կազմում է Հոգու չորս առաքինութիւնները, եւ վերջին երեքն ուղղում եւ ամբողջանում են արդարութեամբ, ուստի միայն արդարութիւնն է ասւում այստեղ: Արդարութիւնն իր մէջ բովանդակում է խօսքով կամ գործով կատարուող բոլոր Հոգեւոր բարիքները. ինչպէս բոլոր չարիքների անունը անիրաւութիւն է, այնպէս էլ բոլոր բարիքների անունը՝ արդարութիւն: Արդարութիւն են աստուածային սէրը եւ իմաստութիւնը, եւ երանի նրան, ով ունի աստուածային սիրոյ եւ իմաստութեան քաղցը, որպէսզի յազենայ անճառ ուրախութիւններով:

Ովքեր ունեն Աստուծոյ ներկայութեան եւ սիրոյ, աստուածգիտութեան, Հոգեւոր առաքինութիւնների եւ Հոգեւոր բարիքների քաղցն ու ծարաւը, նրանք այս կեանքում կյազենան աստուածային շնորհներով եւ Ս. Հոգու կենդանի ներկայութեամբ: Սակայն կատարեալ

յագեցումը լինելու է երկնային Հարսանիքի ժամանակ, ուր կոչուած են արդարներն ու սուրբերը՝ վայելելու յաւիտենական կեանքի անսպառ եւ աննուազ բարիքները:

**Ծ. «Երանի՛ր ողորմածներին, քանզի նրանք
ողորմութիւն պիտի գտնեն»**

Հոգեւոր կեանքի մէջ յատկապէս պէտք է զգուշանալ կեղծիքից, ինչը խստօրէն դատապարտուեց Տիրոջ կողմից: Մէկը կարող է իր անձնական կեանքի մէջ Հասնել որոշակի մաքրութեան, շատ աղօթել, պահք պահել եւ այլն, սակայն ներքուստ կեղծիքի մէջ յայտնուել, Հոգու խորքում սեփական փառքը փնտրել եւ դատել մարդկանց: Այսպիսի մարդու «Հոգեւոր յաջողութիւնները» ոչ մի արժէք չունեն Տիրոջ առաջ: Կայ մի առաքինութիւն, որի ճշմարիտ իրազործումը մարդուն գերծ է պահում Հոգեւոր շեղումներից: Դա ողորմութիւնն է: Ողորմութիւնը ցոյց է տալիս, թէ մարդ ուր է Հասել իր Հոգեւոր կեանքում, որքան է սիրում մարդկանց եւ որքան է պատրաստ ինքնազոհողութեան յանուն Քրիստոսի, որ իր անսահ-

ման մարդասիրութեամբ չարչարուեց եւ խաչուեց մեր մեղքերի Համար: Դրա Համար է ասում Տէրը. «Ոչ թէ զոհ եմ կամենում, այլ ողորմութիւն» [Մատթ. Թ 13]:

Լստ Եկեղեցու Հայրերի՝ ոչ մի առաքինութիւն մեզ այնքան աստուածանման չի դարձնում, որքան ողորմութիւնը: Տէրն ինքն է ասում. «Նմանուէ՛ք ձեր երկնաւոր Հօրը, որ ծագեցնում է արեգակը չարերի ու բարիների վրայ եւ անձրեւ բերում արդարների ու մեղաւորների վրայ» [Մատթ. Ե 45]: Սուրբ Գիրքը շատ տեղերում Աստծուն անուանում է ողորմած: Ուստի ողորմած մարդն Աստուծոյ պատկերն է երկրի վրայ, որի Համար մարդիկ փառաւորում են երկնաւոր Հօրը: Եւ երբ մարդ ողորմութիւն է անում, Աստծուն է տալիս. «Որովհետեւ իմ այս փոքր եղբայրներից մէկին արեցիք, ինձ արեցիք» [Մատթ. ԻԵ 40]:

Ողորմութիւն է ոչ միայն մարմնաւոր զոհողութիւնը՝ քաղցածներին կերակրելը, կարօտեայների կարիքները հոգալը, հիւանդներին խնամելը, գերեալներին ազատելը եւ այլն, այլ նաեւ Հոգեւոր ողորմութիւնը, քանզի Հոգին շատ աւելի մեծ է, քան մարմինը: Հոգեւոր

ողորմութիւն են՝ յանցաւորներին ներելը, մեղաւորներին դարձի բերելը, ճշմարտութիւնը ուսուցանելը, մարդկանց համար աղօթելը, սեփական անձի դէմ գործուած անիրաւութիւններին համբերելը եւ այլն: Ողորմութիւնը ծնւում է սիրուց, ողորմութեան գործերը սիրոյ գործեր են: Իսկ սիրոյ առաջին նշանը զոհողութեան հոգին է. երբ մէկը պատրաստ է իր ունեցած մարմնաւոր եւ հոգեւոր բարիքները զոհել յանուն դիմացինի՝ նրա մարմնաւոր կարիքները հոգալու եւ առաւել եւս նրա յաւիտենական փրկութեան համար: Ողորմութեան համար ամենակարեւորը սիրոյ եւ զոհողութեան ոգին է եւ ոչ թէ քանակը, ինչպէս ցոյց է տալիս այրի կնոջ լուսնայի պատմութիւնը: Այս պատմութիւնը նաեւ վկայում է այն մասին, որ քո արած ողորմութիւնը պէտք է զգալի զոհողութիւն լինի քո ունեցածի համեմատութեամբ, ոչ թէ աննշան մի նուէր, որի աւելի կամ պակաս լինելը քեզ համար ոչ մի նշանակութիւն չունի:

Սակայն պէտք է զգուշութեամբ եւ ծածուկ կատարել ողորմութիւնը՝ ըստ Աւետարանի. ոչ թէ մարդկանցից փառք որսալու, գովեստների

արժանանալու եւ մեծարուելու, այլ Աստուծոյ փառքի համար: Ով այս աշխարհում մարդկանցից վարձք է ստացել, նա վարձատրութիւն չի ստանայ Տիրոջից յաւիտենական կեանքում:

Ձ. «Երանի՛ նրանց, որ սրտով սուրբ են, քանզի նրանք Աստծուն պիտի տեսնեն»

Սրտի սրբութիւնը լրումն է բոլոր առաքինութիւնների, ճգնութիւնների եւ հոգեւոր գործերի: Ծանկացած մաքրութիւն, ցանկացած հոգեւոր ձեռքբերում հեշտութեամբ կարելի է կորցնել, եթէ մարդ չունի սրտի սրբութիւն. միտքը դիւրութեամբ կարող է ապականուել, ցանկութիւնները՝ փստերով բորբոքուել, սակայն սրտի սրբութիւնը ապահով է չարի փորձութիւններից եւ յարձակումներից: Երբ մարդն ունի սուրբ սիրտ, նրա հոգու աջքերը բացւում են, եւ նա ձեռք է բերում ներքին-շնորհական տեսողութիւն եւ սկսում է ճանաչել հոգեւոր ոլորտը: Հայրերը սիրտն անուանում են խորհուրդների շտեմարան, Ս. Հոգու շարժումների ընդունարան, խորհրդակիր սենեակ եւ այլն: Սիրտը մարդու հոգեւոր կենտ-

րոնն է, այնտեղից են ելնում խորհուրդները. եթէ մարդու խորհուրդները մաքուր են, ապա մարդը հասել է ճշմարիտ հոգեւոր մաքրութեան եւ դարձել Ս. Հոգու տաճար: Ըստ հայրերի՝ հոգեւոր պայքարը նախ եւ առաջ խորհուրդների մէջ է, եւ ով ուզում է հաճոյ լինել Տիրոջը, նա պէտք է սրբի իր խորհուրդները կամ մաքրի իր սիրտը:

Այս երանին հաստատում է, որ սրտի սրբութիւն ունեցողները կարժանանան աստուած տեսութեան: Ըստ Եկեղեցու վարդապետութեան՝ Աստուծոյ բնութիւնը եւ էութիւնը անտեսանելի եւ անճանաչելի են արարածների համար, որովհետեւ աստուածային անսահմանութիւնը հնարաւոր չէ բովանդակել մարդկային սահմանափակութեան մէջ: Սակայն Աստուծոյ Միածին Որդու մարդեղութեամբ, Աստուծոյ եւ մարդու ճշմարիտ միաւորումով հաստատուեց աստուածգիտութեան մի նոր ճանապարհ, որ հնարաւոր չէ իրագործել որեւէ այլ կրօնի կամ ուսմունքի մէջ. որովհետեւ Անբովանդակելին բովանդակուեց, Անսահմանը եւ Անժամանակը մտաւ չափաւորութեան եւ ժամանակի մէջ: Արարածի համար

հնարաւոր դարձաւ հաւատքով միաւորուել իր Արարչի հետ, մարդը դարձաւ Ամենասուրբ Երրորդութեան բնակարան: Քրիստոնեայի համար Աստուած ոչ թէ վերացական հայեցողութեան եւ խոկումների առարկայ է, այլ խիստ որոշակի իրականութիւն, Որի հետ նա հաղորդակցւում է, Որին նա ճաշակում է (Ս. Հաղորդութիւն): Քրիստոնեան ճաշակում է Նրան, Ով անհասանելի է ամէն տեսակ մտքի, խօսքի եւ ճանաչողութեան համար:

Քրիստոնէութեան մէջ Աստուած յայտնում է իրեն ըստ մարդկանց հաւատքի ու սրբութեան աստիճանի: Այս յայտնութիւնը տեղի է ունենում շնորհի ներգործութեամբ, որը մարդուց պահանջում է սրբութեան որոշակի աստիճան. մարդը պէտք է որոշակի ճիգերով բացազատի իր սիրտը Աստուծոյ սրբարար շնորհի առջեւ: Եւ Աստուած իր ընտրեալ անօթներին ոչ միայն արժանացնում է իր երանաւէտ տեսութեանը եւ իր լուսաւոր յայտնութեանը, այլ նաեւ միաւորում է մարդու հետ եւ աստուածացնում մարդուն՝ ըստ իր անսահման սիրոյ, որի համար Աստուծոյ Որդին մարդացաւ եւ խաչուեց մեր մեղքերի համար:

Է. «Երանի՛ խաղաղարարներին, քանզի նրանք Աստուծոյ որդիներ պիտի կոչուեն»

Այս երանին, որ թուով եօթերորդն է, այլեւս չի խոստանում որեւէ պարգեւ, ինչպէս նախորդները, այլ Հաստատում է, որ խաղաղարարները կոչուելու են Աստուծոյ որդիներ: Սա ինքնին վկայում է, որ այս երանին յայտնում է մի բարձրագոյն պարգեւի մասին, որ իր մէջ ամբողջացնում է նախորդ երանիների խոստումները, քանզի մարդու Համար չկայ աւելի մեծ կոչում, քան Աստուծոյ որդի լինելը:

Խաղաղութիւնը Ամենասուրբ Երրորդութեան Անձերի փոխյարաբերութեան եւ Աստուծոյ բնութեան էական յատկանիշն է: Աստուածային խաղաղութիւնն ունէր նաեւ իր արտապատկերն արարչագործութեան մէջ, որը խախտուեց չարի խռովութեամբ նախ իմաճալի աշխարհում, ապա ներմուծուեց զգալի աշխարհ՝ մարդու կամքով: Մարդկային բնութիւնը կորցրեց աստուածապարգեւ խաղաղութիւնը եւ լցուեց խռովութեամբ ու թշնամութեամբ: Բրիստոսով խաղաղութիւն է Հաստատում երկնքի եւ երկրի միջեւ, մարդը ոչ միայն վեր-

ստանում է կորցրած խաղաղութիւնը, այլ նաեւ Հաստատում աստուածային խաղաղութեան մէջ, որն անհասանելի էր առաջին արարչութեան Համար: Մեր Տէր Յիսուս Բրիստոս ասում է. «Խաղաղութիւն եմ թողնում ձեզ, իմ խաղաղութիւնն եմ տալիս ձեզ. Ես չեմ տալիս ձեզ այնպէս, ինչպէս այս աշխարհն է տալիս...» [ՅովՎ. ԺԴ 27-28]: Այդ խաղաղութիւնը վեր է ամէն տեսակ մարդկային մտքից եւ իմացումից [Փլպ. Դ 7]:

Ոչ ոք չի կարող փոխանցել խաղաղութիւնը մէկ ուրիշին, եթէ ինքը չունի այն: Եւ խաղաղարարները նրանք են, ովքեր ոչ միայն Հաղորդակից են այս բարձրագոյն աստուածային շնորհին, այլ նաեւ նրա կենդանի կրողներն ու բաշխողներն են: Այսպիսիները կոչւում են Աստուծոյ որդիներ, որովհետեւ նրանք դարձել են կենդանի մասնակիցները աստուածային արարչագործութեան եւ մեր Տէր Յիսուս Բրիստոսի փրկագործութեան: Խաղաղարարը Բրիստոսի պատկերն ու ներկայութիւնն է այս աշխարհում, նա դարձել է աստուածանման եւ աստուածային իրականութեան փոխանցող: Նախ՝ նրա մէջ խաղաղութիւն է Հաստատուած, այ-

սինքն՝ ծառայական մարմինը ենթարկում է իշխանական հոգուն, եւ Հոգու ցանկական եւ ցասմնական ոլորտները կառավարում են բանականի կողմից: Երկրորդ՝ նրա հետ շփուելիս եւ հաղորդակցուելիս մարդկանց հոգիները խաղաղում են մեղքի խռովութիւնից եւ համակում Հոգեւոր կեանքի բաղձանքով, մարդիկ սկսում են ներել ու սիրել միմեանց եւ այլ Հոգեւոր բարիքներ գործել:

Քրիստոսի փրկագործութեամբ երկրի վրայ Հաստատուել է Նրա թագաւորութիւնը՝ սուրբ Եկեղեցին: Ամէն օր եկեղեցում բաշխում է Քրիստոսի խաղաղութիւնը. ահա թէ ինչու «Նաղաղութեան ողջոյնը» ամենակիրառական ծիսական տարրն է եկեղեցական պաշտամունքի մէջ, երբ ծիսակատար Հոգեւորականը խաչակնքելով ազդարարում է. «Նաղաղութիւն բոլորին», որին ժողովուրդը պէտք է պատասխանի. «Նաեւ քո Հոգուն»: Ըստ Հայրերի՝ իւրաքանչիւր Հոգեւորական կոչուած է խաղաղութիւն Հաստատելու մարդկանց հոգիներում, բայց նախ ինքը պէտք է ունենայ այդ խաղաղութիւնն իր Հոգում: Իսկ ամէն մի քրիստոնեայ, որ մանում է եկեղեցի, պէտք է բացի իր

հոգին այդ երկնային խաղաղութեան շնորհի առջեւ եւ նորոգուած դուրս գայ եկեղեցուց, որպէսզի փրկութեան լոյսն ու աւետիսը փոխանցի մարդկանց եւ արժանանայ կոչուելու Աստուծոյ որդի:

Վերջապէս, խաղաղարարներ են նրանք, ովքեր կարողանում են խաղաղութիւն Հաստատել երկրների, պետութիւնների, ընտանիքների, եղբայրների միջեւ եւ մանաւանդ այդ խաղաղութիւնը ծառայեցնել Աստուծոյ փառքի Համար:

Ո. «Երանի՛ նրանց, ովքեր հալածուած են արդարութեան համար, քանզի նրանցն է երկնքի արքայութիւնը»

Այս երանին չի խօսում նոր աստիճանի մասին, քանզի չկայ աւելի բարձր պարգեւ, քան Աստուծոյ որդի կոչուելը: Այս է վկայում նաեւ ութերորդ եւ առաջին երանիների խոստացած պարգեւների նոյնութիւնը, ինչպէս նաեւ մէկ եւ ութ թուերի խորհրդարանութիւնը եւ այլն: Սա վկայում է նաեւ այն մասին, որ երկնքի արքայութիւնը բազմաստիճան եւ բազմանշանակ խոստում է, եւ մարդկային մտքի Համար ան-

Հասանելի է այն, ինչ պատրաստել է Աստուած Իրեն սիրողների համար:

Ովքեր մեղքից հեռանալով, ապաշխարելով, ճգնութիւններով, առաքինասիրութեամբ, բարեգործութեամբ, սրտի սրբութեամբ հասել են խաղաղութեան աստիճանին, նրանք պէտք է պատրաստ լինեն փորձութիւնների եւ հալածանքների: Հոգեւոր կեանքի մէջ կարեւորագոյն պահ է հաւատքի վկայութիւնը, եւ հէնց հալածանքների մէջ է փորձուում մարդու հաւատքի զօրութիւնը: Նախ հալածանքների ենթարկուեց ինքը մեր Տէրը՝ սասելով. «Եթէ ինձ հալածեցին, ապա եւ ձեզ պիտի հալածեն» [Յովհ. ԺԵ 20]: Ովքեր դարձել են Աստուծոյ որդիներ՝ ըստ շնորհի, նրանք պէտք է մասնակից դառնան Միածին Որդու մարդեղութեան խորհրդին՝ նախ եւ առաջ կցորդ լինելով այն հալածանքներին ու վշտերին, որ նա կրեց մեր մեղքերի համար: Բոլոր առաքեալները, նահատակները եւ սուրբերը մեծագոյն պատիւ էին համարում մեր Տիրոջ պէս հալածանքների ենթարկուելը:

Հայրերն ասում են, որ ճշմարիտ առաքինութիւնը ոչ թէ ինքնին բարիք գործելն է, այլ

համբերելը այն փորձութիւններին, որոնք յաջորդում են բարեգործութեանը: Հաւատքի համար հալածանքների մէջ է ի յայտ գալիս հոգեւոր կեանքի խորութիւնը եւ թրծուում հաւատքի ամրութիւնը, եւ ովքեր փախչում են վշտերից, նրանք փախչում են Աստուծոց: Հայրերը վկայում են, որ վշտերի ու նեղութիւնների մէջ կայ մի երկնային ուրախութիւն եւ երանութիւն, որին հասնում են բոլոր աստուածահաճոյ սուրբերը եւ վկաները:

Թ. «Երանի՛ք ձեզ, երբ ձեզ նախատն ու հալածեն եւ իմ պատճառով ձեր մասին ամէն չար խօսք ստելով ասեն: Տնծացէք եւ ուրախացէք, որովհետեւ երկնքում ձեր վարձը շատ է, քանզի այդպէս հալածեցին մարգարէներին, որ ձեզանից առաջ էին»

Այս իններորդ՝ եզրափակիչ երանին, բացառաբար է հաւատքի փորձութեան բուն իմաստը եւ նպատակակէտը: Այստեղ արդէն արդարութեան համար հալածուելուց անցում է կատարուում դէպի մարդու համար ամենածանր փորձութիւնը, որը համբերելն է նախատինքների, հայհոյանքների, բամբասանքների եւ

չարախօսութիւնների: Ըստ Հայրերի՝ մարմնա-
ւոր տառապանքների եւ վշտերի Համար կան
զանազան մխիթարութիւններ՝ սպեղանիներով,
մարմնական ճիգերով եւ այլն, սակայն նախա-
տինքների եւ բամբասանքների Համար չկան
մխիթարութեան միջոցներ: Այս երանին յատ-
կապէս շեշտադրում է՝ Իմ պատճառով, որպէս-
զի ցոյց տայ, որ խօսքը ոչ թէ ինչ-որ արժա-
նիքների, առաքինութիւնների, դիրքի կամ օժ-
տուածութեան Համար բամբասուելու եւ չա-
րախօսուելու մասին է, այլ սուտ խօսքերի,
որոնք ասուում են յատկապէս այն պատճառով,
որ այդ մարդը քրիստոնեայ է՝ Քրիստոսի Հե-
տեւորդ: Այդպիսի նախատինքների ենթար-
կուեցին առաքեալները եւ սուրբերը. նրանց
անուանում էին կախարդներ, մոլորեցուցիչ-
ներ, ժանտագործներ եւ այլն, երբ տեսնում էին
նրանց գործած նշանները եւ Հրաշքները:

Այս երանին ոչ թէ պատուիրում է սոսկ Համ-
բերել, այլ ցնծալ և՛ ուրախանալ այն բաների
Համար, որոնք ամենից շատ են մարդկային Հո-
գուն տրտմութիւն պատճառում: Քրիստոնեան
պէտք է ցնծութեամբ եւ ուրախութեամբ ըմպի
անարգանքների եւ չարախօսութիւնների դառ-

նութեան բաժակը՝ որպէս Հոգեւոր նորոգու-
թեան գլխաւոր դեղամիջոց: Եթէ բարիք եւ
գործում, մի՛ սպասիր Հատուցման, այլ անար-
գանքի. եթէ աւետարանում ես, մի՛ սպասիր մե-
ծարման, այլ արհամարհանքի. եթէ օրհնում ես,
մի՛ սպասիր երախտագիտութեան, այլ անէծ-
քի եւ այլն: Այսպէս պէտք է վերցնել խաչը եւ
Հետեւել մեր Տիրոջը՝ մինչեւ վերջ նմանուելով
Նրան եւ աստուածասէր սուրբերին, որոնց Հա-
մար գերազոյն ուրախութիւնը՝ յանուն Քրիս-
տոսի անարգուելն էր: Ովքեր չարչարակից եւ
խաչակից եղան Քրիստոսին, նրանք նաեւ
տնկակից են Նրա յարութեանը եւ ապրում են
յարութեան կեանքով: Այսպիսիներին սպա-
սում են բազում պարգեւներ երկնքում: Բոլոր
երանինըր խօսում են որոշակի պարգեւների
մասին, իսկ այստեղ ասուում է, որ դրանք շատ
են երկնքում՝ ցոյց տալով նախ անարգանքնե-
րը ուրախութեամբ ընդունելու մեծութիւնը եւ
ապա դրան սպասուող վարձատրութեան ան-
ճառելիութիւնը: Իսկ մարդարէների յիշատա-
կումով ներածում է Իր Երկրորդ Գալստեան
սպասումի մէջ, երբ պիտի լինեն ՀամընդՀա-
նուր Յարութիւնը եւ Դատաստանը, եւ դէմ-

յանդիման պիտի տեսնենք այն բարիքները, որ Աստուած պատրաստել է Իրեն սիրողների համար:

Ինչ երանիներով Տէրը ցոյց է տալիս հոգեւոր վերընթացի ճանապարհը, հոգեւոր կեանքի աստիճանները եւ պտուղները: Սկիզբը մեղքից հրաժարումն ու խոնարհութիւնն է, իսկ լրումը՝ երբ մէկը ցնծութեամբ եւ ուրախութեամբ է ընդունում անարգանքներն ու չարախօսութիւնները: Ինչ որ Տէրն ուսուցանեց «Լեռան քարոզում», ինքն էլ իրագործեց Իր երկրաւոր կեանքում. խոնարհութեամբ ու հեղութեամբ անցաւ մեր կեանքի տրտմութիւնների միջով, բայց շնորհեց մեզ մեղքից ազատագրուելու ուրախութիւնը. ծաղրուեց, հայհոյուեց եւ չարախօսուեց, բայց Իր զօրութեամբ փրկեց մեզ բանասարկուի ծառայութիւնից եւ խաւարային ուժերից. չարչարուեց եւ խաչուեց, բայց խաչի վրայ ազօթեց Իրեն խաչողների համար. մահուան խաւարի մէջ մտաւ, բայց Իր հրաշափառ յարութեամբ մեզ յաւիտենական կեանք եւ փրկութիւն պարգեւեց:

ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՍՐԲԱՐԱՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Հստ առաքելական ականդութեան՝ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին ընդունել է եօթ սրբարար խորհուրդ, որոնք են՝ Ա. Մկրտութիւն, Բ. Դրոշմ, Գ. Ապաշխարութիւն, Դ. Հաղորդութիւն, Ե. Ամուսնութիւն կամ Պսակ, Զ. Կարգ քահանայութեան կամ Զեմադրութիւն, Է. Կարգ հիւանդաց:

Սրբարար խորհուրդները պէտք է ունենան հետեւեալ նշանները: Ա. Պէտք է սահմանուած լինեն Աստծուց: Բ. Պէտք է ունենան արտաքին հիթական մշաններ: Գ. Պէտք է կատարուեն աղօթքով եւ մաղթանքով: Դ. Պէտք է, որ խորհրդին ենթակայ եղողները խորհուրդների արտաքին կատարման միջոցով ներքուստ շնորհ եւ օրհնութիւն ստանան Աստծուց:

Քանի որ մարդը բազկացած է հոգուց եւ մարմնից, Բանն Աստուած եւս մարդկային հոգի եւ մարմին առաւ եւ նիւթական իրերի միջոցով հոգեւոր բարիքներ պարգեւեց հաւատացեալ մարդկանց:

Օրինակ՝ Յիսուս Քրիստոս՝ իբրև Մկրտու-
թեան խորհրդի արտաքին նիւթական նշան,
սահմանեց ջուրը, իսկ իբրև Հոգեւոր բարիք՝
պարգեւեց Սուրբ Հոգու ընդունումն ու
սկզբնական մեղքերի ջնջումը:

Իբրև Դրոշմի զգալի նշան՝ Հաստատեց
սրբալոյս իւզը՝ եւ պարգեւեց մեզ Սուրբ Հո-
գով ներքին օծումը. «Ստեփանոսի ընտանիքն
էլ մկրտեցի» [Ա Կոր. Ա 16]:

Ապաշխարութեան արտաքին կամ զգալի
նշանն է զղջումը, աղի արտասուքն ու մեղքե-
րի խոստովանութիւնը, իսկ ներքինը՝ ներգոր-
ծական մեղքերի ջնջումը. «Ամէն գիշեր Հեծե-
ծանքով լուացի իմ մահիճը եւ իմ արտասու-
քով անկողինս թրջեցի» [Սաղ. Զ 7]:

Իբրև Հաղորդութեան խորհրդի նիւթ՝ Յի-
սուս Հաստատեց բաղարջ Հացն ու անապակ
գինին եւ պարգեւեց աստուածային անզուգա-
կան պարգեւ՝ Իր Մարմինն ու Արիւնը, որով
մաքրոււմ ենք մեղքերից եւ միանում նրա Աս-
տուածութեան Հետ:

1 Ս. Իւզը Ռաստատած է Աստուծոյ Ռրամանով [Շ. Լ 23-
30]:

Ամուսնութեան արտաքին արարողութեամբ
միանում են փեսան եւ Հարսը, իսկ ներքին
պարգեւներով՝ Քրիստոս՝ Իր Եկեղեցու Հետ.
«Այս խորհուրդը մեծ է, բայց ես ասում եմ
Քրիստոսի եւ Եկեղեցու վերաբերեալ» [Եփես.
Ե 32]:

Ձեռնադրութեան արտաքին նշանն է ձեռք
դնելը եւ օծումը, իսկ ներքինը՝ Սուրբ Հոգու
շնորհներն ընդունելը. «Անփոյթ մի՛ եղիր այն
շնորհի նկատմամբ, որ քո մեջ է, որ տրուեց քեզ
ըստ մարգարէութեան, քահանայական ձեռնա-
դրումով» [Ա Տիմ. Դ 14, Բ Տիմ. Ա 6]:

Արդէն յայտնի է, որ բոլոր սուրբ խորհուրդ-
ները կատարոււմ են աղօթքով եւ մեզ տեսա-
նելի են արտաքին զգալի նշաններով, բայց
ներքին շնորհներն ու պարգեւները իմանալի
են, անտեսանելի:

Այժմ կարեւոր է իմանալ, թէ Աստուած ո՞ւմ
յանձնեց այս սրբազան խորհուրդների մատու-
կարարութիւնը՝ Հոգեւորականների՞ն, թէ՞ աշ-
խարհականներին: Հին Օրէնքում թլփատու-
թեան, Առաջաւորաց Հացի եւ գինու, զոհագոր-
ծութեան եւ այլ արարողութիւնների մատակա-
րարութիւնն Աստուած յանձնել էր մասնաւոր

րապէս ղեւտահան ցեղի քահանաների դասին: Յիսուս Քրիստոս ասաց. «Ես չեմ եկել օրէնքը եւ մարգարէութիւնները ջնջելու, այլ ամբողջացնելու» [Մատթ. Ե 17]. ապա Ինքը, կատարելով քահանայապետութեան պաշտօնը, Սրբազան Խորհուրդի մատակարարութիւնն աւանդեց յատկապէս առաքեալներին եւ 72 աշակերտներին, եւ սրանք՝ իրենց յետնորդներին, եւ այսպէս հասաւ մեզ աւանդապահութեամբ:

Ա. ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցու առաջին եւ սրբարար խորհուրդը Մկրտութիւնն է, որը հաստատեց Ինքը Յիսուս Քրիստոս՝ մկրտուելով Յորդանանում, եւ աւանդեց առաքեալներին՝ ասելով. «Գնացէ՛ք, այտուհետեւ աշակե՛րտ դարձրէ՛ք բոլոր ազգերին. մկրտեցէ՛ք նրանց Հօր, Որդու եւ Սուրբ Հոգու անունով, ուսուցանէ՛ք նրանց պահել այն ամէնը, ինչ որ պատուիրեցի ձեզ» [Մատթ. ԻԸ 18–19]:

Մարդը մարմնաւոր եւ հոգեւոր էակ է. ինչպէս մարմինն ունի իր ծնունդը, նոյնպէս եւ հո-

գին: Մինչեւ մարդը վերստին չծնուի ջրից եւ Հոգուց, չի կարող վայելել Աստուծոյ արքայութիւնը. «Եթէ մէկը վերստին չծնուի... ջրից եւ Հոգուց, չի կարող Աստուծոյ արքայութիւնը մտնել: Որովհետեւ մարմնից ծնուածը մարմին է, իսկ Հոգուց ծնուածը՝ հոգի» [Յովհ. Գ 3–6]:

Մկրտուողը սրբուում է սկզբնական մեղքից, ընդունում Ա. Հոգին, որդեգրւում Հայր Աստուծոն եւ դառնում սրբուած անդամ Քրիստոսի եկեղեցու. «Փրկեց մեզ վերստին ծննդեան աւազանի միջոցով եւ նորոգութեամբ Սուրբ Հոգու, Որին Աստուած առատութեամբ հեղեց մեզ վրայ մեր Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի միջոցով, որպէսզի, Նրա շնորհով արդարացած, յաւիտենական կեանքի ժառանգաւորներ լինենք» [Տիտ. Գ 5–7]:

Հայաստանեայց Առաքելական Ա. եկեղեցին պահպանել է մկրտութեան նախնական ձեւը, այն է՝ երեք անգամ ընկղմելը: Առաջին ընկղմումը նշանակում է Յիսուս Քրիստոսի մահը, երկրորդը՝ թաղումը, իսկ երրորդը՝ յարութիւնը: Այս գործողութեամբ եւ աղօթքով թաղուում է հին մարդը, վերածնւում է նորը եւ

յանձնուում հասարակաց Յարութեանը՝ Յիսուս Քրիստոսին. «Մի՞թէ չգիտէք, որ մենք՝ մկրտուածներս ի Քրիստոս Յիսուս, Նրա մահով ենք մկրտուել: Մկրտութեամբ թաղուել ենք Նրա հետ մահուան մէջ, որպէսզի ինչպէս Քրիստոս մեռելներից յարութիւն առաւ Հօր փառքով, նոյնպէս եւ մենք քայլենք կեանքի նորագութեան մէջ» [Հռոմ. Զ 3-4]:

Առաքելների ժամանակներից սովորութիւն է դարձել մկրտել մանուկներին, ինչպէս Հին ուխտի մէջ ութօրեայ թլփատութիւնն է:

«Եւ Լիդիա անուհեով աստուածավախ մի կին... մկրտուեց ինքը եւ իր տունը» [Գործ. ԺԶ 14-15, տե՛ս նաեւ ԺԸ 8]: Սուրբ Դիոնեսիոսը գրում է. «Մեր աստուածահրաշ առաջնորդները հաստատեցին՝ մանուկներին մկրտութեան ընդունել»: (Գիրք Զ, Եկեղ. քահան.): Ահա այս է պատճառը, որ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին, հետեւելով առաքելական կանոններին եւ աւանդութիւններին, ընդունել է մանուկների մկրտութիւնը:

Մկրտուողների մօտ լինում են կնքահայրեր, որոնք թէ՛ երաշխաւոր են լինում կնքուողների դաստիարակութեանը եւ թէ՛ նրանց կողմից

գաւանդում են Սուրբ Երրորդութիւնն ու Եկեղեցում խոստովանում քրիստոնէական ճշմարիտ հաւատը: Այս աւանդութիւնը մեզ է հասել շատ հնուց, ինչպէս վկայում է սուրբ Դիոնեսիոսը. «Քահանաները, ընդունելով մկրտուողին, նրան յանձնում են կնքահօր եւ առաջնորդի դաստիարակութեանը» (Երկ. քահան., Բ գլ.):

Ինչպէս հաւատացեալների զօրագլուխը՝ Յիսուս Քրիստոս, մկրտուելուց յետոյ մինչեւ իր վերջին շունչը սկսեց բարոյական պատերազմ մղել սատանայի եւ աշխարհի չարիքների դէմ, նոյնպէս եւ մկրտուողները հեռանում են հեթանոսական գործերից, ընդունում որդեգրութեան տիտղոսը, զինուորագրում Սուրբ Երրորդութեանը, մտնում Յիսուս Քրիստոսի դրօշակի տակ եւ սկսում մղել բարոյական պատերազմ մինչեւ իրենց մահը. «Համբերատարութեամբ ընթանանք դէպի մրցասպարէզ, որ բացուած է մեր առաջ, նայենք Յիսուսին՝ հաւատի զօրագլխին եւ կատարելագործողին, որ... յանձն առաւ խաչը, արհամարհեց ամօթը եւ նստեց Աստուծոյ աթոռի աջ կողմում» [Եբբ. ԺԲ 1-2]: «Պատերազմեցի բարի պատերազմը,

աւարտեցի ընթացքս, պահեցի Հաւատը» [Բ Տիմ. Դ 7], «Քաջալերուեցէ՛ք, որովհետեւ ես յաղթեցի աշխարհին» [Յովհ. ԺԶ 33]:

Կայ եւ մկրտութիւն նահատակութեամբ ու արեամբ եւ աստուածային սուրբ սիրոյ կրակով, ինչպէս ասում է Սուրբ Գիրքը. «Նա (Յիսուս) կմկրտի ձեզ Սուրբ Հոգով եւ Հրով» [Մատթ. Գ 11]: Նոյն ինքը՝ Յիսուս Քրիստոս, ասաց. «Երկրի վրայ կրակ գցելու եկայ» [Ղուկ ԺԲ 49], եւ թէ՛ «Այն բաժակը, որ ես ըմպելու եմ, կըմպէք, եւ այն մկրտութիւնը, որով ես մկրտուելու եմ, նրանով կմկրտուէք» [Մարկ Ժ 39]: Ահա այսպիսի՝ մկրտութեամբ մկրտուեցին այն մարտիրոսները, կոյսերն ու կանայք, որոնք վառուած էին Յիսուս Քրիստոսի եւ Սուրբ Հոգու սուրբ սիրոյ անանցանելի կրակով: Այսպիսի մկրտութեամբ մկրտուեց նախ ինքը՝ Փրկիչը, խաչափայտի վրայ, ապա առաքեալները եւ Փրկչին բոլոր հետեւողները:

Մկրտութիւնը սրբազան խորհուրդ է, աստուածային կնիք, որի պատճառով եւ՝ անկրկնելի: Այսինքն՝ մի անգամ ձօր, Որդու եւ Սուրբ Հոգու անունով մկրտուածը չի կարող երկրորդ անգամ մկրտուել, որովհետեւ կրկին

մկրտուել նշանակում է կրկին խաչել Քրիստոսին, խայտառակել Հաւատը, աստուածային կնիքը եւ անպատուել Սուրբ Երրորդութեանը. «Մէ՛կ Տէր կայ, մէ՛կ Հաւատ, մէ՛կ մկրտութիւն» [Եփես. Դ 5]: «Որովհետեւ մէկ անգամ մկրտուածների Համար, — որ ճաշակեցին երկնաւոր պարգեւներից, Հաղորդակից եղան Սուրբ Հոգուն, ճաշակեցին Աստուծոյ գեղեցիկ խօսքը եւ ճանաչեցին գալիք աշխարհի զօրութիւնները, — եթէ ընկնեն, անհնար է երկրորդ անգամ ապաշխարութեամբ նորոգուել, որովհետեւ նրանք վերստին խաչն են Հանում Աստուծոյ Որդուն եւ դարձեալ խաղճ ու խայտառակ դարձնում» [Եբր. Զ 4-6]: Ահա այս է զառաճառը, որ Հաւատոյ Հանգանակում վճռել են. «Ի մի մկրտութիւն»:

Բ. ՂՈՂՍ

Եկեղեցու երկրորդ սրբարար խորհուրդը Դրոշմն է, որ նշանակում է աստուածային կնիք կամ Աստուծոյ կնիքով դրոշմուած. «Ունէր կենդանի Աստուծոյ կնիքը... մինչեւ կնիք դնեմ իմ Աստուծոյ ծառաների ճակատների

վրայ» [Յայտ. է 2-4]: «Եւ Տէրն ասաց նրան. «Անցի՛ր Երուսաղէմ քաղաքի միջով ու նշա՛ն դիր այն մարդկանց ճակատին» [Եզեկ. Թ 4]:

Այս խորհուրդը սահմանուել է ըստ ս. Աւետարանի Հետեւեալ խօսքի. «Եւ երբ Յիսուսն էլ մկրտուեց եւ աղօթք էր անում, երկինքը բացուեց, եւ Սուրբ Հոգին մարմնաւոր տեսքով աղաւնու պէս իջաւ նրա վրայ» [Ղուկ. Գ 21-22]: Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին մկրտութիւնից անմիջապէս յետոյ նախ ջերմագին աղօթում է մկրտող քահանայի բերանով եւ ապա սրբալոյս միւռնոնով դրոշմում մկրտուողի զգայարանները, որպէսզի դրոշմուողն արտաքին զգալի օծման եւ աղօթքի Հետ ներքուստ ընդունի Ս. Հոգու ներքին օծութիւնը. «Այս բանը գրեցի ձեզ, որպէսզի ոչ ոք ձեզ չմոլորեցնի: Իսկ այն օծումը, որը դուք ընդունեցիք նրանից, թող բնազուի ձեր մէջ» [Ա Յովհ. Բ 26-27]:

Թէեւ Յիսուս Քրիստոսի յարութիւնից առաջ թէ՛ Յովհաննէս Մկրտիչը եւ թէ՛ առաքեալները մկրտում էին Յիսուս Քրիստոսի անունով [Յովհ. Դ 2], բայց մկրտուողները չէին ընդունում Ս. Հոգին. որովհետեւ դեռեւս

Ս. Հոգին չէր իջել առաքեալների վրայ: Սուրբ Հոգու՝ վերնատուն իջնելուց յետոյ աւելի Հաստատուեց դրոշմի սրբարար խորհուրդը առաքեալների ձեռքով: Այնուհետեւ առաքեալներն ու աշակերտները սկսեցին ձեռք դնել մկրտուողների վրայ եւ աղօթել, եւ Յիսուս Քրիստոսի անունով կանխաւ մկրտուածներն ընդունում էին Սուրբ Հոգին: «Երբ Երուսաղէմում գտնուող առաքեալները լսեցին, թէ Սամարիայում էլ են ընդունել Աստուծոյ խօսքը, նրանց մօտ ուղարկեցին Պետրոսին եւ Յովհաննէսին, որոնք իջան եւ աղօթք արեցին նրանց վրայ, որ Սուրբ Հոգին առնեն: Որովհետեւ դեռ նրանցից ոչ մէկի վրայ չէր իջել, միայն մկրտուել էին Տէր Յիսուս Քրիստոսի անունով: Այնժամ ձեռքները նրանց վրայ դրեցին, եւ նրանք ընդունում էին Սուրբ Հոգին» [Գործ. Ը 14-17]:

Այսպէս է նաեւ Եփեսոսում պատահածը. սուրբ Պողոս առաքեալը Հանդիպում է Յովհաննէս Մկրտչի կողմից մկրտուածներին, որոնք չէին ընդունել Սուրբ Հոգին. «Եւ երբ Պողոսը նրանց վրայ ձեռք դրեց, Սուրբ Հոգին իջաւ նրանց վրայ» [Գործ. ԺԹ 1-6]: Նոյն Պօ-

դոս առաքեալը գրում է. «Ստեփանոսի ընտանիքն էլ մկրտեցի» [Ա Կոր. Ա 16]:

Նոյն սրբազան առաքեալը գրում է այս խորհրդի մասին եւս. «Եւ Նա, Ով ձեզ հետ միասին հաստատեց մեզ ի Քրիստոս եւ օծեց մեզ, Աստուած է. Որը եւ կնքեց մեզ ու Հոգու առհաւատչեան դրեց մեր սրտերի մէջ» [Բ Կոր. Ա 21-22]:

Ահա այսպէս աղօթքով եւ օծմամբ դրոշմողները ներքուստ ընդունում են Սուրբ Հոգու օծութիւնն իբրեւ սուրբ Եկեղեցուն Սուրբ Հոգւով որդեգրուած անդամներ եւ Աստուծոյ հոգեկիր զաւակներ. «Այլ ստացաք որդեգրութեան Հոգին, որով ազաղակում ենք՝ Աբբա՛, Հայր: Նոյն ինքը Հոգին վկայում է մեր հոգուն, թէ Աստուծոյ որդիներ ենք: Եւ եթէ որդիներ ենք, ապա եւ ժառանգներ. ժառանգներ Աստուծոյ եւ ժառանգակիցներ Քրիստոսի» [Հռոմ. Ը 15-17]:

Մկրտող եպիսկոպոսները, վարդապետները կամ քահանաները սրբազործուած իւզով խաչածեւ դրոշմում են մկրտուողի ճակատը, աչքերը, ականջները, հոտտուելիքը, բերանը, ձեռ-

քերը, սիրտը, մէջքը եւ ոտքերը խորհրդաւոր եւ վսեմ աղօթքներով հանդերձ. օրինակ՝

Ծակատը - «Իւղ անոյշ յանուն Յիսուսի Քրիստոսի ճեղեալ ի վերայ քո՝ կնիք երկնատր պարգեւացն անապականութեան»:

«Քրիստոսի անունով քեզ վրայ հեղուած անուշ իւղը երկնաւոր անապական պարգեւնքի կնիքն է»:

Աչքերը - «Կնիքս յանուն Յիսուսի Քրիստոսի լուսատրեացէ զաչս քո, զի մի՛ երբէք անջեցես ի մահ»:

«Քրիստոսի անունով այս կնիքը թող լուսաւորի աչքերդ, որպէսզի երբէք չենջես մահով»:

Ականջները - «Օծումն սրբութեան եղիցի քեզ ի յելութիւն աստուածային պատուիրանացն»:

«Այս սուրբ օծումը թող քեզ լսել տայ աստուածային պատուիրանները»:

Հոտտուելիքը - «Կնիքս յանուն Յիսուսի Քրիստոսի եղիցի քեզ հոտ անուշութեան կեանաց ի կեանս»:

«Քրիստոսի անունով այս կնիքը թող լինի քեզ անուշահոտութիւն կեանքից կեանք»:

Աերանը - «ԿԱՅԻՔԱ յԱՆՈՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՂԻՑԻ ԶԵՂ ՎԱՌԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԲԵՐԱՆՈՅ ԵՒ ՊՈՒՆ ԱՄՈՒՐ ՉՐԹԱՆՑ ՔՈՅ»:

«ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ԱՅԱ ԿՆԻՔՐ ԹՈՂ ԼԻՆԻ ՎԱՀՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ՔՈ ԲԵՐԱՆԻՆ ԵՆ ԱՄՈՒՐ ԴՈՒՆՔ ՔՈ ՉՈՒՐԹԵՐԻՆ»:

Ձեռքերը - «ԿԱՅԻՔԱ յԱՆՈՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՂԻՑԻ ԶԵՂ ՎԱՄՈՆԱՌ ՔԱՐԵՂՈՐԾՈՒԹՅԱՆ, ԱՄԵՆԱՅՆ ԱՌԱՔԻՆԻ ԳՈՐԾՈՑ ԵՒ ՎԱՐՈՅ»:

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ԱՅԱ ԿՆԻՔՐ ԹՈՂ ԼԻՆԻ ՔԵՂ ՎԱՄՈՆԱՌ ՔԱՐԵՂՈՐԾՈՒԹՅԱՆ, ԲՈՂՈՐ ԱՌԱՔԻՆԻ ԳՈՐԾԵՐԻ ԵՆ ՎԱՐՔԻ»:

Սիրտը - «ԿԱՅԻՔԱ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԱՍԻՐՍՈՒՐ ԲԱՍՏԱՄԱՆԵՍԵ Ի ԶԵՂ ԵՒ ՏՈՎԻ ՈՒՂԻՂ ԱՌՈՂԵՍԵ Ի ՎՈՐԻ ԶՈՒՄ»:

«ԱՅԱ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿՆԻՔՐ ԹՈՂ ՍՈՒՐՔ ԱՍԻՐՍ ՀԱՍՏԱՄԱՐ ԶՈ ՄԷՋ ԵՆ ՈՒՂԻՂ ՀՈՂԻ ՆՈՐՈՂԻ ԶՈ ՆԵՐՍՈՒՄ»:

ՄԵՇՔՐ - «ԿԱՅԻՔԱ յԱՆՈՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՂԻՑԻ ԶԵՂ ՎԱՌԱՆ ԱՄՐՈՒԹՅԱՆ, ՈՐՈՎ ԿԱՐԱՍԵՆԱ ՉԱՄԵՆԱՅՆ ԱՆՏՈՒ ՄՈՒՍԱ չԱՐԻՆ ՉԻՉՈՍԳԱՆԷՂ»:

«ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ԱՅԱ ԿՆԻՔՐ ԹՈՂ ԼԻՆԻ ՔԵՂ ԱՄՈՒՐ ՎԱՀԱՆ, ՈՐՈՎ ԿԱՐՈՂԱՆԱՍ չԱՐԻ ԲՈՒՐ ՎՅՐՈՂ ՆԵՏԵՐԸ ՀԱՆԳՅՆԵՂ»:

Ուտքերը - «ԿԱՅԻՔԱ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՈՒՂԵՆԵՍԵ ԳՐԱՍԵ ՔՈ Ի ԿԵՄԱՆ յԱԻՍՏԱՆԻՑ, ԳԻ ՄԻ՛ ԱՍԱՆԵՍԿԻՍ»:

«ԱՅԱ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿՆԻՔՐ ԹՈՂ ՈՒՂԻ ԶՈ ԸՆԹԱՑՔՐ ԴԷՎԻ ԵՄԵՆԱՆԿԱՆ ԿԵՄԱՆՔ, ՈՐՎԷՍՎԻ ՀՍԱՍԱՆՈՒՆԱ»:

Յետոյ մկրտողն ասում է դրոշմուածին. «ԽՍԱՂԱՂՈՒԹԻ՛Մ ԸՆՊ ԶԵՂ, ՎՐԿԵՄ՝Ղ ԱՍՏՈՒԾՈՅ, ԽՍԱՂԱՂՈՒԹԻ՛Մ ԸՆՊ ԶԵՂ, ՕԾԵՄ՝Ղ ԱՍՏՈՒԾՈՅ»:

Դրոշմի խորհուրդը նոյնպէս չի կրկնուում, քանզի կրկնելն անարգութիւն ու թշնամութիւն է Աստուծոյ նկատմամբ: Խօսքը վերաբերում է միայն դրոշմին եւ ո՛չ թէ ձեռնադրութեանը, քանի որ օծուած քահանան կամ վարդապետը կարող են ձեռնադրութեամբ օծուել եպիսկոպոս եւ կաթողիկոս:

Գ. ԱՊՍԾԵՍԱՐՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցու երրորդ խորհուրդը Ապաշխարութիւնն է, որ Հաստատուել է Յիսուս Քրիստոսի կողմից. «Ես չեմ եկել արգարներին կանչելու, այլ մեղաւորներին՝ ապաշխարութեան» [Ղուկ. Ե 32]:

Այս խորհուրդը կատարելու եւ ապաշխարողներին մեղքից ազատելու իրաւունքը Յիսուս տուել է միայն Եկեղեցու Հոգեւոր պաշտօնեաներին² այս խօսքերով. «...նրանց (առաքելներին) վրայ փչեց եւ ասաց. «Առէ՛ք Սուրբ Հոգին³: Եթէ մէկի մեղքերն արձակէք, արձակուած կլինի նրան, եթէ մէկի մեղքերը կապէք, կապուած կլինի»» [Թովհ. Ի 22–23]: Յիսուս Գրիստոսի սոյն հրամանին հետեւելով է գրուել Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցու ընդունած «Ողորմեացի»-ն, որի մէջ խոստովանահայրն ասում է. «Եւ ես կարգաւ քահանայական իշխանութեան եւ հրամանաւ աստուածային, թէ՛ զոր արձակիցեք յերկրի, եղիցի արձակեալ յերկինս, նովին բանիւն արձակեմ զքեզ յամենայն մասնակցութենէ մեղաց քոց» (ժամագիրք):

2 Կաթողիկոսներին, եպիսկոպոսներին, վարդապետներին եւ քահանաներին:

3 Յիսուս Գրիստոս «Առէ՛ք Սուրբ Հոգին» խօսքով առաքելներին տալիս է ոչ թէ Սուրբ Հոգին, այլ միայն իշխանութիւն, որովհետեւ եթէ արդարեւ Սուրբ Հոգին տուած լիներ, հարկ չէր լինի կրկին երկնքից իջնելու առաքելների վրայ: Ս. Հոգին Հօր կողմից պիտի ուղարկուէր յետոյ [Թովհ. ԺԴ 26 եւ Գործ. Ա 4]:

«Եւ ես քահանայական իշխանութեան կարգով եւ աստուածային հրամանով, թէ՛ որ մեղքն արձակէք երկրի վրայ, արձակուած կլինի երկնքում, նոյն խօսքով արձակում եմ քեզ քո մեղքերի ողջ մասնակցութիւնից»:

Առաքելներից փոխանցուելով՝ մեզ է հասել այս խորհուրդը, որը նոյնութեամբ պահել է Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցին:

Ինչպէս Մկրտութիւնը լուանում եւ ջնջում է մեր սկզբնական մեղքը, իսկ Դրոշմը՝ Սուրբ Հոգու օծութեամբ սրբում եւ վերածնում է մեր հոգիները, այնպէս էլ ճշմարիտ ապաշխարութիւնն ու զղջումը սրբում են մեր ներգործական մեղքերը⁴ եւ վերահաստատում մեզ Աս-

4 Նախաստեղծների պատուիրանազանցութիւնը կոչում է սկզբնական մեղք կամ արամական մեղք, որի հետեւանքով մարդկային բնութիւնը դատապարտուեց մահուան եւ ապականութեան: Մկրտութեամբ մեր հոգիները յարութիւն են առնում մեղքի մահուանից եւ դառնում Սուրբ Երրորդութեան բնակարան, իսկ մեր մարմինների մէջ սերմանում է անասականութիւնը, որպէսզի անասականութեան մարմնով յարութիւն առնենք համընդհանուր յարութեան ժամանակ: Ենթադրական են կոչում այն մեղքերը, որ գործում ենք սկրտուելուց յետոյ գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ:

սուժոյ որդեգրութեան մէջ, եթէ միայն ճշտութեամբ ենք կատարում մեզանից պաշանջուող ապաշխարութեան պայմանները, որոնք են՝ կատարեալ զղջում, արտասուլախառն աղօթք, անկեղծ խոստովանութիւն եւ քահանայական արձակում:

Չղջումը կատարեալ է, երբ ամբողջ սրտով ցաւում ենք մեր անվայել արարքների համար, երբ զգում ենք դրանցից եւ զգում, որ յանցաւոր ենք Քրիստոսի՝ մեր մեղքերը քաւելու համար կրած չարչարանքների, թափած աստուածային արեան դէմ եւ երբ «մեղա՛յ» գոչելով ընկնում ենք Աստուծոյ դիրկը, ինչպէս արեց անառակ որդին եւ վերահաստատուեց որդեգրութեան մէջ [Ղուկ. ԺԵ 14-22]:

Մեր աղօթքն արտասուլախառն է լինում, երբ մեր խղճի խայթը ներգործում է մեր զգայարանների վրայ, երբ մրմուռում են մեր հոգու վէրքերը, երբ անապարանքով գնում ենք Յիսուս Բժշկապետի ոտքը, երբ զննութեան ենք ներկայացնում մեր ներգործական մեղքերի վէրքերը եւ երբ լաց լինելով ասում ենք. «Ո՛վ երկնային Բժշկապետ, Քեզանից բացի ուրիշ բժիշկ չունենք, բժշկի՛ր մեր վէրքերը եւ

Հանգստացրո՛ւ մեր խիղճն ու Հոգին»: Այսպէս արդարացաւ այն մեղաւոր կինը, որ դիմեց Յիսուսին, արտասուլքով թրջեց Փրկչի ոտքերը, իբձագերով սրբեց թափած արտասուլքը եւ լսեց Քրիստոսից այս մխիթարական խօսքը. «Քո մեղքերը քեզ ներուած են» [Ղուկ. է 37-48]:

Խոստովանութեան գոյուլթիւնը շատ հին է: Աստուած Հրաւիրում է մարդկանց խոստովանելու իրենց մեղքերը եւ ասում է. «Եթէ ձեր Հոգիները մեղքերով սեւացած լինեն ինչպէս մուր, կսպիտակեցնեմ ձեան նման, եթէ մեղքերով կարմրած լինեն ինչպէս որդան կարմիր, մաքուր կգարձնեմ սպիտակ բրդի նման» [Ես. Ա 18], եւ թէ՛ «Նախ դու խոստովանի՛ր քո անօրէնութիւնները, որ արդարացուես» [Ես. ԽԳ 26]: Քահանայի մօտ խոստովանելով մեր մեղքերը՝ ասում ենք «մեղա՛յ Աստուծոյ» եւ ոչ թէ՛ «մեղա՛յ քահանային»: Ուրեմն, քահանաներին խոստովանելով՝ մենք կատարում ենք Աստուծոյ պատուէրը եւ յարգում քահանայուլթիւնն ու այն հաստատող Քահանայապետին՝ Յիսուս Քրիստոսին. «Ով ձեզ ընդունում է, ի՛նձ է ընդունում» [Մատթ. Ժ 40]: «Ով ձեզ անարգում է, ի՛նձ է անարգում» [Ղուկ. Ժ 16]:

«Այն ժամանակ նրա (Յովհաննէս Մկրտչի) մօտ էին գնում բոլոր երուսաղէմացիները, ամբողջ Հրէաստանն ու Յորդանանի շրջակայքի ժողովուրդը, ...[խոստովանում էին իրենց մեղքերը]» [Մատթ. Գ 5-6]:

Խոստովանութիւնն անկեղծ է, երբ մենք մեր մեղքերը խոստովանում ենք իսկութեամբ եւ ճշմարտութեամբ: Անկեղծ խոստովանութեամբ արդարացան Դաւիթ մարգարէն [Բ Թագ., ԺԲ 1-13], բազմաթիւ մեղաւորներ Քրիստոսի, առաքեալների եւ նոյնիսկ մեր ժամանակներում: Այս պատճառով Յակոբոս առաքեալը պատուիրում է. «Ձեր մեղքերը միմեանց խոստովանէ՛ք եւ միմեանց համար աղօթք արէ՛ք» [Յակ. Ե 16]:

Խոստովանութիւնը կեղծ է, երբ ծածկագէտ Աստուծոյ առաջ խոստովանում ենք՝ ծածկելով մեր մեղքերը. կա՛մ պատճառները գցում ենք այլոց վրայ, կա՛մ թաքցնում մեր մեղքերը եւ կա՛մ էլ ի ցոյց մարդկանց խոստովանում: Այսպիսի խոստովանութիւնը շարժում է Աստուծոյ բարկութիւնը, իսկ խոստովանողները փոխանակ արդարանալու պատժում են Աստուծոյ արդար վրէժխնդրութեամբ, ինչպէս

պատժուեցին Ադամը, Եւան, Կայէնը, Սաւուղ Թագաւորը, Քարմէի որդի Աքարը, մատնիչ Յուզան, Անանիան ու Սափիրան եւ այլ տղամարդիկ ու կանայք: Պետրոս առաքեալը, յանգիմանելով Անանիայի եւ Սափիրայի կեղծ խոստովանութիւնը, ասում է. «Անա՛նիա, ինչո՞ւ սատանան լցրեց ջո սիրտը, որ խաբես Սուրբ Հոգուն... մարդկա՛նց չստեցիր, այլ Աստծո՛ւն» [Գործ. Ե 1-11]:

Ապաշխարութեան գործնական օրինակ են նինուէացիները, որոնք փրկուեցին ծոմապաշտութեամբ, զղջմամբ, արտասուքով, խոստովանութեամբ եւ աղօթքով [Յվն. Գ-Դ]: Աստուած ողորմած է, չի կամենում մեղաւորների մահը, այլ կամենում է, որ մարդիկ դառնան իրենց չար ճանապարհներից եւ ապրեն անմահ Հոգով: Այս է պատճառը, որ Հանգանակում դաւանում ենք՝ հաւատում ենք «ապաշխարութեան, մեղքերի քաւութեան եւ թողութեան»:

Դ. ՀԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցու չորրորդ խորհուրդը Հաղորդութիւնն է, որ հաստատեց Ինքը Յիսուս Քրիս-

տոս վերնատանը Պասեքի ընթրիքի ժամանակ: Փրկիչը՝ օրհնելով քաղաքը (անխմոր) հացը, մանրեց, տուեց շաղկերտներին եւ ասաց. «Առէ՛ք, կերէ՛ք, այս է իմ Մարմինը»: Եւ վերցնելով անապակ (մաքուր, անքրախառն) գինով լցուած բաժակը՝ գոհացաւ, տուեց նրանց եւ ասաց. «Խմէ՛ք դրանից բոլորդ, որովհետեւ այդ է Նոր ուխտի իմ Արիւնը, որ հեղոււմ է շատերի համար՝ իրենց մեղքերի թողութեան համար» [Մատթ. ԻԶ 26-28]:

Նոր ուխտ ասելով՝ Նա դադարեցնում է Հին ուխտի կենդանիների արեամբ զոհադործութիւնը մեղքերի քաւութեան համար, որովհետեւ տուեց Նոր ուխտի Մարմինը եւ Արիւնը, որովհետեւ ինքն էր Աստուծոյ Գառը եւ փրկութեան Ձոհը, որովհետեւ իր Մարմինը, Արիւնը եւ Պատարագը, աստուածային լինելով, գերազանց են ո՛չ միայն կենդանիների զոհերից, այլեւ մարդկանցից. «Մ՛րչափ առաւել արիւնը Քրիստոսի, որ յաւիտենական Հոգու միջոցով ինքն իրեն որպէս անարատ պատարագ մատուցեց Աստուծոյն» [Եբբ. Թ 14]: «... Նրա արեան հեղումին, որ աւելի խօսուեն է, քան արիւնն Աբէլի» [Եբբ. ԺԲ 24]:

Այս Սրբարար խորհուրդը, ինչպէս Յիսուս Քրիստոս անխմոր հացով եւ անապակ գինով աւանդեց առաքելներին եւ նրանք էլ՝ իրենց հետեւողներին, մինչեւ Հասաւ մեզ, սրբութեամբ պահել է Հայաստանեայց Ա. Եկեղեցին՝ իբրեւ քրիստոսաւանդ խորհուրդ:

Հաղորդութեան սրբարար խորհուրդը ինչպէս մեր մարմնի, այնպէս էլ Հոգու աչքերի առաջ պատկերում է Փրկչի մարմնանալը, չարչարանքը, խաչի վրայ կրած տանջանքը, թափած աստուածային արիւնը, մահը, թաղումը եւ յարութիւնը՝ քաւութեան եւ թողութեան համար: Այս պատճառով՝ Հաղորդութիւնը ժամանակ մեզ համար յոյժ կարեւոր է ունենալ հետեւեալ պատրաստութիւնը.

Ա. Կատարեալ Հաւատով մերձենալ ս. Հաղորդութեանը:

Բ. Ապաշխարութեամբ պատրաստուած մերձենալ, ինչպէս պահանջոււմ է նախորդ խորհուրդը:

Գ. Մեր մտքի աչքերի առաջ պատկերացնել Յիսուս Քրիստոսի՝ մեզ համար կրած բոլոր դառն տանջանքները:

Դ. Մտովի քննել մեր արժանաւորութիւնն ու անարժանութիւնը:

Ե. Հաշտուել բոլոր նրանց հետ, ումից խռովուած կամ նեղացած ենք եւ կամ քէն ունենք:

Այս հանգամանքները նկատի ունենալով է գրում Պօղոս առաքեալը. «Որովհետեւ ես ընդունեցի Տիրոջից, ինչ որ աւանդեցի ձեզ. այն, որ Տէր Յիսուս այն գիշերը, երբ մատնուեց, հաց վերցրեց, զոհացաւ, կոտորեց եւ ասաց. «Այս է իմ Մարմինը, որ ձեզ համար է, արէ՛ք այս իմ յիշատակի համար»: Նոյն ձեւով էլ ընթրիքից յետոյ վերցրեց բաժակը եւ ասաց. «Այս բաժակը նոր ուխտ է իմ Արիւնով. արէ՛ք այս իմ յիշատակի համար, քանի անգամ էլ որ խմէք»: Քանի անգամ որ այս հացն ուտէք եւ այս բաժակը խմէք, պատմէ՛ք Տիրոջ մահը, մինչեւ որ Նա գայ: Ահա թէ ինչու, ով որ ուտի այս հացը կամ խմի Տիրոջ այս բաժակն անարժանօրէն, պարտական պիտի լինի Տիրոջ Մարմնին ու Արեանը: Թող մարդ նախ ինքն իրեն փորձի եւ ապա ուտի այդ հացից ու խմի այդ բաժակից. որովհետեւ ով ուտում է եւ խմում անարժանօրէն, իր իսկ դատապարտութիւնն է ուտում եւ խմում, քանի որ չի տարբերում Տիրոջ Մարմի-

նը: Դրա համար իսկ ձեր մէջ բազում հիւանդներ ու ցաւագարներ կան, եւ շատերն էլ մեռած են: Որովհետեւ եթէ մենք մեզ քննէինք, ապա չէինք դատապարտուի: Իսկ եթէ դատուում ենք, Տիրոջից խրատուում ենք, որ աշխարհի հետ չդատապարտուենք» [Ա կոր. ԺԱ 23-32]: Առաքելական խրատի այս տողերը մեզ համար պէտք է լինեն ամենամեծ զգուշութեան քարոզ, որ անպատրաստ կամ ի ցոյց մարդկանց չմերձենանք այս սրբարար խորհրդին:

Առանց հաղորդուելու ո՛չ կարող ենք Քրիստոսի հետ միանալ եւ ո՛չ Նրա չարչարանքներին մասնակից լինել, ո՛չ կարող ենք կեանք ունենալ եւ ո՛չ խղճմտանքի հանգստութիւն, ինչպէս վճռաբար ասում է Փրկիչը. «Եթէ չուտէք Մարդու Որգու Մարմինը եւ չըմպէք Նրա Արիւնը, ձեր մէջ կեանք չէք ունենայ: Ով ուտում է իմ Մարմինը եւ ըմպում իմ Արիւնը, յաւիտենական կեանք ունի. եւ Ես նրան Վերջին օրը յարութիւն պիտի տամ... Ով ուտում է իմ Մարմինը եւ ըմպում իմ Արիւնը, կրնակուի իմ մէջ, եւ Ես՝ նրա մէջ» [Թովհ. Զ 54-57]:

Մկրտութեամբ սկզբնական մեղքից ազատուած եւ դրոշմի օծմամբ Սուրբ Հոգու շնորհ-

ներբ վայելած մանկանց եւս պէտք է տալ սուրբ
Հաղորդութիւն, որպէսզի նրանք չզրկուեն այս
անզուգական պարգեւից: Մանուկներին Հա-
ղորդելու սովորութիւնը մինչեւ այսօր պահ-
պանուել է Հայաստանեայց Առաքելական
Սուրբ Եկեղեցում:

Ահա այսպիսի պատրաստութեամբ եւ զգու-
շաւոր գիտակցութեամբ Հաղորդուողները
սրբուում են իրենց ներգործական մեղքերից,
ժառանգում յաւիտենական կեանք՝ քաւու-
թեամբ եւ թողութեամբ: Իսկ անարժանու-
թեամբ, անխորութեամբ եւ անպատրաստու-
թեամբ Հաղորդուողները ժառանգում են դա-
տաստան, դատապարտութիւն, պատիժ, Հիւան-
գութիւն, յաւիտենական մահ եւ կրակ. «Քան-
զի մեր Աստուածը ոչնչացնող կրակ է» [Եբր.
ԺԲ 29]:

Քրիստոսի սրբարար Մարմնին եւ Արեանը
Հաղորդուելով՝ մօտենում ենք Աստուածու-
թեանը եւ միանում Նրան Յիսուս Քրիստոսի
շնորհիւ. «Իսկ այժմ Յիսուս Քրիստոսի միջո-
ցով գուք, որ մի ժամանակ Հեռացած էիք, մեր
ձաւարներ եղաք Քրիստոսի Արեամբ, որովհե-
տեւ Նա է մեր խաղաղութիւնը, Նա, որ երկու-

սը մէկ դարձրեց. Իր մարմնով քանդեց թշնա-
մութեան միջնորմը» [Եփես. Բ 13-14]:

Ե. ԱՍՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱՍ ՊՍԱԿ

Եկեղեցու Հինգերորդ սրբարար խորհուրդը
Ամուսնութիւնն է, որը Հաստատել է Ինքն Աս-
տուած, Ադամի Հաւանութեամբ: Երբ Աստուած
Եւային բերեց Ադամի մօտ, Ադամը Հաւանե-
լով գոչեց. «Այժմ սա ոսկոր է իմ ոսկորներից
եւ մարմին՝ իմ մարմնից: Թող սա կոչուի կին,
որովհետեւ իր ամուսնուց ստեղծուեց» [Մն. Բ
22-23]: Ադամի Հաւանութիւնից յետոյ Աս-
տուած, օրհնելով նրանց ամուսնութիւնը,
ասում է. «Աճէ՛ք, բազմացէ՛ք եւ լցրէ՛ք երկի-
րը» [Մն. Ա 27-28]:

Սուրբ Գիրքը մատնացոյց է անում, որ բազ-
մակնութիւնը նախ սկսուել է Մաթուսաղայի
որդի Ղամէքից [Մն. Դ 19] եւ տեւել մինչեւ
Քրիստոսի քարոզութեան օրերը: Բազմակնու-
թիւնն իր Հետ բերեց նախանձութիւն, թշնա-
մութիւն, խռովութիւն եւ արիւնհաճեղութիւն
խաղաղ գերդաստանի մէջ, այնպէս որ տօնելի
Համարուած մարդկանց, ինչպէս Յակոբ նահա-
պետի, Գեղէտնի, Դաւթի, Սողոմոնի եւ այլոց

գերդաստաններն անգամ ազատ չէին այս դառն աղէտներից: Թշուառ եւ անտանելի էր կնոջ վիճակը, քանզի ստէպ Հանուում էր տնից, եւ նրան յաղորդում էր մէկ այլ կին կամ բազմաթիւ կանայք: Վերջապէս, ամուսնութիւնը չմնաց իր սրբարար դերի մէջ մարդկանց պատուիրանազանցութեան պատճառով:

Որպէսզի ամուսնութեան սրբարար խորհուրդը վերահաստատուի, ծառայի Աստուծոյ սահմանած նպատակին, օրինաւոր ճանապարհով մարդկութիւնն աճի, եւ ամուսնութիւնը վերստին սրբագործուի միակնութեամբ, Յիսուս Քրիստոս վճռեց. «Ով սկզբից ստեղծեց, արու եւ էգ արեց նրանց եւ ասաց. «Դրա համար տղամարդը պիտի թողնի Հօրն ու մօրը եւ պիտի գնայ իր կնոջ ետեւից. եւ երկուսը մէկ մարմին պիտի լինեն»: Ապա ուրեմն ոչ թէ երկու, այլ մէկ մարմին են: Արդ, ինչ որ Աստուած միացրեց, մարդը թող չբաժանի» [Մատթ. ԺԹ 4-6]:

Ահա այսպէս Յիսուս Քրիստոսի շնորհիւ սուրբ Եկեղեցու կողմից արգելուեց բազմակնութիւնը, սրբուեց ընտանեկան յարկը, վերահաստատուեց կնոջ իրաւունքը. վերստին գեր-

դաստանի մէջ մտան սէր, խաղաղութիւն եւ քաղցր կեանք, քանզի ինչպէս ի սկզբանէ մարդը գերդաստանի մէջ Համարուում էր թագաւոր, նոյնպէս էլ կինը Համարուեց թագուհի: Հէնց այս է պատճառը, որ Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցին պսակելու ժամանակ թագազարդում է փեսայի եւ Հարսի գլուխները, թագաւոր անուանում փեսային եւ թագուհի՝ Հարսին: Փեսան հրապարակաւ ուխտում է ցմահ տէր լինել Հարսին, եւ Հարսն ուխտում է ցմահ Հնազանդ լինել փեսային: Ս. Պօղոս առաքեալն ամուսնութեան սրբարար խորհրդի մասին գրում է. «Այս խորհուրդը մեծ է, բայց ես ասում եմ Քրիստոսի եւ Եկեղեցու վերաբերեալ» [Եփես. Ե 32]: Սուրբ Գիրքը շատ տեղերում ս. Եկեղեցին նմանեցնում է Հարսի, իսկ Քրիստոսին՝ փեսայի (յատկապէս Երգ Երգոցը). Քրիստոսի եւ Եկեղեցու, Աստուծոյ եւ մարդու միութիւնը եւ փոխյարաբերութիւնը նկարագրում է Հարսի եւ փեսայի սիրոյ օրինակով: Ինչպէս անբաժանելիօրէն միացած է Բանն Աստուած մարդու Հետ, եւ մարդը՝ Բանի Աստուածութեան Հետ, նոյնպէս էլ անանջատ միանում են փեսան եւ Հարսը ամուսնութեամբ եւ լինում

մի մարմին: Ահա այս է պատճառը, որ Յիսուս Քրիստոս վճռաբար ասում է. «Ինչ որ Աստուած միացրեց, մարդը թող չբաժանի»:

Որովհետեւ անլուծելի է պսակը, ուստի Պօզոս սրբազան առաքելն ասում է. «Կանայք իրենց այրերին թող հնազանդ լինեն, ինչպէս կհնազանդուեն Տիրոջը, որովհետեւ այրն է գլուխը կնոջ, ինչպէս որ Քրիստոս գլուխն է Եկեղեցու եւ ինքն է Փրկիչն այդ մարմնի: Եւ ինչպէս Եկեղեցին հնազանդուում է Քրիստոսին, նոյնպէս եւ կանայք թող հնազանդուեն իրենց այրերին ամէն ինչում: Այրե՛ր, սիրեցէ՛ք ձեր կանանց, ինչպէս որ Քրիստոս սիրեց Եկեղեցին եւ իրեն մատնեց նրա համար, որ սրբացնի աւազանի մաքրութեամբ՝ խօսքով, որպէսզի նա իր առաջ փառաւոր կերպով կանգնեցնի Եկեղեցին, որ ոչ մի արատ կամ աղտոեղութիւն կամ նման բաներից ոչինչ չունենայ, այլ լինի սուրբ եւ անարատ» [Եփես. Ե 22-27]: Խրատում է ամուսնացողին, որպէսզի տեղի չտան գժտութեան եւ ասելութեան, այլ երկուստեք անքակտելի պահեն սէրը, որպէսզի ցմահ անքակտելի մնայ եւ կենակցութեան կապը, որի մէջ է երջանկութեան քաղցրութիւնը:

Որպէսզի ամուսնութիւնն օրինաւոր լինի, պակը՝ վաւերական, եւ ամուսնացողների մէջ անքակտելի մնայ սիրոյ կապը, Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցին ամուսնացողներից պահանջում է հետեւեալ անհրաժեշտ պայմանները:

Ա. Ամուսնացողները պէտք է լինեն չափահաս, որպէսզի կարողանան ինքնաճանաչ որոշմամբ վճիռ ընդունել:

Բ. Երկուստեք ազատ կամքով ու համահաս պէտք է լինի ամուսնացողների միաւորութիւնը եւ ո՛չ ակամայ եւ հարկադրաբար:

Գ. Ամուսնացողները պէտք է չունենան ազգակցական մերձաւորութիւն, այսինքն արիւնակցական հեռաւորութիւնը չպէտք է լինի եօթ պորտից պակաս:

Դ. Պսակը պէտք է լինի յայտնի, Եկեղեցու սահմանած օրերին եւ քահանայի ձեռքով եւ ոչ թէ գաղտնի, արգելուած օրերին, անյայտ քահանայով կամ որեւիցէ ապօրինի միջոցով:

Այս պայմանները պահանջուում են ո՛չ միայն կոյս, այլեւ այրի ամուսնացողներից:

Սուրբ Գիրքը շուն է անուանում այն մարդուն կամ կնոջը, որ թողնելով իր օրինաւոր

կենդանի ամուսնուն՝ ուրիշ կին կամ ուրիշ մարդ է առնում. «Արդ, ինչ որ Աստուած միացրեց, մարդը թող չբաժանի: ...եթէ մի մարդ արձակի իր կնոջը եւ ուրիշին առնի, շնութիւն արած կլինի: Եւ մի կին, եթէ թողնի իր ամուսնուն եւ ուրիշ մարդու կին լինի, շնութիւն արած կլինի» [Մարկ. Ժ 9—12]: Բայց եթէ վախճանւում է երկուսից մէկը, կենդանի մնացողն ազատ է, կարող է Աստուծով անարգել ամուսնանալ: Սակայն եթէ այրն ու կինը կենդանի են եւ բաժանուած, նրանք կա՛մ պէտք է Հաշտուեն եւ ապրեն միմեանց Հետ եւ կա՛մ ցմահ մնան առանց ուրիշի Հետ ամուսնանալու [Ա կոր. է 10—11]:

Զ. ԿԱՌԳ ԶԱՅԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ԿԱՍ ԶԵՆԱՆԱՂՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցու վեցերորդ սրբարար խորհուրդը Քահանայութեան կարգն է կամ Զեռնագրութիւնը. այն Հաստատուած է շատ վաղուց: Քահանայութեան մասին առաջին սուրբգրային յիշատակումը գալիս է Աբրահամի եւ Մեղբսեղեկի Հանդիպման դրուագից, ուր վերջինիս մասին առում է, որ նա «Բարձրեալ Աստուծոյ

քահանայ էր» [Մն. Ժ 7 18]: Քահանայական կարգը Իսրայէլի տան մէջ աստուածային Հրամանով Հաստատուում է Մովսէս մարգարէի միջոցով [Ել. Խ 13—14], որը շարունակաբար պահպանւում է մինչեւ Աստուծոյ Որդու ծնունդը ս. Կոյսից: Յիսուս Քրիստոս լրումն էր Հին օրէնքի եւ մարգարէների. նրանով դադարում են Հին ուխտի բոլոր քահանայագործական կերպերը՝ կենդանիների զոհաբերութիւնները եւ այլն: Յիսուս Քրիստոս՝ ճշմարիտ Քահանայապետը, խաչի վրայ ինքն իրեն զոհաբերելով մեր մեղքերի Համար, Հաստատում է նոր անարիւն քահանայագործութիւն եւ իր ընտրեալ աշակերտներին լիակատար իշխանութիւն տալիս այդ քահանայագործութիւնը Հաստատելու երկրի վրայ:

Առաքեալները, Հետեւելով իրենց Քահանայապետի՝ Յիսուս Քրիստոսի աւանդած օրինակին, սկսեցին նախ վիճակով ընտրել արժանաւորներին [Գործ. Ա 23—26] եւ ապա ձեռնադրել՝ ազօթելով եւ ձեռք դնելով ընտրեալների վրայ: Այսպիսի զգուշաւոր ընտրութեամբ ձեռնադրեցին սարկաւազներ [Գործ. Զ 5—6], երէցներ [Գործ. Ժ 7 22], վարդապետներ [Գործ. Ժ 9 1, Ա

Պոր. ժԲ 28] եւ այլն, եպիսկոպոսներ [Փլպ. Ա], Ա Տիմ. Գ 2] եւ դպիրներ [Տիմ. Գ 13]:

Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցին, իբրեւ սրբազան աւանդ, պահպանել է նաեւ այս աւանդութիւնը:

Եւ որովհետեւ այս սրբարար խորհրդին կոչուածները նուիրուած են աստուածային պաշտօնի եւ Եկեղեցու սրբարար խորհուրդների մատակարարութեան, այդ պատճառով էլ Առաքելական Եկեղեցին այդ կոչումին հրաւիրուած բոլոր ձեռնադրուողներից (ստորին աստիճանաւորներից մինչեւ ամենաբարձրը) պահանջում է Հետեւեալ անհրաժեշտ պայմանները.

Ա. Ձեռնադրուողները պէտք է ծնուած լինեն օրինաւոր ամուսնութիւնից:

Բ. Իրենց մարմնի որեւէ մասի վրայ պէտք է չունենան բնական թերութիւն:

Գ. Պէտք է Հմուտ լինեն Սուրբ Գրքի ուսուցման եւ գիտութեան մէջ:

Դ. Պէտք է Հասարակութեան (ծխականների) կողմից վկայուած լինեն առաքինի վարք ու բարքով եւ կենցաղավարութեամբ:

Ե. Պէտք է ունենան առաքելական եւ Հայրապետական ուղիղ դաւանութիւն, Հեռու լի-

նեն եւ ուխտեն Հեռու մնալ Հերետիկոսական եւ Հերձուածողական աղանդներից ու խժոյրներից:

Զ. Պէտք է լինեն չափահաս, կարողանան ըստ օրէնքի Հովուել իրենց ընտրած ժողովրդին [Ա. Տիմ., Գ 2-6]:

Է. Պէտք է իսպառ Հեռու լինեն սիմոնիակոնութիւնից (դրամով Հոգեւոր կոչում ստանալու ախտից):

Ահա այս պարագաները նկատի ունենալով՝ սուրբ Պօղոս առաքեալը պատուիրում է իր կողմից ձեռնադրուած Տիմոթէոս եպիսկոպոսին. «Պարտաւորեցնում եմ քեզ Աստուծոյ եւ Յիսուս Քրիստոսի ու ընտրեալ Հրեշտակների առաջ, որ այդ բոլորը պահես առանց նախապաշարումի՝ աչառութեամբ ոչինչ չանելով: Ձեռքերդ շտապով որեւէ մէկի վրայ մի՛ դիր եւ ուրիշների մեղքերին մասնակից մի՛ եղիր, քեզ մաքո՛ւր պահիր» [Ա Տիմ. Ե 21-22]: Եւ թէ՛ «Նա պէտք է ունենայ բարի վկայութիւն նաեւ դրսեցիներից, որպէսզի չլինի թէ ընկնի նախատինքի տակ եւ սատանայի որոգայթների մէջ» [Ա Տիմ. Գ 7]:

Առաքելալի խօսքից պարզ է, որ կարգի կամ ձեռնադրութեան կատարումը տրուած է եպիսկոպոսներին: Ս. Գիրքը տգէտ քահանայացուների մասին վճռում է Աստուծոյ բերանով. «Քանի որ գու մերժեցիր գիտութիւնը, Ես էլ քեզ կմերժեմ, որ քահանայութիւն չանես Ինձ համար» [Ովս. Դ 6]: Ահա այսպէս ե՛լ Հին, ե՛լ Նոր կտակարանները զգուշացնում են բնաւ չձեռնադրել անարժաններին. ամենեւին չձեռնադրել «անպարկեշտ, Հպարտ, անբարոյական, թշնամանող, բռնացող, կոռուսէր, արծաթասէր, տգէտ» եւ այսպիսի այլ յատկանիշներով անձանց, այլ ձեռնադրել պարկեշտ, Հեզ, խոնարհ, Հիւրասէր, ուսուցանող, բարոյական, խաղաղասէր, անընչասէր, մարդասէր, չափահաս, խնամածու եւ Սուրբ Գրքին Հմուտ կոչուածներին [Ա Տիմ. Գ 13], որոնց այդ առաքիլի յատկութիւնների մասին արդարութեամբ վկայում է նաեւ ծիսական ժողովուրդը:

Ս. Գիրքն Աստուծոյ բերանով Հրամայում է այս զգուշաւորութիւնն ունենալ այն պատճառով, որ «քահանայի շուրթերը զգոյշ լինեն գիտութեան համար, մարդիկ պիտի օրէնքներ փնտրեն նրա բերանից, քանի որ նա է ամենա-

կալ Տիրոջ պատգամաբերը» [Մաղ. Բ 7]: «Պատրա՛ստ եղէք պատասխան տալու ամէն մարդու, որ կհարցնի ձեր մէջ եղած յոյսի պատճառը» [Ա Պետ. Գ 15]:

Ս. Գիրքը Հոգեւոր Հովիւներին պատուիրում է Հաւատարիմ սպասաւոր լինել Աստուծոյ պաշտօնի մէջ, Հաւատարիմ լինել Աստուծոյ Եկեղեցու ծառայութեան մէջ. «Արածեցրէ՛ք Աստուծոյ այն Հօտը, որ ձեզ է յանձնուած՝ վերակացու լինելով ոչ թէ Հակառակ ձեր կամքի, այլ յօժարակամ, ըստ Աստու, ոչ թէ շահախնդրութեամբ, այլ յօժարութեամբ, ոչ թէ տիրելով նրանց, այլ օրինակ լինելով Հօտին» [Ա Պետ. Ե 1-4]:

Այս սրբարար խորհուրդն իր մէջ ունի Հետեւեալ աստիճանները. Ա. դռնապանութիւն, Բ. դպրութիւն, Գ. երգմանեցուցչութիւն, Դ. ջահնկալութիւն, Ե. կիսասարկաւազութիւն, Զ. սարկաւազութիւն, Է. քահանայութիւն, Ը. վարդապետութիւն, Թ. եպիսկոպոսութիւն, Ժ. կաթողիկոսութիւն:

Եպիսկոպոսների, վարդապետների եւ քահանաների պարտականութիւնն է շարունակ քարոզել Աստուծոյ խօսքը ժողովրդին, քարո-

զել պարզ եւ ժողովրդին Հասկանալի լիզուով,
ժողովրդի միջից հեռացնել մոլութիւնները, ան-
կարգութիւններն ու նախապաշարումները,
առաջնորդել նրան դէպի աստուածային
ճշմարտութիւններ. «Որովհետեւ եթէ աւետա-
րանում եմ, այդ ինձ Համար պարծանք չէ, քան-
զի պարտաւորութիւն է դրուած ինձ վրայ:
Բայց վա՛յ է ինձ, եթէ չաւետարանեմ: Եթէ կա-
մովին եմ անում այդ, վարձ կայ ինձ Համար,
իսկ եթէ ակամայ, պարտականութիւն է ինձ
յանձնուած» [Ա Կոր. Թ 16-17]: Որովհետեւ
Նա, Ով Իր երկնային շօրից ստացել էր առա-
քելութեան եւ քահանայապետութեան պաշտօ-
նը, գործով կատարեց Իր քարոզածը. «Ես եմ
լաւ Հովիւր. Լաւ Հովիւր իր կեանքն է տալիս
ոչխարների Համար: Իսկ վարձկանը, որ Հովիւ
չէ, եւ ոչխարներն էլ իրենը չեն, երբ տեսնում
է, որ գայլը գալիս է, թողնում է ոչխարներին
ու փախչում: Եւ գայլը յափշտակում է նրանց
ու ցրում» [Թովհ. Ժ 11-12]: Ահա այսպէս
իրենց բանաւոր Հօտի Համար իրենց անձն էին
դնում առաքեալները, աշակերտները, շատ
Հայրապետներ, եպիսկոպոսներ, վարդապետ-
ներ եւ քահանաներ:

Է. ԿՈՐՈ ՅԻՄՆՆՈՍ

Եկեղեցու եօթերորդ սրբարար խորհուրդը
կոչւում է Կարգ Հիւանդաց: Առաքեալներն ու
աշակերտները, որոնք Քրիստոսի կողմից ու-
ղարկուել էին բժշկելու Հիւանդներին եւ ցա-
ւազարներին, իւղով օծում էին Հիւանդներին
ու բժշկում. «Եւ նրանք ելան եւ քարոզում էին,
որ մարդիկ ապաշխարեն: Եւ բազում դեւեր էին
Հանում, բազում Հիւանդների օծում էին իւղով
ու նրանց բժշկում» [Մարկ. Զ 12-13]: Այս սո-
վորութեանը հետեւելով է Յակոբոս առաքեա-
լը դրել. «Հիւա՞նդ է ձեզանից մէկը, թող կան-
չի եկեղեցու երէցներին, եւ նրանք նրա վրայ
թող աղօթք անեն, թող իւղով օծեն նրան Տի-
րոջ անունով: Եւ Հաւատով եղած աղօթքը
կփրկի Հիւանդին, եւ Տէրը նրան ոտքի կկանդ-
նեցնի: Եւ եթէ մեղք գործած լինի, այդ նրան
պիտի ներուի» [Թակ. Ե 14-15]:

Թիսուս Քրիստոս այս խորհուրդը կատարել
էր միայն Հաւատք պահանջելով ցաւազարնե-
րից եւ Հիւանդներից, կատարել էր միայն աղօ-
թելով ու ձեռք դնելով [Մատթ. Ը 3-15, Թ 18,
25, Մարկ. Զ 5, Ը 25, Ղուկ. Դ 41 եւն]: Առա-

քեալներն ու աշակերտները, Հետեւելով Յիսուս Բրիստոսի օրինակին, բժշկութիւն էին կատարում նաեւ առանց իւղի գործածութեան՝ հաւատով, աղօթքով եւ ձեռք դնելով [Գործ. Գ 7-8, Թ 40-41, ԻԸ 8]: Յիշեալ հատուածներում նկարագրուող գործողութիւններից յայտնապէս երեւում է, որ ոչ թէ իւղն էր տալիս բժշկութիւն հիւանդաց, այլ միաւորուած հաւատքը, աղօթքը, ձեռք դնելը եւ Յիսուս Բրիստոսի անուան զօրութիւնը. այս է վկայում նաեւ Սարգիս Ենորհալին. «Ոչ թէ իւղն էր հիւանդին առողջութիւն տալիս, այլ Տիրոջ անունը»:

Հայաստանեայց Եկեղեցին այս խորհուրդը նախապէս կատարել է օրհնուած իւղի գործածութեամբ: Սակայն յետագայ դարերում մեր Եկեղեցու հայրերը նպատակայարմար գտան օծման արարողութիւնն անջատել աղօթական մասից, միաւորել Դրոշմի խորհուրդին եւ այն դարձնել մէկ անգամ կատարուող խորհուրդ քրիստոնեայի կեանքում: Իսկ Հիւանդաց կարգը սկսեց կատարուել աղօթքով, Աւետարան կարդալով, ձեռք դնելով՝ առանց օծման: Բահանան նախ հիւանդի կողմից ջերմեռանդութեամբ կարգում է Ձ Սաղմոսը. «Ողորմեա՛ ինձ,

Տէ՛ր, զի հիւանդ եմ», «Տէ՛ր, մի՛ սրտմտութեամբ Բով յանդիմաներ զիս» եւ այլն, ապա կարդում մի բժշկութեան աւետարան, ապա՝ «Վասն հիւանդաց» եւ «Փարատեա», ինչպէս սահմանուած է «Մաշտոցի» մէջ:

ԻՆՉՊԷՍ ՊԵՏԶ Է ԶԵՂ ՊԱՅԵՍ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

«Ի Քրիստոս շինուած սուրբ Եկեղեցին հոգեւոր տապան է այս աշխարհի ծովի մէջ, որ մեր հոգին փրկում է մեղքի ջրերից»:

(Գր. Տաթեւացի, Գիրք Հարցմանց)

Եկեղեցի բառը երկու գլխաւոր իմաստներով է զործածուում: Առաջինը՝ աննիւթական եկեղեցին է կամ Քրիստոսի խորհրդական մարմինը, որի գլուխը ինքը՝ Քրիստոս է, իսկ հաւատացեալներն այդ հոգեւոր շինութեան կենդանի քարերն են: Երկրորդը՝ նիւթական եկեղեցին է կամ տաճարը, որը կոչուում է Աստուծոյ տուն կամ աղօթքի տուն: Այս իմաստով եկեղեցին այն վայրն ու շինութիւնն է, ուր հոգեւորականներն ու հաւատացեալները հաւաքուում են աղօթքի, ծիսակատարութեան, խոստովանութեան, հաղորդութեան եւ այլ բարեպաշտական նպատակների համար: Հնուց ի վեր թէ՛ եկեղեցու կառուցման վայրը, թէ՛ ճարտարապետութիւնը տրուել են յայտնութեամբ: Եկեղեցիների շինութիւնը յատուկ արարողակար-

գով սրբազործուել է, որից յետոյ այդ կառուցը ստացել է իր յատուկ անունը եւ դարձել սրբավայր:

Եթէ որեւէ աշխարհիկ հաստատութիւն ներկայանալիս այցելուներից պահանջուում է վարքագծի, հագնուածքի եւ այլ պահանջներ, ապա որքան առաւել եկեղեցի մտնողները պէտք է հետեւեն որոշակի կանոնների, որովհետեւ մտել են Տիրոջ սրբազան տաճար: Եկեղեցի մտնելիս պէտք է խաչակնքուել¹: Ներսում պէտք է խոնարհուել եւ խաչակնքուել սուրբ սեղանի առջեւ՝ յիշելով, որ այնտեղ խորհրդարար եւ հապէս ներկայ է Աստուած, եւ աղօթել: Եկեղեցի մտնողը պէտք է քաջ գիտակցի, որ

---

1 խաչակնքուելը կարեւոր նշանակութիւն ունի քրիստոնէայի համար: Այն նախ ամենակարճ դաւանութիւնն է կամ հաւատքի խոստովանութիւնը, ինչպէս նաեւ՝ ամենակարճ աղօթքի տեսակը, որով արտայայտում ենք մեր հաւատքն Ամենատար Երրորդութեան նկատմամբ եւ յիշում, որ մեր Տէրը խաչի վրայ պատարագուեց մեր փրկութեան համար: Խաչակնքուելը նաեւ պահպանիչ գործութիւն ունի. մնաց խաչի նշանով կնքում ենք մեզ ընդդէմ չարի փորձութիւնների: Խաչակնքուելիս պէտք է յիշել նրա խորհուրդն ու իմաստը, որպէսզի այդ սրբազան գործողութիւնը չվերածուի ձեռակամ երեսայի եւ անձողի սովորութեան:

ինքը եկել է կանգնելու Աստուծոյ առաջ, բացելու սիրտը եւ աղօթելու: Երբ կանգնած ես տիեզերքի Թագաւորի առջեւ, վայել չէ, որ միտքդ այս ու այն կողմ թափառեցնես եւ խորհես երկրորդական բաների մասին, այլ պէտք է Հաւաքես խորհուրդներդ ու մտքերդ եւ ծայրագոյն ուշադրութեամբ աղօթես:

Մեր աւանդութեան Համաձայն՝ եկեղեցում աղօթում են կանգնած կամ ծնրադրած²: Աղօթքը երբեմն ուղեկցւում է խոնարհումաներով եւ երկրպագութիւններով: Ըստ ս. Գրիգոր Տաթեւացու՝ ծնրադրել նշանակում է մեր ամբողջ կեանքը եւ կամքը, այսինքն՝ մեր մարմինն ու հոգին՝ Քրիստոսին ի Հնազանդութիւն յանձնել: Երբ մարմինդ չարչարում ես աշխատութեամբ, այնժամ չար խորհուրդը փախչում է քեզնից, եւ արտասուքն ու ծուկն իջնելը աղօթքը Համարձակ ու Հաճելի են դարձնում:

Հարկ է եկեղեցի մտնել պատշաճ, վայելուչ եւ մաքուր Հազուստներով՝ տղամարդիկ՝

2 Վերջին շրջանում մեր եկեղեցում գործածութեամբ մէջ են դրուել արոճներ եւ նստարաններ, սակայն ստանց անհրաժեշտութեամբ ցամակալի չէ նստել եկեղեցում եւ մարմնական համազտի տրուել:

գլխաբաց, իսկ կանայք՝ գլխաշորով՝ ըստ Պօղոս առաքեալի Հրամանի [Ա կոր. ԺԱ 4]: Երբէք չմտնել եկեղեցի ոչ վայել՝ կարճ ու բաց Հազուստներով. խստիւ արգելւում է այդպիսի Հազուստով եկեղեցում երեւալ. մտնելուց առաջ Հաշիւ տանք մեզ, որ Աստուծոյ ներկայութեան առջեւ ենք կանգնելու, որ ասում է. «Նայի՛ր քեզ, զգո՛յշ եղի՛ր քո անձի Համար. դուցէ՛ սրտիդ մէջ ծածուկ անօրէն բան լինի» [Բ Օր. Դ 9, Ը 11, ԺԱ 16]:

Հոգեւորականի Հանդիպելիս պէտք է յարգալի՛ր գլուխ տալ՝ թեթեւակի խոնարհուելով, եւ դիմել իւրաքանչիւր կարգի Համար ընդունուած ձեւով. վեհափառին՝ «Աստուած օգնական, վեհափա՛ռ տէր», արքեպիսկոպոսին եւ եպիսկոպոսին՝ «Աստուած օգնական, սրբազա՛ն Հայր», վարդապետին եւ արքեղային՝ «Աստուած օգնական, Հա՛յր սուրբ», քահանային՝ «Օրհնեցէ՛ք, տէ՛ր Հայր»:

Եկեղեցում ծանօթների Հանդիպելիս չի կարելի ձեռքով բարեւել, զրուցել եւ տեղից տեղ անցնել: Պէտք է եկեղեցի գնալ մինչեւ արարողութիւնների եւ յատկապէս՝ մինչեւ սուրբ Պատարագի սկսուելը, իսկ ուշանալու դէպքում

մտնել անադմուկ եւ առանց ներկաներին խան-
գարելու տեղ գրաւել: Սուրբ Պատարագի եւ
ժամերգութիւնների ընթացքում պէտք է աղօ-
թակից լինել հոգեւոր դասին, սակայն ոչ բարձ-
րաձայն՝ կողքիններին չխանգարելու համար:
Իսկ երգեցողութեանը մասնակցելիս պէտք է
մեղմ ձայնով եւ ոչ թէ՛ աղմուկ-աղաղակով եր-
գել. պէտք է նախապէս սերտել երգեցողութիւ-
նը՝ մարդկանց ուշադրութիւնը սխալ երգեցո-
ղութեամբ չչեղելու եւ արարողութեան վեհու-
թիւնը չխանգարելու համար: Եթէ վստահ չես,
որ ճիշտ ես երգելու, աւելի լաւ է մտքով հետե-
ւես երգեցողութեանը:

Սուրբ Հաղորդութեանը պէտք է մօտենալ
«միայն զգուշութեամբ, միայն զղջմամբ, մի-
այն մաքրութեամբ, միայն ապաշխարու-
թեամբ, միայն երկիւղով, ամօթխածութեամբ
եւ հոգեւոր պատկառանքով, միայն տքնու-
թեամբ եւ արթնութեամբ, միայն ողորմածու-
թեամբ եւ բարեգործութեամբ... Ոչ յուսահա-
տութեամբ հրաժարուելն է բարի եւ ոչ
յանդգնութեամբ խիզախելը, այլ ընտրողու-
թեամբ վայելելը» (Եղիշէ):

Կիրակի օրը, տէրունական տօներին եւ
Զատիկից մինչեւ Հոգեգալստեան օրը արգել-
ւում է ծուկի իջնել, այլ պէտք է կանգնած
աղօթել. այդ արգելքը դրուել է Առաջին տիե-
զերական ժողովի 20-րդ կանոնով, այն
կրկնում են նաեւ I-V դարերի Եկեղեցու հայ-
րերը (Բարսեղ Մեծ, Եպիփան Կիպրացի եւ
այլք): Այդ օրերին աղօթքի ժամանակ կանգ-
նած լինելը, ըստ սուրբ Բարսեղ Կեսարացու,
նշանակում է մեր՝ Քրիստոսի հետ յարութիւն
առնելը: Սա վկայուած է նաեւ մեր Եկեղեցու
հայրերի կողմից: Յովհան Մանդակունին
ասում է. «Զատիկից մինչեւ Հոգեգալուստ բո-
լոր օրերը որպէս կիրակի են, չի հրամայուում
ծուկը դնել, այլ ոտքի կանգնած եւ երկրպա-
գութեամբ աղօթել» (Կանոնք Յովհաննու
Մանդակունու): Իսկ սուրբ Գրիգոր Տաթևա-
ցին կիրակի օրը մեղքերից, առուվաճառքից,
զուարճալիքներից, դաւերից, արբեցողութիւ-
նից եւ անկողնու հեշտութիւններից հեռու
մնալու մասին խօսելիս նշում է. «Կանոն է
սահմանուել ծուկի չիջնել կիրակի օրը, որով-
հետեւ Քրիստոս յարութիւն առաւ մեռելնե-
րից եւ մեզ կանգնեցրեց» (Ամարան):

Իսկ երբ կիրակի կամ տէրուհական օրերին սարկաւազը քարոզում է. «Աստուծոյ երկիր-պագեսցուք» (երկրպագենք Աստուծոն), ապա այդ օրերին պէտք է խոնարհուել եւ մատների ծայրով դիպչել գետնին եւ ոչ թէ ամբողջական երկրպագութիւն կատարել (Գրիգոր Տաթեւացի):

Երբ պատարագիչ Հոգեւորականը բերում է ս. ընծան, պէտք է խոնարհել գլուխը եւ ընծան բերող Հոգեւորականի Հետ աղօթել, որ Աստուած յիշի մեզ Իր արքայութեան մէջ:

Երբ Հոգեւորականը ներկաներին խաչակնքում է աջով (տեառնագրում), խաչով, Աւետարանով կամ սկիհով, որի մէջ մեր Տիրոջ Մարմինն ու Արիւնն է, պէտք է խոնարհուել եւ խաչակնքուել: Պէտք է խոնարհուել եւ խաչակնքուել նաեւ, երբ խնկարկում են քեզ: Մոմերը պէտք է վառել արարողութիւններինց առաջ կամ յետոյ, յարիւր չէ մոմեր վառել սուրբ Խորհուրդի կամ ժամերգութիւններին կատարման ընթացքում՝ եկեղեցում աւելորդ իրարանցում չառաջացնելու եւ արարողութեան մասնակիցներին չխանգարելու համար:

Սուրբ Մննդեան տօնի Ճրագալոյցի Պատարագին եւ Մննդեան բոլոր օրերին, երբ Հոգեւորականն աւետիս է տալիս՝ ասելով. «Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ: Չեզ եւ մեզ մե՛ծ աւետիս», բոլորը պէտք է խաչակնքուեն եւ ասեն. «Օրհնեա՛լ է Մնունդն եւ Յայտնութիւնն Քրիստոսի»: Իսկ Ձատկի Ճրագալոյցին եւ Յարութեան բոլոր օրերին, երբ պատարագիչ Հոգեւորականը խաչը ձեռքին խնկարկում է եւ ասում. «Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց», պէտք է խաչակնքուել եւ ասել. «Օրհնեա՛լ է Յարութիւնն Քրիստոսի»: Այդ օրերին նաեւ բոլոր քրիստոնեաներն իրար Հանդիպելիս պէտք է նոյն ողջոյնները յղեն միմեանց:

Հոգեւորականից օրհնութիւն ընդունելիս պէտք է Համբուրել նրա աջը՝ ի յարգանս նրա օծման ու անձի:

Սուրբ Պատարագի աւարտից յետոյ, երբ մօտենում են Աւետարանը Համբուրելու, պէտք է Համբուրել նաեւ Հոգեւորականի աջը՝ ասելով. «Մեղա՛յ Աստուծոյ: Յիշեսցէ Տէր զամենայն պատարագս քո եւ զուխտս քո ընդունելի արասցէ»:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ ԱՌԱՆՁՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹԵԸ

Աղօթքի ժամեր. Հայ Առաքելական Եկեղեցիի ունի ընդհանրական աղօթքի ինը ժամեր՝ Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւազալի, Ճաշու՝ երրորդ, վեցերորդ եւ իններորդ, Երեկոյեան, Խաղաղական եւ Հանգստեան, եւ իւրաքանչիւր ժամի Համար Հաստատուած է եկեղեցական պաշտամունքի արարողակարգ, որը կոչուում է ժամերգութիւն կամ ժամասացութիւն: Աստուածպաշտութեան այս ժամերը պատահաբար չեն Հաստատուած, այլ իւրաքանչիւր ժամ ունի իր ուրոյն խորհուրդը եւ առնչուած է մեր փրկագործութեան տարբեր տնօրինութիւններին Հետ: Այժմ որոշ ժամերգութիւններ կատարուում են միասնաբար, իսկ մի մասն էլ նախատեսուած են Մեծ պաշտօնի շրջանի Համար: Ծանկալի է, որ իւրաքանչիւր քրիստոնեայ Հնարաւորութեան դէպքում մասնակցի եկեղեցական կամ Հաւաքական աստուածպաշտութեանը: Բացի ընդհանրական աղօթքից իւրաքանչիւր քրիստոնեայ պէտք է ունենայ առանձնական աղօթքի ժամեր: Նկատի ունենալով մերօրեայ

մարդու կենսակերպը, ինչպէս նաեւ աւելի ուշ շրջանի աղօթագրքերի դասակարգումները՝ այս Աղօթագրքում ներկայացուած են առանձնական աղօթքի չորս ժամեր՝ ա) առաւօտեան, բ) կէսօրուայ, գ) երեկոյեան, դ) Հանգստեան:

Քրիստոնեայի Համար շատ կարեւոր է օրը սկսել աղօթքով, որպէսզի Աստուծոյ օրհնութիւնը, օգնականութիւնը եւ պաշտանութիւնը նրա Հետ լինեն օրուայ ընթացքում: Ինչպէս մարմնական մարզանքը ամբողջ օրուայ ընթացքում առոյգ եւ առողջ է պահում մարմինը, այնպէս էլ առաւօտեան աղօթքը արթուն եւ զուարթ է պահում Հոգին: Շատ յաճախ առաւօտուայ շերմեռանդ աղօթքն ամբողջ օրուայ ընթացքում պաշտանում է Հոգին զանազան դիւային ներգործութիւններից եւ փորձանքներից: Քնից արթնանալուն պէս պէտք է յիշել Տէր Աստծուն, բացել Հոգին Նրա անչափ սիրոյ եւ ողորմութեան առջեւ, կատարեալ խոնարհութեամբ Հնազանդուել Նրա ամենախնամ կամքին, որպէսզի Նա ինքն առաջնորդի մեզ օրուայ ընթացքում:

Կէսօրին, երբ մարդ ընդմիջում է իր մարմնաւոր աշխատանքը՝ Հանգստանալու եւ մարմ-

նաև որ կարիքները հոգալու համար, կարեւոր է, որ նախ թարմացնի եւ զօրացնի իր հոգին: Կէսօրին հոգին թուլացած է լինում աշխարհիկ հոգաբերից եւ դիւային փորձութիւններից, եւ անհրաժեշտ է, որ մարդը դիմի Աստուծոյ օգնականութեանը, որպէսզի գերծ մնայ չարի որոգայթներից եւ պահպանի հոգու արթնութիւնն ու զգօնութիւնը:

Երեկոյեան, երբ մարդ հեռանում է աշխարհիկ գործերից, պէտք է նախ եւ առաջ խաղաղեցնի իր հոգին եւ ոչ թէ տրուի սոսկ մարմնաւոր հանգստի: Օրուայ ընթացքում մարդու հոգին լցւում է զանազան մեղսահակ տպաւորութիւններով եւ յիշողութիւններով, որոնցից պէտք է արագ թօթափուել աղօթքով: Երեկոյեան կարեւոր է նորոգել հոգեւոր գիտակցութիւնը եւ գերծ մնալ ոչ քրիստոնէական անհոգութիւնից, կեղծ հանգստից եւ հաճոյքներից, որովհետեւ չարը քնած չէ: Յատկապէս երբ մարդը թուլացած վիճակում է գտնւում, դիւրութեամբ որսւում է դեւերի կողմից: Հնարաւորին չափ պէտք է խուսափել հեռուստացոյցի առջեւ առանց կարեւոր պատճառի նստելուց եւ ժամանակ անցկացնելուց: Երեկոյեան

ցանկալի է հոգեւոր զրականութեան ընթերցանութիւնը:

Աղօթքը յատկապէս կարեւոր է քնելուց առաջ: Ինչ խորհուրդով մարդը ննջում է, նոյն խորհուրդով էլ արթնանում է: Պէտք է զղջալ օրուայ ընթացքում գործած մեղքերի համար, յստակեցնել խորհուրդները, նորոգել հաւատքը եւ փրկութեան յոյսով անկողին մտնել: Խաւարի ուժերը, որոնք մշտապէս պայքարում են մեր դէմ, յատկապէս փորձում են տկարացնել հոգեւոր գիտակցութիւնը գիշերային հանգստի ժամանակ: Սակայն երբ մարդ հոգեւոր խորհուրդով է ննջում, այնժամ ողջ գիշեր նա լինում է Տիրոջ ամենազօր պահապանութեան ներքոյ, եւ չարը չի կարող մերձենալ նրան:

Աղօթքների ընտրութիւնը. Տարբեր ժամերի համար նախատեսուած աղօթքներ կան ժամագրքում, որից եւ առանձնացուած են այս Աղօթադրքի աղօթքները՝ օրուայ տարբեր ժամերի համար: Սակայն իւրաքանչիւր մարդ կարող է յաւելել իր աղօթքները՝ ըստ իր ցանկութեան: «Հաւատով խոստովանիմ» աղօթքը, ըստ մեր Եկեղեցու աւանդութեան, սահմանուած է հանգստեան ժամի համար, սակայն ցանկալի է

այն ասել նաեւ աղօթքի միւս ժամերին, ինչպէս ցոյց են տալիս մեզ Հասած տարբեր խրատներ: Բացի այս, սոյն Աղօթադրքում առաջադրուած են դաւանական, ապաշխարութեան, բարեխօսական եւ այլ բնոյթի աղօթքներ, որոնցով ցանկալի է Հարստացնել մեր աղօթքները: Նախընտրելի են այն աղօթքները, որոնք առաւել Հոգեհարազատ են տուեալ մարդուն. այսինքն իւրաքանչիւր ոք ունի սիրելի աղօթքներ, որոնք ջերմեռանդութեան եւ Հոգեւոր նորոգութեան առիթ են ընձեռում Աստծուն դիմելիս: Առանձնական աղօթքի կարեւոր աղբիւր է նաեւ Սաղմոսագիրքը, որը բաժանուած է ութ կանոնի ըստ ութ ձայների (գիշերային Հակման Համար): Օրուայ տարբեր ժամերի Համար իւրաքանչիւր ոք կարող է առանձնացնել նաեւ սաղմոսներ՝ առաջնորդուելով Հիմնականում ժամագրքով: Աղօթելիս կարելի է նաեւ դիմել Հոգեւոր երգերի (շարականներ, տաղեր), եթէ դրանք նպաստում են աղօթքի պտղաբերութեանը եւ ջերմեռանդութեանը:

Իւրաքանչիւր մարդ պէտք է ունենայ աղօթքի իր որոշակի նուազագոյն կանոնը եւ այն անխափան կատարի ամէն օր, իսկ Հնարաւո-

րութեան դէպքում ընդարձակի այդ կանոնը այլ աղօթքներով, սաղմոսներով եւ Հոգեւոր երգերով:

Աղօթքներն ընտրելիս պէտք է Հեռու մնալ այսպէս կոչուած մոզական գիտակցութիւնից, երբ աղօթքներին վերագրում են որոշակի գերբնական յատկութիւններ եւ յոյսը դնում դրանց կրկնութեան վրայ: Անշուշտ աղօթքներն ունեն զօրութիւն, որովհետեւ Սուրբ Հոգով են տրուել մեր Հայրերին՝ մեր փրկութեան Համար: Սակայն պէտք է յիշել, որ աղօթքի զօրութիւնը կախուած է նախ եւ առաջ այն բանից, թէ ինչպէս ենք մենք աղօթում: Իւրաքանչիւր աղօթք, որ ասուում է Հաւատքով, զօրաւոր է եւ նպաստում է մեր փրկութեանը, եւ Հատուցի զօրութիւնից է գալիս աղօթքի ուժը եւ մարդուն վերափոխելու կարողութիւնը: Ուրեմն ընտրենք այնպիսի աղօթքներ, որոնք աւելի խոնարհեցնում են մեզ, փշրում են մեր սիրտը եւ սիրով լցնում մեր Հոգին, որպէսզի զօրանանք Տիրոջով, որ բնակուում է Հեզ եւ խոնարհ սրտերի մէջ:

Աղօթքի տեսողութիւնը. Սուրբ Գիրքը եւ նկեղեցու Հայրերի խրատներն ուսուցանում են

մեզ անընդհատ աղօթել: Քանի որ ոչ վանական կեանքում Հնարաւոր չէ իրագործել այս հրահանգը, սահմանուած են աղօթքի ժամեր: Մարդը որքան երկար է մնում աղօթքի մէջ, այնքան աւելի կենդանի է լինում նրա Հոգին Տիրոջ առաջ: Եթէ աղօթքը ջերմ է լինում, ապա այն շարունակուած է սրտի մէջ ամբողջ օրուայ ընթացքում՝ քայլելիս, գործելիս, մարդկանց հետ յարաբերուելիս եւ այլն, եւ այդպիսով մարդը սկսում է իրագործել անընդհատ աղօթելու հրամանը: Ուրեմն աղօթքի կանգնելիս պէտք չէ սոսկ ձեւականօրէն կատարել կանոնը, այլ ներքնապէս ջանալ ձեռք բերել Սուրբ Հոգու կենդանի շնորհը. այն ժամանակ մեր աղօթքը կլինի արգասաբեր եւ անընդհատ:

Աղօթքի տեղի ընտրութիւնը. Աղօթքի վայրը Եկեղեցին է, որը նաեւ կոչուած է աղօթքի տուն: Եկեղեցին յատուկ նուիրագործուած վայր է, որտեղ էապէս ներկայ է Աստուած. այդ պատճառով Եկեղեցում աղօթելը շատ օգտակար է մարդու համար: Երբ մարդ Հնարաւորութիւն ունի գնալ եկեղեցի, թող գնայ եւ աղօթի այնտեղ, անկախ այն բանից՝ այդ պահին եկեղեցում որեւէ աստուածապաշտական կարգ

կատարուած է, թէ ոչ: Ծանկալի է նաեւ, որ Հնարաւորութեան դէպքում իւրաքանչիւր մարդ իր տանն ունենայ աղօթքի անկիւն, որը կարելի է զարդարել օրհնուած խաչով կամ սրբապատկերներով եւ այլ նուիրագործուած իրերով: Այն ամէնը, ինչ նպաստում է մարդու ներքին ուշադրութեան եւ Հոգեւոր ջերմութեան զօրացմանը, խրախուսելի եւ ցանկալի են, օրինակ՝ մոմ կամ կանթեղ վառելը, խունկ ծխելը եւ այլն:

Այնուամենայնիւ, պէտք է յիշել, որ աղօթել կարելի է ամէնուր: Ամէն տեղ կարելի է դիմել Աստծուն, եւ կարելորդ՝ երկիւղով, մաքրութեամբ եւ խորհուրդների յատակութեամբ աղօթելն է: Սուրբ սրտից բխող աղօթքն Աստծուն հաճելի անուշահոտութիւն է, ուր էլ որ լինի աղօթողը:

Սուրբ Գրքի ընթերցանութիւնը նոյնպէս աստուածապաշտութեան կարեւորագոյն տարրերից է: Մեր Եկեղեցին ամէն օրուայ համար ունի սահմանած սուրբգրային ընթերցուածներ, որոնց կարելի է հետեւել Տօնացոյցով: Ծանկալի է, որ իւրաքանչիւր քրիստոնեայ ծանօթ լինի այդ օրուայ համար նախատեսուած սուրբգրային

պատգամներին, օրուայ ընթացքում խորհրդածի դրանց շուրջ եւ ջանայ իրազործել դրանք իր կեանքում: Աղօթելիս կարելի է դիմել նաեւ Սուրբ Գրքի ընթերցանութեան՝ աղօթքներն ընդմիջելով, աղօթքից առաջ կամ յետոյ: Այն ամէնը, ինչ որ ասուած է աղօթելու համար, անհրաժեշտ է նաեւ Սուրբ Գրքի ընթերցանութեան համար, եւ միայն երկիրզով ու սրբութեամբ, սեփական անարժանութիւնը գիտակցելով պէտք է մօտենալ Տիրոջ կենդանի եւ կենդանարար խօսքի ընթերցանութեանը: Տանը պէտք է ունենալ օրհնուած նոր Կտակարան կամ Աստուածաշուեչ եւ պահել միշտ վայելուչ տեղում: Աստուծոյ խօսքն ընթերցելուց առաջ եւ յետոյ պէտք է համբուրել Սուրբ Գիրքը:

Խոնկում. Աստուածպաշտութեան կարեւոր ոլորտներից է խոնկումը, երբ մարդ ներքին ուշադրութեամբ խորհում եւ կենտրոնանում է մի հոգեւոր թեմայի շուրջ, օրինակ՝ սեփական մեղաւորութեան եւ անարժանութեան գիտակցման, առաքինութիւնների, աստուածային փրկարար տնօրինութիւնների (յատկապէս մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի կեանքի շուրջ), վախճանաբանական սպասումների (ահեղ դա-

տաստանի, յաւիտենական տանջանքների, փրկութեան եւ այլն): Խոնկումը պահանջում է ներքին մեծ ուշադրութիւն, մտքի եւ խորհուրդների սթափութիւն, որպէսզի այն արգասաբեր լինի, եւ մեր հոգին տպաւորուի երկնային իրողութիւնների ու յաւիտենական կեանքի տպաւորութիւններով եւ թօթափուի մեղքի պատրանքներից: Կարելի է նախընտրութիւն տալ այն թեմաներին, որոնք արթնացնում են մեր մէջ հոգեւոր ապրումներ, այսինքն՝ ապաշխարութիւն, խոնարհութիւն, եղբայրասիրութիւն, անյիշաչարութիւն եւ այլն:

ԱՆԱՆԻԱ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

ԽՈՐՀՈՒՂՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

I. ¹ Արդ, նախ, ամենից առաջ, Հոգ տար խորհուրդներին մաքրութեան Համար, որի մասին ասում է մարգարէն. «Աստուած փառաւորուած է իր սուրբերի խորհուրդներում» [Սաղմ. 29 8]: ² Ինչպէս որ ծառան սպասում է իր տիրոջ հրամանին, այնպէս [էլ] բոլոր զգայարանները կառավարւում են խորհուրդներին միջոցով, քանզի բարին նախ խորհում են եւ ապա գործում, ինչպէս դարձեալ ասում է մարգարէն. «Յղացաւ ցաւեր եւ ծնեց անօրէնութիւն» [Սաղմ. է 15]: ³ Եւ նախ խորհուրդներով են սիրում եւ ապա տալիս պարգեւներ, ինչպէս որ նախ Յովնաթանի Հոգին կապուեց Դաւթին, եւ ապա Հանելով իր Հանդերձները՝ Հագցրեց նրան: ⁴ Եւ նախ խորհուրդներով են ասում եւ ապա սպանում, ինչպէս որ Յովսէփի եղբայրները նախ ասեցին Յովսէփին եւ ապա [նրան] վաճառեցին Եգիպտոս: ⁵ Արդ, յայտնի է, որ բոլոր զգայարանները գործում են խորհուրդներին միջոցով. ուստի դու ողջ գորութեամբդ շա-

նա՛ եւ խորհուրդներդ մաքրի՛ր բոլոր աներեւոյթ շնչական ախտերից: ⁶ Եւ առաւել զգուշացի՛ր պոռնկական խորհուրդներից, որի մասին էլ ասում է Տէրը. «Շնացաւ իր սրտում» [Մատթ. Ե 28]: ⁷ Եւ զգո՛յշ եղի՛ր տեսնելիս ու լսելիս, քանզի տեսնելն ու լսելը խորհուրդների դուռն են: ⁸ Այս մասին է ասում առաքեալը. «Ոչ մի պղծութիւն ու պոռնկութիւն թող չլիշուի ձեր մէջ, ինչպէս վայել է սուրբերին» [Եփես. Ե 3]: ⁹ Ինչպէս որ երբ մէկը քաղցած է, եւ քաղցը մոռացութեան է տրուել, բայց երբ առատ սեղան է տեսնում, այնժամ քաղցը բորբոքւում է եւ ստիպում ուտել, եւ դարձեալ՝ երբ մարդը ծարաւ է, եւ ծարաւը մոռացութեան է տրուել, բայց երբ յստակ աղբիւր է տեսնում, այնժամ ծարաւը բորբոքւում է եւ ստիպում խմել, այնպէս էլ մարդու մօտ՝ ցանկութիւնը, որ լուելով դադարում է, բայց երբ [մարդ] գեղեցիկ դէմք է տեսնում եւ կամ պոռնկական երգեր լսում, այնժամ ցանկութիւնը բորբոքւում է եւ ստիպում մեղանչել: ¹⁰ Ուստի դու արգելի՛ր տեսանելիքդ ու լսելիքդ, որպէսզի խորհուրդներին պատերազմ չբարձրանայ քո դէմ: ¹¹ Արդ, ինչպէս որ արծիւը թռչում է եւ թա-

կարդի մէջ կերակուր տեսնում, զօրութեամբ իջնում է կերակուրը ճանկելու, եւ մագիլի ծայրը մնում է թակարդում, եւ այդ փոքրիկ մասի պատճառով նրա ողջ զօրութիւնը թուլանում է, այնպէս էլ պատահում է մարդու հետ, որ բռնւում է մի չնչին նայուածքով: ¹² Եւ դարձեալ՝ եթէ կամենում ես պոռնկական խորհուրդները յաղթել, հրաժարուի՛ր աւելորդ կերակուրներից ու ըմպելիքներից: ¹³ Այս մասին է ասում Երեմիա մարգարէն. «Քեզ յազեցրի, Իսրայէ՛լ, իսկ դու բոլոր քաղաքներում պոռնկանոցներ շինեցիր» [Երեմ. Ե 7]:

II. ¹ Աղտեղի խորհուրդների պատճառ է լինում այն, որ չարախօսում ես եղբօրից, բամբասում, ատում կամ հպարտանում. այնժամ Քրիստոս Աստուած խորհուրդներին թոյլ է տալիս վրայ հասնել ու խաւարեցնել միտքդ: ² Իսկ երբ լինում ես հեզ, խոնարհ, ողորմած, մարդասէր, խաղաղարար, այնժամ հալածում է խռովարար խորհուրդները, եւ միտքդ լուսւորւում է: ³ Աղտեղի խորհուրդների պատճառ է նաեւ այն, որ ծուլանում ես աղօթքից եւ աշխատասիրութիւնից, քեզ տալիս քնի ու հանգստեան. այնժամ սատանան խորհուրդնե-

րի որոմը սերմանում է սրտիդ մէջ ու միտքդ խաւարեցնում: ⁴ Իսկ երբ լինում ես արթուն, սթափ, աղօթող եւ խոհեմ, այնժամ գարշելի խորհուրդները հալածւում են, եւ միտքդ լուսւորւում է: ⁵ Աղտեղի խորհուրդների պատճառ է եւ այն, որ առաւել զբաղւում են երկրաւոր հոգսերով. այնժամ այլ խորհուրդների հետ խառնուած նաեւ պոռնկական խորհուրդներ են մտնում եւ խաւարեցնում միտքդ: ⁶ Իսկ երբ քեզ զսպում ես մարմնաւոր խորհուրդներից, այնժամ յարատեւում ես հոգեւորի մէջ, եւ միտքդ լուսւորւում է: ⁷ Երբ խորհուրդները գալիս են, դու զարհուրի՛ր, մարտնչի՛ր, խոստովանի՛ր եւ ապաշխարի՛ր, որ [ներանց] չընտելանաս ու սովորես, այլ յաղթես: ⁸ Այս մասին է ասում առաքեալը. «Քակտում ենք խորհուրդներն ու խորհուրդների ամէն բարձրութիւն, ամէն միտք գերում ենք ի հնազանդութիւն Քրիստոսի» [Բ Կոր. Ժ 5]:

III. ¹ Արդ, ինչպէս որ գողն իբրեւ գէնք ունենալով խաւարը՝ գալիս է գողանալու, այնժամ երբ լոյս են բերում, լոյսից զարհուրում ու հալածւում է, այնպէս էլ սատանան գող է եւ թուլացնում է [քեզ], երբ միտքդ խաւարած

է տեսնում, այնժամ դու Քրիստոսի լոյսը ծագեցրո՛ւ մտքիդ մէջ, եւ սատանան կհալածուի, եւ միտքդ կլուսաւորուի, ինչպէս որ Քրիստոս ասաց. «Ես եմ աշխարհի լոյսը» [Յովհ. Ը 12]:
2 Եւ մի փոքր ժամանակ իսկ մի՛ թող, որ պոռնկական խորհուրդները յապաղեն քեզ մօտ, յիշի՛ր տէրունական ահարկու խօսքերը, որ ասաց, թէ՛ «Շնացաւ իր սրտում» [Մատթ. Ե 28]:
3 Եւ ինչպէս որ մինչեւ թշնամիների գալը նախ քաղաքը պարսպում են, այնպէս էլ դու նախ պահճքով, աղօթքով ու արտասուքով պարսպի՛ր միտքդ. Աստուած ջանքդ կտեսնի եւ միտքդ կլուսաւորի:

IV. ¹ Փոքր մի՛ համարի՛ր խորհուրդների յանցանքները, քանզի հպարտութիւնը, նախանձն ու ատելութիւնը խորհուրդներով են լինում եւ մեծամեծ մեղքեր են: ² Ինչպէս որ քանի դեռ թշնամին ամրոցից հեռու է, դիւրաւ կարելի է զգուշանալ նրանից, իսկ երբ յարձակուելով գրաւի ամրոցը եւ ներս մտնի, այնժամ դժուար է այնտեղից նրան հանել, այդպէս եւ դու, քանի դեռ խորհուրդների պատերազմը մտքիդ ամրոցից հեռու է, զգուշացի՛ր նրանից, իսկ երբ յարձակուելով գրաւի ամրոցդ եւ ներս

մտնի, այնժամ առաւել նեղութիւն կպատճառի քեզ: ³ Ուստի դու գօրացի՛ր ու խորհուրդներդ միշտ աստուածահաճո՛յ պահի՛ր, որպէսզի Սուրբ Հոգու տաճար դառնաս, քանզի նրան վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ եւ յաւիտեանս. ամէն:

Մարկ. Ժ 45]:⁸ Խոնարհութիւն է՝ երբ տեսնում ես որեւէ մէկի յանցանքը եւ չես բամբասում եւ ոչ էլ դատում նրան, այլ այսպէս ասում, թէ՛ «Շա յանցաւոր եմ, ուրիշ մեկին չեմ կարող դատել», որի մասին Տէրն ասում է. «Մի՛ դատէք, որպէսզի չդատուէք» [Մատթ. է 1]:⁹ Խոնարհութիւն է եւ եղբօրը սիրելը, քանզի սիրոյ պատւիրանները հետեւեալն են՝ խոնարհ լինել ընկերոջ առջեւ, հիւանդութեան դէպքում ցաւակից լինել, տրտմութեան ժամանակ մխիթարել, [սեպիական] անձը ծառայութեան տալ:¹⁰ Իսկ հպարտն այսպէս չի անում եւ արժանի չի համարում եղբօր առջեւ խոնարհուելու, այլ իրեն բոլորից վեր է համարում:¹¹ Այս մասին գրուած է, թէ՛ «Խոնարհութիւնը որպէս աղ համեմիչ է ողջ առաքինութեան, եւ ուր սէր եւ խոնարհութիւն չկայ, առաքինութիւնը նեխած է եւ անարգ»:¹² Խոնարհութիւն է՝ որ ինչ առաքինութիւն էլ գործում ես, չես խորհում [այդ մասին] եւ հպարտանում, ինչպէս փարիսեցին, այլ խորհում ես մեղանչածներիդ մասին եւ խոնարհեցնում միտքդ, ինչպէս առաքեալն էր իրեն յանցաւոր համարում եւ ասում. «Հայհոյիչ էի եւ հալածիչ եւ ողորմութիւն գտայ» [Ա

Տիմ. Ա 13].¹³ Եւ դարձեալ, թէ՛ «Մոռացել եմ յետեւում մնացած առաքինութիւնները եւ ձգտում եմ դէպի առջեւումս եղածները» [Փղպ. Գ 13]:¹⁴ Խոնարհութիւն է՝ երբ մարդիկ քեզ փառաբանում են եւ պարգեւներ տալիս, [սաւկայն] դու քո անձի արժանիքներին չես վերադրում, այլ Աստծուն ես փառաբանում, Աստծուց գոհանում եւ ասում, թէ՛ այն Քո ողորմութիւնից է եւ ոչ ըստ իմ արժանիքների, ինչպէս ասում է Սողոմոնը. «Որչափ մեծութեան էլ հասնես, քեզ խոնարհ պահիր եւ շնորհ եւ ողորմութիւն կգտնես Աստծու առջեւ» [Առակ. ԺԶ 3]:¹⁵ Խոնարհութիւն է՝ երբ վշտի ես հանդիպում, եւ նեղութիւն է քեզ վրայ հասնում, դու չես տրտմում, այլ գոհանում Աստծուց. «Ըստ իմ մեղքերի ես ոչ միայն այսչափ, այլեւ բազում պատիժների եմ արժանի, եւ օրհնեալ է Աստուած, որ այս անցաւոր կեանքում եւ մահկանացու մարմնի մէջ ինձ վշտի արժանացրեց», ինչպէս ասում է առաքեալը. «Յօժար եմ նեղութիւնների, վշտերի, չարչարանքների, որովհետեւ երբ տկարանում եմ, այդժամ զօրանում եմ» [Բ Կոր. ԺԲ 13]:¹⁶ Խոնարհութիւն է անշուք հանդերձը, որ [մարդ] թանկարժէքն

ու փառաւորը չի հագնում, որովհետեւ մարդիկ փառքը հանդերձից են որսում. այս մասին գրուած է. «Մի՛ ցոփացէք մեղկ եւ ամբողջովին պճնուած զգեստներով, որոնց գեղեցկութիւնն ապաշնորհ է» [Գրիգոր Աստուածաբան, Ճառ Մննդեան. տե՛ս կակուղ, ՆԲՀԼ, Հ. Ա, էջ1036]:¹⁷ Խոնարհութիւն է՝ երբ օրը խաղաղութեամբ է անցնում, հասնում ես երեկոյին [եւ] զոհանում Աստծուց, թէ՛ «Մարդկանցից եւ սուրբերից շատերն իսկ անհանգիստ եւ կարօտ են, իսկ ինձ, որ անարժան եմ, հաց եւ կերակուր տուեցիր եւ օրս խաղաղութեամբ անցկացրեցիր, այդ Քո ողորմութիւնից է եւ ոչ ըստ իմ արժանիքների», որի մասին մարգարէն ասում էր. «Ո՞վ եմ ես, Տէ՛ր իմ, Տէ՛ր, եւ իմ ազգականի տունն ի՞նչ է, որ այդչափ սիրեցիր ինձ» [Բ Թադ. Է 18]:¹⁸ Խոնարհութիւն է՝ երբ կամենում ես առաքինութիւններ գործել, սկսելու եւ աւարտելու համար քեզ բաւարար չես համարում, այլ Աստծուց եւ առաքինութիւն եւ օգնականութիւն խնդրում, թէ՛ «Օգնի՛ր իմ տկարութեանը, որ կարողանամ կատարել Քո կամքը», ինչպէս եւ Տէրն է ասում. «Ո՞վ Հաստատուած է իմ մէջ, եւ Ես՝ նրա մէջ, նա շատ

պտուղ է տալիս, որովհետեւ առանց ինձ ոչինչ անել չէք կարող» [Յովհ. ԺԵ 5]:¹⁹ Խոնարհութիւն է, երբ սիրտդ զայրանում է, դու արգելում ես ցատուճը եւ քեզ արժանի չես համարում ընդդիմանալ եղբօրը, ինչպէս ասում է Մովսէսը. «Խոնարհամիտը միայն ողորջի խօսքերով է աղաչում, իսկ Հպարտը յանդուգն պատասխան է տալիս» [Առակ. ԺԸ 23]:²⁰ Խոնարհութիւն է՝ երբ սիրում ես ոչ միայն նրանց, որ փառաւորուած են մարդկանցից, այլ խոնարհուում ես աղքատների առջեւ եւ մխիթարում պանդուխտներին, ինչպէս Տէրն էր անում:²¹ Պիղատոսը խօսում էր, եւ Նա պատասխան չէր տալիս, իսկ աւազակի հետ գթառատութեամբ խօսում եւ պարգևներ էր տալիս. երբ կոյրերը աղաղակում էին, կանգ առաւ եւ զիպչելով նրանց աչքերին՝ բացեց:²² Խոնարհութիւն է՝ որ միշտ քո կամքով չես գործում, այլ վարդապետներից եւ առաջնորդներից խրատ եւ վերցնում, ինչպէս Մովսէսը, որ չանտեսեց Յոթորի խրատները, այլ ընդունեց եւ բոլորը կատարեց:²³ Խոնարհութիւն է՝ որ [մարդ] բոլոր դրժելի իրերից զարհուրում, զգուշանում եւ չի Հպարտանում՝ ասելով. «Ո՞վ ինձ կյազ-

թի», որի մասին Սողոմոնն ասում է. «Ապառ-
նալիքները փշրում են իմաստունների սրտե-
րը, իսկ հպարտն, ինքն իրեն ապաւինելով, որո-
գայթի մէջ է ընկնում» [Հմմտ. Առակ. Ժէ 10]:
24 Խոնարհութիւն է՝ երբ առաքինութիւն ես
կատարում, չես խորհում, թէ՛ «Իմ անձով եւ
զօրութեամբ կատարեցի, այլ՝ Աստուծո՛ւ օգնա-
կանութեամբ», ինչպէս ասում է առաքեալը.
«Ո՛չ ես, այլ Աստուծո՛ւ շնորհը, որ իմ մէջ է»
[Հմմտ. Ա Կոր. ԺԵ 10]: 25 Խոնարհութիւն է՝ որ
առաջ չես ձգտում եւ ունեցածիցդ աւելի բարձր
աստիճան չես վերցնում, այլ առաջնորդների
կողմից կանչուելով ես ընդունում, ինչպէս
ասում է առաքեալը. «Ո՛չ թէ նա է ընտրեալ, ով
ինքն իրեն է գովում, այլ ում Աստուած է գո-
վում» [Բ Կոր. Ժ 18]:

III. 1 Արդ, ողջ առաքինութեան հիմքը խո-
նարհութիւնն է, եւ բոլոր սուրբերը խոնարհու-
թեամբ են Հաճոյ եղել Աստուծուն: 2 Ինչպէս Աբ-
րահամն էր խոնարհւում եւ ասում. «Ես հող
եմ ու մոխիր» [Ծն. ԺԸ 27], դրա համար նա-
հապետների գլուխ եղաւ: 3 Այսպէս եւ Դաւիթն
էր ասում. «Ես որդ եմ եւ ոչ մարդ, նախատինք
եմ մարդկանց համար» [Սաղմ. ԻԱ 7], դրա հա-

մար Աստուծոյ մարգարէութեան շնորհ ստացաւ
եւ կանչուեց ժողովրդին թաւաւորելու: 4 Այս-
պէս եւ Եսային էր ասում. «Վա՛յ ինձ, որովհե-
տեւ պիղծ շուրթեր ունեմ» [Ես. Զ 5], դրա հա-
մար աստուածաբան կոչուեց մարգարէների
մէջ: 5 Այսպէս եւ Կարապետն էր ասում. «Աբ-
ժանի չեմ արձակելու Նրա կօշիկների կապե-
րը» [Յովհ. Ա 27, Մարկ. Ա 7], դրա համար ար-
ժանի եղաւ Քրիստոսին մկրտելու: 6 Այսպէս եւ
Պետրոսն էր ասում. «Հեռո՛ւ գնա ինձանից,
Տէ՛ր, որովհետեւ մեղաւոր մարդ եմ ես» [Ղուկ.
Ե 8], դրա համար երկնքի [արքայութեան] բա-
նալիները ստացաւ եւ Եկեղեցու Հիմք եղաւ:
7 Այսպէս եւ Պողոսն էր ասում. «Աբժանի չեմ
առաքեալ կոչուելու» [Ա Կոր. ԺԵ 9], դրա հա-
մար երկինք թռաւ եւ դրախտը տեսաւ:

IV. 1 Արդ, քանզի խոնարհութիւնն է ողջ
առաքինութեան գլուխը, ուստի մարգարէն
ասում է. «Աստուած չի արհամարհում խոնարհ
Հոգին եւ սուրբ սիրտը» [Սաղմ. Մ 19]: 2 Եւ
Եսային ասում է. «Ես որտե՞ղ բնակուեմ, եթէ
ոչ հեզերի, խոնարհների մէջ» [Ես. ԿԶ 2]: 3 Եւ
նոյն ինքը՝ Տէրն ասում էր. «Ով խոնարհեցնում
է [իր] անձը, կբարձրանայ» [Ղուկ. ԺԴ 11]:

⁴ Եւ Պօղոսն ասում է. «Ամենայն խոնարհու-
թեամբ միմեանց պէտք է աւելի լաւ համարել,
քան ինքներդ ձեզ» [Փլպ. Բ 3]: ⁵ Եւ վարդա-
պետներից անթիւ վկայութիւններ կան խոնար-
հութեան մասին, քանզի ոչ ոք Աստուծոն այն-
պէս սիրելի չէ, ինչպէս նա, ով խոնարհ է եւ
իրեն յետին է համարում յանուն Քրիստոսի,
որովհետեւ Նրան վայել է փառք եւ իշխանու-
թիւն այժմ եւ յաւիտեանս. ամէն:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՆՈՒՄ ԱՊՈԹԶՆԵՐ	7
Առաւօտեան ժամ	8
Տէրունական աղօթք	8
Մաղթանք	8
Օրհնութիւն երից մանկանց	8
Սաղմոս ԾԺԸ	10
Աղօթք Ա	12
Աղօթք Բ	14
Աղօթք Գ	14
Աղօթք Դ	16
Աղօթք Ե	16
Ճաշու ժամ (միջօրէ)	18
Մաղթանք	18
Սաղմոս Ծ	18
Աղօթք Ա	22
Աղօթք Բ	24
Աղօթք Գ	24
Աղօթք Դ	26
Աղօթք Ե	26
Երեկոյեան ժամ	28
Մաղթանք	28
Սաղմոս Դ	28
Աղօթք Ա	32
Աղօթք Բ	34

Հանգստեան ժամ (յառաջ քան զննչելն)	34
Մաղթանք	34
Մաղմու հԲ	36
Մաղմու հԶ	38
Աղօթք Ա	42
Աղօթք Բ	44
Աղօթք Գ	44
Աղօթք Դ	46
Աղօթք Ե	46
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՏԻ	
Բան ժԲ. Մաղթանք զօրաւորք արհաւրաց գիշերայնոց	48
Բան ԽԱ. Աղօթք զօրաւոր	52
Բան ՂԴ. Մաղթանք ի դիւաց պահպանութեան	54
Ս. ՆԵՐՍԷՍ ԸՆՈՐՅԱԼԻ	
Աղօթք իւրաքանչիւր անձին հաւատացելոց ի Զրիստոս	58
Օրհնութիւն սեղանոյ	76
Գոհութիւն զկնի ճաշու	78
ՊԱՄՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔՆԵՐ	81
ՍԱՐԳԻՍ ԸՆՈՐՅԱԼԻ	
Աղօթք	82
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՏԻ	
Բան ԽԴ	86
ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՍԲՐՈՆԱՏԻ	
Աղօթք առ Որդին Միածին	92
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵԱՏԻ	
Մաղթանք առ Սուրբ Գոգին Աստուած	96

ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՂՕԹՔՆԵՐ	99
Ս. ԵՓՐԵՄ ԱՍՈՐԻ	
Աղօթք ապաշխարութեան	100
ՅՈՎՀԱՆ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻ	
Աղօթք	110
Աղօթք Մանասէի թագաւորի	120
ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐՈՂԱՊԵՏ	
Աղօթք զկնի «Տէր ամենակալին»	126
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՏԻ	
Բան ԻԷ	132
ԲԱՐԵՆՕՍԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔՆԵՐ	145
Աղօթք առ սրբուհի Աստուածածինն	146
ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐՈՂԱՊԵՏ	
Աղօթք	146
Ս. ՆԵՐՍԷՍ ԸՆՈՐՅԱԼԻ	
Ճգնաւորք Աստուծոյ	150
ՎԱՐՈՂԱՆ ԱՐԵՒԵԼՏԻ	
Աղօթք առ սուրբ Խաչն աստուածընկալ	154
Աղօթք սրբոյն Գրիգորի Տաթեւացոյ առ սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչ	156
Աղօթք առ երկնային զօրսն	158
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՏԻ	
Բան Զ. Աղէրս առ Տիրամայր ս. Աստուածածինն ...	160
Բան ԶԱ	166
Բան ԶԲ	174
ՏԱՐՔԵՐ ԱՂՕԹՔՆԵՐ	191
Աղօթք, յորժամ յորոգայթ անկանի ոք՝ ասացեալ սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին	192

Աղօթք վաճճ կապանաց դիւաց եւ կախարդաց եւ վասն աղանդաւորաց	196
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ	
Բան ԻԸ. Աղօթք ընդդիմամարտ դիւաց եւ դիւասարսում ջերմնատագնապ ախտաւորութեանց Աստուծով փարատիչ	198
Բան ԽԲ	202
Բան ԽԳ	206
Բան ԶԹ	210
Ս. ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ	
Առաւօտ Լուսոյ	210
Աղօթք, յորժամ ի գործ ինչ ձեռն արկցես	218
Աղօթք երանելոյն Յովհաննու Գառնեցոյ վասն ճանապարհի	218
Աղօթք առ դրան սուրբ եկեղեցոյ սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի	220
Աղօթք վասն հասարակ ննջեցելոց եւ մանաւանդ՝ վասն ընտանեաց եւ երախտաւորաց	220
Աղօթք վասն թշնամեաց եւ չարկամաց	222
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՍԱՐԿԱՎԱԳ	
Աղօթք առ Հայր	226
Աղօթք առ Սուրբ Երրորդութիւնն	226
ՀԱԽԱՏԱՍՔ	231
ԶՂԶՈՒՆ	237
ՅԱԽԵԼՈՒԾ	245
ԱՍՏՈՒԾԱՇԱՀՈՒՆԶՆ ԱՂՕԹՔԻ ՄԱՍԻՆ	247
ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏՆԵՐՆ ԱՂՕԹՔԻ ՄԱՍԻՆ	251

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻԶ	251
Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԾԲԱՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏ	253
Ս. ԵՓՐԵՄ ԱՍՈՐԻ	259
Ս. ԲԱՐՍԵՂ ԿԵՍԱՐԱՅԻ	261
Ս. ՄԱԿԱՐ ՄԵԾ	263
Ս. ՍԵՐԱՊԻՈՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ	266
Ս. ԵՊԻՓԱՆ ԿԻՊՐԱՅԻ	267
Ս. ՅՈՎՀԱՆ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ	268
Ս. ԵԶՆԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ	271
Ս. ՆԵՂՈՍ ՍԻՆԱՅԵՏԻ	272
Ս. ԵՂԻՇԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏ	281
ՅՈՎՀԱՆ ՄԱՆՂԱԿՈՒՆԻ	282
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԿՂԵՄԱԶՈՍ	289
ԽՈՍՐՈՎ ԱՆՁԵՄՅԻ	292
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ	295
ԻԳՆԱՏԻՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ	297
ՍԱՐԳԻՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ	298
Ս. ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ	298
ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՄԲՐՈՆԱՅԻ	299
ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՅԻ	300
ԲԱՐՍԵՂ ՄԱՇԿԵՒՈՐՅԻ	303
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵՄՅԻ	306
ՍԻՄԵՈՆ ԵՐԵՄՆԵՏԻ	315
ՊՕՐՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՆԴՐԻԱՆՈՒՊՈԼՍԵՏԻ	319
Ս. ԵՂԻՇԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏ	
«Հայր մեր» աղօթքի մասին	326
ԻՆԶՊԷՆ ԱՂՕԹԷԼ	342

ԱՂՕԹԵՒ ԱՍՏԻՃԱՆՆԵՐ ԵՒ ՊՅՈՒՂՆԵՐ	357
ԱՂՕԹԱԿԱՆ ՆԵՐԱՐՈՒԵՍ	361
ՏԱՍԸ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՆԵՐ	369
ԻՆԸ ԵՐԱՆԻՆԵՐ	402
ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՍՐԲԱՐԱՐ ԽՈՐՅՈՒՐԴՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ	427
ԻՆՉՊԷՍ ՊԷՏԶ Է ԶԵՋ ՊԱՅԵՍ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ	468
ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ ԱՌԱՆՁՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹԸ	476
ՄՆԱՆԻԱ ՆԱՐԵԿԱՑԻ ԽՈՐԻՈՐՊՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ	486
ԽՐԱՄ ԽՈՆԱՐԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ	492

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Ի փառս Ամենասուրբ Երրորդութեան՝

Հօր, Որդու եւ Սուրբ Հոգու,

*լոյս տեսաւ այս աղօթագիրքը
փրկչական 2000 թ. յուլիսի 8-ին,*

*մեր սուրբ Հայր Գրիգոր Լուսաւորչի
նշխարների գիւտի մեծ տօնին,*

բարեխօսութեամբ սուրբ Աստուածածնի,

սուրբ Յովհաննէս Մկրտչի,

սուրբ Ստեփանոս Նախավկայի,

սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի

եւ բոլոր սուրբերի:

Ո՛վ աղօթարար, երբ այս գիրքը քո ձեռքը

վերցնես եւ աղօթես առ Աստուած,

յիշի՛ր քո աղօթքներում այս գիրքը

պատրաստողներին եւ նրանց

ննջեցեալների Հոգիները:

Պատվեր 55
Տպաքանակ 5000
70x108/64

«Հակոբ Մեղակյանի տպագրատուն» ԲԲԸ